

KÖNYVLELES KÖNYVEK

A NINDZSÁK

JOHN MAN

GENERAL PRESS

John Man

A nindzsák

General Press Kiadó
ALAPÍTVÁ 1988-BAN

KÜLÖNLEGES KÖNYVEK SOROZAT
A mű eredeti címe: *Ninja – 1000 Years of the Shadow Warriors*

Copyright © John Man 2012
First published as NINJA by Transworld Publishers,
a division of The Random House Group Ltd

Hungarian translation © Tóth Bálint Péter

© General Press Kiadó

Fordította TÓTH BÁLINT PÉTER

Szerkesztette ZENTAI GYÖRGY

A borítótervet
GREGOR LÁSZLÓ
készítette

ISSN 1585-6860
ISBN 978 963 643 471 7

Kiadja a GENERAL PRESS KIADÓ
Felelős kiadó LANTOS KÁLMÁNNÉ
Irodalmi vezető KISS-PÁLVÖLGYI LÍDIA
Művészeti vezető LANTOS KÁLMÁN
Felelős szerkesztő BÁRDI ERZSÉBET
Készült 20,5 nyomdai ív terjedelemben
Kiadói munkaszám 3627-13

[TARTALOM](#)

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A*z alábbiaknak szeretném kifejezni hálámat:*

Noriko Ansellnek Igában és Kókában nyújtott segítségével és tanácsaiért, valamint édesapjának, Moria Hacuhszának; Antony Cumminsnak, különösen az Igai Kommuna kapcsán nyújtott szakmai segítségéért, illetve az egyes fejezetek élén álló idézetek fordításáért (Josie Minamival közösen); Tullio Lobottinak és dr. Gaynor Szekimorinak, a londoni Keleti és Afrikai Tudományok Iskolájának (SOAS) tanárainak és sugendószakértőknek.

Igából:

Hiromicu Kuroinak, az iga-uenói Nindzsamúzeumból; Kazuja Kagamucsinak Akaméból (Negyvennyolc Vízesés); Momocsi Mikiónak, a Momocso Szandaju-ház tulajdonosának (Iga-ueno); Morimoto Szatosinak, az iga-uenói turistahivataltól; Tomomori Kazujának a Kasihara palotából; Cuki Kacuja fazekasnak a Csigacsi palotából; CJeda Maszaru étterem-tulajdonosnak Akaméból (Negyvennyolc Vízesés).

Kókából:

Hukui Minogunak az igai nindzsaházból; Kojama Haru– hiszának a Kógai Nindzsucu Tanulmányi Csoportból; Kózó Jamada sugendzsának és a hegyi ösvények ismerőjének; Szikimoto Dzsei-icsi sugendó papnak; Szomanoso papnak; Taki Szugaónak a Kógai Nindzsucu Tanulmányi Csoportból; Tosinobu Vatanabének a Kógai Nindzsucu Tanulmányi Csoportból; Cudzsi Kunio szállodatulajdonosnak; Josihisza Josinorinak a kókai városi turistahivataltól.

Köszönöm továbbá, mint mindig, Felicity Bryannek és csapatának, Doug Youngnak és Simon Thorogoodnak a Transworldnél, valamint Mari Robertsnek a kiváló szerkesztői munkáját.

MEGJEGYZÉS AZ ÁTÍRÁSHOZ

A könyvben szereplő japán tulajdonneveket és szavakat (pl. Tokió, Kiotó, sógun) magyaros átírásban közöljük, amely a szakirodalomban világszerte használt Hepburn-féle latin betűs átíráson alapul.

BEVEZETÉS

AZ ÁRNYÉKHARCOSOK SZELLEMEI

Amint megvan a palota vagy tábor leírása és alaprajza, nincs más teendőd, mint mihamarabb visszaérni.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Az étterem tulajdonosa, aki bár hetvenes évei közepén járt, legalább olyan jó erőben volt, mint egy feleannyi idős ember, a nindzsa őseiről beszélt. Nyílt tekintet a méretes szemüveglencse mögött, szívélyes kacaj, feltartóztathatatlan szóáradat: Ueda úr az ereiben csörgedező nindzsa vérnek köszönhette fiatalos lendületét és kicsattanó jókedvét.

– De honnan tudja mindezt? – kérdeztem, mivel közismert tény, hogy a nindzsák kevés írott emléket hagytak maguk után.

– A családomtól. A nagyanyám Momocsi volt. – A sokak által ismert, előkelő család egyike volt annak a több száznak, mely a környező erdős hegyoldalakat és szurdokokat lakta. – Sokat mesélt nekem a múltról, valahányszor a birtokon segítettem neki, vagy nyaralni mentünk.

Ueda úr az asszonynak a nagyszüleiről, vagyis az ő ükszüleiről szóló gyermekkori élményeiből ismerte meg mindazt, amit az igai nindzsacsaládokról tudott, hogy miként fogtak össze, építettek ki egyfajta kezdetleges demokráciát, és őrizték meg a függetlenségüket a hataloméhes hadurakkal szemben. Vajon tudnak-e minderről az emberek ott, ahonnan én származom? Aligha, feleltem magamban, az újdonság erejével hatna a számukra, hiszen sokak szerint a nindzsák csupán képregényekben léteznek.

Ueda úr még szívesen mesélt volna, én azonban idő szűkében voltam, ezért az órámra sandítottam, és a szavába vágtam. Van még

valami? Arra számítottam, még egy utolsó vázlatponttal kiegészítem a jegyzeteimet, aminek aztán később alaposabban is utánanézhetek, ezért teljesen váratlanul ért a válasza.

– Meg szeretném mutatni önnek, mit örököltem a nagyanyámtól.

Hogyan is tudtam volna elhárítani a felajánlást anélkül, hogy modortalannak tűnjek? Így aztán követtem. Elhaladtunk az asztalok között, majd félretolt pár dobozt, melyek mögött a tetőtérbe vezető szűk nyílás tárult fel. A földrengések által gyakran sújtott országban a vidéki házak, így az étterem is, jobbára egyszintes épületek, melyek padlását raktárként használják.

– Óvatosan – szólt oda, miközben átlépett egy lábtörlőnek látszó szőnyeget. – Egércsapda. Nagyon ragad. Ha rálép, soha nem szabadul.

A keskeny lépcsősor meredeken vezetett felfelé a félhomályban. Kissé vonakodva és nyugtalanul követtem, miközben azon töprengtem, hogyan tudnék visszakozni.

Láttam magam előtt, ahogy Ueda úr előredől a ferde tetőszerkezet alatt, és egy folyosónak aligha nevezhető részen továbbhalad a sötét tetőtérben, ahol a temérdek kacat között kirakatbábunak tűnő állványok sorakoztak. Jó néhány másodpercbe telt, mire a szemem hozzászakott a félhomályhoz, és rájöttem, mit is látok magam előtt: nindzsa-páncélöltözeteket.

Az egyszerű faszerkezeteken összesen tíz viselet lógott szépen egymás mellett, üres papírdobozok között. Egyáltalán nem hasonlítottak a szamurájok által kedvelt jelmezszerű vértzetekhez, melyek apró lapokból készült mellrészből, rémisztő maszkból és feltűnő sisakból álltak. Ezek egyszerű, sötét, kapucnis felsőre emlékeztető öltözetek voltak – az árnyékharcosok szellemei. Közelebb lépve kiderült, hogy valójában valamennyi öltözet apró fémkarikákból álló páncéling; egy méteres távolságból már inkább tűntek anyagszerűnek, mintsem fémnek, a manapság hagyományos nindzsaöltözetnek tekintett földművesviselet egy keményebb változatának.

Ueda úr az imént még a családjáról szóló különböző mesékkel traktált, amelyek akár kitalált történetek is lehetek volna. Ez itt azonban valóságos volt, és közvetlenül felelevenítette azt az évszázadokkal korábbi időszakot, amikor a nindzsák közönséges

földművesekként kénytelenek voltak megvédeni, nem holmi földesurat, hanem saját magukat, családjukat és falujukat. Jobbára fondorlattal, az éj leple alatt szálltak szembe támadóikkal, tisztában voltak ugyanis azzal, hogy a nyílt harc öngyilkossággal ért volna fel.

Egészen addig a pillanatig nem is tudatosodott bennem, hogy egy olyan hagyománnyal van dolgom, mely egyszerre nagyon is japán, mégis merőben más, mint a sokkal részletesebben dokumentált szamurájkultúra. Rájöttem, hogy ha a nindzsákra vagyok kíváncsi, a sötétben kell tapogatóznom, illetve jó adag segítségre és szerencsére lesz szükségem, hogy sikerüljön alapvető igazságokat feltárnom.

Mielőtt elkezdtem a munkát a jelen könyvön, azt hittem, rajzfilmteljesítményekkel, láthatatlan vagy éppen repülni képes harcosokkal és hasonló sületlenségekkel lesz dolgom. Tévedtem. A nindzsák, vagyis az évszázadokig aktív, a közösségeik és megbízóik nevében fellépő titkos ügynökök valóban rendelkeztek figyelemreméltó képességekkel – köztük azzal a különleges adottsággal, hogy különböző legendákat ihlettek –, ugyanakkor semmiképp sem voltak varázslatos lények. Ha a nindzsák valóban képesek voltak láthatatlanná válni (ahogy azt egy róluk írt könyv alcíme hirdeti), azt a rejtőzködés és álcázás tökélyre fejlesztésével érték el.

Ehelyett egy összetett témával találtam magam szemben, amelynek alapjául valós események és személyek szolgáltak, valamint egy idegenek által alig ismert, elbűvölő vidék tele meredek, erdős domboldalakkal, eldugott völgyekkel, hegyi patakokkal és rizsföldekkel. Ezen a helyen, amely egykor Iga és Kóga tartományokat alkotta (napjainkban pedig Siga és Mie prefektúrákhoz tartoznak), a nindzsák évszázadokig szerves részét képezték a hétköznapi életnek, sőt ma is, hiszen a nindzsák teszik a turisták számára vonzóvá a vidéket. Sikerült valamennyire megismerkednem egy életformával – a nindzsacuccal –, mely kevésbé szól a harcművészetről, mint inkább a túlélés mikéntjéről. Ugyancsak tanultam ezt-azt a nindzsák és a hatalomra törők közös titokzatos hagyományáról, amelyre a szent hegyekben gyakorolt kemény testi és szellemi felkészülés volt jellemző. Mint kiderült, az

igazi nindzsák nemcsak kivételes harcművészek voltak, hanem olyan férfiak, akik kémként, zsoldosként, rendfenntartóként és katonaként egyaránt a „helyes felfogásra” törekedtek.

Hogy mi is zajlott itt valójában? Mi volt a közös Igában, Kógában és a késő középkorban, mely nagyban hozzájárult a nindzsaéletforma felvirágozásához? Richard Dawkins biológus fogalmazta meg az 1970-es években, hogy a különböző eszmék ugyanúgy keletkeznek és terjednek, mint a gének. A gén kulturális megfelelőjét mémnek nevezte el. Elképzelhető, hogy a nindzsucu amolyan recesszív mémként jelent meg az ókori Kínában és Japánban, majd mivel hasznosnak bizonyult a gazda számára, dominánssá vált, azután pedig távoli helyekre is eljutott különböző hordozók révén, akik jelen esetben zsoldosok voltak. Sok mindenre választ kellett tehát találnom: miért akkor? Miért ott? És végül miért szorult háttérbe a nindzsucu?

A legváratlanabb felismerés talán az volt a számomra, hogy a nindzsák már körülbelül hétszáz éve jelen voltak Japánban, mire maga a „nindzsa” szó megjelent volna, és hogy még az után is eleven vonulat maradt a japán történelemben, hogy az „igazi” nindzsák az 1600-as országegyesítést követően szinte teljesen elveszítették jelentőségüket. Figyelemreméltó módon a nindzsaszellemiség újra felütötte a fejét a második világháború során mint a korszakra amúgy jellemző japán militarizmus szöges ellentéte: ezek a nindzsák (bár sosem hívták őket így) semmivel sem voltak kevésbé hűek a császárhoz, ugyanakkor jóindulat, kreativitás és nemzetköziség jellemezte őket, nem úgy, mint az arrogáns és idegengyűlölő központi fegyveres erőket, amely 1945-ben végleg elbukott.

Számos „utolsó nindzsa” létezett. Sőt úgy tűnik, a nindzsucu végső és legrendkívülibb kifejeződésének a Fülöp-szigeteki Hiroo Onoda 30 éves katonai pályafutása tekinthető. Elszántsága, a különböző túlélési technikái és embersége okán Hiroo – aki, miközben ezeket a sorokat írom, még 90 évesen is makkegészséges – sok szempontból valóban az *utolsó* nindzsa.

ELSŐ FEJEZET

Eredet

Légy eltökélt, hogy valahányszor küldetésre indulsz, győzni fogsz, még akkor is, ha képtelenségnek tűnik.

Nindzsáknak szóló útmutatás

A japán „árnyékharcosok” adott korszakban, körülbelül 1400 és 1600 között, adott helyen és adott körülmények között szereztek maguknak hírnevet. Feltűnésüket azonban hosszú folyamat előzte meg. Ahhoz, hogy az eredetüket feltárjuk, térben és időben egyaránt messzire kell tekinteni, méghozzá Kínába, majd nyolcszáz évvel korábbra.

A 7. század elején felemelkedő Tang-dinasztia uralkodói lettek a hatalmas birodalom és jelentős kultúra császárai. A saját nagyratörő császáraik által ingatag módon egyesített japánok kíváncsiak voltak a kínaiak titkaira, udvari hivatalnokok, diákok, tanárok, szerzetesek és művészek látogattak el az országba, ahonnan lenyűgözve tértek vissza, magukkal hozva az „új tudást”, mely alapvetően a kínai civilizáció főbb elemeit tartalmazta – konfucianizmus, orvoslás, textíliák, szövés, ruhafestés, az öthúrú lant, maszkok, társasjátékok, valamint temérdek történelemmel, filozófiával, szent iratokkal és irodalommal foglalkozó, kínai nyelvű könyv.

Kínában talán a háborúról tudtak a legtöbbet. Az évszázadokig zajló háborúskodás megosztottságot szült, ugyanakkor szintén a háború hozta meg a békét és vezetett el az egységes állam megteremtéséhez Kr. e. 221-ben. A kínaiak hadi bölcsességét mintegy száz évvel korábban (vagy még régebben, senki nem tudja pontosan) a kiemelkedő hadászati szakember, Szun-ce (vagy Sun Tzu, a régi Wade-Giles-féle átírási rendszer szerint) foglalta össze. A

hadviselés törvényei már jó ideje klasszikus jelentőségű alkotásnak számított. Szun-ce megrögzött szakember volt. Először lefektette az „öt alapelvet” – út, ég, föld, hadvezér és törvény – majd olyan részletekről írt, mint például a követek szórakoztatásának költsége vagy a ragasztó ára. Nem a dicsőség érdekelte, sokkal inkább a gyors és teljes győzelem, mivel, mint írta, „még sohasem fordult elő, hogy egy háború, amely sokáig húzódott volna, valaha is hasznára vált volna az országnak”.¹ Csakis a gyors győzelemmel kerülhető el a további hadakozás. Korunk tábornokai mind a mai napig őt tanulmányozzák, a politikusok viszont figyelmen kívül hagyják a saját vesztükre. Talán George Bush is meggondolta volna magát, mielőtt megtámadja Irakot, nem beszélve nagyképű kijelentéséről („küldetés teljesítve”), ha netán eltöprengett volna Szun-ce egyik aforizmáján: „Győzelmet elérni könnyű, megőrizni annak gyümölcseit, nehéz.” Egyértelmű tanácsokat fogalmazott meg: ne bocsátkozz harcba, hacsak nem vagy biztos a győzelemben; ne kockáztass; jobb megfélemlíteni az ellenséget, mintsem harcolni. Ha mégis harcra kerül sor, tedd, ahogy én javasolom! Tanuld meg a hadvezetés, logisztika, manőverezés, a terep és különösen – nem véletlenül hagyja utoljára – a megtévesztés szabályait.

Számunkra az utóbbiról szóló fejezet érdekes, különösen az alábbi részlet:

„A háború mindig a csalás útját járja. Így ha képesek vagyunk valamire, tegyünk úgy, mintha nem lennénk rá képesek; ha valamit felhasználunk, tegyünk úgy, mintha nem használnánk fel. Ha közel vagyunk, keltsük azt a látszatot, hogy távol vagyunk; ha távol vagyunk, keltsük azt a látszatot, hogy közel vagyunk. Előnyöket kínálva csalogassuk az ellenséget, sorait megzavarva mérjük csapást reá; ha mindene megvan, jól készülünk fel ellene; ha erősebb nálunk, kerüljük el az összecsapást.”

Kizárólag így érhető el a leglényegesebb: a gyors győzelem.

A minél gyorsabb sikerhez szükséges fegyverek közül a leglényegesebb az információ. „A bölcs fejedelem és a kiváló hadvezér úgy arat győzelmet az ellenség felett (...), hogy mindent

igyekeznek előre tudni. Ezt az előre tudást nem lehet a szellemektől megszerezni, nem lehet sem más dolgok mintájára levont következtetések, sem számítgatások útján megszerezni; az ellenség helyzetének ismeretét mindig emberektől kell megszereznünk”, nevezetesen kémektől.

Ötfajta kém létezik, írja Szun-ce: őslakos, belső, kettős, elátkozott és túlélő. Más szavakkal a saját embereid, az ellenség emberei, kettős ügynökök, feláldozhatók és nindzsaszerű kémek, akik képesek behatolni az ellenség sorai mögé, elvégezni a feladatukat, és vissza is térni. Mindegyikre szükség van a győzelemhez. Senki ne álljon közelebb a hadvezérhez, mint a kémek, és senkit ne jutalmazzanak meg jobban, mivel nincs bizalmasabb ügy, mint a kémek tevékenysége. Aki nem elég bölcs, elmés, emberséges és igazságos, képtelen velük bánni. „Finom érzék és éleslátás nélkül nem tudjuk megítélni a kémek igazmondását. Bizony, finom érzék, nagyon finom érzék kell hozzá”, tudniillik ha a terveknek idejekorán híre megy, a kémnek is és mindazoknak, akikkel beszélt, meg kell halniuk. Hogy miről is értekezett Szun-ce, ékesen példázza Jing Cseng királynak, Csin állam uralkodójának, Kína majdani első császáranak az esete, amely körülbelül akkor történt, amikor félúton járt az egységes állam megteremtésében. A tehetséges, nagyratörő és kíméletlen császár ellen számos merényletet kíséreltek meg. Korunk államfőihez hasonlóan ő is mindent megtett saját testi épségének megőrzése érdekében. Valahányszor útra kelt, különösen sebezhető célponttá vált, mint azt tudjuk a Hszian közelében fekvő sírjában talált, illetve a híres, több ezer életnagyságú agyagkatonát számláló cseréphadsereg közelében feltárt régészeti leletből.

1980-ban az első császár temetkezési dombjának nyugati végén dolgozó régészek egy öt részre tagolt árkot fedeztek fel. Az egyik mélyedésben egy fából készült, a föld súlya alatt darabokra hullott szállítóalkalmatosság maradványait találták meg. Mint kiderült, a leletegyüttes legértékesebb darabjai lapultak benne: két bronzból készült, fél életnagyságú négylovas, kétkerekes szekér lovakkal és hajtókkal. Maguk a járművek szétestek, nyolcévnyi munkával azonban sikerült tökéletesen helyreállítani őket az utolsó gyeplőig, hámgig és tengelyen forgó zászlóig.

Az egyik fogat kísérő kocsi volt, melynek kocsisa ernyővel fedett emelvényen foglalt helyet. A másik hintó volt a császáré. Elülső felén ült a hajtó, a hátsó, zárt rész pedig az uralkodónak volt fenntartva, melynek selyemből vagy bőrből készült tetejét zsírral tették vízhatlanná. Az ablakokat természetesen bronz szúnyogháló borítja, az oldalablakokon pedig kis mozgatható táblák találhatók, melyeket elhúzva a császár kinézhetett, friss levegőhöz juthatott, vagy utasításokat adhatott anélkül, hogy személyesen feltűnt volna.

A hintó mégsem tekinthető tanknak. Viszonylag könnyűnek kellett lennie a mozgékonyág érdekében, ebből adódóan viszont sebezhetővé vált az esetleges merénylők nyilaival és kardjaival szemben. A megoldás, mint azt Szun-ce is vallotta, a megtévesztés volt, ami ugyanazt jelentette, mint manapság a magas rangú politikusok esetében, vagyis csalijármű alkalmazását. A császár a számos egyforma hintó valamelyikében utazott. Legalább egy olyan megghiúsult merényletről van tudomásunk, amikor az elkövető rossz kocsit támadott meg. Valószínűleg további négy hasonló hintó még feltárára vár, ami ezt jelenti, hogy a merénylőnek mindössze húsz százalék esélye volt, hogy a megfelelő fogatot szemelte ki.

A hagyományos módszerek tehát hiábavalónak bizonyultak volna, hogy bárki is az uralkodó közelébe férközzön, ezért inkább egy nindzsára volt szükség.

Végeredményben egy félig-meddig nindzsa áll a kínai történelem egyik legismertebb történetének középpontjában, mely esetet többször is megfilmesítettek (talán a legemlékezetesebb feldolgozás az 1998-as *A császár és a gyilkos* című filmdráma Csen Kaj-ko rendezésében). A kínai történetírás atyjaként ismert Sze-ma Csien beszámolója, mely ugyan a történetek után száz évvel keletkezett, állítása szerint mégis szemtanúk elbeszélésén alapul, bármilyen fordulatos forgatókönyvvel felveszi a versenyt.

Tan herceg a Csin állammal szomszédos Jan tartomány trónjának várományosa. Tan retteg Cseng királytól, mivel korábban már raboskodott az uralkodó udvarában, ahonnan a rossz bánásmód miatt végül megszökött. Egy eredetileg csin tábornok, bizonyos Fan Jü-csi átpártolt, és Tan herceg szolgálatába szegődött. A tábornoknak minden segítségre szüksége van, Cseng király ugyanis vérdíjat tűzött ki a fejére, méghozzá egy várost és 250 kilogramm

aranyat. A csin csapatok már Jan határainál járnak, Cseng üstököszerű emelkedését pedig csak úgy lehet megakadályozni, ha találunk egy merénylőt, aki megöli. Egy Csing Ko nevű fiatal vándort bíznak meg a feladattal. A jéghideg természetű férfi felettébb elmés, aki „szeret olvasni és kardot forgatni”, vagyis mindazt megtestesíti, ami a leginkább jellemzi az igazi nindzsát. Nem hajlandó senkivel civakodni – ha valaki megsérti, egyszerűen faképnél hagyja. Csing Ko először elutasítja a megbízást, ellenállását azonban megtörik azzal, hogy miniszteri rangra emelik, és palotát is adnak neki.

Tudva, hogy megfelelő indok híján esélye sincs Cseng közelébe férkőzni, egy elképesztő ötlettel keresi meg a hitszegő Fant: ha megkaphatná a tábornok fejét, hűségét bizonyítandó elvinné Csenghez, és felajánlaná Jant is. Ennek jeléül átnyújtaná a királynak a tartomány térképét. Ez a kettő biztos megnyitná számára az utat az uralkodóhoz. A feltekert térképben egy mérgezett tört tervezett elrejtteni, amellyel aztán leszúrja Csenget. A tábornok nagyszerűnek tartotta a tervet. „Éjjel-nappal fogcsikorgatva és gyötrődve töröm a fejem a megfelelő megoldáson. Erre te megmutattad, mi a teendő” – szöjt, és azzal előzékenyen elvágta a saját torkát.

A tábornok fejével és a térképpel felszerelve egy kísérő társaságában Csing Ko bebocsátást nyer a királyi udvarba, hogy személyesen találkozzon az uralkodóval. Ebben a pillanatban a tette társnak inába száll a bátorsága, így aztán Csing Ko egyedül kénytelen cselekedni. Udvaroncok gyűrűjében kitekeri a térképet, megmarkolja a tört, megragadja a király karját és feléje sújt. Az uralkodó hátraugrik, a ruhája elszakad, Csing Ko pedig elvéti a csapást. Cseng futásnak ered a merénylővel szorosán a nyomában, miközben a fegyvertelen udvaroncok rémülten hátrébb húzódnak, és csak nézik, ahogy uruk és parancsolójuk egy oszlop körül ugrál, miközben igyekszik előrántani hosszú díszkardját a hüvelyéből. Az egyik orvosnak van annyi lélekjelenléte, hogy egy orvosságos zsákkal fejbe üsse a támadót, ezzel némi egérutat biztosítva Csengnek.

Mire Csing Ko ismét utoléri, a királynak sikerül kiszabadítania a kardját, és lábon szúrja üldözőjét. Csing Ko erre estében elhajtja a mérgezett kést, ami azonban nem találja el az uralkodót, aki újra megsebesíti a merénylőt. Csing Ko rájön, hogy kudarcot vallott,

lerogy egy oszlop tövébe, miközben felváltva eszelősen röhög és átkozza a királyt. Az örök végül körbeveszik, és végeznek vele.

Vajon mennyiben tekinthető Csing Ko a nindzsák előfutárának? Nemigen. Tény, hogy fondorlattal nyert bebocsátást a király udvarába. A terv szerint azonban nyilvánosan kellett cselekednie, és késznek kellett lennie meghalni. A nindzsák titokban tevékenykedtek, és úgy gondolták, túléljük az akciót. Ha mégis tanulságokat kívánnánk levonni az esetből, talán azt lehetne, hogy az uralkodók legyenek óvatosabbak, a merénylők pedig felkészültebbek. Semmi értelme félig-meddig nindzsának lenni.

A történet, csakúgy mint a kínai történelem többi jelentős eseménye, amelyet írásban rögzítettek, követeiken keresztül jutott el a japánokhoz. A tudósok ismerték az első császárt, és olvasták az „öt klasszikust”, köztük Szun-ce művét, melyet Japánban *Sonsiként* (a szerző nevének eltorzult alakja rejlik az elnevezésben) ismernek. Elméletileg tehát a japánok tisztában voltak azzal is, hogy Szun-ce mennyire kedvelte a sötétet, a megtévesztés különböző formáit és a kémkedést. Mi több, a kora középkor folyamán (a 10-12. században) sok vagyonos kínai menekült el a háború dúlta területekről, keresztülutazott Japán belső vidékein, sőt akár le is telepedett, miközben vendéglátóiknak mindvégig a kínai kultúráról és a titkos hadviselésről meséltek. A híres Takeda család, mely a 16. század során szerzett magának hírnevet, a kínai klasszikusok legalább hat példányát birtokolta, köztük Szun-ce, Konfuciusz és Sze-ma Csien (utóbbi elbeszéléséből ismerjük Csing Ko történetét) műveit, ami ékesen bizonyítja, hogy a nindzsucu, vagyis a „láthatatlanság művészete” kínai eredetű.

Természetesen a megtévesztés gondolatának megvannak a japán gyökerei is, mint az kiderül abból a két történetből, amely a máig fennmaradt legrégebbi japán könyvben, a *Kodzszikiben*, vagyis a *Régi dolgok feljegyzéseiben* olvasható. A mű egyike annak a két alkotásnak, melynek megírására Temmu császár utasította a hercegeket és előkelőségeket 682-ben, azzal a szándékkal, hogy „megörökítsék a császárok tetteit és elmúlt korok dolgait”. A harminc évvel később elkészült, udvari használatra szánt *Kodzsziki* írott és szóbeli történetek együttese, mely a nemzet eredetét igyekszik bemutatni egészen az égbolt és a szárazföld keletkezésétől, amikor

„a föld még fiatal volt, mintha lebegő olajfolt lenne, mely úgy úszik, mint a medúza”. Három istentől származik a japán szigetcsoport és nyolcmillió – „nyolcszázszor tízezer” – további istenség, köztük Amaterasu is, a napisten, a császári család őse. A mítoszok, énekek, legendák, kétes hitelű beszámolók és történetek kissé zavaros egyvelege alkotta 149 rövid fejezetből kiderül, hogyan érvényesítette hatalmát a rivális klánok felett 1200 éven keresztül a 34 egymást követő császár mint Japán istenek által elrendelt uralkodó családjának képviselője.

Két történet is fennmaradt a fiatal hősről, Vo-uszuról, aki később Jamato hercegeként, „Japán bátraként” vált ismertté, haját mégis kamaszokra jellemző módon, kiengedve hordta. Állítólag a Kr. u. 2. századi, már majdnem egységes Japán központjának, a Honsú-szigeten található Jamato tartománynak az ura, a tizenkettedik császár, Keikó fiatalabbik fia volt. Az itt közölt részlet Donald Philippi fordításából származik.

A fortélyos Jamato herceg

Keikó császár azt mondta idősebbik fiának, Opo-uszunak, szerezzon két gyönyörű lányt, hogy feleségül vehesse őket. Ehelyett azonban mindkét lányt maga vette el. Ezután szégyenében nem jelent meg a reggeli és esti étkezéseknél, nehogy apjával találkozzon.

A császár szólt a fiatalabbik fiának, Wo-uszunak, hívja a bátyját.

Öt nappal később Opo-uszu még mindig nem jelent meg.

– Miért nem jön bátyád olyan régóta? – kérdezte a császár. – Talán még nem figyelmeztetted?

– De már megfeddtem – felelte Wo-uszu.

– Mégis hogyan?

– Reggel, amikor az árnyékszékre ment, megvártam, megragadtam, összevertem, tagjait kiteptem, majd gyékény takaróba csavarva elhajítottam.

Akkor a császár a herceg szilaj, féktelen természete miatt megrémült és így szólt: – A nyugati részeken (vagyis Japán déli szigetének, Kjúsúnak a déli területein) van két „dühöngő”.² (Ezek az

alakok talán az angol mesékből ismert emberevő szörnyekkel állíthatók párhuzamba, Wo-uszu pedig az óriásölő Jack-kel rokonítható.) Lázadó, tiszteletlen emberek. Menj és öld meg őket!

Indulás előtt Wo-uszu nagynénjétől (más forrásokban a napisten papnőjeként szerepel) két női ruhadarabot, kabátkát és szoknyát kapott. Hogy miért? Hamarosan kiderül, valahonnan pedig muszáj volt beszereznie. Ruhája alá tört rejtve útnak indult.

Amikor Wo-uszu odaért, a testvérpárt újonnan vájt gödrökben találta, akkoriban ugyanis a sziget őslakosai általában földbe mélyített árkokban laktak. Nagy hangzavar fogadta, mivel a szörnyek lakhelyük elkészültét tervezték megünnepelni. Wo-uszu ezért inkább megvárta az ünnep napját, amikor aztán nindzsaszerű külsőt öltött: összekötött haját lányok hajviseletéhez hasonlóra fésülte és leeresztette, felvette a nagynénjétől kapott kabátkát és szoknyát, elrejtette a tört a ruhája alá, elvegyült az asszonyokkal és belépett.

Ekkor a két testvér végigmérte a gyönyörű teremtest, és maguk közé ültették a „hajadont”.

Az ünnepelés tetőpontján Wo-uszu előrántotta a tört, megragadta az idősebbik szörny ruhájának gallérját, és mellkason döfte.

Ezt látva a fiatalabbik megrettenve futásnak eredt, nyomában Wo-uszuval. A gödörbe vezető lépcső tövében Wo-uszu utolérte áldozatát, a vállánál fogva megragadta, és a végbélnyílásába döfte a tört.

– Ne rántsd ki a tört! – szólalt meg a szörny. – Valamit mondani akarok! Ekkor, mint valami álomban, hirtelen minden megmerevedik, a szörny pedig, aki időközben rájött, hogy a „hajadon” valójában nem is az, végre megkérdezheti: – Ki vagy, uram?

Erre Wo-uszu hosszasan előadja a származását.

– Az apám a császár, aki hallván, hogy ti lázadók és tiszteletlenek vagytok, ide küldött engem, hogy végezzek veletek.

– Ez valóban igaz – felelte a szörny udvariasan, mit sem törődve a fenekébe állított késsel. – A nyugati részeken nincs több olyan vitéz és kemény legény, mint mi. Jamatóban azonban van valaki, aki felülmúl minket bátorságban. Ezért fenséges nevet ajándékozok neked. Illő, hogy mostantól fogva mint Jamatói Vitéz Herceg dicsőítsenek!

Ezután Wo-uszu, immár Yamato-takeruként, mint érett dinnyét fölhasította és megölte a szenvedést hosszan tűrő áldozatát.

A következő fejezetben Jamato Honsú egyik délnyugati tartományába megy, azzal a szándékkal, hogy megölje az uralkodót, Idumo-takerut, akit Felszálló Felhőként is ismernek. Ennek érdekében kétszer is cselhez folyamodik. Először azt színleli, hogy Idumo barátja, azután fából kardutánzatot készít. A két „barát” elmegy egy folyóhoz fürdeni.

Először Jamato lép ki a vízből, és mint bármelyik barát tenné, így szól:

– Cseréljünk kardot! Idumo beleegyezik, és felcsatolja Jamato fakardját.

– Rajta, mérjük össze kardjainkat – javasolja ekkor Jamato. Idumo természetesen nem sokra megy a kardutánzattal. Jamato könnyűszerrel megöli, majd dalba foglalja becsstelen győzelmét:

Felszálló Felhő
Idumo a Bátor
Oldalán kard
Indák futják körbe
Pengéje viszont nincs

Miután végignéztem Ueda úr gyűjteményét, déli irányba, Akame felé vettem az irányt kísérem, Noriko társaságában, és egy igencsak zötykölődő kis szerelvénnyel a Negyvennyolc Vízesésként ismert természeti csodához utaztunk. Épp egy kikövezett ösvényen haladtunk egy szilahasadékban, a pár nappal korábbi viharban kidöntött fákon és sziklákon hömpölygő folyó mentén. Idős japánok haladtak előttünk és mögöttünk egyaránt. Kényelmes lábbeli, hátizsák, dzseki sok zsebbel – olyan emberek benyomását keltették, akik komoly kirándulásra indulnak. Az asszonyok napernyőkkel védekeztek a fölénk magasodó fák lombkoronáján átszűrődő késő nyári nap sugarai ellen. Látni akartam a hegyet, ahonnan a vízesés ered, illetve ahol egykor aszkéták éltek a sugendó, az ősi japán vallás tanítása szerint. Több mint egy évezredig jártak ide a tanok követői, köztük harcos földművesek is, akiket idővel nindzsaként kezdtek emlegetni, hogy részesüljenek mindabból a tudásból,

melyből a „hegyi aszkéták”, a *jamabusik* merítették az erejüket. Ezért érdekelt annyira ez a különös hagyomány.³

Eredetileg két tényező vonzotta ide az embereket. Először is a hegyeknek különös jelentőségük van a japánok vallási felfogásában. Régen a megélhetést a rizs biztosította, melyet csak nagy szakértelemmel kialakított és fáradságos munkával megművelt földeken lehetett termelni. Férfinak és nőnek egyaránt tudnia kellett a dolgát. A táj lapos volt. A víznek finoman kellett csordogálnia ki-be a megfelelő időben. A hegyek mindennek az ellenkezőjét fejezik ki. A meredek hegyoldalakat (melyek közel sem alkotnak olyan sziklás vonulatokat, mint például az Alpok) erdők borítják, melyek vad és veszélyes állatoknak, medvéknek és kígyóknak, valamint természetfeletti lényeknek, az úgynevezett *tenguk*nak adtak otthont, akiknek vörös arca, hosszú orra és pikkelyes alkarja van. A hegyek kietlen, vad helynek számítottak, ahova a lelkek vándoroltak a halál után, és ahol számos istenség honolt. Innen eredtek az életet adó folyók, innen származtak a betegségeket okozó szellemek, illetve mindazok a gyógynövények is, melyek segítségével hatni lehet a szellemekre és meggyógyítani a különféle nyavalyákat. Röviden összefoglalva: a hegyek voltak az erő forrásai. Az átlagemberek kizárólag alázattal és hálatelt szívvel, vagy éppen mélységes tisztelettel, hibáikat beismerve léphettek kapcsolatba a hegyek közt ide-oda ingázó szellemekkel.

A megalázkodásnak azonban tettekre szíjjal is párosulnia kellett. Erre volt szükség ahhoz, hogy az ember kifejleszthesse a nindzsákról szóló forrásokban „helyes érzületként” emlegetett gondolkodásmódot. Az árnyékharcosok ugyanis – legalábbis elméletileg – sokkal többek voltak, mint hagyományos értelemben vett harcosok, amint azt egyik tanácsadómtól, Tosinobu Vatanabétól megtudtam. A meglepően jó erőnek örvendő hetvenes öregúr a kokai (egykori kógai) nindzsaközpontból többször is felbukkan majd a könyvben, hogy eligazítson itt-ott. Ezúttal abban segít, hogy megértsük, milyen hozzáállásra törekedett a tökéletes nindzsa.

– Maguk nyugatiak gyakran úgy gondolnak a nindzsákra, mint a sötétség embereire, akik kizárólag bérgyilkosok voltak. Ez óriási tévedés! Valamennyi forrás megegyezik abban, hogy a legszükségesebb a helyes érzület.

– Ez mégis mit jelent?

– Ne tégy rosszat! A nindzsa a békében hitt. Azért gyűjtöttek minél több információt, hogy elkerüljék a háborúzást. Abban hittek, hogy csak a legszükségesebb esetben szabad ölni, a saját túlélésük érdekében. A harcművészetet önvédelmi eszközként használták. Természetesen nem mindegyik nindzsa viselkedett így. Ezért is hangsúlyozzák a források a helyes érzület fontosságát. Alapvetően azonban a jóra törekedtek.

Ha valaki a helyes érzületre vágyott, ha irányítani akarta a saját és mások életét, a dolgok alakulását vagy épp a szellemeket, a hegyekbe ment, elszegődött egy mesterhez, és szigorú testi-szellemi-lelki megpróbáltatásoknak vetette magát alá. Ez volt – és mind a mai napig így ismerik – a sugendó, a hegyi aszketizmus útja. Felkeresni a szent helyeket, ligeteket, sziklát, ősi fákat, vízeséseket és patakokat. Böjtölni és megtisztulni a vízesés alatt. Megerősíteni a testet különböző tőréspróbákkal. Megismerkedni a hegyi szellemekkel, akik gyakran nem nézték jó szemmel a betolakodókat, ezért meg kellett tanulni kiengesztelni őket. Így lehetett *jamabusivá*, azaz hegyi aszkétává válni. Ezt a mester oklevéllel is igazolta, nehogy csalónak tartsák az illetőt.

– Bizony, sok a csaló – mesélte egyik tanácsadóm, Tullio Lobetti, a sugendó olasz származású szakértője, a londoni Keleti és Afrikai Tudományok Iskolájának tanára, aki Japán egyik legismertebb, a Jamagata prefektúrabeli Haguro-hegyen található kiképzőközpontban végzett növendékként egyike a kevés nyugati *jamabusinak* („Bár csak a legalsó fokozatot szereztem meg.”) – Mivel tudom még bizonyítani, hogy nem vagyok csaló? Azzal, hogy emberfeletti dolgokra vagyok képes. Mint például kibírni egy üstnyi lobogó vízben. – Erre felszaladt a szemöldököm a homlokomon. – Forrt a víz, de tényleg!

– Valóban látott ilyesmit?

– Igen. Nem volt sok víz az edényben, de nagyon forró volt.

– És tudja, hogyan volt ez lehetséges?

– Ismerem a szertartást, de magát a módszert nem. Nem kérdeztem rá. Nem szívesen beszélnek ilyesmiről. De ez a helyzet a kardélen járással is.

– Ilyet is látott?

– Magam is csináltam. Bárki képes rá. Nem nehéz. Csupán ismerni kell a technikát. Ez mind hozzátartozik ahhoz, hogy igenis megbízható az illető, és egy elismert közösség tagja.

A haladó tanítványok később akár papok is lehettek. Ez egy mesterdiploma vagy PhD-fokozat megfelelője. De még a legrosszabb esetben is teljes gyakorlati és szakmai képességek birtokában léphettek ki a világba – olyan tudással és készségekkel, melyek képessé tették a gyógyításra, ártó szellemek kiűzésére és a hétköznapi emberek számára lényeges szertartások bemutatására, mint például a temetés vagy a föld feltörése, ami új ház építésénél elengedhetetlen. Az ilyen embert tisztelet övezte, szolgálataiért pedig megfizették.

Nindzsaként a sugendó jelentette kiképzés előnyökkel járt. Mijake Hitosi, a sugendóval foglalkozó kutatások egyik úttörője így fogalmaz:

„A *sugendzsák* (így hívták a sugendó tanítás követőit) vagy *jamabusik* tevékenykedése közül kiemelkednek a Kamakura és Muromacsi korszakokban (1185-1573) dúló háborúk idején végzett tetteik – varázslás vagy vallási rítusok elvégzése, futárszolgálat, kémkedés és a harcművészet gyakorlása. A *sugendzsák*, akik ismerték a hegyi ösvényeket, és útjaik során megismerkedtek a különböző vidékekre jellemző viszonyokkal, kellően képzettek voltak ahhoz, hogy ilyesmivel bízzák meg őket. Csata előtt megáldották a lovakat, fegyvereket és vértüket, majd az ellenség kudarcáért fohászkodtak. Táborverés és -bontás alkalmával szintén őket kérték meg közbenjáró imára. (...) Jelentős kapcsolatok fedezhetők fel a *sugendzsák* és Koga (Omi tartomány), Iga és Negoro nindzsamesterei között. A *sugendzsák* olyannyira mesterei voltak a rejtőzködésnek és az eltűnésnek, hogy a híres hegyi lényekhez, a *tengukhoz* hasonlították őket, akikről úgy tartották, ugyanazokon a hegyeken élnek, ahol a *sugendzsák* táborai létesültek.”⁴

Megkérdeztem Tulliót, milyen a képzés. Röviden összefoglalva ezt válaszolta:

A japánok felfogása szerint a szellem és a test egységet alkot. Nyugaton gyakran hallani, mindegy, hogy nézel ki kívülről, a belső számít. Japánban mindez nem így van. A külsőd tükrözi a belsődet. Ha magas vagy, erős, szép és gazdag, ugyanilyen vagy belül is. Ha gyenge vagy, ferdehátú és beteges, ugyanilyen vagy belül is. Netán jobbá akarod tenni a belsődet? Nos, kezd a testeddel!

Azt vallják, hogy bármihez is kezdesz, meg kell erőltetni magad. Eljutni egyik szent helyről a másikra egyfajta zarándoklat, mégis keményebb annál. Akár 20-25 kilométert is meg lehet tenni egy nap alatt a hegyek közt a sziklákön mászva. Gyakran nincsenek utak. Előfordul, hogy kötélen kell leereszkedni, hogy egy szent forrásnál vagy sziklánál imádkozhass. Nem önmagában a szenvedés a lényeg, hanem a kihívás, és minél nehezebb, annál nagyobb a jutalom. Ha például télen csinálod, annál jobb. Sok energia lakozik bennünk, amit nem is hasznosítunk. Egy zuhatag alatt a mínusz tíz fokban hóhullám önti el az embert. Így viselkedik az emberi test, ha nem halsz meg.

Végtelenül sok minden – vallási, filozófiai, irodalmi tudás – sajátítható el a sugendó haladó szintjén, és valóságos tárháza a varázsmozdulatoknak, melyeket aztán akár ruha alatt is alkalmazni lehet. Vegyük például az olvasást, ami általában *kandzsikat* jelent. Létezik azonban a titkos olvasás, különleges sugendó kiejtéssel, ami sokkal hatalmasabb. Aztán vannak még a szanszkrit mantrák. A Szív szútra például (ezen a ponton halk, ritmusos kántálásba kezdett: *Ja-te-ja-te-para-ja-te-paraszán⁵*) lényegében azt mondja, „Most megtanítom a legnagyobb tanítást, mely legyőz minden szenvedélyt, mely azt mondja, »üresség bizony az alakzat, alakzat bizony az üresség, nincs fül, orr, szem...«” Végző soron ez a magas szintű ezoterikus gyakorlat az újraszületésről szól, mígnem buddhává válsz, megvilágosods, és belépsz a nirvánába.

A nindzsákat aligha érdekelte ilyesmi. Mégis hogyan segítette volna őket a kémkedésben, harcban és túlélésben? Egyvalami azonban biztos: ha egy harcos alávetette magát akár csak a teljes

képzés egy részének is, a teste és a szelleme egyaránt megacélosodott. Tullio, mivel személyesen megtapasztalta, tudja az okát.

– Teljesen elidegenedsz a megszokott élettől. Annyira kimerülsz, hogy képtelen vagy gondolkodni. Elfelejtetted, honnan jöttél. Ekkor kezdheted el újjáalkotni saját magadat. – Tullio mindezt egy számítástechnikai példával világította meg. – Olyan élmény ez, mint amikor újraindítják a számítógépet. Egy barátom, aki belépett a brit hadsereg különleges alakulatába, mesélte, hogy ő is hasonló tapasztalt meg a kiképzés során. Végül úgy érzed magad, mintha újraindítottak volna; mint egy tökéletesen élesített fegyver, készen a bevetésre.

Felmerül a kérdés, hogy egy leendő *jamabusi* vagy árnyékharcos milyen alapon döntött egy adott hegy mellett egy másikkal szemben? A válasz: mert szent helynek tekintette azt, melynek hagyományát az egymást követő mesterek éltették szóbeli közlés útján (ritkábban írott formában is rögzítve) kezdve attól, hogy a hegyet „megnyitották”, vagyis a legelső beavatott felkereste, és kijelölte rajta a szent helyeket. Minél korábbi az alapítás és minél nevesebb az alapító, annál értékesebb. A legkiválóbb mester a sugendó 8. századi megalapítója, a szinte mitikus alaknak tartott En no Ozunu, más néven En no Gjodzsa, vagyis En, az Aszkéta volt.

En megkerülhetetlen alakja a sugendónak, mivel mindenütt jelen volt, legalábbis számtalan hagyomány szerint.

– Ő amolyan aduász – fogalmaz Tullio. – Mindazoknak, akik bizonyítványt kívánnak adni a náluk végzett *jamabusik*nak, legitimálniuk kell a tevékenységüket. Erre a legalkalmasabb egy, az alapításról szóló minél rendkívülibb történet, En no Gjodzsnál pedig nincs nagyobb név. Ezért találkozni a nevével mindenhol. Természetesen kizárt, hogy az összes alapításnál jelen volt, pedig még ma is gyakran úgy képzelik el, hogy futva-szökellve jutott el egyik helyről a másikra. Mindez nem számít. A lényeg, hogy minél lenyűgözőbb legyen az eredet.

Hogy ki alapította a Negyvennyolc Vízesést? Természetesen En no Gjodzsa.

A leendő nindzsák tehát csatlakoztak a *sugendzsák*hoz, valamint reménybeli gyógyítókhoz, harcosokhoz és papokhoz. Azért gyűltek

össze mindannyian, hogy a hegyi ösvényeken gyakorlatozzanak. Ez tulajdonképpen azt jelentette, hogy futva-mászva mentek végig különböző csapásokon, miközben változatos túráspróbáknak tették ki magukat abban a reményben, hogy – elnyerve a szellem tisztaságát – varázserőre, gyógyító hatalomra és hosszú életre tesznek szert.

Mindez ugyanakkor nem csak erre a helyre és korra, illetve nem csak egyetlen szektára vagy vallási felfogásra jellemző. A japán vallásosság a Koreából és Kínából származó buddhizmus, valamint az őshonos sintoizmus egyedi keveréke, utóbbi felfogás párhuzamos univerzumokban létező istenek (*kamik*) létezését és tiszteletét hirdette, akiknek érdemes a kedvében járni, hogy az ember részesülhessen az erejükből. (A japán kultúra olvasztótégelyében egyéb vallások nyomai is felfedezhetők, mint például a taoizmus és a konfucianizmus.) A buddhizmust és sintoizmust csupán a 18. századtól kezdve kezelték külön, amikor a tudósok az (állítólagosan) eredeti, autentikusnak tekinthető japán hagyományok azonosítását tűzték ki célul maguk elé. Annak ellenére, hogy a 19. század végén hivatalosan is szétválasztották a kettőt, mind a mai napig párhuzamosan jelen vannak. Előfordul, hogy sintoista kapuk vezetnek buddhista szentélyekhez, ahol aztán sintoista jelképek találhatók. A sugendó – mely ugyanolyan mértékben nevezhető buddhista irányzatnak, mint amennyire sintoistának – eleven hagyomány, melynek Japán-szerte számos követője akad, magyarázta nekem lelkesen idegenvezetőm, Noriko. Különböző filmek, tévécsatornák tanácsadójaként sok táborban megfordult már, olyan templomokban és szentélyekben járt, melyek létezéséről nem is tudtam, továbbá megannyi papot, harcművészt és nindzsaszakértőt ismert.

– A nagyapám is követte a sugendót. Az okozta a halálát, hogy egy vízesés alatt ücsörgött.

– *Micsoda?!*

– Gyakran megesik az ilyen – jegyezte meg mellékesen.

– Mégis, hogyan történt?

– Nem tudom pontosan. Jóval az előtt történt, hogy megszülettem. Negyvenöt éves volt. Az apám öt.

– De... Vajon megfulladt? Vagy meghűlt? – értetlenkedtem.

– Nos, december volt – válaszolt. Éreztem a hangján, hogy nem tudja mire vélni a megrökönyödésemet. – Elvégre hitbéli meggyőződés vezérelte. Ha nem hiszel valamiben, minek csinálni? Az a jó, ha minél keményebb a képzés, ezért nyilván télen csinálta. Ha nyáron áll be az ember egy vízésés alá, mit sem ér. Az felüdülés.

Mindez fél évszázaddal ezelőtt történt, a hagyományok azonban máig élnek. Kokai vendéglátóim elvittek egy tűzszertartásra, amelynek során egy zöld köpenybe öltözött főpap húsz idősebb segéd társaságában fejezte ki hódolatát a hegy szelleme előtt egy tisztáson. Különös tisztelet övezte a hegyet, az Ivaót, mivel igen előkelő múlttal büszkélkedhet: egyike volt ugyanis annak a három magaslatnak, ahol a buddhista Tendai szekta 9. századi alapítója, Szaicsó szentélyeket emelt, és edzett. A mintegy kéttucatnyi szemlélődő között volt öt fehérbe öltözött hölgy is, akik később frissítőket szolgáltak fel. A monoton, ütemes kántálást időnként két kagylókürt hangja szakította meg. Valamikor réges-régen trombitáltam, így aztán kipróbáltam az egyik hangszert a szertartás után. Egyszerű fúvókája volt, a hangja pedig félúton volt egy vadászkürt és egy öblös szellentés között, kellő szuflával pedig akár egy oktávval magasabban is meg lehetett szólaltatni. Mindenki hagyományos viseletet hordott – fehér ing, bő fehér térdnadrág, fehér kétujjú cipőcske, fehér köpeny és egy pánt, amelyen két piros rojt lógott. A tisztás közepén zöld cédruságakból rakott máglya állt. Miközben folytatódott az egyhangú éneklés és kürtölés, az egyik hívő íjat fogott, beillesztette a nyílveesszőt, és löni készült. Egy pillanatra elképzeltem, ahogy pendül a húr, a nyílveessző pedig elsuhan a fák fölött, csak hogy az íj rituális célokra készült, a vessző pedig néhány méter megtétele után a földre hanyatlott. Sebaj – a jelképes célnak megfelelt, azaz megtörte a gonosz szellemek hatalmát. Egy rituális fejszével végzett pár csapással megtisztítottuk a szent helyet a láthatatlan fáktól.

Kezdeti fenntartásaim ellenére a szertartás ekkorra kezdett magával ragadni. A főpap a máglyára dobott néhány cédulát és írott fadarabot. Később megtudtam, hogy üzenetek voltak az isten számára, melyeket elégettek, csakúgy mint a kisgyermek karácsonyi kívánságlistáit.

– Felettébb különös – magyarázta a főpap –, de gyakran előfordul, hogy egy kívánság valóra válik. – Gyertyákkal hosszú, seprűszerű fáklyákat gyújtottak, amelyeket aztán a máglyára helyeztek. A kupac körül először füst kezdett el terjengeni, mintha színházi szárazjég lenne, azután a gallyak felizzottak, majd lángra kaptak. Tömjénre emlékeztető fenyőillat lengte be a tisztást, miközben csak úgy gomolygott körülöttünk a sűrű füst, aminek hatására az egybegyűltek úgy néztek ki, mintha szellemek lennének, körülöttünk az égisz éró fákkal. Mindeközben egyre csak szólt az egyenletes mor– mogás. *Ma ka hanja ha la mi ta...* Később kiderítettem, ez a szanszkrit Szív szútra japán változata volt.

A ceremónia után megkértem a főpapot, magyarázza el a történeteket.

– Évente kétszer van ilyen szertartás, ősszel és tavasszal, melynek során mindenkinek jó egészséget és sok sikert kívánunk. Egy sárkányistenséghez fohászkodunk. Nagyon régen egy fehér kígyót találtak a környéken, amely megszólalt. Azt mondta, amikor egy kígyó megöregszik és elpusztul, gyakran sárkánnyá változik, ezért tisztelet jár neki. Továbbá itt van még *Fudó-mió* is, egy védelmező isten. Az ő képe látható a szentélynél álló kőbe vésvé. Igyon egy kis szakét!. – mondta, és a tálcára mutatott, melyet az egyik fehér ruhás hölgy tartott a kezében. – Ennél nincs is jobb *szaké*, tudniillik immár meg van tisztítva, mivel megérintette az isten, így az íze még jobb.

A hegyoldalon valamivel feljebb található szentély amolyan cölöpökön álló, fából tákoltt mellékkápolnának tűnt ebben a természetes katedrálisban. A sziklafalban, melynek a tövében épült, lapos dombormű látszott, rajta egy férfi, kezében méretes bunkóval, melyet a jobb vállán pihentetett. A leginkább egy testőrré emlékeztetett, aki bármikor kész a sárkányisten védelmére kelni.

Természetesen az egész legalább olyan látványos elemeket tartalmazott, mint némely keresztény szertartás. Ugyanakkor megérintett valami, ami a kereszténységből teljesen hiányzik: az a tudat, hogy valami eredendően ősinek lehettem a tanúja, amikor az embert még inkább lenyűgözte a természet, miközben együtt élt vele, és igyekezett a jó szellemek kedvében járni, a gonoszakkal szemben pedig védekezni. A szellemek egykor szerves részét

alkották az emberi életnek. A ceremónián részt vevők még mindig így gondolták. Nem vagyok hívő, mégis el tudnám hinni, hogy a jókívánságok, a füst, duruzsolás és kürtölés megidézik, vagy épp életre hívják a tisztelendő vagy száműzendő szellemeket. Egy kőkorszaki sámán nyilván megértette volna, mi is zajlik valójában. Egy árnyékharcos pedig nyilván ihletet merített volna a maga számára.

Mindez segít megvilágítani a Negyvennyolc Vízesés eredetét, mely az alapításról szóló elbeszélés szerint egészen a sugendő kialakulásáig vezethető vissza. Ma már valójában senki nem válhat modern *jamabusivá* vagy nindzsává csak azért, hogy végigfut a délceg sziklaszirtek között és a sűrű erdőkön, tudniillik a Negyvennyolc Vízesés védett terület, ugyanakkor a kikövezett gyalogutakon felfelé kaptatva is könnyen érzékelni a kihívásokat.

A földrengések alkalmával meglazult óriási sziklákon átzúduló víz csak úgy habzott a rozoga hidak alatt. A zuhatagokat a korábbi áradások miatt zavaros, szürkés-zöldes, amúgy kristálytisza vizű medencék nyelték el. Nem sokkal odébb meredek sziklafal és vízesések egész sora szikrázott a ragyogó napfényben. Régen képtelenség lett volna továbbhaladni, manapság gyalogoshíd segíti az előrejutást. Elbűvölő látvány volt. Ha valaha is megvilágosodásra törekednék, ilyen helyre mennék, különösen egy csendes szeptemberi napon, amikor a nap melegét már csillapítják a fák levelei és a hűs víz. Egy sziklaperemről a szédítő mélység fölé hajolva, vagy a fölém magasodó fák tövében tudnám, hogy esélyem sincs a halállal szemben. Lenéztem, és megpillantottam az aljnövényzetből kiemelkedő, vörös szemű tehenet mintázó kőszobrot.

– Amikor En itt tartózkodott – magyarázta a víz morajlását túlkiabálva az idegenvezetőm, Kazuja Jamagucsi –, látott egy vörös szemű tehenet, és innen ered a hely neve – Akame, Vörös Szem.

Állítólag régen a közönséges halandók legfeljebb eddig a pontig juthattak el. Tőlünk jobbra azonban, a fákon túl rémisztő sziklás zuhatag látszott. Komoly esőzés idején, mint volt nem sokkal a látogatásunk előtt, az áradat valósággal letarolta a növényzetet. Pár napnyi meleg idő és napsütés elteltével immár az árnyékos vadon

felé vezető meredek és köves út tárult elénk. Kazuja szerint a sugendó követői és a nindzsatanoncok itt másztak fel a magasabban fekvő vízesésekhez. Érdemes megjegyezni ezt a helyet: később még visszatérünk ide, hogy felidézzük az utolsó nindzsáknak az ellenük küldött sereg elől történő menekülését mintegy kilencszáz évvel En fellépése után.

Egy másik, nindzsákra jellemző fondorlatos történet egy híres 10. századi lázadás alkalmával esett meg, melyet Maszakado hadúr vezetett saját családjá, a Tairák ellen. Az események abban az időben játszódtak, amikor a helyi urak szinte kivétel nélkül elszakadtak a központi kormányzattól, és a saját hadseregükre támaszkodva önálló királyságokat hoztak létre. Maszakado volt a legbecsvágyóbb az említett földesurak közül. Azt híresztelte magáról, hogy a napistennő, Amateraszu őt jelölte ki császárnak, és ennek megfelelően előbb nyolc keleti tartományt kebelezett be, majd a fővárost, Kiotót is elfoglalta, és uralma alá vonta az egész országot. A legnagyobb akadályt a nagybátyja, Josikane jelentette. 940 elején Josikane támadást intézett az unokaöccse ellen, és feldúlta annak birtokait, aminek következtében a császár menekülni kényszerült, amiért kegyetlen bosszúvágy ébredt benne. A kor legjelentősebb forrásának számító *Sómonki* arról számol be, hogy a két fél között folytonos összetűzések voltak, melyek során egyik sem tudott felülkerekedni, mígnem Josikane talált egy alkalmas kémeket Maszakado egyik fiatal szolgájának a személyében. A Koharumaru nevű ifjú többször is ellátogatott egy közeli birtokon élő rokonaihoz. Arra gondolva, hogy a fiú hasznos információval szolgálhatna neki, Josikane magához hívatta, és felvetette neki az ötletet, miközben egy vég selymet, magas hivatal, valamint egy életre elegendő élelmet és ruhát ígért neki. Koharumaru boldogan elfogadta az ajánlatot azzal a feltétellel, hogy a Josikane földjén dolgozó egyik munkás legyen a társa.

Így aztán a két kém, akik nevüket leszámítva igazi nindzsáknak tekinthetők, éjjeli őrnek álcázva magukat elmentek Maszakado szállására. Az elkövetkező két éjszaka Koharumaru megmutatott mindent a társának, a fegyverraktárt, Maszakado hálósobáját és a

négy kaput. Josikane embere ezután visszatért megbízójához jelenteni.

De hiába. Maszakadónak sikerült Josikane sorai közé férkőzni, leleplezte a tervet, kivégeztette a fiatal szolgát, és felkészülten várta Josikane támadását. Utóbbi emberei pajzsait eldobva menekültek, és úgy szerteszéledtek, mint „az egerek, melyek nem lelik rejtekhelyüket, miközben üldözőik úgy eredtek utánuk, mint a vadász kesztyűjéről felröppenő sólyom”.

Végül Maszakado győzelme hiábavalónak bizonyult. Pár hónappal később vereséget szenvedett, ráadásul egy kósza nyíl végzett is vele. Levágott fejét Kiotóban elrettentésül közszemlére tették.

Jamato, valamint Maszakado története jól példázza a megtévesztés jelentőségét. Emellett a japán történelmet meghatározó ellentétre is rávilágítanak, méghozzá a főváros, a császár és az egység, illetve a tartományok, hadurak és a széttagoltság szembenállására. Hétszáz évbe telt, mire sikerült felszámolni a konfliktust az előbbi javára. Az árnyékharcosok többször is fontos szerephez jutottak, bár tevékenységüket gyakran elhomályosítja a samurájok csillogása, népszerűsége és ismertsége.

Nindzsa – szómagyarázat

Sokan értetlenkednek, valahányszor a *nindzsa* szóval *sinobi* alakban találkozunk. Hogyan lehetséges, hogy ugyanannak a japán szónak két eltérő alakja létezik? Íme, a magyarázat.

A 7. századtól a japánok egyre inkább a kínai kultúra felé fordultak. Ez részben azzal járt, hogy kínai írásjelekkel kezdtek írni, annak ellenére, hogy a két nyelvnek semmi köze egymáshoz. Ezt a bizonyos írásmódot, a *kandzsit* két másik szótagoló írásmóddal együtt használják. Utóbbi kettőt viszonylag könnyű elsajátítani, a gyakorlatban azonban nem sok hasznát veszi az ember, hacsak nem ismer jó pár száz *kandzsi* írásjelet is. Kihívás a javából, és őszintén szólva egy idegen számára kész rémálom.

A kandzsi írásjeleknek kétféle kiejtése létezik: a kínait utánzó, amely sokkal emelkedettebbnek számít, valamint a japán. Például a

„hegy” kínaiul 山 *sān*. Az *a* fölötti vonal állandó hanglejtést jelöl, ellentétben az emelkedő [á], az ereszkedő [à] vagy az ereszkedő-emelkedő [ǎ] hanglejtéssel. A kínai eredeti japánul *szan* lett. Csakhogy japánul a „hegy” *jama*. A japánok mindkét alakot használják, a *szan* azonban emelkedettebb stílusértékű. Épp ezért hívják a szigetország leghíresebb hegyét Fudzsi-szannak, nem pedig Fudzsi-jamának, amely alakot inkább a külföldiek kedvelik. Egyetlen írásjel, két teljesen eltérő kiejtés.

Ugyanez érvényes azokra a jelekre és szavakra, melyeket nindzsaként írnak át különböző idegen nyelvekre. Kínaiul a 忍 *zěn* azt jelenti, „aki tűr vagy elrejtőzik.” A japánok ugyanezeket a jeleket használják. A japán kiejtés szerint azonban *nin sha* alak keletkezik, mely aztán tovább módosulva lesz *nindzsa*. Az „aki tűr vagy elrejtőzik” jelentés japánul *sinobi mono* („tűrő vagy elrejtőző személy”), mely általában *sinobivá* rövidül. A *nindzsa* szóban szereplő „*nin*” tag írásjele két részből tevődik össze, „*pengéből*” és az alatta lévő „*szívből*”, ahol utóbbit lehet *elmeként*, *lélekként* vagy *életként* is értelmezni. Hagyományosan a két résznek rejtett jelentése van. Elképzelhető, hogy a *nindzsa* olyasvalaki, akinek feje fölött kard lóg, és kész kioltani a saját életét, ha bármi rosszul alakul, de az is lehet, hogy olyan emberről van szó, akinek úgy vág az esze, mint a penge.

A japánok még a közelmúltban is igazi különbségtétel nélkül használták mindkét kifejezést, mivel ugyanúgy írják a kettőt, és ugyanazt jelöli, kivéve, hogy a kínai szerű alak stílusértéke magasabb. Mivel a japánok és idegenek közti legkorábbi kapcsolatokat előkelő társadalmi csoportok létesítették, a *nindzsa* lett a közkedvelt változat a japánok és a külföldiek körében egyaránt.

MÁSODIK FEJEZET

Hogyan legyél árnyékharcos 1.

– Szellem és lélek

Ha egy nindzsa a saját hasznára lop, ami ellentmond a jó erkölcsnek, hogyan védelmezhetnék őt az istenek nagy Buddha?

Nindzsáknak szóló útmutatás

Az éjszakai lopakodás művészete szinte varázslat, melynek segítségével észrevétlen lehetsz.

A *Soninki* előszavából

Vannak, akik varázslatos képességeket tulajdonítanak a nindzsáknak. A közelmúlt filmjei és mangasorozatai azt sugallják, hogy varázslattal minden lehetséges. Ha valóban így van, a nindzsák urai a térnek és időnek, az én napjaim pedig meg vannak számlálva. Egy 16. századi nindzsa tudomást szerez ennek a fejezetnek a tartalmáról, rájön, hogy olyan titkokat árulok el, melyeket sosem volna szabad, és azonnal elindul, hogy levadásszon. Egy sötét éjszaka, miközben mélyen alszom, a csuklyás alak bemászik az ablakon, megnyugtatja a macskákat, végigosan a nyekergő parkettán, én pedig hullaként végzem a saját hálósobámban méreg, kard, tör vagy fojtóhurok hatására.

Tény, valóban hibáztam. De hogy aggódom-e? Aligha. A nindzsák a legvadabb elképzelések szerint sem képesek az időutazásra. Ráadásul nem én vagyok az egyetlen, akinek bűnhődnie kéne. Az elsők, akik sok-sok évvel ezelőtt leleplezték a nindzsák titkait, maguk a nindzsák voltak.

A történelem folyamán a nindzsák mindig is titokban éltek. A kiképzésüknek és az elveiknek mondott volna ellent – sőt a saját vesztüket eredményezte volna ha felfedik, hogyan is élnek. A

titkaikra végül nem sokkal Japán egyesítése után mégis fény derült, amikor a nindzsák valójában már elveszítették létezésük értelmét. Hogy miért? Talán hogy elősegítsék annak a kétszáz nindzsának a kiképzését, akik a sógun titkosrendőrségét alkották; vagy egyszerűen azért, hogy megörökítsenek egy életformát, amely éppen kihalófélben volt. Bármilyen is a magyarázat, legalább háromszor elkövették ugyanazt a hibát. A legértékesebb forrás a *Soninki* (So Nin Ki, „Igazi Nindzsa Hagyomány” vagy „Beszámoló”), melyet feltételezhetően Natori Maszatake, egy, a sógun szolgálatába szegődött szamuráj írt száz évvel az után, hogy a nindzsák törzsterületét, Igát 1581-ben feldúlták.

Feltételezhetően Natori Maszatake írta. Nem nevezi meg ugyanis saját magát, csupán az előszót jegyző barát tesz említést egy névről, melynek segítségével a tudósoknak sikerült azonosítani a szerzőt, bár az említett Natori a japánoknál bevett általános gyakorlatnak megfelelően számos nevet használt. Angol nyelven három változata létezik a műnek. Én a brit nindzsucuszakértő Antony Cummins, valamint japán kollégája, Josie Minami által fordított és szerkesztett változatot használtam, mivel ez veszi figyelembe a leginkább a 17. századi japán nyelvre jellemző nehézségeket. A továbbiakban közvetett és közvetlen idézetek együttese következik, mely Natori tanításának a lényegét igyekszik bemutatni.

Korunk embere számára a *Soninkivel* kapcsolatban talán az a legmeglepőbb, amit nem tartalmaz. Mivel a leginkább filmekben szoktunk nindzsákkal találkozni – a későbbiekben még lesz erről szó –, főként a) sok fegyver és b) különböző harcművészeti fogások leírására számíthatnánk. Csakhogy a fegyvereket röviden elintézi a szerző, a harcművészetről pedig egyetlen szó sem esik. Ebből arra lehet következtetni, hogy a nindzsucu, vagyis a nindzsa életvitel művészete, évszázados hagyományai ellenére, lényegét tekintve nem a harcművészetről szólt. A szerző az alapvető hangsúlyt a hozzáállásra, más szóval a helyes érzületre fekteti. A megtévesztést és megbabonázást – mely elképzelések nyilvánvalóan hozzájárultak a nindzsákról, mint a varázslat nagymestereiről kialakult képhez – Natori a mű legelején elutasítja.

Hogy elmagyarázza a nindzsucu lényegét, Natori a tanítvány és mestere közötti rövid párbeszéddel indít. A tanítvány valóságos áhítattal beszél a nindzsák állítólagos képességeiről. Úgy értesült, hogy még egy apa, fiú vagy testvér sem képes felismerni a másikat, miközben nindzsaszerű, titkos dolgokat csinál. Úgy híresztelik, a nindzsák képesek egy pillanat alatt a hátad mögé kerülni, méghozzá úgy, hogy hol eltűnnek, hol megjelennek. Kizártnak tartja, hogy ilyesminek az elsajátítására közönséges halandó képes lenne.

A mester gúnyosan válaszol. Tény, a nindzsák a megtévesztés mesterei, képesek olyan tartományokról is mesélni, ahol sosem jártak, különös történeteket előadni olyan helyekről, ahol sosem fordultak még meg, megvenni bármit arannyért és ezüstért, amijük nincs is, olyasmit enni, amit senki nem ad nekik, lerészegedni szesz nélkül. Egész éjszaka képesek meglapulni és a vadonban aludni menedék nélkül. Nincs olyan hely, ahova ne tudnának eljutni. Mégis mit látott vagy hallott, kérdezi a tanítványtól, hogy ennyire félreértette ezt az életvitelt. A helyes nindzsucuban és igaz hagyományban nincs semmi titokzatos.

Muszáj megérteni, írja Natori, hogy amikor nindzsucuról beszélünk, az élethez szükséges képességekről van szó. Nakasima Acumi, akinek a *Soninki* modern átiratát köszönhetjük, azt írja előszavában: a *Soninki* „az élet bármely területére vonatkozóan ellát útmutatással, és bármilyen körülmények között megsegít”.

De csak akkor segít, ha megvan benned a helyes hozzáállás, nevezetesen az, mely a Natori idején ismét népszerű Konfuciusz tanításaira vezethető vissza. „A nindzsa bármire képes, feltéve, hogy összhangban van saját értékrendjével és annak a közösségnek igazságérzetével, melyhez tartozik”, írja Natori. Más szóval a nindzsa nem szolgálhat tőle idegen célokat. Előfordul, hogy merénylet, lopás vagy betörés végrehajtásával bízzák meg, de még ezek a piszkos munkák is igazolást nyernek, ha a nindzsa „helyes érzülettel”, vagyis a megbízója javára cselekszik. „Ha egy nindzsa a saját érdekeire használná a nindzsucut, közönséges lopást vagy betörést hajtana végre”, és senki nem adna nekik megbízást. A „helyes érzület” azonban nem egyenlő a „nemes érzülettel”. A parancs teljesítése nem jelent erkölcsösséget.

A megbízó érdekei szerint való fellépés tehát csupán a legalapvetőbb elvárás. Egy nindzsát magasabb szempontok kell, hogy vezéreljék, méghozzá a nindzsák „szülőföldjének”, az egykori Iga és Kóga tartományok harcosai által tett, *Icsi Gun Icsi Miként* („egy körzet, egy csapat”) ismert eskü szellemisége. Ha így cselekszik, „megmutatja, milyen különösen pompásak és kiválók a családi hagyományok, valamint felragyogtatja a nindzsucu legtökéletesebb formáját”.

Hogy ez mit is jelent? Először is azt, hogy helyesen kell cselekedni. „Mindig légy méltóságteljes és higgadt, mint a vízimadarak a nyugodt tó felszínén.” Akik a nindzsák helyes viselkedésmódja szerint cselekednek, „a kitartás útján kell, hogy járjanak, mely által igazak lesznek, még akkor is, ha mások körülöttük tiszteletlenek a nindzsák életvitelével szemben. Hát nem tekinthetők szenteknek, sőt megvilágosultnak?”

A legfőbb cél, hogy túléljed a küldetést, és hazatérj, különben nem teljesíted a feladatot, vagyis hogy információt szolgáltass. Natori ezt így fogalmazza meg: „A sinobi [nindzsa] arra van rendelve, hogy úgy teljesítse a küldetést, hogy életét ne veszítse. (...) Akik sikeresen végrehajtják a küldetést, azokat jó sinobiként fogják ismerni, még akkor is, ha néha késnek vagy tétováznak.”

A siker érdekében nem szabad félni a haláltól, mivel a félelem összezavarja az elmét. A haláltól való félelem egyet jelent a halállal való kacérkodással, a halál elfogadásával viszont (esetleg) lehetséges a megmenekülés – önellentmondás ez a javából. A belső béke mindennek az alapja. Veszélyhelyzetben, ha úgy alakul, nem szabad értékesebbnek tartani az életed a halállal szemben. A hagyomány azt tanítja, hogy az élet a halálon, a halál pedig az életen keresztül nyer értelmet. Így aztán ha tetteiddel az életed teszed kockára, mégsincs benned félelem, szorult helyzetekből is találhatsz kiutat. Ugyanakkor ha a túlélés foglalkoztat, lehet, hogy elveszíted az életed, mert csak a kiút érdekel. Ha képtelen vagy elengedni az énedet, nyugtalan és izgatott leszel. Ha belső békével cselekszel, nincs mitől félni.”

Natori többször is visszatér ugyanehhez a témához. Helyenként egészen úgy fogalmaz, mint korunk személyiségfejlesztő szakemberei. „Ne kösse le semmi túlságosan a figyelmedet. Ha nem

tudsz megoldani egy helyzetet, vagy belebonyolódsz, az azért van, mert képtelen vagy elengedni a saját személyiségedet, és csakis a saját érdekeid foglalkoztatnak.” Máshol pedig ezt írja: „Ne engedj az érzelmeidnek. Acélozd meg az akaratodat. Ha nem gondozod megfelelően az elmédet, ki fogsz merülni, elfáradsz, és végül kudarcot vallasz. A belső béke állapotában képes vagy olyan dolgoknak a mélyére hatolni, amire mások képtelenek, és kicselezed a gondolataikat. Semmi sem olyan lenyűgöző, mint az emberi elme.”

A gyakorlatban a ravaszság a fő erény. Az egész *Soninki* talán legbölcsebb tanácsa egyetlen fejezetcímbe lett összefoglalva: Hogyan kerüld el mások legyőzését? Még hogy ne győzzem le az ellenfelem? Hát nem ez a nindzsák legfőbb célja? Nem. Az igazi titkos ügynök fő célja, hogy megfigyeljen és visszatérjen. Ehhez pedig az információforrások gondozására van szükség, nem pedig azok elnyomására. „Ha lélektanilag mások fölé kerekedsz, nem sikerül majd elérned a kívánt eredményt vagy megszerezni a szükséges információt. Ha túlságosan megsérted őket, elveszítik a türelmüket, felbőszülnek, és szembe szállnak veled, így pedig nem járhatsz sikerrel.”

Leegyszerűsítve, légy rugalmas. Akik túlságosan merevek, kemények lesznek, amikor puhának kéne lenniük, erősek, amikor engedékenyen kéne viselkedniük.

Ezeknek a fogásoknak az elsajátításához nagyfokú érzékenységre, mai szóval empátiára van szükség. „Azonosulj az ellenfeleddel, ami azt jelenti, hogy képes vagy előre megmondani, mire gondol.” Mivel a világmindenség mindenki számára közös, saját magad is kitalálhatod, mire készül az ellenfeled. Ha képes vagy erre, megállapítható, hogy magadévá tetted a képességet, mely lehetővé teszi „az ellenség elméjének eltulajdonítását. Milyen nagyszerű és istenekhez hasonlatos tudás!”

HARMADIK FEJEZET

Az antinindzsa – a szamuráj

A jó nindzsa úgy tevékenykedik, hogy tudja, mit csinálnak mások, miközben róla nem tudnak.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Ha a nyugati és a kínai forrásokban ritkán találni kémekre vonatkozó utalást, akkor Japánban mintha nem is léteztek volna egészen a közelmúltig. A japán katonai hagyományban szinte a kezdetektől fogva minden, ami titokban zajlott, megvetés tárgyát képezte, a véleményformálók ugyanis a felettébb büszke, mogorva és nagyon is nyílt fellépést szorgalmazó szamurájok voltak. Ennek ellenére természetesen mindig is szükség volt kémekre és a mai kommandósok előfutárainak tekinthető harcosokra. Sőt előfordult, hogy maguk a szamurájok léptek fel nindzsaként – a nindzsák *többsége* szamuráj volt, míg *néhány* szamuráj nindzsának tekinthető. Ahhoz, hogy megértsük, miért volt szükség nindzsákra, illetve miért maradtak rejtve, először meg kell világítani a szamurájok nagyon is kitarulkozó és látványos életmódját, amely idővel eszményivé nemesedett a valós eseményekről és harcosokról szóló elbeszélések nyomán.

A szamurájok természetesen úgy tekintettek magukra, mint az egyetlen igazi harcosokra, a 7. századig visszanyúló hagyomány örököseire. Az egész lóháton való nyilazással kezdődött, amiből idővel összetett és nyilvános szertartások egész sora fejlődött ki. A szembenálló felek felsorakoztak, majd nyilakat lőttek ki, így szólítva meg az isteneket, legyenek tanúi az eseményeknek. Ezután a bőrből és vaslemezekből készült páncéljaikba burkolt legkitűnőbb katonák párbajra hívták egymást, miközben saját sikereikkel, erényeikkel és származásukkal dicsekedtek. Ezután nyilakat lőttek ki egymásra, vagy lovon vágatva, vagy tisztességes távoból – bár nem túl messziről, a

japán íjak ugyanis gyengébbek voltak, mint a kontinentális népeké, köztük a hunoké, mongoloké vagy törököké; ráadásul a lovaik sem voltak olyan izmosak, mint a belső-ázsiai fajták. Ha nem akadt győztes, harcosokhoz aligha illő dulakodás közepette igyekeztek egymást kiütni a nyeregből, végül pedig törrel estek egymásnak. Mivel a szamurájokat tetőtől talpig páncél borította, a lóról történő nyilazás inkább csak látványosságnak számított, melynek során a harcos ország-világ előtt megmutathatta magát, illetve azt, mire képes, csak azért, hogy személyes hírnevét öregbítse, akár életben maradt, akár meghalt. A magamutogatás volt a lényeg, a harcosok ugyanis, Karl Friday szavaival élve, „profi kosárlabdázókra emlékeztettek, akik sokkal inkább tekintették magukat kivételesen tehetséges egyéneknek, akik egy csapatban játszanak, mintsem a csapat részének.”⁶ A csatánál pedig nem volt alkalmasabb módja a magamutogatásnak.

A 12. század végén két klán, a Japánt kétszáz évig irányító Taira, valamint a feltörekvő Minamoto feszült egymásnak, hogy eldöntse, kié legyen a hatalom, miközben mindkét fél figyelmen kívül hagyta a száműzetésben élő császárt. Az öt évig tartó háborúskodás végén a Minamoto a feledés homályába taszította a Tairát. A család élén a híres hadvezér, Japán talán legnépszerűbb hőseként számon tartott Minamoto no Josicune állt, aki (a történész szavaival élve) „minden bizonnyal Japán kora újkori történelmének legismertebb alakja”. Sok legenda szól róla, melyekben azonban számos történelmi és a személyére vonatkozó igazság egyaránt fellelhető. Egyszerre volt biztos kezű, szókimondó és lobbanékony, vagyis mindazokat a tulajdonságokat magán hordozta, melyek a középkori szamurájokat jellemezték.

Mi több, a japán történelem nevezetes fordulópontján élt, amikor az ősi rendszerről – melynek végletekig kifinomult módszereiről szól az első japán regény, a *Gendzsi szerelmei* – bebizonyosodott, hogy képtelen olyan keménykezű irányításra, melyre az ország egyben tartásához szükség lett volna, akár egységes nemzetként, akár közös kultúrájú, de független tartományok közösségeként. Úgy tűnik, az egyetlen megoldás az erőszakkal fenntartott, idővel feudalizmusként ismertté vált berendezkedés volt, melynek keretében a parasztságot egy, uraikhoz és a császárhoz mindhalálig

hú harcos társadalmi réteg tartotta kordában. Josicune ennek az átalakulásnak az élharcosaként szerzett magának maradandó hírnevet.

Ugyanakkor felfedezhető egy mélységesen emberi történet is. Josicune idősebbik féltestvére, Joritomo érdekében ragadt fegyvert, ám az ún. Gempei-háború során (1180-85) vezetett sikeres hadjárata után az irigy Joritomo elítélte, száműzetésbe kényszerítette, majd addig üldözte, mígnem a kétségbeesett Josicune a hasát felvágva öngyilkosságot követett el. Josicune hamar legendák főszereplőjévé vált, melyeket vak énekmondók meséltek Japán-szerte. Ezek az összegyűjtött történetek eleven lenyomatai a kornak, teli szenvedéllyel, váratlan fordulattal és erős jellemekkel. A különböző regényeknek, mangáknak, kabuki és nó előadásoknak hála Josicune emléke mint a „hősi elbukás tökéletes példája” (I. Ivan Morris) máig fennmaradt. „Ha nem lett volna valós személy, a japánok kénytelenek lettek volna kitalálni.” 2005-ben az életét feldolgozó, 49 részes sorozatot vetítettek a tévében.

Az egyik legismertebb róla szóló történetnek nindzsa vonatkozása is van. Josicune épp Benkei nevű, bámulatosan erős és leleményes szolgájával (amolyan Little John a Robin Hoodnak megfeleltethető Josicune oldalán) menekül, amikor az elfogásukra felállított egyik ellenőrzőponthoz, az Ataka-kapuhoz érnek. Benkei és társai *jamabusin*ak álcázzák magukat, ami kedvelt módszere volt a nindzsáknak. Ezért is tesztek említést az esetről, mely a japán mitológia és irodalom talán leghíresebb története, és amelyet egy 19. századi kabuki színdarab, a *Kandzsincsó* (Az adományozólista) is megörökített.⁷ Josicune, akinek hős természete ellentétben áll törékeny, lányos testalkatával, közönséges hordárnak adja ki magát. A kapuőr Togasit figyelmeztették Benkei cselére, ezért elhatározta, hogy megöli az összes *jamabusit*, aki az útjába kerül. Benkei azzal védekezik, hogy egy épülő templom javára gyűjt adományokat. Togasi erre követeli tőle az adományozók nevét tartalmazó névsort (innen származik a mű címe). Természetesen Benkei nem tud felmutatni semmiféle listát, mégis nagyszerű ötlete támad. Egy üres tekercset vág a meglepett Togasi arcába, miközben kitalál egy ilyesmi névsor elején szokásos bevezetőt. Togasi nem tudja, mitévő legyen: egyfelől csodálja Benkei merészségét, ugyanakkor a

kötelességét is teljesítenie kéne. Erre alaposan kikérdezi Benkeit a *jamabusik* szertartásairól és öltözetéről. Benkei mindenre tudja a választ. Togasit mindez annyira lenyűgözi, hogy engedélyt ad az utazóknak, hogy áthaladjanak a kapun. Épp indulnának, amikor az egyik őr rámutat Josicunéra. Togasi ismét feltartóztatja a társaságot. Benkei, újabb zseniális ötlettől vezérelve, ráförmed a „hordásra”, hogy miatta késlekednek, és megveri. Togasi döbbenetesen szemléli az eseményeket: egyetlen szolga sem viselkedhetne ilyen megbocsáthatatlan módon a gazdájával szemben. Végül az útjukra bocsátja őket. Alighogy látótávolságon kívülre kerülnek, Benkei könnyek között a földre borul, és kéri az urát, könyörüljön rajta. Josicune természetesen megbocsát szolgájának. A mentegetőző Togasi ismét feltűnik némi szakéval, amelyből Benkei jócskán fogyaszt, majd a menet továbbindul:

Miközben úgy érezték magukat, mintha tigris farkára léptek volna,
Vagy kígyó harapásától menekültek volna meg.

A történet főszereplője kétségkívül az urához végsőkéig hű Benkei, aki egyszerre bátor, furfangos, agyafúrt, művelt és sokat tud inni. Nehéz lenne megmondani tehát, vajon egyszerű szolga, *jamabusi* vagy árnyékharcos.

Hét évvel a Gempei-háborúban aratott győzelme után Joritomo olyan intézkedést hozott, amely a következő hétszáz évre meghatározta Japán közigazgatását. A (báb)császár jóváhagyásával saját hivatalnokait nevezte ki a tartományok és birtokok élére, ezzel pedig az egész országra kiterjesztette a hatalmát. Emellett Joritomo a legmagasabb katonai rang, a *szeii taisógun*, azaz „barbárokat legyőző hadvezér” birtokosa is lett. Maga a cím arra a személyre utalt, aki felhatalmazással bírt, hogy hadjáratot vezessen a vad északi őslakosok ellen. A mindenkori fővezér, akit gyakran csak sógunként emlegettek, tulajdonképpen az egész országot irányította mint első szamuráj – amolyan katonai diktátorként – a nagy tisztelet övezte, ám tehetetlen császár nevében.

Legalábbis elméletileg. Annak ellenére, hogy a rendszer igen hamar csődöt mondott, évszázadokig szolgált eszményként minden

leendő uralkodó számára. A sógun katonai kormányzata, az ún. *bakufu* (sógunátus) székhelyéről, Kamakurából próbálta irányítani az egymással folyamatosan acsarkodó 60 tartományból és 600 birtokból álló államalakulatot. Tömören összefoglalva négy évszázad történéseit, elmondható, hogy a Kamakura központú berendezkedés alig több mint egy évszázadig állt fenn, amikor is 1333-ban összeomlott. Majd, mintegy hatvanéves polgárháborúskodás után, mely során két rivális császár is fellépett, újabb sógunok, az Asikagák ragadták magukhoz a hatalmat, akik Kiotó székhellyel kormányoztak – vagy épp nem – újabb kétszáz, igencsak zűrzavaros évig.

Így aztán 1200-tól kezdődően bármelyik helyi vezető leginkább egy dolog érdekelte: a háború annak minden velejárójával. Nem meglepő tehát, hogy a hadurak és parancsnokok számára elengedhetetlen volt páncélra, lovakra, íjakra, kardokra, törökre és harcosokra költeni. Így alakult ki az uraikért harcoló földbirtokosok, a *busik* kiváltságos rétege. Az urak és harcosaik kapcsolatát kölcsönös függés jellemezte: utóbbi az urától kapott földet, részesült a hadizsákmányból és számíthatott annak személyes védelmére a katonai szolgálataiért cserében. Ezeket a katonáskodással foglalkozó földbirtokosokat hívjuk szamurájoknak (Az eredeti *szaburaj* alak jelentése „aki szolgál”, különösen az, aki katonaként szolgálja a nemességet.)

Erre a viszonyrendszerre azonban eredendő bizonytalanság jellemző. Ha egy hűbéres kellően megerősödött, szerzett hatalma, vagyona és státusza lehetővé tette számára, hogy függetlenedjen az urától. Mégis miért kéne továbbra is elköteleznie magát az ura oldalán egy becsvágyó, önálló, zabolátlan harcosnak? Hogyan tudja garantálni az úr a hűségét? Felmerül a kérdés továbbá: hogyan lehet a hűbéri rendszert stabilizálni? A válasz: a harcos urához – nem ám a távoli császárhoz – szóló hűségét olyan eszménnyé kell formálni, melyet a hűbéres nagyobbra tart, mint a saját életét, így szerezhethet magának dicsőséget és elismertséget már itt a földön. Az úr egyre inkább az atya szerepét tölti be, aki érzelmileg kötődik a fiaihoz, Utóbbiak urukhoz, vagyis a *daimjó*hoz („nagy név”) való hűsége úgy öröklődik egyik szamurájról a másikra, mintha beléjük lenne oltva. Egy olyan tartományi sereggel szemben, melyet ilyen

kapcsolatrendszer kovácsolt össze, aligha lehetett esélye egyetlen császárnak vagy sógunnak is.

A nemességtől, értelmiségtől, jobbagyságtól és banditáktól egyaránt elkülönülő szamurájok felettébb büszkék voltak harci képességeikre, társadalmi helyzetükre és hősiességükre. Egy olyan kegyetlen világban, melyben egy szemvillanás alatt el lehetett veszíteni mindent, a túléléshez elengedhetetlen volt a megfelelő énkép kialakítása. Az ember vagy büszkén parádézik és páváskodik, vagy vesztesnek látszik. Háborúban a harcos szélsőséges hőstettekben és áldozatokban látta létezésének értelmét, különösen a minél nagyobb túlerővel szemben, így lehetett ugyanis örök hírnevet és elismerést szerezni. Ezért aztán a szamurájnak szükségszerűen nyilvánosan kellett fellépnie, hogy tetteit lássák, azokra emlékezzenek, és azokat gyakran felidézzék. Egy 13. századi harcos abbéli elhatározásában, hogy észrevegyék, néhány lovát lilára, skarlátvörösre, világoszöldre és kékre, másokat pedig csíkosra vagy épp pöttyösre festette. Egy másik ezt írta: „Ha egyedül kéne szembeszállnom az ellenséggel, és olyan helyen elesnem, ahol senki nem látna, halálom olyan értelmetlen lenne, mint a kutyáé.”⁸ Minden a hírnév körül forgott, mint az kiderül egy másik 13. századi forrásból: „A harctérre lépve egy hajszál híján elhullni; számtalan nemzedékre ráhagyni nevemet; mindent egybevéve, ez a helyes út.” A megszerzett vagy éppen elvesztett becsület tovább öröklődik, az utódok pedig vagy tovább öregbítik vagy visszaszerzik azt. Így aztán a becsület értékesebb volt az életnél. A szamurájok egész lényét meghatározta egyfajta kifinomult érzékenység a becsületüket fenyegető vagy sértő dolgokra, és bármikor képesek voltak azonnali erőszakos fellépésre, csak hogy megvédjék a tisztességüket. Egy szamuráj csakis ily módon tudta bizonyítani, megóvni és helyreállítani a becsületét.

A gazdagabbak számára a magamutogatás legfőbb kelléke a páncélzat volt, mely az egyre kifinomultabb fegyverek (kezdve a nyilakkal egészen a kardokig) és taktika (gyalogság, lovasság és egyéb harci alakulatok) megjelenésével sokat változott az idők folyamán. Az Európában használt páncélnak köszönhetően a lovagok inkább hasonlítottak rákokra, olyannyira, hogy egy nyergéből ledöntött harcos képtelen volt talpra állni segítség nélkül.

A Japánban elterjedt nyilak és kard jellemezte harcmodor miatt a páncélzatnak rugalmasnak kellett lennie. Ezt úgy érték el, hogy rengeteg apró, pikkelyszerű lemezt fűztek össze az ún. lamellás páncél elkészítéséhez. (A latin *lamina* lapot, lemezt jelent, *lamella* alakja lapocskát.) Maga a kivitelezés idővel sokat változott. A lamellás páncél kész rémálom volt szélsőséges időjárási körülmények között, esőben pedig a fűzők eláztak és gyorsan elhasználódtak, mely mind ahhoz vezetett, hogy különböző alakú lemezekkel és egyrészes elemekkel próbálkozzanak. A 16. századra a páncélok olyan változatosak és gazdagon díszítettek lettek, hogy egy ütközet inkább emlékeztetett egzotikus rovarok összecsapására.

Az *ó-joroi*, azaz „főpáncél” a tehetős samurájok vértete volt, amely többek közt szoknyára és kötényre hasonlító alsórészből, valamint váll-, lábszár- és fülvédőből, állt, hogy megvédje viselőjét a nyilvesszőktől és kardcsapásoktól. Másrészt azonban arra szolgált, hogy hirdesse a harcos előkelő mivoltát, miközben az szabadon nyilazhatott, lendíthette a kardját, lovagolhatott vagy épp sétálhatott. Csak a sisak önmagában kész műremek volt. Némely darabokat több tucat félköríves lapból kovácsolták, megint mások egyetlen vaslemezből készültek. A kúpszerű, boszorkánysüvegre emlékeztető fejfedőkön szemellenző és akár hat, oldalt lelógó, a fülek és nyak védelmét szolgáló szárnyacska is található volt. Egyes sisakokat méretes szarvak és hullámos díszítőelemek, erőt jelképező hegyek, önmagukat megvédeni képes rákok vagy éppen hosszú életet szimbolizáló nyúlfülek tarkítottak. A samurájok gyakran hordtak majd az egész arcot eltakaró, leszerelhető orr-résszel és bozontos bajusszal ellátott maszkot, melynek az alján apró lyuk segítette az izzadság távozását. Maga a vigyor az ellenség megfélemlítését szolgálta. Mivel az öltözet az egész testet befedte, képtelenség volt felismerni annak viselőjét, így aztán – mivel a magamutogatás volt a legfőbb cél – a harcos fel-alá járkált vagy vágta a tarka páncélzatában, a kezében zászlóval.

Természetesen a legfontosabb fegyver a kard volt, pontosabban két kard; a hosszú pengéjű *katana*, és a rövidebb *tantó*, melyet közelharcban használtak. Gazdag gyűjtemények egész sora és temérdek szakirodalom foglalkozik a két fegyverrel, egyes részeiknek, illetve a számos kiegészítőnek pedig mind megvan a

maga rejtett értelmű elnevezése, eredete és története: állvány, öv, kardkötő zsinór, hüvely, hüvelydíszítő zsinórozás, kardnyél, markolat, markolatborítás (a rája bőre különösen jó fogást biztosít), markolatcsap, kézvédő.

A szamuráj legfőbb kincse a kardja volt, melyhez akkoriban – és nincs ez másként napjainkban sem – a varázslattól és spiritualitástól kezdve a kémian és művészetten át egészen a kardforgatás tudományáig sok minden társult. Mindezeknek megvan a maguk titokzatos szókinccse és hagyományrendszere, melyek a harcos személyében egyesülnek, legalábbis ideális esetben, egy, kettő vagy három tökéletesen kivitelezett kardcsapás formájában. A páncélzat, bármennyire is pompás és aprólékosan megalkotott volt, egyáltalán nem biztosított teljes védelmet, nem mellesleg pedig még lassította is a harcost. A tökéletes szamuráj nem viselt mást, csak a kimonóját. Maga a kard szolgált pajzsul, ami elég erős volt ahhoz, hogy felfogjon egy hozzá hasonlóan edzett és finoman megmunkált pengét. A japán kovácsok, akik közül többeket is olyan hírnév övezett, mint a legnagyobb nyugati művészeket, több jelentős irányzatot hoztak létre, melyek aztán kidolgozták az alap kardtípusok saját, egyedi változatait. Ennek eredménye a praktikum és a szépség lenyűgöző találkozása volt, melyet négyszáz évig finomítottak. A legjobb pengék – melyek élesek voltak, akár a borotva, súlyosak, akár egy csatabárd, a megfelelő kezekben azonban gyorsak, akár egy ostor – acélsisakok szétroncsolására is alkalmasak voltak, a húson és csonton pedig úgy hatoltak át, mint kés a vajon.

Egyszer magadatott, hogy a kevés angol *szenszejek* egyikének, a mester-kardforgató Colin Young vigyázó felügyelete mellett a kezembe vehettem egy *katanát*. Egy bemutató végén jártunk, körülöttem figyelmes közönség. A feladatom az volt, hogy vágjak ketté egy vízbe áztatott *tatamiköteget*, mely állagát és vastagságát tekintve olyan volt, mint egy emberi kar. A nézők kedvében akartunk járni. Ahogy a fejem fölül lesújtottam, a kard olyan könnyen hasította ketté a célpontot, mintha baltával szeletelnék piskótát – szinte nem is érzékeltem ellenállást. Colint látva félig-meddig erre számítottam. Az érzés viszont, ami a hatalmába kerített, teljesen váratlanul ért – az erődemonstráció okozta lelkesedés. Pár másodpercig Rambo

lehettem, a halálhozó, maga a megtestesült erő. Az érzést egyrészt a kard és a csapás eredményezte, másfelől azonban az, hogy az egész nyilvánosan, mások előtt történt. Mi értelme lett volna mindezt magányosan végrehajtani?

Halált megvető bátorság és egy mindent meghatározó eszmény azonban még nem volt biztosíték a győzelemre. Mitévő legyen a vesztes, ha netán életben maradt? A válasz a halálig tartó hűség eszményében rejlik. Először Minamoto no Jorimasza jutott erre a következtetésre, miután felkelése 1180-ban elbukott (röviden: a bosszúra és végső győzelemre öt évvel később került sor). Amikor azzal szembesült, hogy végleg elbukott, elhatározta, hogy meghal, miközben a fiai még feltartóztatják az ellenséget. Arra utasította egyik segédjét, csapja le a fejét, a szolga azonban zokogva közölte, hogy képtelen rá, míg az ura életben van.

– Értem – nyugtázta Jorimasza, és elvonult egy szentélybe. Az egyik beszámoló szerint összetette a kezét, elmormolt egy buddhista imát, majd egy verset írt harci legyezőjére:

Mint elszáradt fa,
Mely nem hozott virágot,
Olyan szomorú volt életem.
Nem hagyok hátra gyümölcsöt.

Végül szabadjára engedte a lelkét, mely hagyományosan az alhasban lakozott, méghozzá úgy, hogy törét a hasába döfte. Ez volt az első, írott forrásban is megörökített példája annak a fájdalmas és véres cselekedetnek, melyet sokan *harakiriként* ismernek, a japánok azonban általában *szeppukunak* hívnak. (Utóbbi az előkelőbb, kínai kiejtés szerinti változat.)

A „hasmetszés” bevett módja lett annak, hogy valaki elkerülje a vereséggel járó megszégyenülést. Az egyik legismertebb és igen drámai eset 1333-ban történt, miután egy felkelés romba döntötte a Kamakura-sógunátust. A banditák és felfegyverzett parasztok alkotta felkelősereg arra kényszerítette a sógun csapatait, hogy feladva Kiotót az ötven kilométerre fekvő Banba (ma Maibara része) városka egyik templomába meneküljenek a Biva-tó mentén. Az eseményeket

a *Taiheiki*-ként ismert háborús történetek gyűjteménye meséli el, melyről a későbbiekben még szó lesz. A beszámoló szerint ötszáz harcos gyűlt össze az udvaron a szentély előtt. A tábornok, Hódzsó Nakatoki tudta, hogy közel a vég, ezért a következő megható beszédet intézte katonáihoz:

„Hűséges szívetekre nem találok megfelelő szavakat. (...) Mélységes hálát érzek. Hogyan is tudnám ezt kifejezni, mikor az ellenség házamat ostromolja? Megölöm magam értetek, hogy halálommal viszonzzam mindazt, amit az életben kaptam.” Ezzel levette páncélját, derékig levetkőzött, felhasította a belét, és elterült.

Senki nem várta volna el, hogy bárki is kövesse a példát. Az egyik hűbéres azonban így szólt fennhangon: „Mily szomorú, hogy előttem távoztál! Előbb akartam kioltani a saját életemet, hogy előkészítsem számodra az utat a túlvilágba. Várj még egy kicsit! Veled tartok.” Majd megragadva halott ura törét

„...a saját hasába vágott, és arccal előre Nakatoki térdére borult. Ezután négyszázharminckét férfi egyszerre hasította fel a hasát. A vér úgy áradt, mint a Sárga-folyó; a halott testek úgy heverték szerteszét, mint mészárszéken a dögök.”

A leírás természetesen igencsak költői, mely igyekszik megragadni mindazt – elköteleződés, kudarc, felfokozott érzelmek, formalitás, nyilvánosság –, amire a történet hallgatói lényeges elemként tekintettek. A számokat illetően azonban, nem túloz: egy pap 189 olyan személy nevét jegyezte fel, aki aznap öngyilkosságot követett el, majd ugyanez a pap sírkövet állított mind a 432 halott számára, melyek a mai napig láthatók, öt sorba rendezve egy lankás domboldalon.

Mivel az urak és hűbéreseik közötti függőségi viszony eltérő mértékű volt, utóbbiak gyakran hozhattak önálló döntéseket. Egy szinte családtagnak számító harcos a sajátjának érezhette az ura halálát, ezért ő is azt választotta; egy zsoldos, aki bárkinek könnyen felajánlhatta a szolgálatait, valószínűleg inkább életben maradt, csakúgy mint az a földbirtokos, akinek gondoskodnia kellett a

munkásairól. Akárhogy döntött is, a szamuráj saját sorsa és kiválasztottságára való büszkesége fölött rendelkezett.

A szamuráj mindezek – a felszerelés, a tettek, a színpadiasság – segítségével tudta nyilvánosan kifejezni a státuszát. Egyetlen szamuráj sem fogadta volna el egy pillanatra sem, hogy bármit is titokban, alattomban tegyen, hiszen ezzel mindazt tagadta volna meg, ami őt meghatározta.

Ugyanakkor – és itt rejlik az ellentmondás – mindenki ismerte Szun-ce tanításait, minden hadvezér tisztában volt azzal, hogy a saját vesztébe rohan, ha nem alkalmaz titokban tevékenykedő kémeket, akik információt gyűjtenek és egyéb bizalmas küldetéseket hajtanak végre. Itt lépnek tehát színre a szamurájokhoz képest merőben más jellemvonásokkal bíró nindzsák. A történészek azonban egy jelentős problémával találják szemben magukat, tudniillik, ha bármilyen titkos műveletet méltóságon alulinak tekintettek, senki sem volt hajlandó megörökíteni azt.

Így aztán a szamurájok formális hősködése csak része a teljes igazságnak. A hadviselésben egyaránt fontos szerep hárult váratlan rajtaütésekre, a ravaszságra, árulásra és megfélemlítésre. A középkori források számos példát említenek: egy Szadamicsi nevű Taira harcos, akit megbíznak egyik ellensége megölésével, összebarátkozik az illetővel, majd odébb lovagol, felölti páncélját, majd visszatér, és lenyilazza védtelen áldozatát; az apja halálát megbosszuló szamuráj szolgálhat őt, belopózik a tettes hálószobájába, és álmában elvágja a torkát; Minamoto Joritomo el akarja tenni láb alól egyik emberét, ezért miközben az lakomázik, lecsapják a fejét. Az említett esetek aligha nevezhetők tisztességesnek, még sincs semmi, ami azt sugallná, hogy tisztességtelen vagy bármilyen módon nem helyén való tettek lennének. Egy harcostól mégiscsak elvárható, hogy mindenkor résen legyen, így kit hibáztathatnánk, ha egy merénylő kioltja az életét, vagy egy kém meglesi? Természetesen őt, hiszen, háborúról lévén szó, minden elfogadható. A cél szentesíti az eszközt. Lehet, hogy a harcosok és a dalnokok inkább hallgatnak róla, a megfélemlítés azonban ugyanúgy része a japán kultúrának, mint a nyilvános megdicsőülés.

NEGYEDIK FEJEZET

Hogyan legyél árnyékharcos 2. – Megtévesztés és bűbáj

Ne szégyellj becsapni másokat, hiszen a nindzsa feladata túljárni az ellenség eszén.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Natori szerint a megtévesztés a legfontosabb tudás, amelyet több szinten is fejleszteni kell, hogy a nindzsa képes legyen többek közt bűbájjal előcsalogatni az ellenségből a kívánt információt. „Anélkül látni mások fejébe, hogy azok tudatában lennének ennek” – vagyis tájékozódni hízalgés útján. „Ezáltal könnyűszerrel képes leszel az ellenség gondolatai közé férkőzni, méghozzá anélkül, hogy gyanút fogna, mégis mindent elárul, amire szükséged van. Valóban csodálatos.”

Kezdetnek azonban inkább az álcázás művészetének elsajátítása ajánlott. A nindzsák számára összesen hét formája létezik az álcázásnak.

1. Zen szerzetes: hasznos, mivel a méretes szalmakalap alól jól kilátni, mégis eltakarja az arcot;
2. buddhista szerzetes: hasznos, ha mások közelébe kívánsz férkőzni;
3. jamabusi hegyi pap: kardot hordhatsz anélkül, hogy kérdezősködnének;
4. kereskedő: hogy elvegyülj az emberek között;
5. utcai mutatványos: mindig úton van, ezért nem kelt gyanút;
6. színész: szintúgy;
7. öltözködj úgy, mint a környezettedben levők, hogy ne kelts feltűnést.

Szerzetesként bármikor zárandokútra lehet indulni, melynek során bárki szabadon járhat egyik templomtól a következő szentélyig. Ilyen esetben érdemes kisebb csoporthoz csatlakozni.

Továbbá elsajátítandó a *dakko*, vagyis a helyi szokások és dialektusok megértésének képessége. Eredetileg ez megkívánta, hogy az illető képes legyen több mint hatvan tartomány nyelvjárását folyékonyan imitálni. Akik képesek voltak erre, „tudtak mindenről, ami egy adott környéken figyelemre méltó, valamint ismerték annak történelmi jelentőségű helyeit és természeti szépségeit.” Ugyanakkor, figyelmeztet Natori, „ezt a technikát csupán a régi mesterek alkalmazták, a mai ember számára túl nehéznek bizonyul teljes mértékben elsajátítani. Próbálkozásaidat könnyen szélhámos furfangjának vélnék, ami viszont a saját vesztedet okozhatja.”

Az álcázás mellett érdemes elváltoztatni a külsődöt is. Ehhez célszerű hosszú kabátot vagy esőköpenyt hordani. Ajánlott a szemöldököd ívének megmésítése, a fogak elszínezése vasreszeléssel, változatos frizura hordása, az arc összekenyése tussal, a haj felborzolása és/vagy fűcsomókat tömni a szájba.

Előfordulhat, hogy váratlanul betegséget kell színlelni. Néhány jó tanács ez ügyben: ne aludj éjszaka, égess moxát⁹ a bőrödön, koplalj, amíg csak lehet, hogy lesoványodj, ne borotválkozz és nyírd a hajadat, ne vágd le a kéz- és lábujjkörmeidet, és végül ne mosakodj!

Légy körültekintő, kivel érintkezel! Természetesen bármit is teszel, nagyrészt a szerencsén múlik, hogy leleplezed-e saját magad vagy sem. Ugyanakkor ne feledd, hogy felesleges veszélynek teszed ki magad, ha hitvány alakokkal beszélsz, és az ő társaságukat keresed.

Ital, szex vagy szerencsejáték segítségével bárkit szóra bírhatsz, és érvényesítheted a saját akaratodat. Mivel magad is kiveszed a részedet az említett élvezetekből, légy észnél, és vigyázz, nehogy elveszítsd a józanságodat és önuralmadat.

Ha úgy érzed, a lebukás veszélye fenyeget, próbáld meg valahogy elterelni magadról a figyelmet. Hagyj hátra valamilyen szerszámot vagy tárgyat, amely összezavarja azokat, akik utánad kutakodnak. Egy hamis levél, valakinek a rászedése, hogy valami váratlant cselekedjen, téves nyomok, bármilyen félrevezető közlés – ezeket

mind gyakran használják a nindzsák, hogy megvezessenek másokat.

Vagy indulj el az egyik irányba, majd észrevétlenül fordulj vissza. Az emberek téves információt fognak közölni rólad, mindezt ráadásul szívesen teszik, mert azt hiszik, ezáltal fontosak. Ennek a fajta megtévesztésnek az elsajátítása mindennél fontosabb. A lényeg, hogy a lehető legegyszerűbb módszert használd, mindenféle túlbonyolítás nélkül. Ha valami nyakatekert és rafinált megoldást alkalmazol, gyanút ébreszthetsz, üldözőid pedig még eltökéltebben fognak keresni.

A nindzsucu jelentős része az intuíción múlik. Tegyük fel, hogy egy ismeretlen hegyi ösvényen haladsz egy sötét erdőben, és egy elágazáshoz érkezel. Merre mész tovább? Talán vannak jelek: keress elhagyott sarut, patkót, ürüléket, letaposott fűvet, megriadt madarakat. Mindezek elárulhatják, melyik utat használják gyakrabban, vagyis melyiket kerüld és melyiket válaszd. Ha mégsem, engedd, hogy a vakszerencse döntsön. „Állj csak meg és mondj el egy verset. Ezután számold meg, hány szótagja van egy strófának. Ha páratlan számú, menj jobbra, ha páros, balra, és ne kételkedj a döntésedben. Ha ugyanis ráhagyatkozol az első gondolatra, ami átvillan az agyadon, bármiféle szándékosság vagy elmélkedés nélkül, valójában rábírod magad az isteni közbeavatkozásra és a sorsra. Csodás dolgok történhetnek, ha levetkőzöd önmagad.”

A nindzsákat gyakran bízták meg ellenséges várba történő behatolással. Az éj leple alatt kampós kötélén kúszó árnyalak általánosan elterjedt ábrázolása lett a nindzsáknak. Van azonban egy sokkal könnyebb, biztonságosabb és hatékonyabb módszer – a megtévesztés. Ejtsd át az ellenfeledet! Ehhez önbizalomra és bűbájra van szükség. Sétálj el a kapu előtt, hogy összeszedd a bátorságod. Majd színlelj hirtelen jött rosszulétet, például ételmérgezést. Semmi esetre se tégy úgy, mintha részeg lennél, ülj le, és kérd meg a szolgád vagy társad, szerezzen gyógyszert, vagy egyszerűen hozzon egy kis vizet. Köszönd meg a bentieknek a segítséget, majd folytasd utadat. Később, a háládat kifejezendő, térj vissza valami ajándékkal – sőt, inkább két ajándékkal, az egyik a vár urának, a másik a feleségének... vagy még inkább három vagy több

ajándékkal. Beszélj az úrral. „Ne feledd előbb a feleségének átadni az ajándékot!” Dicsérd a gyerekeit. Adj valami apróságot a legkedvesebb szolgáltnak. „A ház ura örülni fog, ha látja, hogy boldogok az emberei, és ez befolyásolni fogja. Ily módon megszerezheted a szükséges információt, miközben a háznéppel beszélgetsz. (...) Ha nyájas modoroddal elnyered valakinek a tetszését, még a leghétköznapibb társalgás keretében is értékes információhoz juthatsz.”

Ne feledd:

A JÓL KÉPZETT SINOBI (NINDZSA) BOLOND EMBER BENYOMÁSÁT KELTI.

„Alapelv, hogy másokat dicsérni kell, amennyire csak lehet, hogy saját akaratukból beszélgessenek veled.”

A következő módon lehet megjegyezni egy adott hely méreteit vagy a személyek számát. Vigyél magaddal egy kavicsot vagy babbal teli erszényt, tudva, hány szem van benne. Amikor épp megmérsz valamit – a fal hosszát, a házak vagy személyek számát – vegyél ki egy-egy szem kavicsot vagy babot a mértékegységnek megfelelően. Nem szükséges menet közben számolni. Elég a végén megszámlálni, mennyi maradt az erszényben. A maradékot vond ki az eredeti mennyiségből. Az lesz a végeredmény. Anélkül számoltál, hogy számoltál volna.

Amikor egy seregbe vagy valakinek a kíséretébe kívánsz beférkőzni, csak az alacsony rendfokozatúakkal vagy a szolgálkkal törődj. Ha a magasabb rangúak szimpátiáját nyernéd el, a beosztottak megutálnának, amiért feletteseik rokonszenvét élvezed.

Ha egy ismeretlen tartományt kell feltérképezned, messze a leghatékonyabb módszer, ha szentélyeket és templomokat keresel fel. Bőségesen adakozz aranyat és ezüstöt a papoknak és szerzeteseknek. A köznépből valóknak ne adj, mert ez nem szokványos, és gyanút ébreszt. A buddhista és sintoista papok viszont örömmel fogadják adományaidat, és szívesen megvendégelnek. „Használd ki a lehetőséget, várd meg, míg lerészegednek, majd szedd ki belőlük a szükséges információt.”

Natori meglehetősen rossz véleménynel van a papokról. Naivnak, bőbeszédűnek és könnyen rászédhetőnek tartja őket. Kezdd azzal, hogy megkérdezed tőlük, nem terveznek-e új szentélyt építeni, ahol imádkozni lehet. Ha igen, adja magát a kérdés: ki imádkozna ott? És miért? Azáltal, hogy azt sejteted, szívesen hozzájárulnál a költségekhez, máris tudomást szerezhetsz egy készülődő lázadásról, családi viszályról vagy hadseregen belüli elégedetlenségről. „Képtelenek megállni, hogy ne kérkedjenek saját bámulatos vallási képességeikkel vagy éppen isteni csodatettekkel, így aztán mindent részletesen elárulnak, amire csak kíváncsi vagy. Azáltal, hogy kihasználod a természetükben rejlő lehetőségeket, eléred a célotat.”

Vagy keress fel egy „hivatalos találkahelyet (ti. előkelők bordélyházát), ahol a legkiválóbb örömlányok szórakoztatják a vendégeket”. Vagy menj közfürdőbe, esetleg bűnbarlangba. „Nincs olyan titok, amire ne lehetne fényt deríteni ilyen helyeken.”

A megtévesztés és bűbáj felette áll mindenféle gyakorlati megfontolásnak, melyről Natori meglepően keveset ír. A kardról is csupán egyetlen alkalommal tesz említést: „Ha hátulról lopakodva támadsz rá valakire, jobb, ha van nálad rövid kard.” Egy rövid, a kardnak a falmászásnál való használatára történő utalást leszámítva ez minden. A japánok kardok iránti odaadását ismerve ez felettébb különös, és két dologra enged következtetni. Az egyik, hogy egy kém vagy titkos ügynök szokásos megbízatásainak teljesítéséhez nem volt szükség kardra. A másik, hogy a kard viselése olyannyira része volt a hétköznapiaknak, hogy nem kellett külön megemlíteni. Talán (ha megkérdezték volna tőle, azt mondaná) mindkettő igaz: vidd a kardodat, ha gondolod, de valószínű nem lesz rá szükséged.

A felszerelésre vonatkozóan mindössze ennyi mondandója van:

Összesen hat tárgyat tart alapvetően fontosnak, amelyek közül egyik sem tekinthető igazán fegyvernek: szalmakalap, mely alól szemmel lehet tartani másokat, ugyanakkor elfedi az arcodat; csáklya és vékony kötél a mászáshoz, mások megkötözéséhez, ajtók rögzítéséhez és még ki tudja, mi mindenhez; íróeszköz, hogy jegyzetet tudj készíteni és megjelölni épületeket; alapvető orvosság, ha netán megbetegednél küldetés közben; egy méteres

vászondarab, amit a fejre vagy derekdra kötve hordhatsz, és szükség esetén kötélnak is megteszi; valamint tűzcsiholó szerszámok, hogy tudj melegedni, főzni vagy gyújtogatni.

Bár a nindzsákat gyakran emlegetik az eredeti „sötét harcosokként,” Natori szerint a barna, sötétvörös vagy mélykék mind alkalmasak, mivel hétköznapi színek és nem feltűnők.

Szerinte egy tökéletes világban egyáltalán nem lenne szükség semmiféle felszerelésre. Még a legapróbb eszköz, akár egy tű alapján is lebukhatsz, ha rosszkor veszíted el. A titokban végrehajtott küldetések többségéhez azonban elengedhetetlen valamiféle felszerelés. Natori nem szolgál listával, csupán azt jegyzi meg, hogy ne legyenek szokatlanok, különben feltűnést keltenek. Ebből arra lehet következtetni, hogy a választás egyéni ízlés dolga – arra azonban érdemes ügyelni, hogy a kiválasztott felszerelés hétköznapi használatra is alkalmas legyen. Valószínűleg lesz nálad csáklya. A falnak támasztott egyszerű bot szintén lehetővé teszi, hogy felmássz vagy leereszkedj. A kardodra szintén felléphetsz (de ne felejtsd el a lábadohoz kötni, hogy fel tudd húzni magad után).

Ha döngölt falakon kell áthatolni, kerek vagy hosszúkás, recés élű pengével ellátott szerszámot érdemes használni. Ajtók feltöréséhez jól jöhet egy kisebbfajta fűrész. Ha sөvényen szeretnél átjutni, üsd ki egy hordó két végét, majd dugd a nyitott végű hordót a sөvénybe, amolyan alagútként – miután átbújtál, ne felejtsd el eltávolítani magad után.

Ha arra gyanakszol, hogy valaki rád akar törni a hálósobádban, felesleges ébren várakozni. Mi van, ha az ellenség úgy dönt, elhalasztja a támadást egy vagy akár több nappal? Csak kimerülsz, és óhatatlanul elalszol, méghozzá olyan mélyen, hogy semmire nem fogsz felébredni. Ehelyett inkább tárd résnyire az ablakot, hogy odacsalogasd a behatolót, kösd egy kötélnél egyik végét az ablakhoz, a másikat pedig a hajadhoz, majd (miután kardodat a kezébe helyezted) térj nyugovóra tudva, hogyha megmozdul az ablak, úgyis felriadsz.

ÖTÖDIK FEJEZET

Erőszak és titkos küldetések

Alapvető, hogy a nindzsa előbb gondoljon a kijutásra, mint a behatolásra.

Nindzsáknak szóló útmutatás

A különböző mangák, filmek és játékok alapján azt gondolhatnánk, hogy a nemesi származású samurájokon kívül csak a nindzsák alkották a harcosok rétegét. Valójában számos egyéb vad csoport tevékenysége eredményezte a középkori Japánra jellemző állandó békétlenséget, az urakkal és samuráj hűbéreseikkel szembeni örökös ellenségeskedést. Az anarchikus állapotok a 14. század elején alakultak ki, és közel háromszáz évig fennmaradtak. Ebben a zavaros időszakban jelentek meg az idővel nindzsaként elhíresült harcosok.

Japán középső vidékét, bár mai mércével aligha tekinthető zsúfolt területnek, mégis egyfajta nyüzsgés jellemezte, különösen a keskeny főutak mentén, melyek amúgy alig voltak alkalmasak arra, hogy két ló elhaladjon egymás mellett. Rizst szállító karavánok, hírnökök, zarándokok, rabszolga- és lókereskedők, valamint árusok járták az utakat, az utazóknak pedig szállásra volt szükségük. A sűrűn elhelyezkedő fogadóknak bábosok, zsonglőrök, énekesek és mesemondók szórakoztatták az átutazó vendégeket. A jelenkori japán történettudomány egyik legnagyobb (bár nyugaton alig ismert) alakja, Josihiko Amino szavaival élve ezek az emberek alkották „a vándorlók világát” az uralkodók, nemesek, templomokban élők és földbirtokosok alkotta mozdulatlan világgal szemben. Mindezen túl létezett a hegyek és erdőségek világa, melyet a néphagyomány szerint démonok és szörnyek népesítettek be, a valóságban azonban csupán néhány elszórtan élő, az első fejezetben már bemutatott sugendó életvitelt folytató, elhivatott különck lakta. Így

nézett ki a mai Japán középső területeinek, vagyis Honsú és Kjúszú északi részének népessége, miközben az északi Hokkaido távoli szigete mintha egy másik világ lett volna.

Túlzás lenne mégis mindent rossz fényben feltüntetni. Bizonyos körülmények között az erőszak nemcsak pusztíthat, hanem változást eredményezhet. Példaként említhető a Kínában közel kétezer évvel korábban lezajlott, ún. hadakozó fejedelemségek korszaka, a középkori Japán, valamint a 15. századi Itália, ahol az elkeseredett rivalizálás és véres háborúskodás egybeesett a virágzó reneszánszsal. Úgy tűnik, az állandó, bár közel sem totális hadviselés nyomasztó terhe felébreszti a vezető réteg béke iránti vágyát, miközben az értelmiség igyekszik feltárni az élet értelmét. A háború iránti megszállottság továbbá vele azonos mértékű, csak épp ellentétes természetű megszállottságokat szülhet, például a diplomácia, művészet, filozófia, költészet vagy kereskedelem iránt. A társadalomfejlődés egyik önellentmondása, hogy a békét általában erőszakkal lehet megteremteni. Ez a megállapítás igencsak jellemző volt a középkori Japánra, ahol mindenki háborúra készült és a békéért harcolt, bár mindig egyéni érdekek szerint. Ilyen mértékű széthúzásból aligha származhatott összetartás. Az egyes érdekcsoportokat – hadurak, harcos papok, buddhista vagy épp sintoista közösségek, banditák, nindzsák – le kellett gyűrni vagy meg kellett nyerni az egységes Japánt megteremteni kívánó leendő uralkodónak.

A fejetlenség, gyanakvás és félelem hatására gyakran megváltozik az ember gondolkodása és viselkedése. Némelyek elkezdtek álruhát és maszkot hordani, hogy eltitkolják kilétüket. Az utazók széles karimájú kalapot vettek, hogy elrejtse arcvonásaikat. A nők elfátyolozták arcukat. Valahányszor harcos szerzetesek vonultak Kiotó utcáira, hogy a nekik nem tetsző rendelkezések vagy törvények ellen tiltakozzanak, elváltoztatták a hangjukat, maszkot öltöttek vagy kendőt kötöttek a fejükre, amelyre lyukakat vágtak, hogy kilássanak (csakúgy, mint a közelmúltban némelyek Palesztinában, Baszkföldön vagy Észak-Írországbán). A helyzet odáig fajult, hogy amikor 1336-ban az Asikagák magukhoz ragadták a hatalmat, betiltottak mindenféle szokatlan viseletet. Nem sok foganatja volt. Az emberek ugyanis úgy kezdtek öltözködni, mint a

hininek – a társadalom perifériáján élők csoportja, akik „tisztátalan”, mégis alapvető fontosságú feladatokat láttak el (mint például a hullamosdatás), és ezért hátrányos megkülönböztetés érte őket. A folyópartok felett egyetlen hadúr sem gyakorolt hatalmat. Itt egyszerre voltak jelen különböző bandák, melyek kövekkel küzdtek meg egymással, gyakorlatozó seregek, mesteremberek alkalmi vásáraikkal, előadók és művészek. Előfordult, hogy ebből a leprásokkal és hullákkal teli, homokos-kavicsos világból kivételes tehetségek is felemelkedtek, mint például a kertész, Zen’ami, a Japánra ma már olyannyira jellemző zen homok- és kavicskertek megálmodója. A „folyópartok népe” pezsgő szubkultúrát hozott létre, és amolyan középkori ellentársadalmat alkotott, egy harsány, művészies, dekadens és kötetlen közeget, mely furcsa, a férfi és női öltözködés keveredéséből kialakuló, a kitárulkozásra és elrejtőzésre egyaránt alkalmas divatot szült.

Mindez egy zűrzavaros és erőszakos környezetben ment végbe, mely mindenkire hatással volt: társadalmi osztályokra, családokra, vallási közösségekre, földbírókokra, városiakokra, parasztokra és még sok mindenkire. Egy másik csoportot az *akutók* („gonosz banditák”), azaz különböző haramiák alkották – hitszegő harcosok, kalózkodók, csavargók, fosztogató földművesek, zsoldosok, vadorzók, akik elvéve egyenruhát is hordtak, de amúgy általában bambuszlándzsával és rozsdás karddal fegyverkeztek fel. Ujjatlan harci kimonót és hatoldalú kalapot viseltek, arcuk elé pedig sárga sálát kötöttek, „különös” kinézetet kölcsönözve maguknak. A fosztogató csapatok többnyire egy-egy környéket tartottak rettegésben, minden mozdíthatót és őrizetlenül hagyott értéket magukkal vittek, majd odébb álltak. A Honsú délnyugati részén található Harima tartományból (ma Hjógo prefektúra) való szerzetes írta az 1300-as évek elejéről, hogy a környék „lángokban áll, és vérben úszik, mindenhol csak erőszak, támadások, rajtaütések, rablás és gyilkosság”.¹⁰

Szintén komoly erőt képviseltek a harcos szerzetesek, akiknek az eredete a Kiotó közeli Hiei-hegyen levő buddhista templom két csoportja közötti 10. századi vetélkedésére vezethető vissza. Eredetileg földért és az apátválasztás joga miatt harcoltak, heves konfliktusaik pedig gyakran Kiotóra is kiterjedtek, felerősítve a

hadurak amúgy is zajló viszályait. 1117-ben egy volt császár így nyilatkozott: „Három dolgot képtelen vagyok irányítani – a Kamofolyót, a kocka fordulását és a hegyi szerzeteseket” (mármint a Hiei-hegyen álló Enijaku-dzsi templom szerzeteseit).” A 13. században valamelyest békéesebb életformát választottak maguknak, a 14. században újra felerősödő anarchia és erőszak idején azonban ismét feltűntek.

Az eddig idézett források nem azért nem tettek említést nindzsákról, mert nem léteztek, hanem mert különböző elnevezéssel illették őket a származásuktól függően. Számos, amúgy nindzsákra jellemző küldetésről és őket idéző esetről számol be a 14. század végén keletkezett krónika, a *Taiheiki* (A Nagy Béke története – meglepő cím egy háborúról szóló alkotás esetében). Egyéb középkori elbeszélő művekhez hasonlóan a krónika azokból a hőstörténetekből táplálkozik, melyeket Homérosz japán megfelelői, a vak énekmondók adtak elő egy-egy vár udvartartásának szórakoztatására. A két nagyszerű homéroszi eposszal ellentétben azonban a krónika szerkesztése bizony hagy némi kívánnivalót maga után – a történetfüzér kétharmada, mint azt Helen McCullough a fordítása előszavában megjegyzi, „a kutatók kivételével bárki számára unalmas olvasmány.” Az egyes történetek azonban valós eseményeket dolgoznak fel valós szereplőkkel, és bizony helyenként kifejezetten élvezetesek. A történészek számára a kihívás abban rejlik, hogy nehezen különíthető el az igazság a kitalációtól és túlzásoktól.

Az elbeszélések alapjául szolgáló események az 1330-as években zajlottak, amikor is a kiotói császár, Go-Daigo lázadást szított a kamakurai sógunátussal szemben, hogy helyreállítsa a közvetlen császári uralmat, mely már évszázadok óta nem létezett. Egy Hino Szuketomo nevű embert bízott meg szövetségeseik toborzásával, aki szerzetesnek öltözve járta a vidéket. A szervezkedésre azonban fény derült, mire a sógun sereget küldött Go-Daigo ellen. Utóbbi tagadta az összeesküvést, ezért aztán Szuketomót, aki kénytelen volt viselni a felelősséget, száműzték az északi partokhoz közel eső Szado szigetére, ahova amúgy a szakadárokat száműzték. A katonai vezetők tanakodni kezdtek.

Muszáj volt helyreállítani a rendet, és végezni a lázadókkal. Ezért aztán Szuketomót halálra ítélték, utóbbinak történetesen volt egy tizenhárom éves fia, Kumavaka mester, aki értesült a döntésről, és cselekvésre szánta el magát. Így veszi kezdetét a legenda a nindzsaszzerű hősről, akit az „első nindzsaként” is emlegetnek:

A fiú a következő szavakkal fordul az anyjához: „Mégis miért tartom olyan nagyra az életet? Hadd pusztuljak el apámmal együtt, hogy vele tarthassak a túlvilágra.”

Az anyja elképed a gondolattól. Szado szörnyű hely, mondja, melyet alig laknak emberek. Ha elmegy, ő biztos meghal. A fiú erre azt feleli, akkor ő a folyónak megy. Erre az asszony vonakodva elengedi a fiút, aki szalmapapucsban és nád kalapban útra is kel. Elérkezik a tengerhez, átkel a szigetre, majd felkeresi a kormányzó, egy Homma nevű szerzetes várát. Könyörögve kéri, hadd találkozhasson az apjával. Homma meghatódik, megmossa az ifjú lábát, kedvesen bánik vele, viszont megtagadja, hogy a fiú találkozzon az apjával. Azt mondja, Kumavaka csak még jobban elszomorodna. Apja és fia kapcsolata azonban olyan szoros, hogy a bambuszrengeteggel körbevett börtönben raboskodó férfi megérzi a fiú közelségét. Milyen szívtelen Homma, kesereg a költő. Mivel az apa rab, a fiú pedig még csak gyermek, mekkora veszélyt jelentett volna engedélyezni, hogy lássák egymást?

Szuketomónak felajánlják, hogy fürödjön meg a kivégzés előtt. Szamurájhoz méltón megőrzi a nyugalmát. Majd elvezetik a folyópartra, ahol egy irhaszönyegen ülve megírja búcsúversét, amikor pedig bevégzi, „nemes feje a szönyegre hanyatlott, teste azonban nem dőlt el.” Ezután elhamvasztják, a maradványokat pedig átadják a fiúnak.

Kumavaka mélységes szomorúságot érez, és bosszút esküszik. Így fogadkozik: „Ha lesz rá lehetőségem, ledöföm Hommát vagy a fiát, majd felhasítom a gyomromat.”

Ezért hogy ne kelljen hazaindulnia az apja hamvaival, négy-öt napig betegséget színlel. Aztán egyik este vihar támad. A fiú megragadja az alkalmat, de egyik kiszemelt áldozatát sem találja. Ehelyett egy kivilágított helyiségben rátalál a hóhéra. Nem bánom, gondolja Kumavaka, ő is apám ellenségének tekinthető. Ráadásul a kardja és töre is mellette fekszik. Csakhogy túl erős a gyertya fénye.

Kumavaka ekkor molylepkéket vesz észre az ajtó külső oldalán. Kinyitja az ajtót. A molylepkék beözönlenek a szobába, és eloltják a gyertyát. A fiú óvatosan kihúzza a kardot, belerúg az alvó hóhérba, végül a férfi kiáltozása közepette hason, majd torkon döfi. Ezután elrejtőzik a bambuszrengetegben.

Feltűnnek az örök, akik – látva az apró lábnyomokat – azonnal rájönnek, ki követte el a gyilkosságot, úgy vélik, a fiú még nem lehet messze, mivel mély a várárok. Elkezdik keresni. Kumavaka azon töpreng, vajon öngyilkos legyen-e. Végül úgy dönt, nem lesz az – és ez az, ami sokkal inkább teszi őt nindzsává, semmint hagyományos samurájja. Jobb ugyanis hasznos életet élni, mint haszontalan halált halni. „Ha képes vagyok valahogy túlélni, talán szolgálatára lehetnék a császárnak, és beteljesíthetném apám régi vágyát.”

Így tehát felmászik egy bambuszágra, mely áthajlik az árok fölött, és leereszkedik a túlparton. Megvirrad. Újra elrejtőzik, ezúttal kender és üröm közé, miközben az örök fel-alá lovagolva vadásznak rá. Éjjel előmerészkedik, és a kikötő felé veszi az irányt, hogy hajóra szálljon. Gyermeki odaadásáért cserébe (annak ellenére, hogy eredeti tervét nem valósította meg) a szellemek megjutalmazzák, találkozik ugyanis egy szerzetessel, aki a hátára veszi és elviszi a kikötőbe, ahol még éppen sikerül az üldözői előtt hajóra szállnia. Elmondható tehát, hogy Kumavaka isteni segítséggel „jött elő élve a krokodil szájából”.

A történet ezzel véget ér, nem derül ki ugyanis, mi lett Homma sorsa, vagy hogy Kumavaka segítségére tudott-e lenni a császárnak. Ezt-azt azonban elárul a nindzsákra jellemző (bár jelen esetben meglehetősen kétes erkölcsű) akciókról: a bosszú elfogadható indíték; bárki megteszi áldozatnak; minden lehetőséget meg kell ragadni; a túlélés bármilyen módszerrel biztosítható; jobb nindzsaként tovább élni és harcolni, mint samurájként meghalni; ha pedig őszinte szándék vezérel – úgy tűnik, az elhatározás sokkal lényegesebb, mint maga a tett a szerencse is melléd áll.

Időközben Go-Daigo a császári ékszerekkel együtt Kiotóból délre menekült, Jamato tartomány erdős hegyei közé, ahol úgynevezett hegycsúcsra épült várak (melyek közül ténylegesen csupán néhány épült valóban hegycsúcsra) biztosították a kies völgyek védelmét.

Go-Daigo a Kaszagi-hegyen levő várban húzta meg magát, míg fővezére, Kuszunoki Maszasige és a fia, Morinaga herceg a környező várakba vonult. A sógun hadserege a nyomukba ered. Az ezt követő eseménysorozat meglehetősen bonyolult – a várakat elfoglalták, Go-Daigót pedig több forrás szerint is „Oki szigetére” száműzték. Valójában Oki az északi partoktól mintegy ötven kilométerre fekvő négy szigetet jelöl, melyek közül egyiket sem hívják Okinak. Hagyjuk a részleteket, Go-Daigo ugyanis egy halászbárkában elrejtőzve, hínár alá bújva megszökött. Visszatért Kiotóba, négy évig próbált kormányozni, majd újra Jamatóba menekült. A Kamakura *bakufu* (sógunátus) megdőlt, a hatalom pedig a feltörekvő Asikagáé lett. Go-Daigo létrehozta a rivális Déli Udvar Josino székhellyel, mely államalakulat – a rojalista Északi Udvarral folytatott szinte folyamatos háborúskodás közepette – hatvan évig maradt fenn.

Szerencsére nem az egész konfliktus érdekel minket. Számunkra a hegyi várak elleni támadások bírnak jelentőséggel, mivel az ostromok korábban nem ismert és szokatlan harcmódot kívántak meg támadótól és védőtől egyaránt. Különösen Kuszunoki taktikája szolgált tanulsággal bárki számára, aki hasonló terepen kényszerült erősebb ellenféllel megküzdeni. A nindzsák pedig, miután létrehozták közösségeiket és kifejlesztették módszereiket, bizony sokat merítettek belőle.

Egy erdős hegyoldalakkal, sziklás lejtőkkel és szűk szurdokokkal tarkított vidéken képtelenség nyílt ütközetet vívni és lovasságot bevetni. Mindkét félnek más megoldást kellett találnia. Kuszunoki, akit később a megtestesült hűség mintapéldájaként tartottak számon, neves gerillaharcos volt. Állítólag olyannyira ismerte a rejtett hadviselés minden fortélyát, hogy némely, élénk fantáziával megáldott egyének szerint – és ilyenből szép számmal akad a harcművészetek világában – saját „iskolát” (rju) is alapított. Ellenfelei, a sógun tábornokai azzal szembesültek, hogy összesen négy jelentős hegyi várat kéne bevenniük, melyek közül az első a császárt védelmezte, a többi annak hűséges támogatóit, köztük magát Kuszunokit.

1331 őszét írjuk. A császár a Kaszagi-hegy csúcsára épült, sánckerítéssel és óriási, Buddha-képmásokkal díszített

sziklatömbökből emelt, tornyokkal megerősített várba vonult vissza. (A *Taiheiki* említést tesz a sziklatömbökről, nem szól azonban a Buddha-faragványokról, melyek a mai napig láthatók.) A sógun 75 ezres serege épp ostromra készülődik. A haderő létszámát érdemes fenntartásokkal kezelni, tudniillik fejezetenként növekszik, ezzel is hozzájárulva a feszültség fokozásához. A *Taiheiki* legélvezetesebb részei ugyanis a homéroszi eposzok és a hollywoodi filmek stílusában mesélik el a történetet, melyben minden jellemvonás és esemény a valóságnál sokkal elképesztőbb színezetet kap, a témérdek hol hihető, hol költői túlzásnak tekinthető részlet pedig a szájtátva figyelő közönség fantáziáját igyekszik élénkíteni.

A csúcst köd borítja. Időnként mohával benőtt kövek hullnak a végtelen mélységbe. A felfelé vezető kanyargós utat gigantikus sziklák szegélyezik. Még akkor sem egyszerű feljutni, ha épp nincsenek várvédők. A támadók harci kiáltása ezernyi mennydörgéshez hasonló. Az ostrom kezdetét tüzes nyilak zuhataga jelzi. A várból azonban egyetlen hang sem hallatszik, egyetlen nyílvesző sem röppen ki. Talán elhagyták? A sógun csapatai közelednek. Látják a császár lobogóját a mellvéden. Az emberei készen állnak. Háromezer íjász sorakozik a falakon, mint valami felhő, kezében felajzott fegyverével. Olyan heves csata veszi kezdetét, hogy majd meggörbül a föld tengelye. Egy óriás szerzetes sziklákat dobál a falról, a pajzsok meg csak úgy hasadnak. A völgyek megtelnek halottakkal, a folyót vörösre festi a témérdek vér, az ütközet azonban egyre csak dúl. Ekkor érkezik a hír, hogy újabb erődök kerültek a felkelők kezére. Úgy tűnik, a császári sereg kénytelen visszavonulni, hogy szembeszálljon a lázadókkal.

De mégsem! Két szamuráj, Szujama és Komijama inkább titkos akciót szorgalmaz. Túl sokan estek el hiába, mondják, akiknek feledésbe merül a nevük, mert anélkül haltak meg, hogy nagyszerű dolgokat hajtottak volna végre. „Mennyivel nagyobb dicsőség, ha kizárólag a saját erőnkől bevesszük ezt a várat. (...) Tettünknek nem lesz párja az idők végéig, hűségünk pedig nagyobb lesz, mint tízezernyi emberé. Rajta! Az éj leple alatt, az eső és szél segítségével osonjunk be a várba.”

Így aztán vaksötétben, az említett pocsék időjárási körülmények között a két harcos, ötven önkéntes társaságában, egy csomós

kötéllal ellátott csáklya segítségével átvergődik az ágak között és az óriási sziklákon, majd nekivágnak a vár északi bástyájához vezető sziklafalnak, melynek tetejére madár is csak nehezen tudott felrepülni. Fél távnál járnak, amikor egy mohás kiugró szakaszhoz érnek. Szujamának valahogy sikerül felkúsznia, majd a kötelet egy ágon átvetve lehetővé teszi, hogy a többiek is biztonságban feljussanak. Ezután a várfal már nem is jelent kihívást, mivel a várvédők úgy hitték, képtelenség felmászni a sziklafalon, és „mindössze két-három alacsony rangú katona állt őrt”, akik ráadásul aludtak szalmavánkosukon a tűz mellett.

„Ezután egy őrszemet követve titokban megfigyelték a vár belsejét”, és megjegyezték valamennyi várvédő helyét és számát. Szujama és Komijama azt javasolja, keressék meg a császárt. Ekkor az egyik őr megszólítja őket, Szujama azonban frappáns választ ad: „Jamato emberei vagyunk. Őrt állunk, nehogy a sötétben valaki bejusson, ugyanis erősen fúj a szél, szakad az eső és nagy a zaj.”

„Fő a biztonság”, hangzik a sötétből, mire az őr nem kérdezősködik tovább. Megindulnak hát, miközben úgy tesznek, mintha maguk is várvédők lennének. „Mindenki figyeljen!” kiabálják fennhangon. Végül elérnek a trónteremhez, ahol gyertyák pislákolnak, és harangok konganak halkán. Három-négy sapkás-köpenyes szolga megkérdezi az idegenektől, honnan valók. A támadók meggyőző válaszokkal állnak elő, miközben „más és más neveken mutatkoznak be, azt is hozzátéve, mely tartományokból érkeztek”.

A csapat végül teljesíti a küldetését. Tüzet gyújtva jelzik társainknak, hogy támadhatnak, miközben maguk ide-oda futva, csatakiáltásokat harsogva felgyújtják a különböző helyiségeket és tornyokat. Még mindig sötét van, ezért a védők azt hiszik, egy egész sereg támadt rájuk. Páncéljukat levetve, fegyvereiket eldobálva menekülnek „sziklákon bukdácsolva, az árkokba zuhanva”. Mindössze egyetlen harcos elég bátor ahhoz, hogy a fia és tizenhárom szolgája élére állva felvegye velük a harcot; miután azonban kilövi valamennyi nyilát és eltöri a kardja, rájön, hogy közel a halál, ezért tizennégy társával együtt *szeppekut* követ el.

A császár is futásnak ered, mezítláb és céltalanul, hercegei és nemesei társaságában, akik közül kettő kivételével mind elveszíti az

urát a nagy szél, az eső és a sűrű sötét miatt, így vált a Menny Fia „isteni személyből egyszerű halandóvá, aki nincstelenül bolyongott. Minő borzalom!” Napközben dombok mögé rejtőzik, éjszaka pedig elhagyatott lápokon vergődik, mígnem végül elfogják több száz udvaroncot és szolgálót számláló kíséretével együtt. Kaszagi vára porig ég, a császárt pedig száműzetésbe küldik, ahonnan nem sokkal később megszökik.

A sógun mérhetetlen hadereje máris indul tovább a következő hegyi várhoz, a délnyugati irányban negyven kilométerre fekvő Akaszakához. (A *Taiheiki* 300 ezer lovast említ. A kutatók egyetértenek abban, hogy nagy sereg lehetett, bár minden bizonnyal mégsem *ekkora*; három hadosztályból állt, melyek három irányból támadták a császárpártiakat. Senki sem tudja pontosan megbecsülni a sógun csapatainak összlétszámát, de valószínűleg 100 ezerre tehető.) Akaszaka volt Kusunoki főhadiszállása, pedig egyáltalán nem tekinthető impozáns erődnek. „Az árok nem is volt igazi árok, és csupán egyetlen, sárral betapasztott paláncsor védte. A vár kerülete nem lehetett több 50-60 méternél, és csupán 20-30 sebtében emelt tornya volt. Bárki látta, mind így vélekedett: »Ó, milyen szánalmas látványt nyújt az ellenség!» Először frontális támadást intéznek a vár ellen, amely mégis ellenáll. Az íjászok (a történészek becslése szerint kétszázan lehetnek) pusztító nyílzáport zúdítanak a támadókra, a lovasok rohamai pedig összezavarják az ostromlókat. Újra próbálkoznak. Ezúttal megmásznak egy falszakaszt, melyről kiderül, hogy megtévesztésül épült, és azonnal összeomlik, amint kioldják a rögzítő köteleket. „A több mint ezer támadó teljesen döbbenetben állt, szemüket ide-oda forgatva, miközben a védők farönkökkel és kövekkel hajigálták őket.” A harmadik rohamot forróvíz-zuhatag fogadja. A támadók ezután úgy döntenek, kiéheztetik a várvédőket.

Kusunoki a megtévesztés mellett dönt, és lelkesítő beszédet intéz embereihez, melyben bejelenti, hogy gyakorlatilag árnyékharcos lesz:

Az elmúlt hetekben sorozatosan az ellenség fölé kerekedtünk, és számtalan katonájukat megöltük. Mégis, akkora létszámban

jönnek ellenünk, hogy meg sem érzik a veszteségeket. Időközben feléltük az összes élelmünket, és senki nem érkezik a megmentésünkre. Mivel az országban elsőként köteleztem el magam Őfelsége oldalán, aligha meglepő, hogy egyáltalán nem sajnálom az életemet, amikor erkölcs és becsület forog kockán. Ugyanakkor, ha veszély fenyeget, a bátor férfi elővigyázatosságot gyakorol, és ravasz tervet eszel ki. Ezért elhatároztam, hogy egy időre elhagyom a várat, hogy az ellenfél azt higgye, végeztem magammal. Ha meggyőződnek arról, hogy öngyilkos lettem, a keletről érkezett katonák ujjongva térnek majd vissza otthonukba. Amint távoznak, én visszatérek. Ha pedig visszajönnének, bevetem magam a hegyek közé. Miután ily módon többször is felbosszantottam már őket, biztos belefáradnak majd. Ezzel a tervvel kívánom végrehajtani a küldetést és elpusztítani az ellenséget.

Ekkor vihar kerekedik („az eső úgy zuhogott, hogy a bambuszt is képes lett volna átlyuggatni”), ami lehetővé teszi, hogy a védők árkot ássanak, összehordják a halottakat, lángra lobbantsák a tetemetek, majd kettesével-hármasával észrevétlenül eltűnjenek. „Miután kialudt a tűz, a támadók hatalmas gödröt találtak a várudvaron, teli izzó parázssal és sok elszenesedett holttesttel. Nem volt köztük olyan, aki ne elismerő szavakkal szólt volna: »Milyen kár! [Kuszunoki] Maszasige véget vetett életének. Bár ellenfelünk volt, dicső halált halt.«”

Persze ez nem igaz. Kuszunoki sokkal inkább nindzsa, mint samuráj. Az elkövetkező két évben új sereget gyűjtött maga köré, új főhadiszállást épített ki nem messze (Csihaja), illetve Akaszakát is újjáépítette egy magasabb fekvésű helyen, mintegy első védelmi vonalként, a saját szavaival élve „külső kapuként”. Így a sógun seregének előbb Akaszakát kellett bevennie, amikor 1332-ben újra támadásba lendült. „A várat három oldalról függőleges sziklafal veszi körbe, a déli oldalán pedig – mely előtt sík rész terült el – széles és mély árok húzódik, tornyokkal ellátott fallal a szélén.” Az első roham sikertelennek bizonyul. A támadók fővezére úgy gondolja, Kuszunoki elhúzódó ostromra számít, ugyanakkor értetlen, mivel nem talál vízforrást, „pedig vízszugárral oltják el a tüzes nyilakat”. Nyilván kell

lennie egy föld alatti víznyerő helynek. Utasítja az embereit, kezdjenek ásni a sík területen, és bizony „hat méterrel a felszín alatt kövekből rakott vízvezető árokra bukkannak, mely egy majd kilométernyire eredő forrásból szállította a vizet”.

A vízutánpótlás elzárása Akaszaka vesztét jelenti. Négy-öt napig a védők a levelekről nyaldossák a harmatot. A tüzes nyilak lángba borítják a várat. Egy szerzetes alkut köt, melynek értelmében megkímélik a katonák életét, mert ha megölnék őket, Kuszunoki csak még elkeseredettebben ellenállna. Így aztán 282 harcost – előfordul, hogy az elbeszélő költemények a szavahihetőség látszatát kívánják kelteni – összekötözött karral elhurcolnak Kiotóba, ahol a sógun azon nyomban lefejezteti őket. A történeletről értesülve Kuszunoki emberei „úgy csikorgatták a fogukat, mint az oroszlán, és senkinek meg sem fordult a fejében, hogy megadja magát.”

Ezután már csak két erőd marad talpon, a Go-Daigo fia, Morinaga herceg irányítása alatt álló Josino, valamint a masszív Csihaja, Kuszunoki központja.

A 455 méter magas Josino-hegyen épült erődkolostor ma csúcsokkal és gerincekkel tarkított város, mely azon közkedvelt helyek közé tartozik, ahol a cseresznyefa-virágzás megfigyelhető. A fák egész hegyoldalakat borítanak be, és az eltérő magasságból adódóan folyamatosan borulnak virágba, mint egy rózsálló áradat.¹¹

Egy híres haikut idézve:

Ó az a, az a –
Már szavam sincs – virágzó
Josino-hegység!”¹²

A hegynek minden bizonnyal már akkor is megvolt a maga varázsa tavasszal, ezúttal azonban 1333 nyarát írták, és a fák már rég elvirágoztak. A kolostort a „meredélyek és csúszós moha” városaként jellemzik. A két fél hetekig harcolt egymással, „mígnem, ami zöld volt, vörösre festette a vér, az utakon pedig holttestek heverték”. Egy harcos szerzetes azt mondja a támadóknak, ha folytatják a frontális rohamokat, még több emberüket fogják értelmetlenül elveszíteni. Cselre van szükség, javasolja. „Kiválasztok

magam mellé százötven gyalogos katonát, akik jól ismerik a hegyet, hogy velük együtt belopózzak éjjel a várba, amikor pedig megvirrad, jelt adok a támadásra.” A felfordulás lehetőséget teremt az ostromra. A terv beválik. A százötven fős különös harci alakulat – könnyen felfegyverzett *asigaruk* („könnyűgyalogos”), azaz a nevüket leszámítva tulajdonképpen nindzsák – behatol, jelt ad, és felgyújtja a várat. „A minden irányból érkező ellenséggel szemben teljesen kiszolgáltatott josinói szerzetesek előbb felvágják a hasukat, majd a lángok közé vetették magukat.”

Morinaga herceg azonban ellentámadást indít, és...

Ezen a ponton érdemes pár szót szólni az említett hercegről, aki addigra már közismert császárpárti hősnek számított, sőt ma is így tartják számon. Mindössze tizennyolc éves volt, amikor az apja – nem mellesleg a császár – kinevezte az Enriaku-dzsi kolostor apátjává, ő azonban inkább harcos akart lenni. Hamar kiderült, hogy valóban erre termett. A kardforgatás mestere lett, aki a *Taiheiki* szerint képes volt akár „két méter magas paravánt” is átugrani, és még „a legjelentéktelenebb hadászati értekezést is elolvasta – felettébb különös ez egy apát részéről”. Huszonhárom évesen, amikor az apja kirobbantotta a polgárháborút, végleg feladta a szerzetesi életformát, hogy csatlakozzon a felkeléshez. Miközben a herceg a régi főváros, Nara felé tartott, Kaszagi elesett, az apját pedig elfogták, ami azt jelentette, hogy a sógun hadereje az ő nyomába eredt. „A herceget olyan veszély fenyegette, mintha tigris farkára lépett volna.” Ekkor elrejtőzött egy kolostorban, ahol hamarosan megjelentek az üldözői.

A *Taiheiki* részletesen beszámol az eseményekről:

Mivel nincs kiút, a herceg már épp azon van, hogy szeppukut követ el, amikor a főcsarnokban megpillant egy szerzetest, aki három, buddhista iratokat tartalmazó kínai láda mellett üldögélve olvas. (Hogy mi a szerzetes szerepe? Fogalmam sincs. A cselekmény szempontjából nincs rá szükség, a mai olvasót pedig csak összezavarja, mivel mást se csinál, csak olvas.) Két láda tele van, a harmadik azonban, melyből a szerzetes elővett néhány tekercset, nyitva áll. A herceg belemászik – feltételezhetően anélkül, hogy megzavarná a gondolataiba mélyedt szerzetest – és elbújik az iratok között, miközben imákat mormol, a törét pedig a hasához

szorítja, ha netán mégis rábukkannának. Épp időben: üldözői ekkor feltűnnek, és mindent átkutatnak. Végül a ládákra kezdenek gyanakodni, ezért felborogatják a két teli ládát és kiszórják belőle az iratokat. Csodával határos módon a harmadik ládával nem foglakoznak, és odébbállnak – csak úgy. (Korunk embere számára érthetetlen módon, hiszen elengedhetetlen lenne valami, ami erre készíti őket, mondjuk egy kintről jövő kiáltás.) A szerzetes mintha ezúttal sem venné észre, mi zajlik körülötte. Nyilván visszatérnek még, gondolja a herceg, ezért kiszáll, és átmászik a másik két láda egyikébe.

Igaza lesz, a katonák ugyanis újra megjelennek, hogy megnézzék a harmadik ládát is. Természetesen nem találnak mást, csak iratokat. Erre mindannyian távoznak. Morinaga herceg hálát ad az égieknek. Az iratoknak is megköszöni, hogy megmenekült, valamint Marisitennek, a sokarcú indiai istennőnek, akit Maridként („fény” vagy „káprázat”) is ismernek. A tüneményekért felelős istenség tette lehetővé, hogy harcosok nehezen észrevehetőek vagy akár láthatatlanok legyenek. A nagyon is nindzsákra jellemző esetet elmesélő történet tulajdonképpen az árnyékharcosok vélt láthatatlanságáról szól. A herceg tehát megmenekült, és folytatni tudta útját zarándokló szerzetesnek kiadva magát, mígnem végül számos kaland után megérkezett Josinóba.

A herceg immár az ellenséget igyekszik feltartóztatni és időt nyerni – annak ellenére, hogy páncélját hét nyílvessző is átfúrta, a karja pedig erősen vérzik –, hogy társaival ihasson a közelgő halálukra. Miközben odakint javában zajlik a harc, feltűnik egy Murakami Jositeru nevű harcos, akinek „tizenhat nyílvessző lógott a páncéljából, és úgy nézett ki, mint valami elszáradt kóró.” Felajánlja, hogy átöltözik a herceg páncéljába, és lehetőséget biztosít neki, hogy észrevétlenül eltűnjön. Némi tiltakozás után a herceg beleegyezik. Zokogva kerekedik fel – Jositeru fiával együtt miközben a bátor harcos kiáll a toronyba, és az ellenséghez fordul. Bejelenti, hogy ő a herceg, és ezennel *szeppekut* fog elkövetni. „Jól figyeljetelek, hogy tudjátok, miként kell kiontani a beleiteket, ha végképp elhagy a szerencse.” Ezzel levette a páncélját, és „selyemgyatýára vetkőzve törével átdőfte makulátlan bőrét. Balról jobbra végighasította a hasát, beleit a torony padlózatára ontotta, kardját a szájába dőfte, végül

arccal előre elterült”. A herceg azonban még nem volt biztonságban. Az ellenséges hadak bekerítik. Jositeru fia egy szűk ösvényen egymaga feltartóztat ötszáz embert, míg végül a sebesülései és az elkerülhetetlen vég hatására ő is felvágja a hasát. A herceg újra megmenekül.

Ezzel elérkeztünk a történet csúcspontjához, amikor is nem kevesebb, mint egymillió lovas tart Csihaja felé. „Sisakdíszek sűrűbbek voltak, mint az őszi ingoványon lengedező pampaszfűcsomók, fegyvereiken pedig úgy csillant meg a napfény, mint aszott füveken a hajnali harmatcseppek.” Csihaja nem nagy erőd – mintegy kétezer ember védi –, azonban remek a fekvése. Keleti és nyugati irányban mély szakadékok, északról és délről pedig magas hegyek védik. (Nemigen tudom ezt elképzelni, a ma látható romok azonban az Oszaka prefektúra legmagasabb pontjának számító 1125 méter magas Kongó-hegy csúcsánál három kilométerrel lejjebb fekszenek. A kirándulók körében igen népszerű hatalmas sziklaszirt tetejére akár felvonóval is fel lehet jutni.)

Az első frontális támadás sikertelennek bizonyul. Kuszunoki kövekkel és farönkökkel védekezik, melyek ezreket lapítanak agyon – olyan sok embert, hogy „tizenkét írnok jegyezte fel nevüket három egymást követő nappal és éjjel”. A támadók ekkor elzárják a vízellátás feltételezett forrását. Kuszunoki azonban számított erre, és elegendő mennyiségű vizet halmozott fel 200-300, fából vájt tárolóedényben. A támadók következő hullámát újabb farönkzuhatag fogadja, melynek következtében „négy– vagy ötszáz katona hullott el és bukott porba, mint a sakkbábuk”. Ezután a támadók ostromgyűrűt vonnak a vár körül. Telik-múlik az idő. A katonák verseket írnak, ostábláznak és dámáznak. A várvédők halálra unják magukat.

Így aztán Kuszunoki elhatározza, hogy egy, a nindzsákra jellemző módszerrel fogja lelkesíteni az övéit. Utasítja az embereit, gyűjtsenek szemetet, és készítsenek 20-30 életnagyságú alakot, melyeket aztán a várfal tövébe állítanak az éj leple alatt. Reggel a támadók félve közelítenek csak, nem mernek ugyanis rárontani a bábukra, mire a várvédők sziklákat dobálnak rájuk és kigúnyolják őket gyávaságukért. Az ostromlók szégyenükben visszavonulnak, és inkább örömlányokkal, valamint különböző játékokkal szórakoztatják

magukat. Néhányan veszekedni kezdenek, üzenet érkezik a felsővezetéstől, hogy mutassanak fel végre valami sikert. A parancsnokok elhatározzák, hogy egy több mint ötven méter hosszú hidat építenek a szakadék fölé, amelyen aztán átkelnek. A várvédők erre olajat öntenek rájuk, és fáklyák segítségével felgyújtják az egész szerkezetet, rajta a temérdek harccossal. Ezek lelik halálukat a lángok között, és zuhannak a mélybe.

Vajon kinek sikerül áttörést elérnie?

A válasz: Morinaga hercegnek, aki legutóbb még Josinóból menekült a rengetegen keresztül. Csapataival hátulról tör a sógun seregére, elzárnak minden lehetséges menekülési útvonalat, megszerzik az ellenség valamennyi páncélját, és hagyják őket szalmakabátban és levelekben vadul rohagálni. Kusunoki hősie védekezésének köszönhetően tehát a Déli Udvar fennmaradt, és folytatta a Kiotó központú Északi Udvarral szembeni ellenállását, ezzel segítve vissza a hatalomba Go-Daigo császárt.

Netán a hadjáratok alatt többször is megtapasztalt, merőben szokatlan, éjszakai támadások tekinthetők nindzsaakcióknak? Nem egészen. Túl sok volt ugyanis a harcos. Mégis számos mozzanat a majdani, tökéletes nindzsa előzményének tekinthető: könnyűpáncélos katona, viharos időjárási körülmények kihasználása, éjszakai hadműveletek, nehéz terepviszonyok, titkos akciók, megtévesztés, hegyen épült várak és erődök, a lovasság és hagyományos szamurájtechnikák alkalmazásának lehetetlen mivolta. Az Északi és Déli Udvar közti háború kezdeti hadjáratai – melyből kiemelkedik a Go-Daigo josinói várpalotája elleni offenzíva – utat mutattak azok számára, akik később megteremtették a nindzsák földjét.

Go-Daigo nem sokáig maradt császár. 1334 végén, egy évvel Csihaja sikeres megvédése után a sógun, Takaudzsi azzal a hamis váddal illette Morinagát, hogy az apja eltávolítására készül, és ezért arra kényszerítette Go-Daigót, hogy szolgálta ki neki a herceget. Morinagát ezután Kamakurába vitték Takaudzsi testvéréhez, Tadajosihoz, akinél nyolc hónapig raboskodott egy barlangban. 1335 júliusában, amikor egy felkelés miatt Tadajosi kénytelen volt feladni Kamakurát, Tadajosi lefejeztette Morinagát.

Egy évre rá egy, Go-Daigo elleni lázadás rázta meg Kiotót. A császár nyílt csatában kívánt megütközni a felkelőkkel. Kuszunoki, aki biztosra vette a vereséget, azt javasolta, ürítsék ki a várost, hogy csak a nyár végén kerüljön sor az összecsapásra, amikor az ellenséges katonák már inkább a betakarításra igyekeznének haza. Go-Daigo azonban hallani sem akart erről. Kuszunoki elfogadta a döntést, tökéletes példáját adva az ura – jelen esetben a császár – akarata előtt meghajoló, halni kész szamurájnak. Tízéves fiának elárulta, hogy önként tesz így, mivel tudta, hogy egy nap a fiú majd ugyanúgy tovább harcol az ügyért.

A két sereg a mai Kobe közelében került szembe egymással, egy jelentéktelen, kiszáradt folyó, a Minato partján, melyről a csata is a nevét kapta. Július 5-e volt, nyár közepe. Kuszunoki szárazföldi haderejének létszáma messze elmaradt az ellenségétől, ráadásul hajóhad is fenyegette. Hat óráig volt képes védekezni a minden irányból érkező támadással szemben. Végül, amikor már hétszáz embere odaveszett, az ütközet kimenetele pedig végleg eldőlt, az igazi szamurájokhoz méltó módon *szeppekut* hajtott végre, mellyel szinte egyedülálló hírnevet szerzett magának mint a hősiesség és hűség mintaképe.

Ezzel végérvényesen megbukott a császári hatalom ősi tekintélyének visszaállítására irányuló törekvés. Go-Daigo ismét menekülni kényszerült, méghozzá a Déli Udvar fővárosába, az immár helyreállított Josinóba. A háború Go-Daigo 1339-ben bekövetkezett halála után még fél évszázadig elhúzódott, mely során a fia, majd unokája makacsul megpróbálta megerősíteni a császár központi hatalmát, holott a tényleges irányítás a sógunok, a kiotói Asikaga-család kezében összpontosult. Végül 1392-ben helyreállt a nem is olyan régi rend: a sógun gyakorolta a végrehajtói hatalmat a szinte istenként tisztelt és elkényeztetett, ám tehetetlen császár nevében.

Mindez azonban csak elfedte a számos tekintetben megosztott társadalomra jellemző törésvonalakat. Még a legfelsőbb szinten, a sógun támogatói körében is nézeteltérések uralkodtak, így aztán a hatalom állítólagos birtokosai legalább háromfelé szakadtak, míg mindenki másra – figyelembe véve a banditákat, *asigarukat* (gyalogos katonák), az egyre függetlenebb hadurakat, valamint a

megerősített kolostoraikban tanyázó harcos szerzeteseket – megannyi ellentét volt jellemző. Pierre Souyri szavaival élve „a legveszélyesebb ellenség a másik földje után ácsingózó szomszéd, vagy az ura tekintélyét elutasító rokon volt”. Ugyanezt Asikaga egyik hűbérese így fejezte ki: „Ha hűbérbirtokra vágysz, szerezd meg a szomszédodét!” Akár hozzátehetette volna: „Ha etetni kívánod a sereged, foszd ki a környéket!” Bizony erre gyakran sor került. 1336-ban a Honsú közepén található Mino tartomány parasztjai a következő panasszal fordultak urukhoz a helyi kolostorban: „A háborúban mind a kiotói, mind a kamakurai hadsereg feldúlta földjeinket, és elvitt mindent az otthonainkból. Ki sem tudjuk fejezni, mekkora csapás ez nekünk. A háború a múlt télen kezdődött, az idén azonban olyan mértékű az erőszak, hogy semmi sincs a birtokon. Mindenünk elveszett. Nincs rá mód, hogy szenvedésünkön bármi is enyhítsen.”

Mégis mihez kezdhetett egy szegény ember, falu vagy falvak közössége? Kizárólag saját magukra számíthattak. Iga és a szomszédos Kóga tartományok lakói pontosan így is tettek.

HATODIK FEJEZET

Hogyan legyél árnyékharcos 3.

– Varázslat

Ha a küldetés eredeti időpontját bármi kedvezőtlenül befolyásolná, várj ki, és inkább halaszd későbbre az indulást.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Figyelmünket most olyasmi felé fordítjuk, ami nyugaton meglehetősen csökevényes formában létezik csak, méghozzá a babonák és varázslat világa felé. Ha létrát látok magam előtt, csak azért is átmegyek alatta, hogy bizonyítsam, nem tartok attól, netán bajom eshet. Ez idáig – lekopogom – nem is esett semmi bajom. Rengeteg ember komolyan veszi, amit a horoszkópban olvas. Én nem, mivel bika vagyok, vagyis alaptermészetemnél fogva szkeptikus. Mindez azonban semmi azokhoz az időkhöz képest, amikor az asztrológia és asztronómia tulajdonképpen ugyanannak a tárgynak voltak a különböző megközelítési módjai, illetve amikor az úgynevezett orvoslás a testnedvekhez kapcsolódó nézeteken alapult – csupa hókuszpókusz, akkoriban mégsem létezett más. Így volt ez a 17. századi Japánban is, amikor is a nindzsáknak ismerniük kellett mindazokat a fizikai tulajdonságokat, melyek mások jelleméről és sorsáról árulkodtak – mindez ma már legalább olyan nevetségesnek tűnik, mint amennyire a hajdani koponyatan. Például:

– Az a vezető, akinek nagy a feje, sosem lesz szegény, ugyanakkor nem is él sokáig.

– Az alábbi tulajdonságok életre szóló balsors hordozói: kicsi, de hosszúkás fej, remegő térdek, darázsderék, lefelé görbülő ajak.

- A rövid felsőtest korai halálra vagy álnok természetre utal.
- A lábaknál rövidebb felsőtest azt jelenti, szegény és gonosz, esetleg beteges vagy, illetve valószínűleg máshova költözik.
- Ha egy nő – miközben másokon nevet – eltakarja a száját, a szemöldökét vakarja, és sandán nézi a többieket, szajha.
- A kistestű nők szolgák.
- Akinek széles orrlyuka van, hitvány és aljas alak.
- A hosszú és sikeres élet ismertetőjelei: kemény fejtető, kerek száj, hegyre emlékeztető ülő testtartás, orchideailleség.
- Ha egy nőnek remeg a térde, és az arcát dörzsöli, miközben meghajol, hűtlen fajta.

Natori további részletes felsorolását adja azoknak az ismertetőjeleknek, melyek jó vagy balszerencsére, gazdagságra vagy szegénységre hosszú vagy rövid életre, bölcsességre vagy ostobaságra, és számos egyéb tulajdonságra utalnak. Mindezt a különböző testrészek fedik fel, úgymint a fej, szemöldök (minél vékonyabb és laposabb, annál jobb, a hosszúkás pedig bölcsességet takar), szem (a ferde szempár gyors válást sejtet), orr (a nyergen levő anyajegy sok fiúgyermek születését jelzi, a vízszintes ráncok pedig lovasbalesetet), fül, száj, fogak, nyelv (ha képes vagy megérinteni vele az orrod hegyét, megöröklöd a trónt, vagy úr leszel) és kéz. Végül összesen huszonhárom, a tenyéren található vonalat sorol fel, melyek nélkülözést sejtetnek, illetve értelmezi az anyajegyek jelentését azok színe és elhelyezkedése alapján.

Ezekre az ismeretekre feltétlenül szüksége van egy nindzsának, Natori ugyanakkor figyelmeztet a túlzottan merev értelmezés veszélyeire. Nem egyszerű ezzel a módszerrel meghatározni egy ember jellemét, mondja, ráadásul nem is mindig pontos. Valóban! Ha a fogakra vonatkozó megállapításokat vennénk alapul, a fenséges természet (38 fog után), nemes lelkület (36) és bölcsesség (34) nem léteznének, figyelembe véve, hogy egy embernek legfeljebb 32 foga lehet. Nem melleleg, ha túl feltűnően próbálsz felfedni az ellenfeled természetét és kideríteni a szándékát, előfordulhat, hogy már-már udvariatlan módon bámulod őt. Felettebb körültekintőnek kell lenni, hogy a szerzett információt fel tudd használni a küldetés alkalmával.

Semmi gond, ha rejtett értelmű tudásból merít az ember, ha képes rá. Hatékonyan azonban csak – Natori ezt a címet adta a megfelelő fejezetnek – „Az ellenséges ügynököktől megvédelmező varázslatok és titkos szertartások” segítségével lehetséges. Könnyen lefitymálhatnánk az egészet. Ne feledjük azonban, hogy nyugaton az említett időszakban (a 17. század végén) még mindig képesek voltak nőket a boszorkányság vádjával megégetni, és kevesen merték csak szóvá tenni, hogy a boszorkányok létezésének elfogadása valójában gyilkos téveszme. Szinte a világon mindenki hitt valamiféle lélekvilágban, és abban, hogy a megfelelő mozdulatok és varázsigé segítségével rá lehet venni a szellemeket, hogy a javadra tegyenek, meggyógyítsanak a betegségtől, vagy másokra átkot szórjanak. Ez a felfogás mind a mai napig eleven: ezért imádkoznak a hívők, és ugyancsak ebből a meggyőződésből küldenek füst formájában üzeneteket az ég felé a sugendó követői.

Natori öt hasznos varázsigét is elárul. Maga a szám különös jelentőséggel bír, mely különböző kínai hiedelmekből és gyakorlatokból származik: öt elem létezik (fa, tűz, föld, fém, víz), öt érzelem, öt érzék, öt szakasza az életnek, öt évszak, és további ötös egységek, melyek a buddhizmuson keresztül jutottak el Japánba és a nindzsák eszmerendszerébe.

Az elsőről, mely védelmet biztosít, Natori azt írja: vágj ki egy 21 cm-es négyzetet vastag papírból, írd rá a varázsigét, és tedd abba a sarokba, ahol alszol. Mindig legyen nálad egy másik példány is, és mindig tégy eleget a rituális hideg vizes mosakodásnak. A második összetart embereket, vagy épp eltávolítja őket egymástól, attól függően, hogyan írjuk a varázsigét. Meg lehet vele erősíteni barátságokat, de fel is lehet bontani azokat. A harmadik, negyedik és ötödik a sebesülésekkel szemben véd meg. Vérrel kevert vörös tintával írd fel ezeket arannyal hímzett selyemre, amelyet aztán a mellkasodra kötsz. „Még ha tengernyi karddal találod is szembe magad, nem esik bántódásod. Ne félj!”

Nos, egy kicsit talán azért érdemes. Natori ugyanis megjegyzi: „Egyesek úgy vélik, hogy akik varázsigékben bíznak, és ilyenfajta bűbájt alkalmaznak, nem különböznek a nőktől és gyermekektől.” Vagyis ne kizárólag ezekben bízz! Olyanok, mint a jó páncél: hasznos, de nem csalhatatlan.

Az öt varázsige a Soninki szerint:

1) *A hálósobád sarkába akasztva alkalmas önvédelemre. 2) Írd a saját neved és egy ismerősödét a varázsige mellé. A két nevet összehajtva jól meglesztek egymással; ha széthajtod, a kapcsolatod megszakad. 3), 4) és 5) Ezek hatására megfagy ellenfeleid ereiben a vér, és hibázni fognak. Ha helyesen használod fel őket, képes leszel akár késeken lépdelni, a feléd lőtt nyilak pedig célt tévesztenek.*

HETEDIK FEJEZET

A nindzsák szülőföldje

Mindegy, ha egy nindzsának nincsenek lenyűgöző fizikai adottságai – a lényeg az éleslátás.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Az Északi és Déli Udvarok közti háború hadjáratai nem messze zajlottak a nindzsák leendő szülőföldjétől, ráadásul az árnyékharcosokról idővel kialakuló számos elképzelés is ebben az időszakban jelent meg. Ennek a folyamatnak az egyik összetevője az alacsonyabb társadalmi rétegek és a parasztok erőszakos fellépése volt, mely a 13. század végén kifejezetten új jelenségnek volt tekinthető. A hagyományos felfogás szerint a hadakozás a harcosok dolga, miközben a paraszt alázatosan műveli a földet. A parasztok emberemlékezet óta jámborak voltak, akár a birkák, akiket egyedül a betegségek, a rossz időjárás és az adószedők elkerülése érdekelt, így aztán a szamuráj csapatok bármiféle megtorlás veszélye nélkül szabadon garázdálkodhattak, újabb és újabb adókra kényszerítve egy adott terület lakóit. Ám a parasztság türelme is véges. A jelentősebb utak mentén élők például nemegyszer felemelték a szavukat a fel-alá vonuló seregek által letarolt termés, a fosztogatás és a házak pusztítása ellen. A falvak lakói tárgyalásokat kezdeményeztek a hadvezérekkel, és felajánlották, hogy hajlandók ellátást és lovakat biztosítani megfelelő ellenszolgáltatásért cserébe.

Az elképzelés működőképesnek bizonyult. A falvak kommunákká (szó) alakultak. A legkorábbi ismert szó 1262-ben létesült, amikor is a Biva-tó partján fekvő Okicusima nevű település összetűzésbe került a helyi földesúrral a halászati jogok miatt. A sintó szellemek tiszteletét is irányítása alatt tartó falutanács égisze alatt megfogalmaztak egy titkos megállapodást, melyben rögzítették a földesúrral szembeni összefogásukat, illetve kimondták, hogy „elűzik

földjéről azt, aki megszegi az egyezséget”. 1298-ban a faluközösség azzal fenyegette meg a földesurat, hogy feléje irányítják az istenek haragját minden ismert (gondoljunk betegségekre vagy balesetekre) és ismeretlen (mint például szörnyek és szellemek) formában. Az ellenállás elérte a kívánt eredményt. Ugyanebben a faluban 1342-ben egy másik földesurat arra kényszerítették, hogy bocsánatot kérjen, és kártérítést is fizessen.

A földbirtokosok ugyancsak igyekeztek érvényt szerezni a saját érdekeiknek. Valamikor az 1330-as években hatvanhét kisebb, katonáskodással is foglalkozó földbirtokos önsegítő csoporttá szerveződött, és létrehozta egy *ikki* nevű szövetséget. Az *ikki* elültette annak a gondolatnak a magvát, miszerint a harcos-földművesek többé nem kényszeríthetők birkalétbe, és igenis kezükbe vehetik életük irányítását, feltéve, hogy közösen lépnek fel.¹³

Ahogy az országon egyre inkább úrrá lett az anarchia – gondoljunk csak az egyes kereskedőcsoportok egyre durvább rivalizálására, öröklődési vitákba bonyolódott családokra, arra, ahogy a bérlők elkergették uraikat, vagy ahogy a vidéki tartományurak magukhoz ragadták a hatalmat a sógun embereitől, nem beszélve a partvidékeket rettegésben tartó kalózokról –, a parasztok harcba szálltak a saját érdekeikért. Az egyik lehetséges módszer az volt, ha az illető elszökött az urától, és *asigarunak*, vagyis talpas katonának állt. Elnevezésük onnan ered, hogy az ilyen elemek leginkább összeverődtek, közösen harcoltak, fosztogattak, szétszéledtek, majd ha kedvük tartotta, újra összeálltak. Ezeket az alacsony származású alakokat, akiknek általában mindössze egy szál kardjuk, lándzsájuk netán alabárdjuk volt, a leginkább ágyútölteléknek tekinthetnénk, tényleges elnevezésüket és tapasztalatukat leszámítva azonban nindzsaként is megállták a helyüket, képesek voltak ugyanis akár belopózni az ellenség táborába, foglyokat ejteni vagy őrtornyokat felgyújtani az éj leple alatt. Háború idején szinte bármilyen egyszerű, mégis lényeges szerepkörben hadra foghatóak voltak – akár íjjal, tűzfegyverrel, lándzsával vagy karddal harcoló csapat tagjaként vagy egyszerűen lovászként, szakácsként, futárként, esetleg zászlóvivőként. Békében, ha nem tértek vissza földjeikre, fegyveres bandákba

szerveződtek. A 15. század közepére szerves részét alkották mindenféle seregek, és jókora veszélyt jelentettek bárkire. A „hivatásos” harcosok és magasabb társadalmi csoportok tagjai úgy tekintettek az *asigaruk* felemelkedésére, mint az általuk ismert civilizáció végére. A nemesi származású tudós és államférfi, Icsidzsó Kanera így nyilatkozott róluk a 15. század végén: „Ezek az alakok, akik az elmúlt időben egyre gyakrabban harcolnak kötelékben, különösen veszedelmes gazemberek. Lerombolnak és felgyújtanak mindent, ami a városokon belül vagy azon kívül található, ahol tudják, úgysem fenyegeti őket az ellenség. Nem kímélnék se magánházat, se szerzetesközösséget. Csakis a zsákmányszerzés érdekli őket – közönséges nappali tolvajok. Mivel létezésük felettébb ártalmas, minél hamarabb meg kéne tőlük szabadulni. Szégyent hoznak országunkra.”

Az önvédelem egy másik módja az volt, amikor a parasztok csatlakoztak egy már meglévő *ikki*hez, mely fogalmat idővel földbirtokosokra és parasztokra egyaránt alkalmazták. Ez sokak szemében kedvező megoldás volt, hiszen a tagok jól ismerték egymást, és együtt is gyakorlatoztak. Sokkal hatékonyabban tudták gátat vetni a földesúri önkénynek, nemegyszer felkeléseket szítottak, vagy épp a bérleti díjak csökkentését kényszerítették ki. 1428-ban például az adóemelést ellenző parasztok egész Kiotót feldúlták. 1441-ben, miután a sógun merénylet áldozata lett, a központi kormányzat pedig megszűnt létezni, tízezrek gyűltek össze Kiotóban, akik közül több ezer ember le is táborozott a falakon belül, miközben házakat gyújtottak fel, és torlaszokat emeltek a városba vezető utakon. Az uralkodók „erényes kormányzat” ígéretével teremtettek békét, továbbá visszaszolgáltattak minden húsz éven belül eltulajdonított földet, és eltörölték a tartozásokat. A rákövetkező tizenöt évben pár évente tört ki újabb és újabb parasztlázadás, melyek közül az egyiket lezáró csatában az *ikki* haderő tönkrevverte a 800 fős szamurájsereget.

A parasztság követelésesei általában jogosak voltak. Úgy tűnik, a társadalmi ranglétra másik végén álló nemesek és szamurájok sorozatos ütközeteket voltak kénytelenek megvívni, melyek kimenetelét jól szemlélteti a kezdetét jelölő évről elnevezett, Ónin-háborúként ismert vérzivataros időszak (1467-77).¹⁴ A konfliktust

eredményező számtalan tényező közül az egyik legjelentősebb a tehetetlen Josimasza hatalmát megörökölni igyekvő két család szembenállása volt. A sokáig gyermektelen sógun előbb örökbe fogadott egy fiút, hogy utódja legyen, majd szinte rögtön ez után fiúgyermeket nemzett. A fogadott fiú és az újszülött körül két érdekcsoport alakult ki, melyek azonnal elkezdtek széttépni az országot. Az egyik párt élén egy, a dühkitörései miatt Vörös Szerzetesként ismert pap állt, míg a másikén saját veje, aki szintén féktelen természete révén szerzett magának hírnevet. Kiotó palotái, templomai és udvarházai egyetlen év leforgása alatt üszkös romhalmazzá lettek. Emlékezetes, hogy egyszer nyolc szekeret pakoltak meg levágott fejekkel, a többit pedig – megszámlolatlanul – az árkokba dobálták. Az utcákat elbarikádozták, a kertekbe sáncokat ástak. Egy hivatalnok így szomorkodott: „A virágos főváros, melyről azt hittük, örökre megmarad, rókák és farkasok lakhelyévé vált.” Kiotó mintegy a nyugati front előképe lett, melyben a szembenálló felek egy gazos, elszenesedett fatörzsekkel teli senkiföldje két oldaláról méregették egymást, köztük egy hét méter széles árokkal. A háború valójában semmiről sem szólt – nem voltak hadi célok, se hősök, se hadvezetés, csak az emberi élet és az erőforrások értelmetlen pazarlása zajlott. Végül a vezérek halálakor a két fél megelégette a háborúzást. 1477 végén egy éjszaka az egyik oldal felégette az állásait, és nyomtalanul eltűnt a sötétben. Rögvest megjelentek a fosztogatók, hogy befejezzék a város teljesen értelmetlen pusztítását. George Sansom történész szerint az erélytelen hadvezérek „a saját becsvágyuk miatt megtébolyult, szerencsétlen teremtések voltak”.

Kiotóra átmeneti béke köszöntött, a környező vidékeken azonban tovább fosztogattak a különböző seregek és martalóccsapatok. A déli irányban fekvő Jamatóban és Jamasiróban az önmaguk védelmére és irányítására törekvő falulakók földgátakat emeltek házaik védelmére, továbbá árkokkal, tavakkal és sáncokkal vették körül magukat. Jó okuk volt minderre, Jamasiro ugyanis még háborúban állt a szomszédjával, Kavacsival a Kiotó és Nara között húzódó főút ügye miatt, (utóbbi település alig tizenöt kilométerre feküdt Kaszagitól, ahol a császár, Go-Daigo berendezkedett a polgárháború elején, mintegy másfél évszázaddal korábban – úgy

tűnik, bizonyos dolgok nem változnak, még egy ilyen felfordult világban sem.) Az arcvonal folyamatos változásával mindkét fél csapatai fosztogattak, raboltak, zsákmányoltak, prédáltak, erőszakoskodtak és gyűjtogattak, mígnem a helyiek megelégték az egészet. 1485-ben a termésveszteség és birtokaik pusztulásának mértéke láttán elborzadt alacsony rangú katonák és *asigaruk* mindkét oldalon tömegesen tették le a fegyvert, majd egy közeli szentélyhez vonultak. Parasztok is csatlakoztak hozzájuk. Elhatározták, hogy Jamasiro déli részén *ikkít* hoznak létre. Ultimátumban szólították fel a két tábor, hogy vonuljanak vissza, különben tömeges dezertálásra számíthatnak. A következő évben a parancsnokok kinyilvánították a „vidéki kommuna” függetlenségét. Utóbbi nem tekinthető se paraszti, se faluközösségnek, sokkal inkább egy újfajta önkormányzatnak, mely – mivel a parasztság hamar elpártolt – nyolc évvel később, a Kiotóból küldött kormányzó fellépése nyomán megbukott.

Kétszázötven kilométerrel keletebbre, az akkori Kaga városában, a mai Sizuokában kitört egy másik, alulról szerveződő, ezúttal az Igazi Tiszta Föld (Dzsódo Sinsú) buddhista szekta harcos szerzetesei által kirobbantott felkelés. Ez a közösség, melynek szemlélete közel állt a hétköznapi vidéki emberek életviteléhez, és mentes volt a szerzetesekre amúgy jellemző külsőségektől, már mintegy 200 éve létezett, mégsem gyakorolt jelentősebb hatást az ikkóként ismert közösségein kívül. Az elnevezés jelentése „rendíthetetlen” vagy „elkötelezett”, mai szóhasználattal élve „fundamentalista”. (Nem keverendő össze az *ikkivel*) Az Igazi Tiszta Föld tagjai szerint ahhoz, hogy megszabaduljunk az e világi gondoktól, Buddha Amidaként ismert alakjába, vagyis a transzcendens valóság és a misztériumok születés és eredet nélküli, alakatlan képviselőjébe kell vetni a hitünket. Bevallom, fogalmam sincs mindez mit jelent, bárki azonban, aki misztikus tapasztalatra vágyott, részesülhetett belőle, ha legalább tízszer elismételte Amida nevét. A szekta alapítója állítólag napjában 60 ezerszer idézte meg Amida nevét, mely által nyilván számtalan azonnali misztikus újjászületés jutott neki osztályrészül.

A vallások történetét vizsgálva két egyetemes törvényszerűség fogalmazható meg: 1) minden vallás megannyi szekta

megjelenéséhez vezet, 2) a saját igazuk kizárólagos mivoltát hangoztató, szélsőséges nézeteket valló szekták gyakran fordulnak az erőszakhoz. Ezúttal is ez volt megfigyelhető. Körülbelül másfél évszázadnyi viszonylagos nyugalom után az Igazi Tiszta Föld megváltozott. 1457-ben egy Rennjó nevű karizmatikus szerzetes Kagába vonult, és hirdetni kezdte az Amidába vetett hit által elnyerhető üdvösséget, elutasítva az intézményesült buddhizmust, és közvetlenül a hétköznapi embereket megszólítva. Luther Mártonhoz hasonlóan azt hangoztatta, hogy bárki elnyerheti az üdvösséget közvetítő papság nélkül, és ahogy Luther a német nyelv használatát szorgalmazta a latinnal szemben, Rennjó is közvetlen, egyszerű nyelvezetet használt; elutasította a kínait, hogy „még az asszonyok és a legnyomorultabb parasztok” is megértsék. (Akkoriban még nemigen érvényesült a politikailag korrekt fogalmazás.) Hittételeinek egyike szerint a csatában elszenvedett halál jutalma az örök boldogság. Egy zászlaján ez állt: „Előre, hogy a Paradicsomban szüless újjá! Ha meghátrálsz, azonnal a pokolra kerülsz!” A hivatalosan elfogadott buddhizmus ragaszkodott a nőtlenséghez, és megkövetelte a kemény munkát, így például a vallásos iratok másolását, illetve szertartások javadalmazását. Rennjó elvetett minden szabályt, és azt hangoztatta, kizárólag az ő követői jutnak el a Paradicsomba, senki más. Felettebb egyszerű üzenet volt ez, mely sokaknak tetszett, különösen azoknak, akiknek azelőtt esélyük sem lett volna az üdvözülésre, mivel munkájuk során ölniük kellett, akár embereket, akár élősködőket. Rennjónak temérdek felesége volt, és 28 gyermeket nemzett, az utolsót nyolcvannégy évesen, nem sokkal a halála előtt. Amikor végleg visszavonult a nyilvánosság elől, készített magának egy kis remetelakot, az Isijama Hongan-dzsit, mely köré idővel egy egész város (a mai Oszaka) épült, a Kiotótól induló „Nagy Lejtőként” ismert erdős fennsíkon. Hatalmas népszerűsége tett szert. A szentélyt elárasztották a nőre-háborúra éhes, halni kész és üdvösségre vágyó parasztok. Isijama Hongan-dzsi egy egyszerű remetelakból hatalmas erődtemplommá nőtte ki magát tízezer szerzetessel és számtalan kisebb-nagyobb szentéllyel.

Nemsokára újabb ikkó közösségek jelentek meg. Kagában egy helyi földesúr szerzeteskatonákból sereget toborzott, hogy samurájaival közösen harcoljanak. 1488-ban felláztak, megszabadultak a samuráj hadvezérektől, magukhoz ragadták Kaga irányítását, és létrehoztak – egy sokszor idézett forrás szavait kölcsönözve – „egy köznép igazgatta tartományt”. Először fordult elő, hogy bármilyen közigazgatási egység vezetését nem nemesi származású, nem samurájokból álló csoport látta el. Ez tekinthető a népuralom kezdetének Japánban. Az ikkó csapatok sorra befolyásuk alá vontak templomokat és környező területeket. Megszabadulva paraszti származásuktól száz évig kormányoztak és hadakoztak, közben pedig kereskedelmi csomópontokként is szolgáló, falakkal és árkokkal körülvett erődöket emeltek.

Közös irodalma, vallásai és kultúrája okán mindenki egységes nemzetként képzelte el Japánt. Sajnos azonban maguk a japánok egyáltalán nem osztoztak ugyanabban a politikai egységre vonatkozó elképzelésben, mely a császár és a sógun irányítása alatt valósulna meg, mivel a folyamatos háborúskodás során mindkettő tehetetlenné és vagyontalanná vált. Amikor 1501-ben meghalt a császár, nem volt miből eltemetni. Egy másik a saját aláírását árusította a járókelőknek. Mindenre kiterjedő győzelem nélkül elképzelhetetlen volt a politikai egység és a tartós béke.

A háborúskodás azonban csak nem akart véget érni – család a családdal, harcosok az ikkók ellen, egyik tartomány a másikkal, a sógun a császárral, az *asigaruk* pedig mindenkivel. Elmondható, hogy minden a feje tetejére állt, a korszak pedig *gekoku*dsóként vált ismertté, mely szó szerinti fordításban azt jelenti: „az alsóbb irányítja a felsőt”. A bajt tetézte, hogy 1500 környékén mintegy két tucat nagyhatalmú, illetve háromszáz kevésbé jelentős hadúr irányította a maga kis felségterületét, melyek bővítése volt egyedüli törekvésük. Tevékenységük feltérképezését ahhoz hasonlíthatnánk, mintha részecskéket próbálnánk nyomon követni egy ködkamrában. A Honsú belsejében található Sinano tartományban, a mai Naganóban két rivális földesúr öt egymást követő évben is megütközött ugyanazon a helyen, mintha más se érdekelt volna őket, mint hogy lehetőséget biztosítsanak a samurájaik számára a magamutogatásra. Mindenki megpróbált valahogy némi előnyt

kicsikarni, viszont több mint száz évig – a hadakozó fejedelemségek koraként emlegetett bő egy évszázadig (1480-1600) – egyik sem ért el tartós sikert.

Ebben a zavaros időszakban fejlődtek ki a nindzsák végleges formájukban. Számos forrás említ *nindzsákat* vagy *sinobikat*, megint mások nindzsákhoz hasonló módon tevékenykedő kémekről, felderítőkről, lesből támadó katonákról és agitátorokról számolnak be. A nindzsák képzése és fellépése azonban egy jól körülhatárolható vidékhez köthető a leginkább, nevezetesen Iga-hoz és Kóga-hoz. (Ma mindkettő a Mie és Siga prefektúrákhoz tartozik.) Előbbi tartomány volt, utóbbi pedig egy várost, valamint a hozzá kapcsolódó településeket jelölte.

Az említett területek egyedülállóan kedvező feltételeket biztosítottak lakóik számára. Iga és Kóga a Biva-tó és a tengerpart között húzódó 80 kilométer széles földszalag két oldalán terült el, szinte a sziget közepén, vagyis egy akár vezető szerep betöltésére is alkalmas helyen. Északra helyezkedett el Kiotó, illetve az ősi fővárost és Edót összekötő, a majdani, kelet-nyugati irányú autópálya nyomvonalán húzódó főút, a Tokaido (Nyugati Tengeri út), mely a Kóga határán található szoroson haladt keresztül. Mégis, a környező hegyvidéknek köszönhetően mindkét terület igencsak elszigetelt volt. Iga egy mintegy 40 kilométer széles medence, átlag 500 és 1000 méter magas dombok láncolata veszi körül, melyet a Nabari folyó által vájt festői hegyszoros szel ketté. Kóga a hegyek túloldalán található északi irányban, ahol a magaslatokat idővel felváltja a Biva-tó körüli laposabb vidék.

Kiotó mindössze két-három napi járásnyira esett, a terület mégsem vált természetes központtá, ahol a földesurak esetleg meglévő városok köré szervezve kiépíthették volna uradalmaikat. Ehelyett több száz falu és megerősített udvarház hálózata jött létre, melyek mindegyike büszke volt az önállóságára és arra, hogy képes önmagát megvédeni. Iga élén évszázadokig nem állt katonai kormányzó, csupán az ősi fővárosban, Narában levő templom gyakorolt némi felügyeletet, ebből adódóan pedig sosem fizetett földadót se a sógunnak, se a császárnak. Mindkét terület nagyban függött egy jelentős folyótól, lakói pedig együttesen szabályozták az

áradásokat és a vízellátást. Ráadásul mindkét vidék elszántan ragaszkodott a saját függetlenségéhez. Ezt az elkötelezettséget a „föld harcosaiként” ismert családok képviselték, akik egyáltalán nem tűrtek meg semmiféle hatalmi törekvéseket dédelgető földbirtokost, mint ahogy az ország többi részére jellemző, égis érő várakat sem.

Napjainkban mindkét terület könnyen bejárható. A középkorban azonban az utazás bizony embert próbáló vállalkozás volt – sőt ma is az, ha az ember letér a főutakról. A fenyőkkel borított lejtőket patakok szabdalják, melyek esőzések alkalmával valóságos zuhatagokká duzzadtak, mély hasadékokat vájva a hegyoldalakba. A falvakat összekötő, egyetlen lónak elegendő szélességű ösvények keskenyek és meredekesek voltak. A helyiek tökéletesen ismerték ezeket az általuk „tigrisszájaknak” nevezett utakat, és így néhány ember is elég volt az eltorlaszolásukhoz.

A megközelíthetőség és az elzártság egyaránt jellemző volt erre a hol sűrűn, hol ritkán lakott vidékre. Az itt élők úgy gondolták, van mit megvédeniük, ennek érdekében pedig az anarchia közeli állapotok felszámolására az összefogást választották.

Sok egyéb tényező is hozzájárult ahhoz, hogy ezen a zárt, mégsem feltétlenül megközelíthetetlen vidéken fejlődjön ki az önvédelmet szolgáló nindzsa harcos típusa.

Először is a két terület tökéletesen alkalmas volt az *akutók*, azaz banditák számára, akik könnyen megtalálhatták a számításukat a Kiotóból kiinduló főúton, a leendő Tokaidón, melyet a kora középkorban sokan főként arra használtak, hogy eljussanak a császárok őseként tisztelt napistennő Iszében álló szentélyébe. Az ember könnyen megérti, mi vonzotta az útonállókat, ha elindul Minakucsiból, az Edo (a későbbi Tokió) és Kiotó közti út mentén található ötvenhárom postaállomás közül az ötvenedikről. Elég csak megtenni mintegy tíz kilométert keleti irányban, Kiotó felé, ami körülbelül másfél napi gyalogút.

Én már kipróbáltam vendéglátómmal, Josihisza Josinorival, aki közvetlenül a Tokaido mellett él, így aztán feltett szándéka volt, hogy megmutassa nekem. Az immár aszfaltozott és egyemeletes, szürke tetejű házakkal szegélyezett út mentén a régi ösvény mind a mai napig olyan, mint régen volt, amelyen alig fér el egymás mellett két gyaloghintó. – Ott születtem – magyarázta Josihisza, és a többi

házhoz hasonló, egyszerű épületre mutatott, mely a főútra nézett. Nem tudtam eldönteni, vajon a szülei tudatosan döntöttek így, hogy netán bevásárolják magukat egy kiváltságos közösségbe. Erről szó sem volt. – A dédszüleim csupán meg szerették volna szerezni az itteni rizsföldet. Sokkal többet ért, mint maga a ház. – Ugyanakkor büszke volt arra, hogy egy történelmi jelentőségű út mellett lakhat, a szomszédjaihoz hasonlóan. Minderről a környék házai is tanúskodnak: bár nincsenek a lakástervezésre vonatkozó rögzített szabályok, a közösségtudatáról ismert Japánról lévén szó, a lakók követik az építészeti hagyományokat.

Az alacsony építésű, szürke házakat elhagyva nyílt síkságra értünk, melyet az út mentén húzódó két hegylánc közül elsőként a Szuzuka-hegység követett. Az ösvény meredeken tartott felfelé. Az utazók ezen a ponton voltak a leginkább kiszolgáltatva a rablók támadásainak. A házakat már régen elhagytuk. Akkoriban bizony nehezen lehetett tájékozódni éjszaka, különösen télen, amikor a sáros gyalogút csúszóssá vált, és muszáj volt leszállni a lóról, már ha egyáltalán elég gazdag volt az ember ahhoz, hogy lova legyen. Ha pedig nem, akkor a pár órával korábban, valami útszéli bódénál vásárolt szalmapapucs addigra már szinte teljesen elhasználódott. Ezért aztán a helyiek egy hatalmas lámpát emeltek kőből, amely még ötszáz év elteltével is megtalálható. (Igazság szerint, mivel az autópálya itt épp alagútban halad, a világítótornyot 50 méterrel odébb kellett vinni.) Hatalmas szerkezetről van szó, mely 38 tonnát nyom, és öt méter magas, hagyma alakú talapzattal, a kivájt oszlop tetején levő pislákoló olajmécses lángját pedig egyetlen kötömbből durván megfaragott tető védi az esőtől. Lehet, hogy az „út” csupán egy felázott, három méter széles ösvény volt, a lámpás mégis a jelentőségét hirdette.

A banditák mellett több más csoport is hozzájárult Iga és Kóga meglehetősen harcias jellegéhez:

– Mivel a két régi főváros, Kiotó és Nara mindössze két-három napi járásnyira feküdt egymástól, ha hirtelen erősítésre volt szükség, hamar segítséget lehetett kérni. Egyénekre kell gondolni, nem csapatokra. Ennek eredményeként, a hadakozás idővel az emberek vérébe ivódott.

– Bár alapvetően paraszti közösségekről beszélhetünk, jelen volt egy viszonylag tanultabb réteg, mely a Jamatóba évszázadokkal korábban Kínából és Koreából bevándorolt szerzetesekből, katonacsaldokból, fazekasokból, kereskedőkből és kézművesekből állt. Szellemi és művészi képességeik idővel éreztették hatásukat a falvakban és szentélyekben is.

– A sebes folyású patakokkal és meredek falú völgyekkel teli erdőségeket gyakran felkeresték a *jamabusik*, akik minden bizonnal jól ismerték a vadont, és tisztában voltak azzal, hogyan lehet magvakkal, bogyókkal, hallal és vaddal biztosítani a túlélést, illetve szükség esetén tudtak maguknak gyógynövényekből orvosságot készíteni.

– Ugyanez a táj tökéletes rejtekhely volt bárki számára, aki meg kívánta magát húzni a polgárháború időszakában – előkelő családok, melynek tagjai elvesztették rangjukat és minden vagyonukat, egyszerű emberek, akik kénytelenek voltak végignézni, hogyan dúlják fel megvadult katonák a földjeiket, mindazok, akik el akarták kerülni, hogy valami feltörekvő földesúr szedett-vedett seregébe kényszerítsék, vagy éppen egy újabb felesleges összetűzés túlélői.

– Mivel Iga és Kóga egyikében sem működött központi kormányzat, az állandóan úton levő emberek – szerzetesek, előadóművészek és kézművesek – szívesen megfordultak errefelé. És tekintve, hogy az itt élők földműveléssel foglalkoztak, gond nélkül hozzáfértek mindenféle szerszámhoz, amelyet aztán könnyűszerrel fegyverré lehetett alakítani.

Mivel a legkorábbi időszakból egyáltalán nincsenek források, feltételezhető, hogy a külső kihívások és veszélyek, valamint a saját meglévő adottságaik együttes hatása sarkallta arra Iga és Kóga népét, hogy több évszázados függetlenségüket és saját érdekeiket érvényesítve, valamint saját maguk védelme érdekében nindzsákká váljanak.

Miközben az ország java részében háború dúlt, Kóga és Iga viszonylagos elszigeteltségben figyelte az eseményeket a hegyek

alkotta természetes védőművek mögül. Hagyományosan mindkét tartományt ellenségeskedő családok lakták; Kógában csupán 53, a jóval nagyobb Igában azonban körülbelül 300-500. (Egy szerzetes, akivel egy igai szentélyben találkoztam, ötszázharminc famíliáról tudott.) Ezek közül egyik élén sem állt erős, nagyravágyó hadúr, így aztán a viszálykodások is inkább kis területekre kiterjedő csetepaték voltak, melyek sokkal inkább emlékeztettek szarvasbikák összecsapásaira, mintsem az egyéb területeken a rablóhadak nyomán tapasztalható elképesztő pusztítására. Az érintettek által alkalmazott technikák egyszerre voltak harci módszerek és az élethez amúgy is elengedhetetlen fogások, melyek elsősorban a védelmet és a rejtett tudás megőrzését szolgálták, nem a rombolást és a magamutogatást.

Maga a nindzsa elnevezés legelső előfordulása 1488-ból származik, még hozzá a hivatalos kormányzati évkönyvből.¹⁵ A sógun által kinevezett helyi kormányzó, Rokkaku Takajori sorra sajátította ki magának a kisebb birtokosok földjeit azzal a nyilvánvaló céllal, hogy *daimjo*, azaz úr legyen. A földbirtokosok Josihisza sógunhoz fordultak panaszaikkal. Josihisza volt az a fiú, akinek 1465-ben bekövetkezett váratlan születése eredményezte az apja által kijelölt utód és közte kirobbant Ónin-háborút. 1488-ban, tizenegy évnyi béke után, bár még csak 23 éves volt, elhatározta, hogy megleckézteti a feltörekvő kormányzót. Meg is ostromolta Rokkaku palotáját, melynek során az igai Kavai család tagjai „figyelemreméltó érdemekkel tűntek ki mint *sinobik* (nindzsák). Azóta igai férfiak nemzedékeinek egész sora vált csodálat tárgyává. Ez az igai férfiak hírnevének eredete.” Josihisza nem sokkal később sajnos megbetegedett, és meghalt, utódjának azonban sikerült bevennie a várat. Tudjuk, hogy sikere részben nindzsák alkalmazásának volt köszönhető, az eseményekről szóló beszámolóban pedig ez olvasható: „Ami a nindzsákat illeti, állítólag Igából és Kógából származnak, és titokban képesek bejutni ellenséges várakba. Rejtett dolgokat fürkésznek ki, miközben barátnak tekintik őket.”

Addigra Iga és Kóga lakói belátták, hogy az együttműködés élhetőbb körülményeket teremt, mint az állandó marakodás. Senki sem tudja, pontosan mikor fogalmazták meg ezt először hivatalosan, valószínű azonban, hogy létezett valamiféle előzménye, mégpedig a

közeli, a Narától déli irányban 13 kilométerre fekvő Ojamato nevű birtokon, ahol ma kis szentély található. 1494 nyarán, vagyis a hadakozó fejedelemségek korának legelején Ojamato lakói két, esküvel is megerősített, vagyis jogilag kötelező érvényű szerződést fogalmaztak meg. A tanú egy Sinszei nevű szerzetes volt. Az első, melyet 350 földbirtokos írt alá, amolyan helyi alkotmánynak vagy alaptörvénynek tekinthető, melynek öt cikkelye a béke fenntartását volt hivatott szolgálni. Az egyik paragrafusban ez áll: „A köznépnek tilos rizsföldek, hegyek vagy erdők miatt hadakozni. Tilos továbbá erőszakkal megszerezni a művelés lehetőségét vagy lopni.” A második szerződésben, mely egy hónappal későbbi keltezésű, 46 gazdag helybeli – ún. *dzsizamuraj*, vagyis a „föld számurája” – megfogadta, hogy nem fognak a parasztokat terhelő adók miatt civakodni, illetve igyekeznek elejét venni bármiféle viszálynak: „Ha bárki helytelenül jár el Ojamotón kívül és belül egyaránt, ítélet alá fog esni.” Mivel mindkét szerződést ugyanaz a szerzetes hitelesítette, feltételezhető, hogy a földbirtokosok és földművesek két csoportja egyaránt a béke megteremtésében volt érdekelt. Felmerül a kérdés, hogy kivel szemben. Nem zajlott semmiféle háború, és nem tudunk szerzetes harcosokról sem, mint ahogy az aláírók sem kényszer alatt cselekedtek. Egy közösség fogott össze és amúgy jelentéktelen emberek határozták el, hogy békésen elrendezik nézeteltéréseiket – leginkább a földek igazgatására és öntözési jogokra kell gondolni –, felszámolják a rablóbandákat, helyben hasznosítják az adóbevételeket, és a saját elképzeléseik szerint erősítik meg társadalmukat.

Ezen a ponton érdemes egy pillanatra megállni, a források ugyanis szinte felhőtlen viszonyokra engednek következtetni; ahogy a vidám és barátságos falulakók karöltve érvényesítik közös érdekeiket. Szinte biztos azonban, hogy a szerződés megkötése előtt a földművesek élete, valamint azoké, akik nem tartoztak a szerződés hatálya alá, egyáltalán nem volt gondtalan, sokkal inkább erőszakos és rövid, melyet a települések közti viszálykodás és az Ónin-háború elől menekülők jelenléte határozott meg.

A faluközösségek légköre egyáltalán nem volt szívélyes. Azért maradhattak fenn, mert keményen, sőt durván betartatták a szabályokat, semmiféle megértést nem tanúsítottak azokkal

szemben, akik netán megszegték az előírásokat, és elutasítottak minden külső kényszert. Egy magas beosztású császári ember, bizonyos Kudzsó Maszamoto beszámolójából ismerünk egy esetet, mely 1500 körül történt, amikor is ellátogatott saját birtokára.

Parasztokat hívott meg magához a falu előjáróinak tiszteletére rendezett újévi lakomára, az összejövetelen azonban ellopták az egyik vendég törét. Maszamoto azt javasolta, menjenek a helyi szentélyhez, hogy forró vizes próba segítségével leleplezzék a tolvajt. Az ilyen jellegű próbák mindig is jelen voltak a történelemben, amolyan egyetemes, a bűnösök rajtakapását szolgáló gyakorlatként, melynek értelmében ha valaki ártatlan, kibírja a próbát, túléli vagy belehal – tudniillik a végső ítélet gyakran eltérő értelmezés kérdése volt mindenestre kiderült a bűnös kiléte, mivel Isten vagy a szellemek úgysis gondját viselik az ártatlannak. (Számos európai nyelvben felfedezhető ennek a gyakorlatnak a lenyomata. Az „ítélet” németül *Urteil*, mely ugyanarra a töre vezethető vissza, mint az angol *ordeal*, vagyis próbatétel.) Ez esetben mindenkinek ki kellett volna vennie egy követ egy lobogó vízzel teli üstből. Az égett kezeket aztán bepólyázták volna, hogy néhány nap elteltével megvizsgálják, vajon a seb gyógyul-e (ártatlan) vagy gennyesedik (bűnös). Ezúttal már magának a próbatételnek a lehetősége is kellően megijesztette az elkövetőt, aki önként előállt. Maszamoto megfosztotta az illetőt minden jogától, ami azonban nem elégítette ki a falubelieket. Végül is a lopásra egy különös esemény alkalmával került sor, amikor vendégségben voltak az uruknál. Megalázva érezték magukat, ezért a saját értékítéletük szerint, jártak el: pár nappal később felkeresték a tolvajt, megölték feleségével és három fiával együtt, majd a házat is felgyújtották.

Ojamato paraszti berendezkedése működőképesnek bizonyult, és ez a szomszédoknak is feltűnt. Az igaiak valami hasonló, bár némiképp ambiciózusabb gyakorlatot honosítottak meg, melyet a tudósok Igai Kommunaként tartanak számon. Nincs írásos emlék, mely alapján el lehetne dönteni, mikorra is tehető a kezdete, mégis körülbelül 1500 valószínűsíthető. Iga *ikkiként*, azaz szövetségként tekintett magára, annak ellenére, hogy egyéb *ikkikhez* képest jóval nagyobb volt. Elképzelhető, hogy ebben Jamasiro „vidéki kommunájának” a példáját igyekeztek követni, már ha több paraszti

és kevesebb katonáskodó lakója lett volna. Iga egy tartományi méretű faluszövetség volt, melyet 66, saját erőddel bíró harcos család irányított, akik a fővárosban, Iga-Uenóban ma látható palota helyén álló egykori buddhista szentélyben gyűltek össze tanácskozni. Mindez bizonyítja, hogy nem csupán a banditák elleni harcra voltak készek.

Az alapításról szóló dokumentumok hiánya ellenére 1560 körül mégis keletkezett egy alkotmány-valószínű egy már évtizedes gyakorlat írott változatáról van szó –, mely a következőket tartalmazza

- Minden idegen sereget visszavernek.
- A megerősített hegyszorosoknál szolgáló őrszemek jelzésére a falubeliek továbbadják a riasztást, valamint élelmet, fegyvert és erősítést biztosítanak az utak mentén.
- Minden 17 és 50 év közötti férfi köteles hadba vonulni; a parancsnokokat kijelölik, a szerzetesek imádkoznak értük.
- A kimagasló harci teljesítményt nyújtó parasztokat szamuráj rangra emelik.
- Az árulókat lefejezik, fejüket pedig közszemlére teszik.

A szöveg eredete meglehetősen bizonytalan. Ugyanis nincs rajta évmegjelölés, mint ahogy aláírások sem szerepelnek, ami arra enged következtetni, hogy piszkozatról van szó. Ráadásul egy kógai család tulajdonában maradt fenn, nem is Igában. Isida Josihito, aki 1996-ben bekövetkezett haláláig az Okajamai Egyetem középkori Japánnal foglalkozó kutatója volt, azért gondolta, hogy Igában írták, mert utalás található benne egy „önkormányzó szövetségre” (*Szokoku ikki*), és Iga éppen ekként tekintett magára. Azt is megállapította, hogy az 1552 és 1568 közötti időszakban keletkezhetett, mivel a) a szöveg említést tesz egy bizonyos Mijosi klánról, mely 1549-ben ragadta magához Japán középső részén a hatalmat, de csak 1552-től vált ismertté a nevük; illetve b) Oda Nobunaga, Japán egyesítője 1568 előtt még nem volt elég hatalmas ahhoz, hogy említést tegyenek róla.

Kóga ugyancsak Ojamato és Iga nyomdokába lépett, és létrehozta a saját faluközösségét. A két tartomány katonacsaládjai kölcsönösen szövetségesnek ismerték el egymást. Iga alkotmánya valóban

tartalmaz egy cikkelyt, melyben az olvasható, hogy „immár alkalmasnak tartjuk egyesíteni erőinket Kógával”, és a határon közös seregszemléket, ún. „harctéri találkozókat” tartani.

A 16. század második felére tehát az egész területet kommunák hálózata szőtte be, melynek tagjai maguk ellenőrizték az öntözést, a földek hasznosítását, valamint a hadurakkal és külső erőkkel szembeni védelem költségeinek összegyűjtését. Az egyik falu határában a következő figyelmeztetés állt: „Tilos helyi haduraknak belépniük a településre, mely közigazgatásilag önálló.” Máshol a hadurak kizárólag akkor nyertek bebocsátást, ha írásban előre rögzítették, mely hűbéresekre terjed ki a fennhatóságuk.

(Nem véletlen egybeesés, hogy nagyjából ugyanebben az időben hasonló körülmények – a központi hatalom hiánya, illetve a helyi ellenállásba ütköző központosítási törekvések – hasonló eredményekhez vezettek Európában is. Ahogy az ezredforduló után elkezdődött a városok fejlődése, úgy vágytak egyre inkább a városlakók menedékre a zsákmányra vagy épp adókra éhes bűnözőkkel, nemesekkel és egyháziakkal szemben. Jogaik megőrzése érdekében önkormányzatokat hoztak létre, melyek megfogadták, hogy megvédik tagjaikat, illetve megbosszulják az őket ért támadásokat, sőt idővel a helyi tartományúr, király vagy császár által kibocsátott kiváltságleveleket nyertek. Az önkormányzatiság eszméje először a 11. században jelent meg Észak-Itáliában, majd a 12. század elejére elterjedt egész Nyugat-Európában. Itália északi és középső részein tucatnyi stabil berendezkedésű városállam – Milánó, Genova, Pádua, Ferrara és még sok másik – jött létre. Egyes német kommunák – Frankfurt, Nürnberg, Hamburg – évszázadokig megőrizték önállóságukat. Franciaországban és Angliában elsősorban vidéki önkormányzatok terjedtek el, illetve bizonyos közösségek hasonló, bár mindenképp egyedi szerepet tölthettek be, elég csak plébániákra, kézműves- és kereskedőcéhekre vagy monostorokra gondolni. A svájciak különösen sikeresek voltak: 1291-ben három kanton „Örökös Szövetségre” lépett, hogy megszabaduljanak a Habsburgoktól. Egyikük volt Schwyz, mely végül az egész szövetség névadója lett. Közösen, Igához hasonlóan olyan katonákat állítottak ki, akiket harci képességeik messze földön ismertté tettek. A helyi önkormányzatok

számára mindez nagyon szép és jó volt, az egész országra kiterjedő béke megteremtésén fáradozó központi kormányzat szempontjából azonban kevésbé előnyös.)

Ahogy Európában, úgy Japánban is hasonló folyamatok zajlottak, különösen Igában, ahol a helyi önkormányzat jelentősebb ellenállást tanúsított, mint a szomszédos Jamasiro, valószínűleg azért, mert részben távolabb esett a fő kereskedelmi útvonalaktól, másrészt pedig a paraszti közösségek hagyománya mélyebben gyökerezett.

Akárhogy is, az összetartozás ereje Iga és Kóga lakóinak emlékezetében ugyanolyan tartósnak bizonyult. Több mint egy évszázaddal később, jóval a nindzsák szülőföldjének tekinthető területek pusztulása után a *Soninki* beszámolója szerint a két tartomány örök barátságot fogadott az *Icsi Gun Icsi Mi* („egy körzet egy csapat”) esküvel. Mivel harci képességeiket távoli vidékeken is hasznosították, őket tekintették a legelső *sinobik*knak, fogadalmukat pedig írásban is megerősítették: „Ha oda megyek, ahol te vagy, illik megmutatnod mindent a tartományodban, ha pedig te jössz oda, ahol én vagyok, megmutatod mindent a tartományomból.”

Kógában meglehetősen kezdeti demokrácia működött, amolyan „miniszterelnök nélküli parlament”, mint azt Tosinobu, egy helyi történetíró megegyezte. Úgy tűnik, míg az igai „parlament” különböző helyeken ülésezett, addig Kóga 53 legelőkelőbb családja főként egy központi szentélyt kedvelt. Tosinobu erről így ír: „Mindenkinek a saját életére kellett esküt tennie valamely isten előtt. Ezért tartották az egymást követő összejöveteleiket a három szentély egyikében. Megállapodásaikat gyakran egy különleges papíron rögzítették, melynek hátoldalán az istenség neve szerepelt. A végén mindenki aláírta.”

Az egyik szentély, pontosabban annak rekonstruált mása még mai is áll. A mai Koka külvárosában egy különös, járhatatlan hídnak látszó félkör alakú szerkezet ível át egy patak fölött. Egy méretes, fagerendákból emelt, nádfedeles sintó kapu nyílik a szentély, a Jagava kavicsos udvarára. Azon a bizonyos forró szeptemberi délutánon Jagavában béke és csend honolt. Forrásvíz csörgedezett egy fémsárkány szájából egy faragott kőkádba, mely mellett merítőkanalak sorakoztak, hogy a zarándokok lemoshassák magukról az út porát. Az udvar közepén állt a Norika által

táncteremként emlegetett helyiség. Szó sem volt azonban társas összejövetelekről, hanem arra szolgált, hogy a papok és szumóbirkózók az isteneknek áldozhassanak. Azon túl helyezkedett el maga a szentély, melyet négy, kínai stílusú kőoroszlán őrzött. Zárva volt.

– Ott egy erkély – jegyeztem meg. – Hátha be tudok nézni.

– Ne! – mondta rémulten Noriko a felvetésem hallatán. – Ez az isten háza! Közönséges halandó nem mehet csak úgy be. Kizárólag a pap engedhet be, ha például újszülöttet kívánsz bemutatni az istennek.

Az egyik oldalon épület húzódott, amely régen raktár vagy istálló lehetett, újabban azonban a pap lakhelyéül szolgált. Észrevett minket egy asszony, majd azonnal el is tűnt. Szívesen indultam volna már, hogy mihamarabb újra Kiotóban lehessenek, ekkor azonban feltűnt a pap, név szerint Szomanoso. Köpenyt viselt, és meglehetősen kialvatlannak tűnt. Mint kiderült, délutáni szunyókálásából ébresztettük, de szívesen mesélt, mivel a szentélynek, csakúgy mint neki, érdekes a története.

Az Edo-időkben a templom a szokásos sintoista beütéssel bíró buddhista imahely volt, melyet a Tendai szekta működtetett. Az 1868-as Meidzsi restauráció után azonban, amikor betiltották a sintoizmust, teljes egészében Tendai-irányultságúvá vált. A Tendai papok ugyan nem nőülhettek, az utolsó valahogy mégis Szomanoso apja lett. Hogyan volt ez lehetséges? A háború után ismét engedélyezték a sintoizmust. – Az apám ekkor hátat fordított a Tendai papságnak, és inkább sintoista pap lett, így aztán házasodhatott, gyereke is született, aki megörökölte az apja tisztségét – ez volnék én.

Szinte el is felejtettem látogatásunk eredeti célját. Mi történt mindezek előtt, még az 1600-ban bekövetkezett egységesítés előtt?

– Nos, ez egy ősi szent hely. A forrásokban mindössze egyetlen mondat szól arról, hogy itt találkoztak a kógai családok, amikor még egyszerre volt Tendai és sintoista.

Előzetesen abban bíztam, valami ilyesmit hallok majd. Mint kiderült, épp azon a helyen jártam, ahol Japánban először tettek próbát valami olyasfajta demokrácia működtetésére, mely az athéniak Kr. e. 5. századi berendezkedésére emlékeztetett.

Mindegyik falut egy kiemelkedő, kizárólag földbirtokos család képviselte, az egyes családokat pedig a legjelesebb férfi családtag, akinek a feladatkörét általában a legidősebb fiú örökölte. Természetesen nem szavaztak, és kizárt, hogy valamennyi résztvevő közvetlenül hallathatta a hangját. Ha figyelembe vesszük azonban, hogy mindez a semmiből született, egyáltalán nem minősül rossz kezdésnek.

Sajnos azonban az egész rendszer idő előtt összeomlott, még mielőtt finomíthattak volna a működésén.

A Nindzsák Alapító Okirata: Iga Önkormányzó Szövetségének Szabályzata¹⁶

1. Ha bármely idegen tartomány serege behatol tartományunkba, a *Szokokuk* (önkormányzattal bíró falvak) közössége köteles felvenni a harcot együtt, egységben.
2. Amint a határon először megpillantják az ellenséget, és hírül adják közeledtét, minden falu valamennyi harangját félre kell venni, és mindenki köteles elfoglalni a kijelölt helyét. Mindenki készüljön élelemmel, fegyverrel és pajzzsal, majd vonuljon táborba, hogy megakadályozza az ellenség behatolását területeinkre.
3. Minden 17 és 50 év közötti lakos hadköteles. Ha egy ütközet elhúzódik, és hosszan távol vannak, meghatározott rend szerint váltsák egymást. Minden falu és kerület élére parancsnokot kell kinevezni, és valamennyi férfinak az ő parancsait kell követnie. Ami a *Szokokuk* templomait illeti, a vének végezzenek megfelelő szertartást tartományunk boldogulása érdekében, a fiatalok pedig vonuljanak táborba.
4. Minden *hikan* (alacsonyabb rendű ember) írásos esküt köteles tenni, melyben megfogadja, hogy urával tart, bárhogyan alakul földünk sorsa.
5. Az *asigaruk* („könnyű gyalogos” vagy közkatona) akár más területeken is várat foglalhatnak. Ezért akik egy ostrom során *asigaruként* szolgálnak, átlépik a határt, és idegen földön sikeresen elfoglalnak egy várat, odaadásukért bőkezű jutalomban részesüljenek, és lépjenek elő számurájjá.
6. Ha bárki szándékosan beengedi egy idegen tartomány seregét, a *Szokokuk* közössége megtorolja tettét rajta és rokonságán, és még az emlékét is eltörli, földjét pedig egy templom vagy szentély kapja meg. Hasonlóképpen bárki, aki titokban kapcsolatba lép az ellenséggel, és tartományunkról szóló

bizalmas információt ad ki, ugyanolyan megítélés alá esik, mint aki beengedi az ellenséges sereget. Aki hírt hoz ilyen jellegű árulásról, nagyra fogják becsülni.

7. Tartományunk egyetlen szamurája vagy *asigaruja* sem szolgálhat a Mijosi klánnak.
8. Ha valaki megtagadja a *Jumija Handzso* („íj és nyíl” adó; feltételezhetően a háborús alap) fizetését, ő maga, az apja, fiai és fivéréi tíz évig nem részesülhetnek az alapból. Továbbá nem vehetik igénybe a *Jado Okuri* vagy *Mukae* rendszert (váltóállomások hálózata).
9. Bármiféle rendetlen viselkedés vagy erőszakoskodás a falvakban és a táborban tilos a szövetségünk határain belül.
10. Mivel Jamato tartomány már hosszú ideje támadja igazságtalanul tartományunkat, nem vehetjük igénybe a korábban Jamato oldalán harcoló *roninok* (független szamurájok) szolgálatát.
11. Mivel tartományunkat rendben igazgatjuk, Kógát együttműködésre kell bírniuk. Ezért találkozóra van szükség a határon Iga és Kóga között, minél korábbi időpontban.

A fenti rendelkezések az érintettek aláírásával lépnek hatályba.

November 16. napja [ismeretlen év, feltehetőleg 1560 körül]

NYOLCADIK FEJEZET

A hódító felemelkedése

Bár egy nindzsának sok mindent meg kell tanulnia, az első az ellenség közelébe férkőzni.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Az Igát és Kógát körülölelő hegyeken túl olyan folyamatok vették kezdetüket, melyek mind hozzájárultak annak a férfinak a felemelkedéséhez, aki három évtized alatt végül megteremtette Japán egyesítésének a lehetőségét: Oda Nobunaga tevékenykedése egybeesett a nindzsák tündöklésével és szomorú bukásával.

Származását és korai éveit tekintve Nobunaga nagyban hasonlított Dzsingisz kánra. Ő is szinte a semmiből jött, és húsz év alatt felküzdötte magát a hatalom csúcsára, bár ennek beteljesítésében végül a halála megakadályozta. (A tényleges egység megvalósulásához további tizennyolc esztendőnyi háborúskodásra volt még szükség.) Mindezt – mint azt Jeroen Lamers írja a Nobunagáról szóló monográfiájában – „kimért kegyetlenséggel kormányozva” sikerült elérnie. Az eseményeket alapvetően két tényező határozta meg: Nobunaga egyszerre zseniális és könyörtelen személyisége, valamint a kézi tűzfegyverek formájában megjelenő új haditechnika. Mindkettőt figyelembe kell venni, hogy megértsük, miért és hogyan buktak el a nindzsák.

A lőfegyverek Japánban történő elterjedését meglehetősen egyszerű történettel szokás magyarázni: a portugálok megérkeznek a szigetországba a puskáikkal, a japánok látják, milyen hatékonyak, és láss csodát, minden megváltozik. Valójában ennél valamivel bonyolultabb a helyzet. Kínában már a 13. század végétől készítették lőfegyvereket. Kezdetleges szerkezeteket kell elképzelni, a vezetők azonban felismerték a bennük rejlő lehetőséget. Hosszabb

ideig tartott megtölteni a puskákat, mint felajzani egy íjat, ráadásul nem is lehetett velük olyan pontosan lőni, mégis volt egy óriási előnye: a nyilazás elsajátítása akár évekig is eltarthatott, és állandó gyakorlást igényelt, hogy a váll- és karizmok, valamint az ujjak kellően megerősödjenek; ezzel szemben egy puskát bármilyen nyápic képes volt elsütni. Száz évvel később már Koreában is megjelentek a löfegyverek. A technológia azonban nem terjedt el azonnal Japánban. 1510-ben egy pap a Honsú déli partján fekvő Odavából szerzett egy kínai kovás puskát, melyet megmutatott az urának is. Utóbbit állítólag nem nyűgözte le túlságosan a fegyver, mert ki sem próbálta. Mások azonban meglátták benne a potenciált. Már egy 1548-ban vívott csatában használtak kínai puskákat, bár tény, hogy csupán az íjak és kardok esetleges alternatívájaként. Miért? Senki sem tudja pontosan, tudniillik egyetlen korabeli példány vagy tervrajz sem maradt fenn. Elképzelhető, hogy a csövet nem egyetlen darabból öntötték, hanem két részből forrasztották össze, mely azt eredményezhette, hogy a fegyver gyakran felrobbant használója kezében.

Némiképp tovább kellett fejleszteni a meglévő mintákat, mígnem végleg sikerült meggyőzni a japánokat. Az 1540-es évek elején portugál kereskedők érkeztek északi irányból, Okinava felől a Rjúkjú-szigetek érintésével, mintha egy folyón kelnének át a köveken lépegetve. Fegyvereik között akadt egy elöltöltős, kovás szakállas puska is. Két, ilyen fegyverrel felszerelkezett portugál csatlakozott egy Japánba tartó dzsunka mintegy százfős legénységéhez, akik Tanegasima kikötője felé hajóztak. Egykor ezen a szigeten vettek nyilvántartásba minden kereskedőhajót, ma pedig űrközpontjáról nevezetes. A viharban megtépázott hajó egy kis öbölben kötött ki a sziget déli oldalán.¹⁷

1543. szeptember 23-át írták, mint azt egy helyi szerzetestől tudjuk, aki hatvanhárom évvel az események után megírta a végletekig aprólékos beszámolóját. Leginkább azért, mert azelőtt még senki nem látott ekkora hajót és ilyen különös kinézetű, hosszú orrú, szakállas idegeneket, illetve addigra világossá vált, hogy az eset alapvetően megváltoztatta Japán történelmének alakulását. A közeli falu első embere, bizonyos Nisimura ismerte a *kandzsit*, vagyis a kínai írásmódot. Mivel azonban csak a japán kiejtését tudta

a jeleknek, nem értett szót a legénységgel. A homokba rajzolt jelekkel mégis képes volt velük kommunikálni, és így igyekezett kideríteni, honnan érkeztek az idegenek. „Délnyugati barbárok közül való kereskedők” – válaszolták.

Ezután Nisimura az ötven kilométerre levő fővárosba vágatott az elképesztő hírrrel. A sziget ura, Tokitaka, egy tizenöt éves kíváncsi legény, látni akarta a hajót és az említett külföldieket. Nisimura visszatért, és egy tucat evezős hajóval elvontatta a sérült dzsunkát a part mentén a központi kikötőbe. Az összegyűlt tömeg, köztük Tokitaka is, elképedve bámulta a jövevényeket, akiket az ifjú vendégül hívott a házába, ahol igencsak felkeltette az érdeklődését az a hosszú bot, melyet a két vendég hordott magánál. „Semmi sem fogható hozzá. Használata egyszerre volt különös és csodálatos.” A portugálok megmutatták, hogy képesek akár egy száz méterre levő célpontot is eltalálni, Tokitaka pedig lelkesedésében azon nyomban megvette a két muskétát, hogy másolatot készíthessenek róla. Joggal feltételezte, hogy ez nem lesz olyan nehéz. A sziget gazdag érclelőhelynek számított, ahol hosszú hagyománya volt a fegyverkovácslásnak.

Négy hónappal később Tokitaka fegyverkovácsa, Jaita elkészítette Japán első valóban használható muskétáját. Munkáját egy portugál segítette tanácsokkal, cserébe – állítólag – Vakasza nevű tizenhat éves lányáért, akinek a szájhagyomány szerint nyomorult sorsa volt az első japán-európai vegyes házasságban. Jaita azonban gazdag ember lett. Alkotását azonnal hasznosították a szomszédos sziget visszafoglalásához. Miután kikísérletezték a puskapor előállításának mikéntjét (helyi kén és kínai salétrom felhasználásával), hamar híre ment a fejleményeknek. Még ugyanabban az évben, 1544-ben házilag készített puskákat szállítottak Honsú szigetére, ahol a hatalmasok azonnal meglátták a fegyverben rejlő lehetőségeket: öt évvel később a portugál minta alapján készült szakállas puskákat már csatában is bevetették. Ahhoz azonban, hogy tényleg forradalmi újítássá váljon, még hiányzott a használatához elengedhetetlen kellő fegyelem.

Nemsokára a hadúr és leendő sógun, Oda Nobunaga is értesült az új fegyverről, amelyből rögtön 500 darabot rendelt. Miután rájött, hogyan is tudja a leghatékonyabban használni, örökre

megváltoztatta Japán történelmének menetét, mivel immár képes volt bárkivel szembeszállni – rivális hadurakkal, kommunákkal, harcos szerzetesekkel, nindzsákkal, vagyis az országot megosztó erőkkel. Kezdetben azonban a puskáknak kisebb jelentőségük volt, mint a legpusztítóbb fegyvernek számító Nobunagának, aki egymaga sok pusztítás okozója volt, és számos újdonság származott tőle, illetve nem egy nindzsaszerű merényletet túlélte már.

Nobunaga, a japán történelem legkiemelkedőbb – és egyben legkíméletlenebb – vezetőinek egyike egyáltalán nem számíthatott vezetői szerepre. Az Oda család tagjai a teljes ismeretlenségből felemelkedve lettek az Igától északra, a mai Nagoja körül létrejött, és az Isze-öböllel határolt Ovari tartomány sógunjainak helyettesei. Nobunaga apjától örökölte meg a sógun megbízottjának társhelyettesi rangját, ami aligha tekinthető fényes kezdetnek a nemzet majdani egyesítője számára. Ugyanakkor becsvágyó és kíméletlen volt. Húszévesen elegendő számú hűséges követőt gyűjtött maga köré ahhoz, hogy leverje törekvéseinek saját családján belüli ellenzőit, köztük a bátyját is (csakúgy, mint tette Dzsingisz kán). Huszonöt éves volt, amikor elkergette a sógun megbízottját, és a sógun támogatásával magához ragadta a tartomány irányítását.

Rá egy évre, 1560-ban egy szomszédos tartományúr, Imagava Josimoto 25 ezer emberével támadt rá Ovarira, útban Kiotó felé. Miután Imagava egyik hadvezére bevett egy erődöt, hét levágott fejet küldött urának. A négyszeres túlerő dacára Nobunaga ellentámadást rendelt el. Szerencséjére a betolakodók a tengerparthoz közel vertek táborot, nem messze egy Okehazama nevű falutól, egy erdős szorosban (ún. *hazamában*), melyet Nobunaga jól ismert. Hogy jelentős létszámú haderő látszatát keltse, néhány emberét hátra hagyta a lobogókkal, valamivel több mint 3000 főre tehető seregével pedig átvágott a rengetegen, hogy Imagava állásai mögé kerüljön. Dél körül, a fullasztó nyári hőségben heves vihar támadt. Nobunaga megindította a támadást, melynek következtében Imagava emberei tetőtől talpig sárosan, elázott és használhatatlan puskáikkal elmenekültek. Imagava sátra teljesen védtelen maradt, a fővezér pedig szó szerint elveszítette a fejét Nobunaga egyik katonájának keze által. Az egész percek alatt lezajlott. Történetesen Imagava egyik szövetségese, egy férfi, aki

később felvette a Tokugava Iejaszu nevet, távol volt a főhadiszállástól, és túlélte a támadást. Nem sokra rá átpártolt Nobunagához, hogy idővel ő fejezze be ura munkásságát. Az okehazamai csata bevonult a történelembe: ha Imagava kevésbé viselkedett volna magabiztosan és körültekintőbb lett volna; ha Nobunaga nem lett volna ilyen merész; ha nem kerekedett volna vihar; ha Iejaszu Imagava mellett lett volna – akkor minden bizonnyal Nobunaga csupán egy lábjegyzetet érdemelne, Iejaszu pedig talán még azt se. Így azonban a koraújkorai Japán megteremtőiként tartjuk számon őket.

Időközben Iejaszunak gondjai adódtak. A családját fogva tartották a Nobunaga által imént megölt Imagava fiának a várában. Hogyan tudná bizonyítani hűségét egykori ura rokonsága felé, hogy mentse a családtagjai életét, miközben hűségesnek mutatkozik Nobunaga iránt, hogy a saját túlélését garantálja? Úgy alakult, hogy az istenek melléje álltak. Elhatározta, hogy azzal adja tanújelét Nobunaga iránti odaadásának, hogy beveszi Imagava egyik várát, ahol aztán tűzokat ejt, akiket majd a családjáért cserében szabadon enged. Nem kis kockázattal járó terv volt, mely kizárólag akkor járhat sikerrel, ha még azelőtt elfoglalja a várat, hogy a hozzátartozóit kivégeznék. A kudarc kétségkívül a felesége és gyermekei halálát, személyes törekvéseinek a végét, és minden bizonnyal a saját vesztét eredményezte volna.

A kiszemelt vár, melynek ostromát 1562 tavaszára tervezte, a szülőhelyétől, Okazakitól nem messze található Kamino volt, a Mikava tartománybeli (ma Aicsi prefektúra) Nagojától délkeletre, mely igencsak kemény diónak számított. A vár a legmegbízhatóbb forrás¹⁸ szerint „egy félelmetes szakadék fölé magasodik, így szövetségeseink valószínűleg jelentős veszteségeket fognak elszenvedni”. Egyetlen módja volt a gyors sikernek – nindzsák bevetése. „Szerencsére akadnak [szövetségeseink között] olyanok, akik kapcsolatban állnak Kógával (értsd: nindzsák), ezért értesítsük Kóga vezetőit honfitársaikon keresztül, akik be tudnak majd osonni a várba.” Az idézetből egyértelműen kiderül, hogy a kógai nindzsák híre már a tartomány határain túlra is messzire eljutott, illetve zsoldosként bármikor fel lehetett őket fogadni. Mintegy nyolcvanan (egy másik forrás szerint kétszázan) tettek eleget a kérésnek.

Március közepén a védők viseletére emlékeztető álruhába öltözött csapat azt az utasítást kapta, hogy „lapuljanak meg, rejtőzzenek el, és lopózzanak be a várba”. Amint bejutottak, csendben végigjárták az erődöt, miközben titkos jelzésekkel érintkeztek egymással, és mindenkiel végeztek, aki az útjukba került. A várvédőket teljesen váratlanul érte az akció. Azt hitték, az árnyalakok valójában árulók. „Nem telt el sok idő, és máris felgyújtották a benti tornyokat (...), az őrség teljes vereséget szenvedett, és elmenekült.” A parancsnok az imaterem közelében rejtőzött el, ahol a nindzsák vezére rábukkant, ledöfte a lándzsájával, majd lefejezte. Körülbelül kétszáz védő a lángokban lelte halálát, sokukat pedig foglyul ejtettek, köztük a legyilkolt parancsnok két fiát is, lejaszu előzetes terveinek megfelelően.

A sikeres ostrom után azonnal felkínálta a túszokat a saját hozzátartozóiért cserébe. A másik fél elfogadta az ajánlatot, a család újraegyesülhetett, lejaszu Nobunagához való viszonya végleg tisztázódott, pályája pedig felívelt.

Akad azonban egy bökkenő. Az egyezmény értelmében a porráégett Kamino vára visszakerült az Imagava klánhoz. Miután helyrehozták, a védők egykori vezetőjének két fia kapta meg. Meglehetősen balga módon bosszút forraltak lejaszu ellen, és a vizsály újra fellángolt. lejaszu újfent kógai nindzsákat küldött a vár ellen, hogy ismételjék meg korábbi sikerüket. Ezt meg is tették, még hozzá „egy őrizetlenül hagyott pontot kihasználva”. Ezúttal biztosra mentek, és megölték a testvérpárt, akik – Turnbull szavaival élve – „azzal írták be magukat a történelembe, hogy kétszer is vereséget szenvedtek ugyanazoktól a nindzsáktól”.

Bár lejaszu igenis hálás volt, jó időbe telt, mire ezt ki is fejezte. A kógai nindzsák vezéréhez, bizonyos Tomo Szukeszadához írt levelében ez olvasható: „Azóta bizonyos dolgok lekötötték a figyelmemet, és évek óta elodáztam e levél megírását. [Kívánok] jó egészséget, és ezúton fejezem ki megbecsülésemet.”

1568-ban Nobunaga megindult a főváros, Kiotó felé Omi déli részének érintésével – közvetlenül Kóga mellett elhaladva útközben elintézve annak földesurát. (A következményekre rövidesen kitérek.) Kiotóban kinevezte a saját kellően szolgálatkész sógunját azzal a nyilvánvaló céllal, hogy egyesítse az országot.

Aligha lett volna a feladatra alkalmasabb ember. Rá egy évre egy vezető jezsuita misszionárius, a portugál Luís Fróis volt az első európai, aki találkozhatott Nobunagával. Az alább idézett portrét rajzolta meg a nagyra törő, kegyetlen, kiváló képességű és felettébb rémisztő vezérről:

Ovari királya, aki körülbelül harminchét éves lehet, magas termetű és szálkás testalkatú, szakálla ritkás, a hangja pedig mélyen zengő. Mivel testét állandóan edzi, fáradhatatlan. Nagy az igazságérzete és együtt érző, ugyanakkor dölyfös és becsvágyó. Nagy mestere a hadi fortélyoknak, aki alig vagy egyáltalán nem törődik az alattvalói figyelmeztetéseivel vagy tanácsaival. Mindenki féli és a legnagyobb hódolattal tiszteli. Nem iszik bort, modora meglehetősen goromba, lenézi Japán összes többi királyát és hercegét, akikkel olyan megvetéssel beszél, mintha az alárendeltjei lennének. Mindenki úgy engedelmeskedik neki, mint legfőbb úrnak, aki éleslátású és ítéleteiben megbízható. Rühelli valamennyi istent, a buddhákat, a bálványimádás minden formáját és a pogány babonákat.

Tettei alapján Nobunaga az egység létrehozásán vagy épp annak újrateremtésén fáradozó kínai császárokkal rokonítható: a rivális tartományokat és értelmiségieket leverő első császárral, vagy épp a Tang-dinasztiából való Vu Cunggal (840-846), aki több ezer buddhista szentélyt rombolt le, és mintegy 250 ezer szerzetest eresztett szélnek. Alapelveiről elmondható, hogy politikájában és háborús törekvéseiben nem ismert könyörületet, még ha olykor gyakorlatias megfontolásokat is számításba vett. „Erővel irányítani a birodalmat” – szöveg a jelmondata; előbb azonban meg is kellett hódítani. A számos kihívás közül, melyekkel Nobunagának szembe kellett néznie, nemcsak a megannyi független hadúr jelentett számára nehézséget, hanem a három legjelentősebb csoport is a szamurájokon kívül: a Hiei-hegy harcos szerzetesei, az ikkó *ikkū*, valamint Kóga és Iga nindzsái. A felsorolt elemekkel 1570-től az 1582-ben bekövetkezett haláláig próbált leszámolni.

Szerencsésnek mondhatta magát, hogy egyáltalán megélte a hadjáratok kezdetét, mivel egy csapásra merényletek célpontjává

vált. Az egyik eset nem sokkal az után történt, hogy Nobunaga végigmasírozott Omin. Sikereit igencsak nehezményezte egy jelentős tartományi klán feje, bizonyos Rokkaku Josiszuke, akinek a családja háromszáz éve töltött be vezető pozíciót, ez azonban gyorsan megváltozott, részben Nobunaga miatt. Nem mellesleg Josiszuke jól ismerte a nindzsákat, akik bárki szolgálatába elszegődtek, akár a saját tartományaikon kívül is, ha megfizették őket. Magától értetődő tehát, hogy Josiszuke bosszúra vágyott, ezért felbérelt egy nindzsát, hogy ölje meg Nobunagát. Utóbbi, az ország immár létező leghatalmasabb hadvezérét, túl sokan őrizték ahhoz, hogy egy késsel felfegyverkezett nindzsa a közelébe férközhessen. Így aztán (legalábbis az egyik beszámoló szerint) Josiszuke megbízott egy Szugitani Zendzsúbó névre hallgató mesterlövészt. A merénylő meglapulva várta Nobunaga közeledtét, és sikerült is leadnia két lövést, melyeket azonban felfogott a célpont páncélzata és védőruházata. Két lövés – hogyan? Még ha Szugitaninak két puskája is volt, nehéz elképzelni, hogy Nobunaga megvárja, a második lövést is. Meg is kérdeztem a kokai szállásom tulaját, aki történetesen tagja volt egy amatőr történésztársaságnak, és korábban személyesen feldolgozta az esetet. A merénylet 1570. május 19-én volt Jokkaicsi közelében, több mint harminc kilométerrel keletebbre, a Szuzuka-hegység túloldalán. Kérdésemre azt válaszolta, kizárt, hogy két lövést adott le a merénylő. Egyetlen lövés dördült, a golyó pedig Nobunaga jobb ingujját fúrta át.

Nobunaga elsőként a harcos szerzetesekkel kívánt leszámolni, különös tekintettel a Hiei-hegyen levő Isijama Hongandzsi, illetve a nagasimai Enrjakudzsi erődtemplomok lakóival. Utóbbiak nemcsak ősi függetlenségükhöz ragaszkodtak, hanem bármikor szövetségre léphettek egy esetleges ellenlábassal. Nobunaga kemény ellenállásra számíthatott. Az Isijama Hongandzsi bevételeire irányuló 1570-es offenzívát könnyűszerrel visszaverték a védők a szakállas puskáikból a támadókra zúdított sortűzzel. Nobunaga két dolgot is megtanult. Először is a muskétásokat sorokba kell rendezni, és felváltva érdemes tüzelni, hogy legyen idő újratölteni. Másodszor pedig el kell végre vetni azt a felfogást, mely szerint a karddal és lándzsával hadakozó samurájokat illeti a legfontosabb szerep. A puskákkal felszerelt közönséges gyalogos katonák alapjaiban

képesek lehetnek befolyásolni a harctéri folyamatokat, ha felváltva adnak le sortüzet.

A sortüz valóban újdonságnak számított volna? Nem éppen. Kínában már évszázadok óta bevett hadászati módszer volt, különösen a számszeríjászok részéről. Kína első császára, Csin királya, aki Kr. e. 221-ben sorozatos hadjáratok eredményeként egyesítette az országot, nagymértékben nyílpuskásainak köszönhette sikereit. Részben félelmetes fegyvereik okán, másrészt pedig az íjászok fegyelmezettsége miatt, mint azt jól szemlélteti az uralkodó sírját őrző, szabályos oszlopokban felsorakoztatott agyaghadsereg. Feltételezhetően úgy harcoltak – mint arról egy 11. századi forrás beszámol¹⁹ –, hogy „az alakzat belsejében levők újratöltnek, miközben az arcvonalban levők nyilaznak. Felváltva húzzák fel a számszeríjat és tűnnek fel, majd amint lőttek, visszalépnek az alakzatba. A nyílvesszők így szakadatlan záporoznak, az ellenség pedig képtelen menekülni. Miközben az alakzat legelső sora lő, a mögötte levő felkészül, leghátul pedig töltnek.” Ez alapján elmondható, hogy a Csin állambeli számszeríjászok harcmodora nagyban hasonlított a 19. századi európai puskás gyalogos katonákéhoz, akik sorokba rendeződve vonultak, és soronként felváltva letérdeltek, tüzeltek, majd újratöltöttek. A különbség az volt, hogy miután az íjászok kilőtték a vesszőt, visszaléptek, a helyüket pedig azonnal átvette a következő sor, ahelyett, hogy tüzelés előtt léptek volna előre. Ebben semmi meglepő nincs, még akkori viszonylatban sem, tudniillik a rézből készült, finoman megmunkált elsütőszerkezettel ellátott csin számszeríjak nagy múltra tekintettek vissza, csakúgy mint a különböző taktikai megoldások. A mindent alapvetően meghatározó tudatosság – legyen szó élelmezésről vagy toborzásról, hódításra és egységesítésre irányuló törekvésekről, központosított berendezkedésről, hírközlésről, kiképzésről, fegyelemről és nem utolsósorban a fegyverzetéről – tette igazán különlegessé Csin állam hadseregét, és biztosította a király számára, hogy uralma alatt egyesítse Kínát.

Az említett császár a tárgyalt eseményekhez képest csaknem kétezer évvel korábban élt. A japán tudós emberek, különösen a buddhisták számára azonban közel ezer évig Kína volt minden tudás

forrása, ugyan nem áll rendelkezésre közvetlen bizonyíték, mégis több mint valószínű, hogy az Isijama Hongandzsi harcok szerzetesei az Első Császárról és a számszeríjászairól szóló történetekből jöttek rá, hogyan kell a kovás puskát használni.

1571 őszén Nobunaga a Hiei-hegyhez vonult. Harmincezer embere előbb körbevette a hegyet, majd megindult felfelé, mindent felégetve és elpusztítva, ami az útjukba került. Mire leszállt az éjszaka, a főtemplom lángokban állt. Egy korabeli krónika beszámolója szerint sok szerzetes és tanonc „a tűzbe vetette magát, és sokuk a lángok közt lelte halálát. A kolostort emésztő tűz harsogása, valamint az öregek és fiatalok sikoltozása egészen az egekig ért.” A portugál jezsuita misszionárius, Luís Fróis örvendezve számolt be a mészárlásról: „[Nobunaga] emberei minden odúba és barlangba bebújtak, mintha valami vadállatra vadásznának, és így sok hitvány alakot legyilkoltak.” Mintegy húszezren, de elképzelhető, hogy többen is elpusztultak (megjegyzendő, hogy minden ilyen nagy, kerek szám becsült adat).

Nobunaga ezután a nagasimai ikkó *ikki* felé fordíthatta figyelmét. A szerzetesek öt erődítményt is birtokoltak az Isze-öbölbe torkolló három párhuzamos folyó alkotta mocsaras árterületen, a mai Nagoja közelében. Nobunaga két szempontból is személyes ügynek tekintette a konfliktust: Nagasima a szülőföldjéhez, Ovarihoz tartozott, az erődtemplomba húzódott *ikki* tagjai pedig megölték a testvérét (pontosabban öngyilkosságra „kényszerítették” azáltal, hogy legyőzték) egy korábbi összecsapásban. A mocsaras vidék ellen indított első támadás 1571 májusában csúfos kudarccal ért véget. Nobunaga samurájit előbb az *ikki* muskétásai és íjászaik tizedelték meg a sűrű nádasban, a maradékkal pedig egy gát átvágásával végeztek.

1573-ban Nobunaga újra próbálkozott, de mindössze néhány félreeső falut sikerült elfoglalnia. Egy felhőszakadás eláztatta a fegyvereit, miközben a vár védőinek száraz maradt a puszkaporuk, és pusztító tüzet zúdítottak a támadókra. Ezzel akár véget is érhetek volna a hadjáratok, ugyanis még ugyanabban az évben a Nobunagától korábban vereséget elszenvedő Hatano család felbérelte egyik hűbéresük szolgáját egy nindzsa féle merényletre. A támadó, bizonyos Manabe Rokuró azt tervezte, hogy bejut Azucsi

várába, ahol leszúrja az alvó Nobunagát. Sajnos azonban elfogták, mire ő öngyilkosságot követett el, holttestét pedig közszemlére tették a piactéren. Az eset aligha lenne említésre méltó, hacsak nem azért, mert háromszáz évvel később az eseményeket megörökítették egy nyomaton, melyen Manabét az ősi nindzsaideál megtestesítőjeként ábrázolták.

A következő évben, miután felfogadott egy volt kalózt, Nobunaga harmadszor is megtámadta Nagasimát. Ezúttal előbb hajóblokádot állított fel az erődök előtt, aztán elkezdte azokat ágyúzni, és tüzes nyilakat lőtt ki rájuk. A mintegy 20 ezer éhező védő – újabb nagy, kerek és kétes hitelű szám – végül felajánlotta a megadást. Nobunaga azonban meg akarta bosszulni a bátyja halálát és az őt ért megaláztatásokat. „Nem bocsátom meg korábbi tetteiket – tövestül ki akarom őket irtani”, hangoztak állítólagos szavai. A szerzetesekre és alattvalóikra úgy tekintett, mint „haszontalan alakokra”, akik nem érdemlik meg, hogy éljenek, ezért aztán a Hiei-hegyen véghezvitt mérszárláshoz hasonló alapos tisztogatást tervezett. Mindkét állás köré sánckerítést emeltetett, rőzsét hordatott mögéjük, majd egy tájfun közeledtével meggyújtatta a fát. Az erős szél a lapos vidéken a vár felé sodorta a lángokat. Az erőd valamennyi lakója meghalt, további 20 ezer pedig csatában esett el: összesen 40 ezer halott, és senki sem tudta megmondani, mikor ér véget az öldöklés.

Az ikkó *ikki* nem egy vonásban hasonlított az impozáns Isijama Hongandzsihoz, melynek lakói tulajdonképpen kamikaze harcosoknak tekinthetők, akik a hitükért bármikor készek voltak meghalni, és meg voltak győződve a lobogójukon szereplő jelmondat igazságáról: „Előre, hogy újjászüless a Paradicsomban!” A küzdelem további hat évig tartott még, mely időszak alatt Nobunaga minden lehetséges módszerrel igyekezett a hatalmát megerősíteni: különböző vallási irányzatok között szított viszályt, lefegyverezte a vidéki lakosságot, blokádot emelt, vagy éppen templomokat rombolt porig.

Időközben, 1575 júniusában lezajlott a japán történelem egyik legjelentősebb ütközete Nobunaga és a Kai tartománybeli Takeda klán között. Röviden az előzményekről: Iejaszu egyik vezető miniszterét Ogának hívták. Jól értett a pénzügyekhez, mégis árulóvá lett, és a Takeda klán fejével, Kacujorival közösen elhatározta, hogy

beveszi Nagasino várát. A hitszegő Oga számára sajnálatos módon azonban őt magát is elárulták. Lejaszu elfogta Oga feleségét és négy gyermekét, majd mindegyiküket keresztre feszítette. Amikor Oga értesült a történekről, állítólag ennyit mondott: „Előttem mentetek el. Szerencsések vagytok. Muszáj követnem titeket.” Így is tett, méghozzá meglehetősen hátborzongató körülmények között. Nyakig betemették, a fejéhez pedig egy fűrészelt helyeztek, hogy az arra járók felváltva vághassák le a fejét. Hét napig tartott, mire meghalt.

Ezalatt Kacujori 15 ezer emberrel már útra is kelt. Bár Ogát elvesztette, nekifogott Nagasino ostromához. Egyáltalán nem számított könnyű célpontnak, ugyanis két magas partú folyó találkozásánál feküdt, az ötszáz fős védősereget pedig egy lelkes huszonnégy éves ifjú, Okudaira Szadamasza vezette. Több akna- és hajótámadás, illetve ostromtornyok bevetése is eredménytelennek bizonyult, ráadásul 800 támadó veszítette életét. Kacujorinak azonban esze ágában sem volt feladni, ezért aztán Szadamasza lejaszutól és Nobunagától is segítséget kért. Kacujori azt tervezte, hogy kiéheztetéssel kényszeríti megadásra a várlakókat. A folyókat palánkokkal és kötelekkel torlaszolta el, hogy „még egy hangya se tudjon észrevétlenül kijutni”. Ne feledjük, Nobunaga és lejaszu épp nemrég lépett szövetségre egymással. Mindketten megsejtették a közelgő veszélyt, és mindketten elkezdtek ügyeskedni. Ha az ifjú Kacujori sikerrel járna, lejaszu talán jobban tenné, ha szakítana Nobunagával és Kacujorival szövetkezne. Nobunaga inkább kockáztatott: jobb fenntartani az együttműködést, mint hagyni Nagasinót küzdelem nélkül elesni. Így aztán harmincezer embere egyesült lejaszu nyolcezer katonájával, és ketten együtt közeledtek Nagasino felé.

A várban mindössze két napra elegendő élelem maradt. Senki sem tudta, mikor és egyáltalán érkezik-e segítség. Muszáj volt értesíteni a közeledő szövetségesek közül lejaszut. Szadamasza egyik embere, bizonyos Torii Szunemon önként vállalkozott a feladatra. Bátorságának köszönhetően, illetve sorsának alakulása miatt személyét a történetírás és a néphit egyaránt számon tartja, ezért tettei és halálának körülményei tények és különböző valótlanságok keverékéből rajzolódik ki.

Torii, aki eleve közismert volt nindzsákra jellemző képességeiről, úgy tervezte, hogy ha minden jól alakul, jelzőtüzet gyújt majd, ha átjutott az ostromlók vonalain, és már közelednek a felmentők. Legelőször is észrevétlenül kellett kiosonni a várból. Jó úszó lévén éjszaka indul útnak az egyik kapun vagy (egy másik beszámoló szerint) a vár egyik közeli folyóba ömlő szennyvízcsatornáján keresztül távozva. A folyón lefelé haladva előbb sikerül átvágnia magát a kötelekből vont akadályon, majd a tervnek megfelelően hajnalban meggyújtja a jelzőtüzet. Vesztére az átvágott köteleket és a fényt Kacujori emberei is észreveszik, akik azonnal intézkednek. Felhívták homokkal a folyópartot, hogy bármilyen árulkodó lábnyom azonnal láthatóvá váljon, illetve újfent köteleket feszítenek ki, ezúttal csengettyűkkel ellátva. Időközben Torii kapcsolatba lép lejaszuval és Nobunagával, és beszámol a várvédők kilátástalan helyzetéről. Ígéretet kap, hogy másnap megérkezik a várva várt felmentés, melyet újabb tűz gyújtásával jelez. Ezután elindul visszafelé, egyenesen Kacujori kezei közé. Utóbbi elismeréssel adózik Torii bátorsága és ügyessége előtt, és felkínálja, hogy őt is szolgálhatná. Torii fondorlatos megfontolásból elfogadja az ajánlatot, szíve mélyén ugyanis továbbra is urához marad hű. Kacujori ekkor megbízza azzal, hogy menjen vissza a várhoz, és kiáltsa azt, nem érkezik segítség, adják meg magukat a bent lévők. Torii beleegyezik. Kereszthez szíjazzák, talán hogy feltűnő látványt nyújtson, de még inkább azért, hogy figyelmeztessék, mi vár rá, ha nem engedelmeskedik. Egy másik változat szerint Kacujori katonái fogják közre lándzsáikat rá szegezve. Ahelyett azonban, hogy megadásra szólítaná fel a várvédőket, azt kiáltja, tartsanak ki, közel már a segítség. Természetesen azonnal keresztre szegezik vagy agyonszurkálják, akárhogy is, rögtön legendás alakká nemesedik.

Igy Kacujori 15 ezer emberével együtt a végsőig kitartó erőd és a közelgő 38 ezres felmentő sereg közé szorul. A túlerő ismeretében a megadás vagy a menekülés mellett is dönthetett volna, egy szamurájhoz azonban egyik sem lett volna méltó. Mi több, tapasztalt sereget és félelmetes lovasságot tudhatott magáénak szemben Nobunaga haderejével. Úgy döntött, megütközik az ellenséggel.

Nobunaga is tisztában volt a helyzetével. Esélyeit a Tanegasimában harminc évvel korábban megismert portugál

szakállas puskák alapján készített muskéták leleményes alkalmazásával igyekezett növelni. Addigra már minden valamirevaló hadúr és erődtemplom rendelkezett lőfegyverekkel, Nobunagának azonban temérdek puskája volt. A 38 ezres sereg több mint negyede, tízezer katona fegyverzetét szakállas puska alkotta. Természetesen kezdetleges szerkezeteket kell elképzelni – a harc hevében legalább bő húsz másodpercet, de inkább egy egész percet is igénybe vett a csövön keresztül újratölteni a puskákat, és mindössze hetven méterre hordtak pontosan, így aztán a lőfegyverekkel önmagukban nem lehetett eldönteni egy ütközetet, különösen egy rohamra induló lovassággal szemben. Nobunaga azonban rájött a megoldásra. Számos beszámoló szerint az ötlet teljesen váratlanul fogalmazódott meg, az igazság azonban az, hogy a Hongandzsit védelmező szerzetesek elleni öt évvel korábbi harcban tapasztaltak alapján dolgozta ki a tervét. Kiválasztotta a legjobb 3000 lövészt, majd három egyenlő létszámú egységre osztotta őket. Ezután arra utasította őket, hogy az egységek egymást váltogatva, húsz másodpercenként tüzeljenek.

Nobunaga azzal is tisztában volt, hogy a muskétásokat meg kell valahogy védeni a lovassággal szemben. Ezért a csatát megelőző délutánon mintegy 400 méter hosszú cölöpkerítést emeltetett, melyet a lovak már nem tudtak átugrani. A harctér egyik oldalán emelkedő hegyek, illetve a másik oldalon található folyó lehetetlenné tették a bekerítő hadmozdulatot. Továbbá megparancsolta az embereinek, hogy kizárólag akkor nyissanak tüzet, amikor már biztosan eltalálják az ellenséget, vagyis amikor már mintegy ötven méterre megközelítették őket. Időközben beesteledett, a lövészek tehát a palánk mögé húzódtak.

Egész éjszaka szakadt az eső. A pár száz méterrel odébb, a vár körüli erdőben táborozó Kacujori arra számított, hogy az ellenfél fegyverei a víztől használhatatlanná válnak. Továbbá a lovassága egy-két perc alatt képes lesz megtenni az erdő és a sánc közötti távolságot, ami elméletileg azt jelentette volna, hogy még azelőtt elérik a lövészeket, hogy azok újratölthetnék puskáikat. Így aztán június 29-én, nem sokkal hajnalhasadta után, miközben a két fél gyalogsága jobbra és balra is kézitusát folytatott egymással, Kacujori az előzetes várakozásoknak megfelelően mindent elsöprő, ám

elhamarkodott rohamra vezényelte a lovasságot. A szamurájok feltűntek a fák közül, átkeltek egy sekély patakon, felkaptattak a parton, majd a felázott talajon nehézkesen lépdelve megindultak.

Pillanatokkal később, amikor körülbelül ötven méterre lehettek Nobunaga tüzeitől, eldőrdült az első sortűz, Kacujori első lovai és harcosai pedig sorra elbuktak. A tovább vágózóknak elég lett volna néhány másodperc, hogy megtegyék a maradék távolságot. Ekkor azonban eldőrdült a második sortűz is, aztán a harmadik is. Az első lovasroham semmi perc alatt csődöt mondott. Akik mégis elérték a cölöpkerítést, a sánc előtt felsorakozott gyalogosok ötméteres lándzsáin felnyársalva végezték. A következő roham újabb vérfürdőbe torkollott. Az események láttán a várvédők közül többen is csatlakoztak a küzdelemhez. A muskétások is előjöttek a sánc mögül, és a harctér egymással kézitusába bonyolódott harcosok forgatagává alakult. Délutánra kétségtelenné vált az ostromlók veresége. Ekkor Kacujori emberei fejvesztve menekülni kezdtek, közülük sokan – az általánosan elfogadott becslések szerint 3000 katona – egyenesen a veszükbe rohantak. Kacujori azonban még egy napig kitartott.

Most következik Cleszugi Kensin halálának különös története. Aki a nindzsák iránt érdeklődik, mind ismeri, ezért is érdemes feleleveníteni, hátha tanulhatunk belőle valamit.

Kezdjük némi háttérismerettel. Ueszugi egyike volt a legjelentősebb 16. századi *daimjó*knak. Nevét egy volt hadúrtól örökölte, aki miután megbukott, nála keresett menedéket. Azzal a feltétellel tett eleget a kérésnek, hogy a hadúr örökbe fogadja, ami lehetővé tette, hogy felvegye az Ueszugi nevet, és azonnali hatállyal a tartományi kormányzó örökösévé lépjen elő. Rá egy évre, 1552-ben felvette a buddhista Kensin nevet is. Ezután számos csatában és kaotikus hadjáratban vett részt; volt, akit megtámadott, megint másokkal szövetségre lépett, akiknek aztán gyakran hátat fordított a korábbi ellenfelei javára. Legfőbb riválisának, az 1573-ban egy orvlövész golyójától életét veszített Takeda Singennek a kevésbé tehetséges fia, Kacujori lett az utóda, aki 1575-ben Nagasinónál vereséget szenvedett Oda Nobunagától. Ebből fakadóan Ueszugi legfőbb vetélytársa Nobunaga lett, akinek mesterkedése vezetett

1578-ban Ueszugi kegyetlen halálához – legalábbis erre enged következtetni a tény, hogy Nobunaga húzott belőle hasznot.

Az események legrészletesebb leírása Donn Draeger és Robert Smith *Asian Fighting Arts* (Ázsiai harcművészetek) című könyvében olvasható.²⁰ A történet azzal kezdődik, hogy Kensint megtámadja négy nindzsa Oda megbízásából, egy bizonyos Ukifune Kenpaci vezetése alatt. A csapatot észreveszik Kensin saját nindzsái, de a mennyezeten elrejtőző támadók fúvócsőből kilőtt nyilakkal megölik őket, majd megindulnak Kensin szobája felé. Az örök parancsnoka azonban csak tette, hogy meghalt. Előbb feltartóztatja a merénylőket, aztán végez velük.

A folytatásban már részt vesz Ukifune Kenpaci testvére, az apró termetű Ukifune Dzsinnai is, aki *A Gyűrűk Urából* ismert Gimli japán megfelelőjének is tekinthető. Következzék a szerzőpáros elbeszélése:

A bölcs Oda nem akart semmit a véletlenre bízni, ezért a törpe nindzsát, Ukifune Dzsinnait bízta meg azzal, hogy aprólékos megfigyelések alapján készítsen elő merényletet Kensin ellen, Ukifune, akinek a magassága nem érte el az egy métert, még aznap elrejtőzött a Kensin illemhelye alatti latrinában, amikor az Oda által küldött többi nindzsa is megkísérelte a merényletet. Órákig függött a meglehetősen förtelmes helyen felettébb veszélyes és kényelmetlen körülmények között, egy általa tökéletesített, *cucsigumó*ként²¹ ismert technikát alkalmazva, Ukifune hozzá volt már szokva a szűkös helyekhez: kiképzése során állítólag egy cserépedényben aludt, hogy felkészüljön az ilyen helyzetekre. Amikor Kensin leguggolt, hogy elvégezze napi szükségleteit, Ukifune lándzsát döfött Kensin végelébe, keresztül a testén, egészen fel a torkáig. Az éktelen üvöltés hallatára Kensin nindzsái odarohantak urukhoz. Mire azonban Dandzsó [Kensin nindzsáinak a parancsnoka] és a többiek odaértek, Kensin már kimúlt, a merénylőt pedig sehol sem találták, Ukifune belevetette magát az ürülékkel teli gödörbe, ahol egy csövön keresztül lélegezve mozdulatlanul meglapult, mígnem Dandzsó és az

emberei távoztak uruk élettelen testével. Ezután észrevétlenül távozott a várból, és jelentkezett Odánál.

A történet számtalan könyvben olvasható, és különböző, nindzsákkal foglalkozó honlapokon is megtalálható, mintha elfogadott történelmi tény lenne. Pedig szó sincs erről. A forrás – egy kormegjelölés nélküli kézirat melyre Draeger és Smith hagyatkozott, négy évvel korábban, 1965-ben látott csak napvilágot.

A rendelkezésre álló egyéb források (melyekkel Turnbull részletesen foglalkozik) arra engednek következtetni, hogy Kensin már jó ideje gyengélkedett. Egy évvel korábbi betegségének következtében pedig az egyik lába rövidebb volt, mint a másik, ezért bottal járt. Nem mellesleg sokat ivott. Tokugava lejaszúról szóló életrajzában A. L. Sadler ezt írja: „Ez a szemérmes és húskerülő japán Galahad annyira szerette a bort, mint amennyire kerülte a nőket.” A halálát megelőző hónapokban Kensin egyik segédje megegyezte, hogy ura napról napra rosszabbul van. Egy naplóíró szerint nagyon lesoványodott, a mellkasát pedig „mintha vasgolyó nyomta volna”. Étkezések után gyakran hányt, ezért hideg vizet ivott. A tünetek alapján valószínűleg gyomorrákja volt. Kensin örököse szerint közvetlenül a halála előtt „váratlan bélbaj tört rá, amelyből nem épült fel.” A beszámoló így folytatódik: „A harmadik hónap kilencedik napján elkezdett fájni a gyomra, mely sajnálatos módon a tizenharmadik napig tartott, amikor is meghalt.” Egy másik forrás szerint a 49 évesen bekövetkezett halálát „óriási bélféreg” okozta. A legvalószínűbb magyarázat a székeléskor kifejtett nagy erőlködés miatt bekövetkezett agyvérzés lehet. Az érzéketlen kifejezésmódra hajlamos A. L. Sadler szavaival élve „az árnyékszéken szenvedett gutaütést”. Semmi sem igazolja tehát a merényletről szóló elképzeléseket. A halála után nem sokkal előkerült versben maga Kensin fogalmaz úgy, hogy érzi, közeleg a vég:

Negyvenkilenc év;
Egyetlen álom.
Egy életnyi dicsőség;
Egy csésze *szaké*.

(Ez kevésbé tömör formában annyit tesz: „Életem negyvenkilenc éve úgy múlt el, mint egy álom. Életem dicső tettei pedig nem többek egy csésze szakénél.”) Egyetlen szóval sem utal esetleges merényletre.

Valószínűleg az történt, hogy a néphagyomány kitöltötte a nagy ember távozásával keletkezett űrt, a tények helyébe pedig a mítosz lépett – a Kennedy-gyilkosság és a Diana hercegnő halálához köthető összeesküvés-elméletek ősi japán megfelelője. Arra, hogy miként álltak össze a különböző mitológiai elemek, nem adható kielégítő válasz, néhány igazodási pont azonban adódik. Először is, a nindzsák valóban használták a mellékhelyiségeket búvóhelyül, azon egyszerű oknál fogva, hogy éjszaka alkalmas volt az elrejtőzéshez, ugyanakkor nem *benne* húzták meg magukat. Másodszor, Kensinre valóban „rátört” valami az árnyékszéken. Ennek a két mozzanatnak az összekapcsolása legkésőbb a 18. századig megtörtént, a legenda ugyanis (a törpenövésű nindzsát leszámítva) szerepel egy, az említett korszakból való könyvben (*Kasiuazaki Monogatari*), melyre utalás történik a 19. század elején keletkezett, a Tokugava-sógunátusról szóló krónikában (*Tokugava Dzsikki*).²² A néphagyomány nyilván nem sokkal később kiegészítette a cselekményt a „törpével”, nyilván azért, hogy megmagyarázza, hogyan volt képes egy nindzsa elrejtőzni a reterátban. Ugyanakkor felmerül néhány gyakorlati probléma: hogyan tud a törpe hosszú ideig megkapaszkodni a deszkákban? Miből gondolta, hogy Ueszugi belátható időn belül használni fogja a az illemhelyet? Ha valóban elmerült az ürülékben, és a kardhüvelyén keresztül lélegzett, nyilván azért tette, hogy ne vegyék észre – csak hogy a kiálló kardhüvelyt minden bizonnyal meglátták volna, nemde? Ueszugi emberei hogyhogy nem jönnek rá, hol lapul a merénylet, figyelembe véve, hogy a) sehol máshol nem találták, illetve b) kakás lábnyomok sem látszanak? Végül hogyan képes észrevétlenül kiosonni a várból egy tetőtől talpig szaros törpe?

Akárhogy is, ezt a változatot mesélte el, megfelelően kiszínezve (a néhai) Donn Draeger és Robert Smith 1969-es könyvében, mely azóta megtalálható szerte a világhálón.

Nagasino után folytatódtak a hadjáratok, Nobunaga ugyanis további hadurakkal kívánt leszámolni, valamint végleg el akarta vágni Isijama Hongandzsit a tőle távol eső szövetséges kolostoroktól. Miután ezzel végzett, figyelmét az erdőtemplom felé fordíthatta. Kisebb-nagyobb kihagyásokkal tíz évébe telt, mire sikerrel járt. A Hongandzsi 1580-ban adta meg magát, de csak miután a védők felgyújtották, nehogy sértetlenül kerüljön Nobunaga kezére. A mai Oszakában alig maradt fenn valami az egykori hatalmas épületegyüttesből. A győzelem biztosította a világi hatalom felsőbbségét a különböző vallási intézményekkel szemben, mintegy kifejezve Nobunaga személyes meggyőződését: „rühelli valamennyi istent, a buddhákat, a bálványimádás minden formáját és a pogány babonákat”, mint azt Luís Fróis írta. Ettől fogva az egyházak kizárólag az állam jóváhagyásával működhettek, hasonlóan ahhoz, ahogy az orosz ortodox egyház fennmaradhatott a Szovjetunióban, vagy ahogy a buddhizmus is talpon maradhatott Mongóliában ugyanabban az időszakban.

Egyetlen ellenféllel kellett még leszámolni, mielőtt Japán végleg egyesülhetett: a Nagasinót túlélő Takeda vezérrel, Takeda Kacujorival. Az ellene indított hadjárat Iga és Kóga függetlenségének, illetve az ottani nindzsa közösségek önállóságának is véget vetett.

KILENCEDIK FEJEZET

Vihar előtti csend

Mindent rajzold le a felderítés során, majd jelents személyesen a hadvezérnek.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Mire az első, máig fennmaradt írott források keletkeztek, Iga és Kóga nindzsái már évtizedek óta, sőt alán több mint egy évszázada tevékenykedtek. Az egyidejű források hiánya miatt felmerül a kérdés, vajon mit is csináltak egész pontosan. A válasz meglehetősen szerteágazó, ugyanis a nindzsák idejük javarészában dolgos földművesek voltak. A családjaik megélhetését biztosító földek megművelése mellett azonban (legalábbis a kamaszok és fiatal nőtlen férfiak) gyógyítással kapcsolatos tapasztalatokat halmoztak fel, megerősítették a házaikat lehetséges támadások ellen, nindzsa zsoldosként harcoltak messze földön, vagy éppen a mai kommandós kiképzéseknek megfelelő gyakorlatozáson vettek részt.

A kiképzés ötvözte a testi és szellemi felkészülést, és ebben az értelemben a nindzsák célja megegyezett a sugendó követőivel, akik az erdős hegyekben edzették magukat. Ezért aztán, hogy utánajárjak a nindzsák kiképzésének, a hegyek felé vettem az irányt, és egy sugendótanonchoz fordultam segítségért.

Egy nappal korábban találkoztam először Kózó Jamadával a sárkány istenség tiszteletére bemutatott szertartáson. Fehér köpenyében, vállpántjával és kis süveggel a fején valóban úgy nézett ki, mint egy hagyományos beavatott. Ezúttal azonban egy modern sugendóhívő állt előttem, aki ránézésre sokkal inkább készült kirándulásra, mint kommandós kiképzésre: csúcsos kalap, napszemüveg, fehér sál, mellény temérdek zsebbel, hátizsák, strapabíró kesztyű, széles pengéjű kés, vastag nadrág és komoly bakancs. Hetvenhat évesen húszat bármikor letagadhatott volna,

hangja pedig kamaszosan vékony volt. A *sugendzsák*, vagyis sugendótanoncok, *jamabusik* és *nindzsák* – a fogalmak gyakran fedik egymást – mind úgy tartják, a sugendógyakorlatok varázslatos hatással bírnak. Kózó esetében úgy tűnt, ez igaz is.

Felmerült bennem, a kés vajon mire fog kelleni.

– Ez egy *nata*. Ágakat vagdosok vele, néha pedig a medvék ellen használom. – Látta rajtam, hogy elhittem neki, ezért felvilágosított. – Vannak szarvasok és vaddisznók, amelyek akár veszélyesek is lehetnek. Meg kígyók is, különösen az évnék ebben az időszakában. Medvék azonban nincsenek.

Miközben a vendéglátónk engem és Norikót hajtott, Kózó egy tekergő ösvényen haladt előttünk, mely a sűrű őszi rengetegbe vezetett. A *nindzsák* által is használt „kiképzőpályát” terveztük végigjárni. Abban a pillanatban egy pici kígyó siklott keresztül a lehullott avarban. Kózó lehajolt, és felemelte.

– Ártalmatlan – magyarázta. – Csak a *mamusival* kell vigyázni. Ha megmar, azonnal oltást kell szerezni, különben belehalhatsz. – Nehezen tudtam csak leplezni a viszolygásomat. Lenéztem az edzőcipőmre, majd rásandítottam Kózó lábszárközépig érő bakancsára, és azon kezdtem el gondolkozni, vajon mennyi idő alatt jutnék hozzá az oltáshoz. Szerencsémre csak amikor később utánanéztem az interneten, akkor tudatosodott bennem, hogy évente két-háromezer embert marnak meg a viperafélékhez tartozó *mamusik*, és közülük átlagosan tíz meg is hal. Azt se tudtam továbbá, hogy a *mamusi* ugyanaz a faj, mint amelyre pár évvel korábban már felhívták a figyelmemet Amami Osima kis szigetén, ahol bábuként ismerik. Tudatlanul követtem tehát Kózót, amikor... Jesszusom! Egy másik kígyó, ezúttal legalább egy méter hosszú, a szájában egy békával.

– Ártalmatlan – jegyezte meg a túravezetőnk, bennem azonban felmerült, talán mégsem véletlenül szerepelnek kígyók a sugendónindzsák kiképzésében.

Kózó elmondása szerint itt, a Hando-hegyen kezdődött a kógai *nindzsák* felkészítése. A közelben emelkedik Ivao (ahol a tűzszertartás zajlott), és Kosin is, ő mégis ezt a magaslatot választotta, mivel a sugendó alapítója, En no is ide vonult el a 8. század elején, bár van, aki ugyanezt állítja a Negyvennyolc

Vízeséssel kapcsolatban is. (Sugendóhívők szerint En no onnan ugrott át ide.)

A körülöttünk elterülő zöld rengetegben mélységes csend honolt, egykor azonban meglehetősen sűrűn lakott volt. Az aljnövényzet rég benőtte már a többtucatnyi épületből álló és több száz papnak szállást biztosító hajdani buddhista komplexum, a Handodzsi ősi falait. Miközben az alant elterülő völgyre nyíló párkány felé vezetett minket, Kózó elmesélte a szentély történetét. Miután En no és a követői „megnyitották” a hegyet, 740-ben templomot is építettek, éppen mielőtt a császár elhatározta az új főváros kialakítását Sigarakiban. A kiszemelt kisváros ma kerámiaművészetéről híres. Kógába jövet én is útba ejtettem a kerti törpék japán megfelelőitől, baglyoktól, békáktól és cuki oposszumszerű *tanukiktól* hemzsegő települést.

– Amikor megkezdődtek az új palota építési munkálatai, az udvari hivatalnokok örültek, hogy a közelben áll a templom, mely meggátolja a gonosz szellemeket abban, hogy északnyugat felől az új fővárosba áramoljanak. – Sigaraki mindössze két-három évig volt főváros, egy tűzvész vagy járvány (nem tudni pontosan) ugyanis meggyőzte az udvart a felől, hogy a szellemek mégsem nézik jó szemmel a költözést, ezért visszatértek Narába. A templom, melyben a többiekhez hasonlóan sintoista szentély is állt, több mint ezer évig fennmaradt, egészen az 1868-as Meidzsi restaurációig, amikor is az új kormányzat döntése értelmében a buddhizmust és a sintoizmust külön kellett választani egymástól. – Így aztán a buddhista építményeket mind lerombolták, és csak a sintoista szentélyeket hagyták meg. Majd látják. Kéri ezt a kesztyűt?

– Mégis miért? – értetlenkedtem. – Csak nem sintoista hagyomány?

– Nem – felelte Kózó kacagva –, nehéz szakasz következik. Segít megkapaszkodni.

Erre megindult lefelé egy levelekkel borított ösvényen, mely egyre meredekebben lejtett, míg végül néhány métert egy fáról lógó láncba kapaszkodva kellett megtenni. Ezután egy szirthez értünk, rajta két láncsal.

– Van a túloldalon egy szikla – magyarázta Kózó. – Nagyon veszélyes. – Nos, akkoriban minden bizonnyal az volt, a szirt után

ugyanis szakadék tátongt. Ezen a ponton a nindzsák és a *sugendzsák* egy társuk segítségével, aki a lábukat fogta, a mélység fölé függeszkedtek, míg – Kózó szavaival élve – „meg nem szabadultak a félelemtől”. Amint kellő bátorságot gyűjtöttek, mindenféle biztosíték nélkül átmásztak a szirten. (Kózó állítása szerint gyermekkorában ő is megcsinálta.) Ma már a kőbe fúrt fémkorlát segíti az átjutást, és mindössze három-négy métert kell megtenni. Hajdanán azonban a mezítlábas tanoncok igenis az életüket kockáztatták, pláne hogy minden bizonnal télen próbálkoztak vele, csak hogy biztosan szenvedjenek. Ráadásul kellő sebességgel haladtak, emlékeztetett Noriko. Mi több, kántálva.

Előttünk újabb sziklaorom tűnt fel, melybe szűk vájatot fúrtak. Az életerős, gyors és hajlékony fajta nyilván futva átjutott rajta. Kózó egy szinte függőleges kaptatón haladt felfelé gyökerekbe kapaszkodva. Noriko és én esetlenül küszködtünk mögötte az ázott avarban. Mivel mégsem vettem fel a kesztyűt, addigra már gyanta és sár borította a kezemet. Végül csak feljutottunk a csúcsra, ahol a puha földből sziklák meredeztek, és lenyűgöző kilátás nyílt az erdővel borított távoli hegyekre.

– Az ott a Hiei-szan – mutatta Kózó. Akkor még nem ismertem a tiszteletet kifejező *szan* utótagot, mely például a Fudzsi-szanban is szerepel. – Hiei-hegy – magyarázta. Látva értetlenkedő tekintetemet, folytatta. – Tudja, ahol az Enryakudzsi kolostor is van, Kiotótól nem messze. Amelyiket Nobunaga rombolt le.

Akkor eszembe jutott: ott pusztult el 20 ezer ember a lángok között.

– Minden iskolás ismeri a történetet, úgy emlegetjük, hogy Enryakudzsi-eset – magyarázta Noriko. – Ez a templom ugyanúgy a Tendai szektáé volt.

– Akkor Nobunaga ezt is lerombolta?

– Nem – felelte Kózó –, ugyanis csak azokat pusztította el, amelyek az akarata ellen szegültek.

Jó ideig csak bámultuk az elénk táruló látványt a kellemes őszi napsütésben, majd egy közeli épülethez sétáltunk, melyről kiderült, hogy sintoista szentély, méghozzá az, amelyik a régi Hando templomkomplexumhoz tartozó elődje volt. Különböző valóságosítlen

élőlények díszítették – sárga szemű tigris és *kiriri* (szárnyas oroszlán), melyről a sör is a nevét kapta.

Közben Kózó elmesélte, miért is vonzódik a hegyhez. Valójában az egész úton kisebb-nagyobb szünetekkel végig magyarázott. Íme, egy tartalmi összefoglaló:

Nagyapámmal bezárólag a felmenőim mind *jamabusik*, azaz hegyi aszkéták, illetve rizstermelők voltak, akik a hegy közelében éltek, melyen három kis faluközösség osztozott. A nagyapám még kisfiú volt, amikor lerombolták a templomot, a hegyet pedig felverte a gaz. Aztán körülbelül hatvan évvel ezelőtt a polgármester elhatározta, hogy helyreállítja az eredeti állapotokat, és azt javasolta, a *jamabusik* leszármazottai vegyék gondozásba a környéket. Először bankárként dolgoztam, majd megfordultam különböző egészségügyi cégeknél, végül elkezdtem rizst termelni. Amikor azonban nyugdíjba vonultam, úgy éreztem, ideje valami közösségi munkát is végezniem. A Tendai szekta alapítója, Szaicsó mondta: „Áldozd fel magad másokért.” Ezt nem szó szerint értette, hanem hogy „előbb tégy meg mindent másokért, mint önmagadért”. Így aztán úgy döntöttem, segítek a hegy gondozásában. Akkor vettem részt először sugendószertartásokon, mint például amilyen a tegnapi volt, illetve azóta edzem a testem és az elmém a hegyen. A legnagyobb vágyam [fejezte be elmosolyodva], hogy megvalósuljon a világbéke, a legcsekélyebb pedig, hogy jó ember legyek.

Nehéz lett volna meghatározni, abból, amit mondott, mennyi a különböző vallási irányzatok követőinek – buddhista szekták, a sugendóhívók, a *jamabusik* és *nindzsák* – zavaros tanítása. Egyvalami azonban világossá vált számomra. A *nindzsákról* mint a feketébe öltözött, a piszkos munka elvégzésére mindig kapható halálhozókról kialakult kép teljességgel hamis. Legalább ugyanannyira elkötelezettek voltak önmaguk nemesebbé tétele és a jócselekedetek végzése mellett, mint a szerzetestársaik, azzal a fenntartással, hogy mindez csupán részét képezte fő feladatukra, vagyis a kémkedésre történő felkészülésnek.

Később felkerestem egy erdővel borított hegyet Iga-Uenóban. A csúcshoz közeli lapos részen nindzsamúzeumot létesítettek, mely tulajdonképpen az árnyékharcosok építészeti megfelelője – többet rejt ugyanis magában, mint elsőre gondolná az ember. A nádfedeles rönképületben számos ravasz megoldás és szerkezet, búvóhely és titkos lépcső található (például egyetlen középső zsanéron forgó ajtó, akár egy papírfecnival is kinyitható ablak, csapóajtó és a megfelelő mozdulatra felnyíló padlódeszka, mely kardokat rejt), hogy a lakók támadás esetén azonnal eltűnhessenek, vagy fel tudják venni a harcot. Egy felettebb szokatlan módon rózsaszínbe öltöztetett nindzsabábu azt szemléltette, hogyan lehet kötélhágcsón függeszkedve feljutni a padlástérbe. Az épület legérdekesebb része azonban a ház alatt található, ahova alig megvilágított lépcsőkön lehet lejutni, miközben farkasüvöltés és sejtelmes bagolyhuhogás hallatszik. A pincében látható ugyanis a nindzsák életéről szóló kiállítás.

Itt megtekinthetők az árnyékharcosok által használt különböző eszközök és fegyverek (jóval több, mint amennyit a *Soninki* említ): mászóvasak, hágcsók, falmászáshoz nélkülözhetetlen összecsukható létrák, kések, csákányok, ajtókon és kerítéseken való átjutáshoz elengedhetetlen fűrők és fűrészek, egy meglehetősen ijesztő kinézetű, kardcsapások kivédésére is alkalmas vasmarok, bokszer, csapdaállításhoz és az ellenféllel való vagdalkozáshoz is alkalmas, láncon függő sarlószerű vágóeszköz, illetve az üldözők feltartóztatására szolgáló négyágú fémbogáncsok. A kiállított kardokon széles kézvédő volt, melyet mintegy lépcsőfokként lehetett használni mászásnál, a hozzáerősített zsinór segítségével pedig fel tudta húzni maga után az illető. Egy állítólag fúvócsőként szolgáló rövid, üreges botot is láttam, mellyel egy esetleges merénylő mérgezett nyilacskákat tudott kilőni.

A kiállított tárgyak többségét vitrinekbe rendezték, egyet azonban kézbe lehetett venni, pontosabban lábra lehetett húzni. A *mizugumo* kör alakú fapapucs, a földművesek által használt hótalpszerű alkalmatosság, melynek segítségével mocsarakon vagy száradófélben levő vizesárkokon lehetett átkelni. A közszemlére tett „sártalp” vagy „vízipók” gyanúsan újszerűnek tűnt. Kísérőm Hiromicu Kuroi volt, akinél aligha lehet autentikusabb modern nindzsával

találkozni. Nemcsak hogy harminc éve foglalkozik nindzsucuoktatással, de tulajdonképpen tőle származott a múzeum ötlete, ráadásul nindzsákkal foglalkozó művek általános szakértője. Egy angol nyelvű képeskönyv, a *Secrets of the Ninja* (A nindzsák titkai) címlapja őt ábrázolja, illetve számos illusztráción szintén ő látható, amint csak úgy aprítja az ellenfeleit.

– Sok képen láttam már, hogy a nindzsák ezek segítségével járnak a vízen – jegyeztem meg a *mizugumo* felé biccentve.

– Badarság – felelte. – Vagy beleborulna a vízbe, vagy elmerülne.

– Próbálta már valaki valaha is?

– Én igen. Sárban működnek, vízen viszont nem.

Ez úgy ahogy hihetőnek hangzott. A nindzsákkal kapcsolatos ismeretek többségéhez hasonlóan azonban feltehetően ez a „tény” is csak idővel jelent meg. A nindzsákról szóló egyik kiemelkedő jelentőségű forrás, a számomra ekkor még alig ismert kézirat, a többkötetes *Banszensúkai* egyik illusztrációján szintén egy „vízipók” látható. A rajzon egyetlen „lábbeli” szerepel, melyből azonban egy pár szükséges, hogy a múzeumban is kiállított alkalmatosságot kapjunk. Vegyük azonban szemügyre közelebbről! Egyáltalán nincs rajta szíj, mellyel hozzá lehetne erősíteni a lábhoz. Mégis hogyan tudna ezzel bárki is a sárban járni? Persze mindenki saját maga is elláthatta fűzővel a „vízipókot.” Ugyanakkor, ha járásra szánták, az ábrázolást készítő minden bizonnyal megörökítette volna a szíjat is. Ha pedig mégsem járásra használták, hogyan működött? Egy kis segítség: a múltban a „mentőövet” hívták „vízi cipőnek”. Továbbá a *Banszensúkaiban* egyetlen „vízipók” látható. Mindebből arra lehet következtetni, hogy a fa korong valóban arra szolgált, hogy használója a víz, nem pedig a sár felszínén maradjon. Az ember ráült a középső részre és evezők segítségével hajtotta magát, vagy pedig a lábával tempózva „evezett.” Ez így már hihetőbbnek tűnik. Egy nindzsa gyakrabban találhatta magát szemben vízzel, mintsem sárral, egyetlen pókot pedig mégiscsak könnyebb volt cipelni, mint kettőt.

A kiállított eszközök többsége körülbelül ugyanannyira volt fegyvernek tekinthető, mint egy konyhakés. A „sárcipőhöz” hasonlóan a földművesek által eredetileg használt, harci megfontolásból átalakított tárgyak voltak. Valószínű a *Soninki* ezért

nem tesz róluk említést – ugyanis semmi különös nincs bennük. Még a hagyományos nindzsa „egyenruha” is, melynek a közgondolkodásban elterjedt „fekete ruhás harcos” képe köszönhető (bő felöltő, térdnél megkötött laza nadrág, puha gyapjútalpú zoknipapucs, lábszárvédő, álarc és csuklya), valójában a földeken dolgozó parasztok által nyáron hordott, a szúnyogok ellen védelmet biztosító viselet volt. A fekete szín valószínűleg később kapcsolódott össze a nindzsákkal. Hirumicu a következőket írja ezzel kapcsolatban könyvében: „Általában a sötétkék volt a kedvelt szín, a holdvilágnál ugyanis aligha van feltűnőbb szín a feketénél.”

A *suriken* vagy dobócsillag közismert fegyvernek számít, mégis felmerül néhány kérdés. Kétségkívül remek szórakozást biztosítanak a különböző alakú dobócsillagok (kezdve az egyszerű kereszt alakúval egészen a sokágúig), szinte biztos ugyanis, hogy kellemes csattanás kíséretében fúródik bármilyen fából készült célpontba. Ráadásul biztosan csúnya sérülést okozhattak, ha fedetlen bőrfelülettel találkoztak, ugyanakkor zavarba ejtő alkalmatosságok. Lehetetlen biztonságosan hordozni őket, hacsak nem valami oldaltáskába teszi az ember. De képzeljük csak el, ahogy a nindzsa belenyúl a táskába, ráadásul a sötétben, miközben éppen harcol – vajon nem vágná meg az ujjait? Valóban megéri a vesződés egy olyan fegyverrel, amiről Hiromicu megjegyzi, hogy „alkalmatlan az emberölésre, sőt meglehetősen megbízhatatlan”. Egyesek úgy képzelik, hogy méregbe mártották; ez azonban csak még kockázatosabbá tette volna a használatát a nindzsa számára, nemde?

Az igazság az, hogy ha valaki a nindzsákra vonatkozó történeti tényekre kíváncsi, a hitelesség kérdése nagy problémát jelent. Sokakat nyilván meglep, hogy a múzeumban nincs egyetlen eredeti eszköz vagy fegyver. Valamennyi kiállítási tárgyat ugyanis a közelmúltban készítették. Mégis miért érdekel ez minket? Az érvek és ellenérvek mindegyike megkérdőjelezhető. Bár fennmaradtak leírások, ezek azonban a nindzsák virágkora után keletkeztek; de nem *annyival* később.

Vagy vegyünk egy másik példát: a nindzsamúzeumban (és számtalan könyvben) azt állítják, hogy a nindzsák képesek voltak kiolvasni a pontos időt a macskák szeméből, a pupilla ugyanis a

napszaknak megfelelően változó fényviszonyok szerint tágul és szűkül; délben kicsi, szürkületben nagy. Első hallásra a „macskaszemóra” találékony megoldásnak tűnik. Érdekes azonban egy pillanatra elgondolkozni. Először is természetes, hogy a macskák szeme a napszaknak megfelelően változó fényviszonyok szerint tágul és szűkül. *Minden* élőlény szeme így működik. Ennyi erővel elég lenne csak tükörbe nézni. Másodszor, tényleg akkora szükség van egy macskára, csak hogy meg lehessen állapítani a pontos időt? Harmadszor, a fényerő és ennek következtében a macska pupillájának változása nemcsak a napszaktól függ, hanem az évszaktól és időjárási viszonyoktól is. Ha pedig végre feltűnik a macska, mégis hogyan lehet kellően közel kerülni hozzá, hogy mélyen a szemébe lehessen nézni? Minél jobban belegondolok, annál nagyobb badarságnak tűnik az egész.

De Noriko is kételyének adott hangot a tíkfából készült, léptek alatt nyekergő ún. fülemülep padló jelentőségével kapcsolatban. A kiotói Nidzsó-palotától alig valamivel délre található a Nidzsó-dzsinjaként is ismert régebbi Császári Palota romja, mely (az útikalauzum szavai szerint) „egy veszélyes világba enged bepillantást – a látszólag hétköznapi épület ugyanis teli van a betolakodó megtévesztését szolgáló csapóajtókkal, mozgatható falakkal, álmennyezetekkel, fülemülep padlóval, menekülőnyílásokkal, rejtett lépcsőkkel és zsákutcákkal”. Az idegenvezetők máshol is szívesen mutogatják a fülemülep padlók működését. A Wikipédia szerint „ezeket a padlókat úgy tervezték, hogy a deszkákat rögzítő szögek az alattuk elhelyezkedő fémlapokhoz súrlódjanak, csiripelő hangot hallatva. A nyekergő padlózat biztonsági berendezésként működött, mely biztosította, hogy senki sem mehessen rajtuk végig észrevétlenül.”

Érdekes itt is megállni. A *Soninki* egyetlen szóval sem említi a fülemülep padlót. Amikor a kiotói Tofukudzsi templomban jártam Norikóval, kizárólag ilyenén lépdeltünk.

– Azt mondják, a nyekergő padló segít elriasztani az esetleges merénylőt, de ez nem igaz – magyarázta kísérem. – Minden tíkfából készült padló nyekeregni kezd harminc év után. Otthon ugyanúgy nyekereg a padlóm. – Elgondolkoztam: akkor mégis miért szerepel a fülemüle az elnevezésben? A hang egyáltalán nem emlékeztet a madár csiripelésére. Sokkal inkább olyan, mintha egereket lapítanék

szét minden egyes léptemmel. Valójában az eredeti madár (japánul *uguiszu*) nem is fülemüle, hanem berkiposzáta, mely hagyományosan a tavasz előhírnöke. A téves fordítás a 19. századból származik, és csupán azért, mert mindkét madár dalol. Nem ártana tehát végre a jól hangzó magyarázatot a visszájára fordítani: a padló nyekergése természetes jelenség, amikor azonban a gazdagok elkezdtek nindzsabiztos házakat építtetni, a találékony hétköznapi emberek olyan tulajdonsággal ruházták fel a járőfelületet, mely tökéletesen szokványos. A tikfa padló előbb dalolt, minthogy a nindzsák rájuk léphettek volna.

Miközben a 16. század folyamán az ország nagy része teljesen kimerült az állandó hadakozásban, a két szomszédos tartomány, Iga és Kóga hasonló társadalmi berendezkedés, családi kapcsolatok, illetve az együttműködés kiépítésén fáradozott. Önkormányzataikkal és különböző alkotmányaikkal sikerült kicsiben megvalósítaniuk a demokrácia kezdeti formáját. (Legalábbis többé-kevésbé; csakúgy mint az ókori Athénban, kizárólag a tehetősebb férfiak szava döntött, a nők és szolgák véleménye nem számított.) Egyfajta külpolitikát is folytattak, Igából ugyanis 10, Kógából pedig 12 előkelőt jelöltek ki, hogy a határon találkozáskor tisztázzák esetleges nézeteltéréseiket.

Mindezek igencsak kedvező fényben tüntetik fel a két tartományt mint békeszerető közösségeket, melyek szépen haladnak a demokratikus berendezkedés megvalósítása felé. Joggal feltételezhető azonban, hogy ez az átalakulás meglehetősen bizonytalan viszonyok között zajlott, ugyanis mindkét tartományt kicsinyes belső ellenségeskedés gyengítette. Iga 300-500 földbirtokos famíliája, illetve a kógai 53 család állandóan civakodott egymással, de pontosan ezekben a viszályokban fejlesztették tökélyre mindazt, ami híressé tette őket.

Példának okáért mindenki védekezésre rendezkedett be. Napjainkban ezt a turistalátványosságként működő igai és kógai nindzsaházak szemléltetik. Az igai múzeumot már bemutattam, Kóga azonban azt állítja a sajátjáról, hogy sokkal hitelesebb.

A kógai nindzsaház, mely az intézményről szóló szórólap szerint „az egyetlen eredeti ilyenfajta épület”, csinos létesítmény sötét fafelületeivel, nádból és íves, szürke cserépből rakott tetejével, rejtett

szegletekkel, meredek lépcsőkkel, titkos zugokkal, csalafinta szekrényekkel, mely mind a nindzsák letűnt világát hivatottak megeleveníteni.

A látogatókat először Hukui Minogu, egy hihetetlenül eleven, kócos, manószzerű öregember fogadja, aki bemutatja a különböző furfangos megoldásokat, melyek segítségével a ház lakói megpróbálták elkerülni a közelgő veszélyt. Ezek közül néhány hasonló az Igában látottakhoz, mások azonban egyediek. Van itt például egy vasajtó, mely egy *kurába*, azaz kamrába vezet. Utóbbinak a mennyezete vasból készült, hogy senki ne tudjon felülről behatolni, a falai pedig vályogból, hogy hűs legyen odabent, illetve ne lehessen felgyújtani. Számos házban találni *kurát*. Amikor a világháború során gyújtóbombákat dobtak Tokióra, csak a *kurák* maradtak épen. Érdemes kipróbálni. Nagyon nehéz az ajtó. Azt gondolná az ember, zárva van. Nyilván egy behatoló is így vélekedne, és feladná, hogy bejusson. A ház lakói azonban tudják, hogy nyílik. Rajta, meg kell csak nyomni! Látják? Ezen az ablakon van egy rejtett retesz, melyet a keret mögé illesztett papírlappal vagy levéllel lehet kinyitni. Elég becsapni az ablakot, és a retesz máris bezárul. Vagy vegyünk szemügyre ezt az ajtónyílást. A mögötte levő létra az emeletre vezet, az álpadlózat azonban biztosította, hogy a tulajdonos azonnal eltűnhessen. Bárki, aki üldözi, csak a létrát veszi észre, amin nyilván felkapaszkodik. Látják itt ezt a gödröt? Ma azért áll benne víz, mert már nem használják többé kútként, a vízszint pedig megemelkedett, odalent azonban alagút fut, mely a szomszédos házba visz. Hogy a drótháló miért van? Nem a rossz szándékú látogatók ellen, csak azért, mert egyszer beesett egy macska.

Van azonban valami különös ebben a temérdek ravasz megoldásban és berendezésben. Sosem jöttem volna rá, ha nem világítja meg Tosinobu Vatanabe, a Kokai Történelmi Önképzőkör szikár, tanáros kinézetű elnöke. Van valami a nindzsák utódaiban és azokban, akik velük foglalkoznak, amitől majd kicsattannak az egészségtől, és eltelnek fiatalos lelkesedéssel. Tosinobu elmondása szerint a ház az Edo-korszakban, a 17. század végén épült, vagyis a nindzsák fénykora után. A tulajdonos, Mocsizuki Izumonkami egészen más megfontolásból alakította ki így az épületet. A családja

már évszázadok óta élt a környéken, rokonai pedig elismert gyógyítók hírében álltak. Kóga 53 vezető családja egyikének elsőszülött fiúgyermekének elsőszülött fiaként Mocsizuki megörökölte a szakmát, a házat pedig azért emelte, hogy ott készítse el a gyógykészítményeket. Ebből lett később az Omi Gyógyászati Vállalat. Valójában még ötven évvel ezelőtt sem hívták nindzsaháznak az épületet, hanem a „gyógyász házaként” emlegették. Ezzel magyarázható nem egy jellegzetessége: a *kura*, a tető nélküli konyha, mely lehetővé tette, hogy a füst a tetőtérbe szálljon, ahol különböző gyógynövények száradtak. Mocsizuki egyszerűen titokban akarta tartani mindazt, amit tudott. Újabb kori szóhasználattal élve tartott az ipari kémkedéstől, ezért régi nindzsa módszereket alkalmazott a saját igényei szerint. Bár minden bizonnyal egyetlen nindzsaházban sem találni ennyi titkos szerkezetet, mindegyik autentikusnak tekinthető.

Ha még emlékeznek rá, az igai nagyban hasonlít a most tárgyalt épületre – forgóajtó, üregek, eltüntethető létrák és rejtett fegyverek. Csakhogy utóbbi egyfajta „mindentbele”, mely a 19. század elején épült, az 1990-es években pedig újjáépítették a jelenlegi helyén, a városközponttól nem messze egy fás dombon. Nem egy titkos megoldás még ennél is későbbi. Az Önképzőkör meglepéssel nyugtázhatja tehát, hogy az igai tervezők Kógából merítettek ötletet az ottani nindzsaházhoz.

Így tehát – más-más szempontból ugyan, de – egyik sem tekinthető hitelesnek. Nem számít. A tárlókban látható tárgyak és maguk az épületek is érzékletesen szemléltetik az 1581 előtti nindzsák világát, mely sokban hasonlított bármelyik földműves életviteléhez. A *Hét szamurájban*, illetve annak vadnyugati átdolgozásában, a *Hét mesterlövészben* látható parasztok, akik szembenéznek a fosztogatókkal, valójában korai nindzsáknak tekinthetők.

Ugyanakkor az árnyékharcosok többek voltak pusztá harcos földműveseknél. Mindegyikük egy-egy közösséget képviselt, a közösségek pedig szoros kapcsolatban álltak egymással a becsvágyó földesurakkal és rablóbandákkal, illetve gyakran egymással szemben fellépő csapatok hálózatát alkotva. Mi haszna a nindzsatechnikáknak és az otthon védelmét szolgáló titkos

megoldásoknak, ha az ember háza leégett, családtagjait pedig elfogták, elkergették vagy megölték? Kellett egy hely, ahol biztonságban össze lehetett gyűlni, valamint fel lehetett halmozni élelmet és fegyvereket. Egy-két, de még inkább több erődre volt tehát szükség.

Nem olyan palotákra kell gondolni, melyek Japán-szerte megtalálhatók faragott kövekből rakott lábazattal, finoman megmunkált fatornyokkal és cserepes tetővel. Az Igában és Kógában emelt erődök jobbára egy központi udvar köré emelt földhalmok voltak, egyetlen bejárattal, tornyot vagy védművet azonban egyáltalán nem építettek hozzá. Tosinobu Vatanabe vezetett be ebbe a kevésbé ismert témába, mely a nindzsa társadalom természetére vonatkozó számos érdekes részletkérdésbe engedett bepillantást.

– Kógában mintegy ötszáz völgy található – magyarázta, épp ahogy megérkeztünk egy fákkal szegélyezett víztározóhoz. – Akkoriban mindegyik völgyben feküdt egy-két falu. Becsléseink szerint körülbelül két-háromszáz samuráj család létezett, de ezt senki nem tudja pontosan. Csupán az ötvenhárom kiemelkedő jelentőségű családot illetően van egyetértés. Ezek mindegyike birtokolt legalább egy erődöt, mint ahogy valószínűleg a többi család is. Amit ott lát a fák között, egy tipikus példa.

Ezzel megindult előttem felfelé egy rövid emelkedőn, melyet megtisztítottak az aljnövényzettől, könnyebb hozzáférést biztosítva a régészek és helyi iskolások számára. Egy takaró alatt szunnyadó óriásra emlékeztető, mégis nehezen meghatározható élőlényt idéző képződmény tárult elém. Halmok, földkupacok, mélyedések és laposabb részek váltakozva rajzolták ki a raktárhelyiségeket, folyosókat és falakat, melyekből fák sarjadtak. Mindent lehullott levelek borítottak. Tosinobu megpróbálta elmagyarázni, mit is látok.

Muraszame, mert hogy ez volt a vár neve, a víztározóvá duzzasztott egykori folyó völgye fölötti természetes magaslatra épült. Később a halmot átalakították, és kiástak egy néhány méter széles udvart. A kiforgatott földből lettek a falak. – Kizárólag földfalak, semmi tető, de még csak fából tákolt palánk se a fal tetején. Támadás esetén itt gyűltek össze a *busik*, vagyis harcosok. A nők és gyermekek addigra elmenekültek. – Jól kivehető volt a meredeken

megközelíthető főbejárat, valamint egy minden bizonnyal fegyver és élelmiszer tárolására alkalmas raktárhelyiség.

Aztán, ahogy a víztározóból kiemelkedő külső fal mentén észak felé haladtunk, hirtelen mélyedéshez értünk, mely valamikor nyilván a várárok lehetett, most azonban jóval a völgy alja fölött álltunk.

– Nem, ez elválasztóként szolgált a következő és az itteni vár között.

– Két erőd közvetlenül egymás mellett?

– Igen, ráadásul mindkettőt egy időben használták.

Dzsizen, a másik vár valószínűleg másodlagos védvonalnak számított, ahova szükség esetén vissza lehetett vonulni. Utóbbi kisebb volt – csupán 60 méter széles –, bejáratát, belső udvarait, rejtélyes mélyedéseit és halmait viszont ugyanolyan nehezen lehetett csak azonosítani.

Később, az autópálya mentén fekvő magaslatról jó kilátás nyílt az egész völgyre. Tosinobu egy körülbelül kilométernyire levő facsoportra mutatott, majd egy másikra. Valójában egy viszonylag kis területen nem kevesebb mint hét „várdomb” látszott alig pár száz méternyire egymástól, ugyanez az elrendezés igaz Kóga egészére vonatkozóan. A régészek összesen 180 erődöt tártak fel. Feltételezhető, hogy még ennél is több tűnt el nyomtalanul az esőzések következtében, vagy lett újra földművelési terület.

– Ezeket a helyeket rövid tartózkodásra tervezték – magyarázta Tosinobu. – Csupán egy-kettőben ástak kutat, némelyikben tavat alakítottak ki, általában azonban elmondható, hogy mindössze néhány napig lehetett használni egyhuzamban.

Eltűnődtem azon, vajon mire enged ez következtetni Kóga társadalmát illetően. Hány védője volt egy-egy várnak? Falunként hány nindzsával lehet számolni? Azért van ennek jelentősége, mert ez alapján meg lehetne határozni, mekkora ellenálló haderőt volt képes kiállítani a tartomány az 1579 és 1581 között zajló nagy támadások idején. – Nehéz lenne megmondani. Japán 1600-as egyesítése előtt nemigen tettek különbséget samuráj, földműves, kézműves vagy kereskedő között. A paraszt részben katonáskodással foglalkozott, esténként gyakran valamilyen kézművesterméket állított elő, néha pedig felkerekedett, hogy megpróbálja értékesíteni azt.

Várjunk csak! Az erődök mérete alapján, illetve a föld súlyát vizsgálva könnyűszerrel lehetne végezni alkalmas számításokat. Mégis mennyi időbe telt kialakítani egy ilyen várat? Nyilván nem sok. Egy ásatási tervrajzon 750 méter falszakasz szerepel. A falak átlagos magassága három méter lehetett, az átlagos vastagsága pedig kettő. Ez összesen körülbelül 6750 tonna földet jelent. Egy ember 4,5 tonnát tud megmozgatni egy munkanap alatt.²³ Ezzel számolva a felkeresett két erődöt ötven ember képes lehetett egy hónap alatt felépíteni, vagy akár két hét alatt, ha százan dolgoztak rajta. Elképzelttem, ahogy egy 500 lelkes közösség összefog, hogy megépítsen és fenntartsen két-három erődöt, ahol támadás esetén a férfiak, esetleg a családjukkal együtt, meghúzhatták magukat. Nem nagy létszámú támadó seregekre kell gondolni, sokkal inkább holmi hadúr könnyű zsákmányra számító csapataira. Elkezdtem számolni: 300 falu, mindegyikben 500 lakos, vagyis 150 ezres össznépeség, ebből mondjuk legyen 100 *busi* falunként, vagyis 30 ezer harcos...

Nos, talán. Tosinobu bizonytalannak tűnt.

– Amit egyáltalán nem tudunk, és nem is valószínű, hogy valaha is kiderül, hogy hány *busi* tartozott egy faluhoz. Elképezhető, hogy valamennyi férfi részben harcolt, de az is lehet, hogy szolgálk is voltak. Az erre irányuló kutatások csupán nemrég kezdődtek.

Az egyre inkább nindzsává váló földművesek nemcsak harci képességeik fejlesztésével foglalkoztak. Legalább olyan fontos volt a titokban végzett utazások alkalmával történő információszerzés. Ennek érdekében a nindzsák csatlakoztak a „vándorok világához”, vagyis azokhoz, akik anélkül járhattak-kelhetek, hogy magukra vonták volna a hatóságok figyelmét. Ehhez azonban a nindzsának képesnek kellett lennie gyanútlanul elvegyülni a bábosok, zsonglőrök, zenészek, énekmondók, vándorárusok vagy – mint leggyakrabban – zarándokúton levő *jamabusik* között. Utóbbiaknál egyik csoportnak sem volt jobb oka arra, hogy felkerekedjen, és senki sem számíthatott náluk kedvezőbb fogadtatásra, hiszen zarándokként állandóan úton voltak egyik templomból a másikba.

Nem messze a Negyvennyolc Vízesésétől áll egy szentély – az egyetlen, melyet a nindzsákkal való végső leszámolásakor porig égett nyolc közül újjáépítettek. Meglepően jó állapotban van: ferde

ereszcsatornák, finom faragásokkal díszített gerendázat és fatalapzatra emelt rönkfalak. A néhány melléképületből és a kis szentélyből álló együttes adott otthont a sugendó és egyben a szentély alapítójának, En nónak, akinek szeme és fogai valósággal ragyogtak sötét arcán. A buddhistává alakított, eredetileg sintoista szentélyt szögletes boltozat fedi. A pap nem ám valami mutatós köpenyegben, hanem egy Miki egeres pólóban és sortban jelent meg. Siet valahova, mondta, ezért csak pár percet tud ránk szánni, végül azonban húsz percig magyarázott. Megtudtam, hogy a már említett nyolc templom részét képezte a nyolcvannyolc szentélyt magában foglaló Zarándokok Útjának. Az egyes templomokat nemcsak a zarándokok keresték fel, hanem utazók, szerzetesek, színjátászok és csavargók is, egyszóval mindazok a bizonytalan eredetű elemek, akik részét képezték Japán középkori társadalmának, illetve távoli vidékekről hoztak különböző híreket és pletykákat. Oda Nobunaga éppen őket kívánta az irányítása alá kényszeríteni; ezért gyűlölte a Tendai szektát is, és ez volt az oka, hogy lerombolta templomaikat. Bár, amint az később kiderült, az igazság ennél azért árnyaltabb. Egy nindzsa aligha tájékozódhatott volna könnyebben a világ dolgait illetően, mint ha utazó *jamabusinak* adta ki magát, vagy akár az is lett.

Esetleg festő, netán költő. Mindegyikük szabadon mehetett, ahova csak akart. Állítólag Iga egyik leghíresebb szülőtte, Basó mester szintén nindzsa volt. Mint azt kivétel nélkül mindegyik japán kisiskolás tudja, Macuo Basó volt a haiku, vagyis az általában 5-7-5 szótagos sorokból álló, valamely évszakra való utalást tartalmazó, rejtett értelmű versforma nagymestere. (Mint azt Basó maga írta: „Mire jó, ha mindent elmondunk?”) A mai Iga-Uenóban született, ahol a munkásságát bemutató múzeum is működik, életében azonban állandóan úton volt, és látszólag bárminemű segítség nélkül eljutott, ahova csak akart.

– Vajon ki állta a költségeit annak, hogy egymaga kóboroljon parasztnak adva ki magát? – tűnődött Noriko. – Hogyhogy ennyi embert ismert? Mivel magyarázható, hogy mindig előkelő helyeken szállt meg? Csak bámult, aztán írt valami felettébb homályos értelmű versikét. Sokan nyilván gyanakodva nézték. Azt gondolhatták, biztos titkolnivalója van. Elképzélhető, hogy valami hadúr pénzelte, hogy

mindenről jelentsen neki, amit csak észlel. Ezért élhetett olyan jól anélkül, hogy valaha is dolgozott volna. Ezért gondolják sokan, hogy nindzsa volt.

Csakhogy a 17. században élt, amikor már senkinek sem volt szüksége nindzsákra, ezért aztán joggal merül fel a kérdés:

Basó, talányos
Haikuknak mestere –
Nindzsa-e vagy sem?

A 16. század derekán azonban még az igai és kógai nindzsák szolgálataira Japán-szerte igényt tartottak. Iga és Kóga tartomány nindzsái harminchét különböző területen álltak alkalmazásban, mindamellett, hogy saját harcosokat is foglalkoztattak. A továbbiakban néhány szokványos példáját adom olyan eseteknek és támadásoknak, melyekben nindzsa zsoldosok szerepelnek. Ezek a beszámolók csupán annyiban tekinthetők rendhagyónak, hogy írásos formában léteznek, és így bizonyítékul szolgálnak arra, hogy a nindzsákat nem egy esetben felbérelték, és egyáltalán nem a hűség köteléke fűzte őket az érintett hadurakhoz.

1559-ben, illetve 1561-ben, nagyjából ugyanakkor, amikor Iga vezetői kibővítették eredeti alkotmányukat, két támadás is volt, melyek során ugyanazon parancsnok (a Rokkaku család híres sarja, amelynek várát a sógun egy évszázaddal korábban nindzsák segítségével szerezte meg) mellett és ellen is harcoltak nindzsák.

Az első esetben a Rokkaku klánt elárulta egy Dodo nevű bizalmas, aki elfoglalt egy várat a Tokiótól mintegy negyven kilométerre fekvő Biva-tó partján. Rokkaku Josikata, a család feje elhatározta, hogy visszaszerzi az erődöt, ám többnapnyi sikertelen próbálkozás után hívatta az igai nindzsát, Tateoka Dósunt. Utóbbi, akinek sikerét előre megjósolták, 44 igai és négy kógai társával együtt érkezett meg. Tateokának úgy sikerült bejutnia a várba, hogy elemelt egy lámpást, rajta Dodo címerével, melyről aztán másolatot készített, majd egyszerűen besétált csapata élén, mintha Dodo emberei lennének. Mihelyt bent voltak, lángra lobbantották a várat, mire Rokkaku megindította a támadást, mely természetesen sikerrel végződött.

A Rokkaku klán amúgy nagy riválisa volt a szomszédos Aszai Nagamaszának. A két család már három nemzedék óta viszálykodott egymással. Történt egyszer, hogy Rokkaku Josikata elfoglalta Futó várát, mely szintén a Biva-tó partján állt, alig tíz kilométerre északra a Dodótól visszafoglalt erődtől. 1561-ben Aszai elhatározta, hogy visszaszerzi a várat. Két hadvezérét bízta meg – akik három igai nindzsát béreltek fel –, hogy terveljenek ki egy éjszakai akciót. E szerint, amikor a vár már lángokban áll, két irányból rohamozzák majd meg. Az egész, mint azt az egyik résztvevő hadvezér, Imai Kenroku elkeseredve tapasztalta dombtetőn felállított táborából, balul sikeredett. Nem volt se nindzsátámadás, se égő vár. Imai mégis megparancsolta – vagy legalábbis engedélyezte –, hogy csapatai kezdjék meg az ostromot. Amikor szóvá tette a késlekedést a nindzsák vezetőjének, Vaszaka no Kaminak, utóbbi szemére vetette Imainak, miért nem várt a jeladásra, vagyis hogy lángokba boruljon az erőd. Elismerte, hogy erre még nem került sor, de hát a nindzsák mégsem tartoznak magyarázattal mindazért, amit tesznek. A saját elképzeléseik szerint cselekednek, és a nindzsa harcmódot „egy, a Biva-tó északi partjáról származó szamuráj amúgy sem értheti meg”. Még nem volt azonban minden veszve. Imainak vissza kell hívnia a csapatait legalább egy órára, hogy a nindzsák akcióba léphessenek, és felgyújtsák a várat, azután következhet a roham. Ha nem tetszik a felvetés, közölte Vaszaka no Kami, a nindzsák fogják magukat, és hazamennek. Imai beleegyezett, azonban elfelejtette erről tájékoztatni társát, Iszono Tamba no Kamit. Miközben Imai emberei visszavonultak, Iszono mögöttük felsorakozott harcosai azt hitték, az ellenség támad, melynek következtében tragikus következményekkel járó „baráti tűzharc” alakult ki. Iszono egyik szamurája, aki mindenáron elsőként akart megütközni, rárontott Imaira, aki épp az emberei felé fordulva próbálta a sorokat rendezni, és lándzsájával hátba döfte. Imai katonái azonnal viszonzták a támadást. Húszan haltak meg, mire rendezték a viszonyokat. Időközben a nindzsák teljesítették küldetésüket (bár egyetlen beszámolóból sem derül ki, hogyan). Az erőd immár lángokban állt. Miután sikerült alakzatba rendezni az embereit, Iszono

megrohamozta és be is vette a várat, ezzel a maga javára fordítva a tulajdonképpen katasztrofális helyzetet.

Így került vissza egy vár a Rokkakuk kezére az igai és kógai nindzsák segítségével, hogy aztán ugyanazon árnyékharcosok közreműködésével elveszítsenek egy másikat.

TIZEDIK FEJEZET

A régi nindzsák alkonya

Ha éjszakai támadás ér, vagy ellenséges nindzsa hatol be a táborodba, minden bizonnyal a saját embereid hibáztak.

Nindzsáknak szóló útmutatás

A 16. század közepén, miközben Japán nagy részén állandó harcok dúltak, Iga és Kóga nindzsái sorozatos sikereket értek el. Viszont minél nagyobb hírnévre tettek szert, annál nagyobb kihívást jelentettek az ország egyesítésére törekvő bármilyen vezető számára. Mit ér a császár, valamint a helyettese, a sógun hatalma, ha a helyi nindzsaközösségek továbbra is képesek megőrizni függetlenségüket? A nemzet építésén fáradozó Nobunaga nem tűrhette ezt tovább. A végső összecsapás elkerülhetetlenné vált.

Az első baljós előjel Iga keleti szomszédjából, a Japán legszentebb szentélyeinek otthont adó Isze tartományból érkezett. Ez idáig az országnak ezt a részét – Kóga, Iga, Isze – még nem érte el az Oda Nobunaga felemelkedésével párhuzamosan terjedő erőszakhullám. A nindzsaviseleteket őrző öregember, Ueda Maszaru szavait idézve a több mint háromszáz faluközösséget számláló Iga olyan volt, mint „egy tájfun szeme – míg kívül csak úgy süvített a szél, középen nyugalom honolt”. Mindez azonban éppen megváltozni készült, ugyanis Isze tartományt az egykori kormányzóból lett hadúr, egy bizonyos Kitabatake Tomonori irányította.

Mivel ki akarta terjeszteni uralmát Igára is, erődöt építtetett magának a tartomány közepén levő Marujama-hegyen. Ezzel a lépésével tűnt fel az ambiciózus vezető Oda Nobunagának. Az ország egységesítésére irányuló hadjárata során Oda két iszei várat is elfoglalt, második fiát, Nobuót pedig elküldte Kitabatakéhez, hogy az fogadja örökbe. Kitabatake aligha mondhatott nemet az ajánlatra,

mely nyilvánvalóan a hatalma átvételére irányult. Amikor tehát 1576-ban Kitabatake meghalt – állítólag meggyilkolták – Oda Nobuo került Isze élére. Érthető, hogy Kitabatake rokonsága ellenezte az intézkedést, és ennek jegyében fel is lázadt. Nobuo leverte a felkelést, melynek résztvevői azonban Igába menekültek, ahol Oda egyik legádázabb ellenségéhez, Móri Motonarihoz folyamodtak segítségért. Nobuo tisztában volt azzal, hogy neki kell előbb lépnie, ezért 1579 elején az őt örökbe fogadó elődje által üresen hagyott marujamai erődbe vezényelte a csapatait. A helyi vezetők felismerték a veszélyt, és megelőző intézkedésre szánták el magukat. Pontosan tudták, mi a teendő, a várban tartózkodó nindzsa kémeik útján ugyanis mindenről értesültek. „Benyomultak Marujamába, a torony, a bástyák, a vár és minden egyéb pedig porig égett. Lerombolták a kapukat és a falakat, míg egyáltalán nem maradt semmi.”²⁴ (Ma emlékmű áll az események helyszínén.)

Amikor a túlélők jelentették, mi történt, Oda Nobuo felindultságában azonnal támadni akart. A hadvezérei azonban önuralomra intették emlékeztetve, hogy „az igai harcosok ősi idők óta nagyhírű, erős sereget alkotnak. Mivel nem közönséges érdekek vezérlik őket, mit sem törődnek a halállal, az ellenség láttán pedig vakmerően vetik magukat a küzdelembe. Nem ismerik a kudarcot, de még csak nem is tűrik, hogy valaha is kudarcot valljanak, az ugyanis örök szégyent hozna rájuk.” A túlélők közt volt azonban Nabuo megalázott hadvezére, Takigava Szaburóhei is, az igaiak legnagyobb bánatára. „Megalázó helyzet és szomorú eset” – mondták egybehangzóan. Takigava ragaszkodott az azonnali válaszlépéshez, Nobuo pedig támogatta, ami katasztrófális következményekhez vezetett.

Nabuo egyszerre három irányból indította meg a támadást szeptember közepén mintegy 12 ezres sereggel, az Iga keleti határán húzódó hegylánc hágóin keresztül. Oda Nobuo vezette az egyik szárnyat az Iga-Uenót a tengerparttal összekötő, kelet-nyugat irányú főút mentén. „Tízezer lobogó lengedezett az őszi szellőben, a napfényt pedig csak úgy szórta a temérdek tarka páncél és *szasimono* [a katonák hátához rögzített zászlócskák].” Miután éjszakára letáboroztak, Nobuo csapatai sűrű ködre ébredtek, de

tovább nyomultak előre „a meredek és borús völgyön át” Iszedzsi faluja felé, egyenesen az igai harcosok kezei közé:

Kiépített állásaikból ijakkal és puskákkal lőttek, majd kardot és lándzsát ragadva vállvetve harcoltak. Bekerítették az ellenséget, és a sziklás völgyek bejáratánál lekaszabolták őket. Mivel Nobuo serege csak a támadással foglalkozott, teljesen megzavarodtak, így aztán az igai harcosok, akik a hegyek árnyékában rejtőztek el, könnyűszerrel följük kerekedtek. Azután elkezdett esni, és már az utat sem látták. Az igai harcosok megragadták a lehetőséget, és mivel tudták, hogy mások is rejtőznek a hegyek között, hangos csatakiáltást hallattak. A jelre a vidéki szamurájok csapata összegyűlt, és minden irányból támadásba lendült. Az iszei szamurájok fejetlenül menekültek szerteszét a homályban. Futtukban végeztek velük a szűk völgyekben vagy a meredek sziklákon. Az ingoványos rizsföldek felé kergették őket, ahol körülvették a menekülőket. (...) Az ellenséges sereg összeomlott. Néhányan véletlenül egymást ölték meg, mások öngyilkosságot követtek el. Nem tudni, hány ezren veszítették életüket.

Nobuo másik hadoszlopa, amelyik déli irányból érkezett, hasonló sorsra jutott. A katonák között volt a hadvezér, aki állítólag végzett Kitabatake Tomonorival. Késő délután több százan körbekerítették, és halálra döfködték. A győzedelmes igai harcosok ezután visszavonultak a holdvilágos estében leszálló ködben. A harmadik hadoszlopot is megtámadták, körbevették, és megsemmisítették – Turnbull szavaival élve „így aratta a japán történelem egyik legemlékezetesebb diadalát a szokatlan harcmódor a hagyományos szamuráj taktika fölött”.

Valami tehát véget ért; Iga és Kóga nindzsa harcosai számára azonban végzetes folyamat vette kezdetét.

Bár két próbálkozásból kétszer vallott kudarcot, két évvel később Oda Nobuo harmadszor is szégyenben maradt, ráadásul az apja előtt, aki így fogadta: „Hiba volt rárontani Igára, még hozzá súlyos hiba.” Szavai úgy hatottak, mintha a csillagok lehullottak volna az égről. Megbocsáthatatlan baklövés volt Nobuo részéről, hogy hagyta

elveszni egyik hadvezérét. Nyilván, írta Nobunaga amolyan enyhítő körülményként, „ifjonti igyekezete” vezette tévútra Nobuót. Azzal is hibázott továbbá, hogy nem alkalmazott nindzsákat, folytatta Nobunaga, majd felszólította a fiát, térjen vissza az alapokhoz. Mit is mond Szun-ce? „Egy jól védett tartományba történő betörés előtt alkalmas tervről kell döntenititkos tanácskozáson. Elengedhetetlen megismerni az ellenség gyenge pontjait. Ha bekövetkezik a háború, legyenek *sinobik* [nindzsák] vagy vad szamurájok készenlétben. Ez önmagában győzelmet fog érni.”

Tudta, miről beszél. Két „vad szamuráj” Iga északkeleti részéről ugyanis nem sokkal korábban ajánlotta fel, hogy szívesen segít, ha Nobunaga úgy dönt, megbosszulja a történeteket. Azt javasolták, Kógán keresztül indítsa a támadást, arrafelé ugyanis kisebbek a hegyek, mint máshol. Nobunaga főhadiszállása saját várában, a Biva-tó keleti partján fekvő Azucsiban lenne. A pompás, hétszintes építmény felső két emelete egyedülálló, nyolcszög alakú torony volt, az egészből azonban sajnos mára csupán a kőalapzat maradt, 1582-ben ugyanis leégett. A palota mindössze 30 kilométerre feküdt Iga határától. Nobunaga mindenáron el akarta kerülni fia korábbi hibáját: ő maga észak felől tervezett támadni, miközben további öt hadoszlop szintén benyomul Igába északi, keleti és nyugati irányból, elkerülve az áthatolhatatlan hegyeket – mármint a számára áthatolhatatlan, az igai nindzsák számára azonban könnyűszerrel járható magaslatokat. A sereg továbbá nem 12 ezer főt számlálna, hanem 44 300-at, vagyis közel négyszer akkora haderő készült az invázióra, mint a csúfos véget ért korábbi hadjárat alkalmával. Amikor azonban 1581 augusztusában megindult a támadás, Nobunagát szédülés és verejtékezés kezdte gyötörni, mire visszavonultak Azucsiba.

Egy hónap alatt felépült, és újra készen állt, hogy felszámolja Iga demokratikus berendezkedését. Az alábbi sorokból pontosan kiderül, miért is virágozhatott fel Iga kultúrája, és miért is lehetett (legalábbis utólag szemlélve az egészet) olyan vonzó:

Iga lázongó népe napról napra egyre inkább különc és pimaszabb, próbára téve ezzel a türelmünket. Nem tesznek különbséget előkelő és alattvaló, gazdag és szegény között,

hanem valamennyien részt vesznek ebben a botrányos dologban. Érthetetlen számomra ez a viselkedés, tudniillik odáig merészkednek, hogy figyelmen kívül hagyják a rangot, és egyáltalán nem tisztelik a hatóság képviselőit. Engedetlenség, és meggyalázzák nemcsak a nevemet, hanem az ősi Udvar és a katonai hagyományokat is. Mivel fellázkodtak kormányunk ellen, bűnösnek találjuk őket, és megbüntetjük családjukat. Induljunk tehát szaporán Igába, és fenyítsük meg őket!

Mindvégig csak Igáról van szó. Igára irányult Nobuo minden dühe, Iga volt Nobunaga célpontja, és Igát támadta meg. Vajon miért nem Kógát, mely hasonló, egyenlőségre törekvő szemléletet vallott, ahol szintén nem tisztelték a hatóság képviselőit, és melyet ugyanúgy kinézhetett volna Nobunaga? Mivel nem állt rendelkezésemre semmiféle, írásokban fellelhető válasz, a Koka Önképzőkör fél tucat lelkes helytörténésze elé tártam a problémát.

Oda szavaiból világosan kiderül, hogy más indíték vezette, mint csupán a fiát ért megaláztatás és a hadvezére halálának a megtorlása. Mindaz, amit Iga képviselt, sértés és kihívás volt a számára. Mint jövőendő országegyesítő nem tűrhette az olyanokat, akik elutasítják a nagybirtokrendszer kiépítését, és ragaszkodnak az önkormányzatukhoz. Tudniillik ebben hittek Igában, legalábbis az én értelmezésem szerint: Oda azért nem kedvelte őket, mert demokratikus viszonyok között éltek. Mindezt tetézte, hogy a buddhizmus Tendai változatát követték, Oda viszont inkább a kereszténységet kedvelte, ezért ki nem állhatta az igaiakat.

– Marhaság! – hangzott Tosinobu meglehetősen tömör véleménye. Gazdag, ugyanakkor rég nem használt angol nyelvtudása volt, melyet a leginkább akkor mozgósított, ha meg akarta értetni magát. Rövid tétovázás után úgy döntött, folytatja, de japánul: – Kógában több Tendai szentély található, mint Igában, vagyis semmi köze a szektához. Továbbá Oda nem utálta a demokráciát. Azért támadta meg Igát, nem pedig Kógát, mert az utóbbi felajánlotta az együttműködését.

Igyekszem röviden összefoglalni, mi is történt. Kóga ötvenhárom vezető családjának egyike, a Szadzsi család feje felvette a kapcsolatot Odával, és közölte, hogy függetlenül a többiektől

hajlandó neki segíteni. Ez tekinthető a szövetség kezdetének. Amikor a többiek is felvetették a gondolatot, már nem számított újdonságnak.

– De mi vitte rá Szadzsi eredetileg? – értetlenkedtem.

– Amikor Nobuo 1579-ben megtámadta Igát, a tartomány sikeresen ellenállt, és azt hitték, ezúttal is győzni fognak. Nem ismerték fel az Oda serege által jelentett veszély mértékét. Nobuo Kógát is megtámadta, és Kóga el is bukott. Szadzsi megsejtette, mi vár rájuk, és tisztában volt az ellenség erejével. Amikor tehát Oda felvetette az együttműködés lehetőségét, igent mondtunk. Nem akartuk csak úgy odadobni az életünket a túlerővel szemben.

Utóbbi elképzelés a nindzsákra jellemző alapvető gondolat: inkább a túlélés, mintsem a szamurájok felfogása szerinti önfeláldozás.

– Tehát maguk jobb nindzsák voltak, mint az igaiak? – mondtam, mire hangos nevetés támadt. Bár Iga és Kóga berendezkedése sokban hasonlított, közös gondjaik megoldására pedig gyakran összefogtak, ezen a ponton mégis felsejlett egyfajta barátságos rivalizálás.

Ennél persze árnyaltabb a kép, a két tartomány ugyanis szoros kapcsolatot ápolt egymással a történelem során. Így voltak olyanok, akik ezúttal elutasították a Nobunagával való együttműködést, és inkább Igával tartottak:

A kógai Mocsizuki Csotaró nagy és erős katona, illetve heves természetű harcos volt. *Tacsiját* [hosszú, hajlott pengéjű kard] harc közben kereszt alakban lóbálta. Valaki odalépett hozzá, hogy megküzdjön vele. Ő elfogadta a kihívást, és megindult, hogy megölje a vetélytársát. Csotaró hárította a csapást, aztán hirtelen lesújtott, és eltörte vetélytársa mindkét lábát. [Csotaró] gondolkodás nélkül végzett ellenfelével. Nagy mestere volt a Kard Útjának, a tartomány valamennyi szamurájának mintaképe és példája volt.

A tény azonban, hogy egy-két kógai Iga oldalán harcolt, nem cáfolja azt a megállapítást, melyet Tosinobu és történésztársai vallanak. Oda Nobunaga Igához való viszonya egészen más volt, mint ami Kóga esetében. Mindez olyan következményekkel járt,

melyek majdnem megakadályozták Oda felemelkedését, mint azt majd a későbbiekben látni fogjuk.

Nobunaga haragja tehát Igára zúdult. Ezúttal nem lehetett arra számítani, hogy netán hibázni fog, mint ahogy kegyelemre sem. Nobuo is lehetőséget kapott, hogy valamelyest jóvátegye a két évvel korábbi kudarcát: ezúttal egy bő tízezres hadoszlopot irányíthatott, mely ugyanazon az útvonalon hatolt be Igába, mint azelőtt, végig az Aojama (Kék vagy Zöld Hegy²⁵)-folyó mentén, azzal a különbséggel, hogy most háromszor annyi embere volt. Anélkül jutott el Iszedzsi falujáig, hogy ellenállásba ütközött volna. Ott aztán „porig égette a házakat”. Pár kilométerrel északabbra, ahol két évvel korábban Nobuo seregét lemészárolták, felgyújtottak egy kolostort, egy „szomorú és szent helyet, mely miután eloszlott a füst, kívül-belül vöröslött a vértől. A papok és világiak holtteste az udvaron tornyosultak nagy kupacba hordva, vagy úgy heverték szerteszét, mint az őszi levelek.” Valamivel lejjebb a völgyben három harcos „kardélre hányta feleségét és gyermekeiket, majd teljes közömbösséggel felkerekedtek, hogy elhulljanak a harcban, tudva, hogy az asszonyokat és gyermekeket fogságba ejtették és elhurcolták volna”.

Iga védői időközben rájöttek, hogy esélyük sincs megismételni két évvel korábbi sikerüket. Csapataikat Uenóban (a mai Iga-Ueno), valamint nyolc kilométerrel délebbre, Marujama közelében gyűjtötték össze. Mivel képtelenek voltak ellenállni ekkora túlerővel szemben, a falvak védelmét szolgáló földvárakba menekültek.

A hadjárat gyorsan elérte célját – egyes források szerint két hét, mások szerint egy hónap alatt. A végső csapást Nobunaga tulajdonképpen két helyen mérte ellenfelére. Először a mai Iga-Uenótól pár kilométerre, az egykori Nabari-folyó árterületén fekvő rizsföldeken túl, nyugati irányban magasodó Hidzsajama-hegyen álló várnál. Norikóval egy reggel taxival felkerestük a helyet, hátha találunk valami említésre méltót. Manapság nemigen tartják számon a romokat, olyannyira, hogy a sofőrünk nem is hallott róla. Egy hosszú ujjú fehér ingbe és szürke nadrágba öltözött pap azonban útba igazított minket, és egy Szai-ren (azaz Nyugati Lótusz, utóbbi virág ugyanis különös jelentőséggel bír a buddhizmusban) nevű

templom felé irányított bennünket. A szentély közelében két, mogorva ábrázatú Buddha-szobor állt őrt egy lépcsősor aljánál, melynek tetején impozáns, szépen gondozott épületet találtunk meglepően nagy temetővel körülötte. A legalább tucatnyi teraszról álló, többhektáros területen több ezer sír emelkedett. De miért épp itt? Norikónak egy másik, süket és nagyon öreg paptól sikerült valahogy megtudnia a választ hosszas kiabálás után: igen, a temető mögötti magaslat a Hidzsajama, és ezen a helyen állt az erőd. A történetek négyszázadik évfordulójára emelt oszlop állít emléket az Iga no Ranként, vagyis Igai felkelésként ismert eseményeknek.

A védők hőiesen ellenálltak. Némelyek a várban maradtak, mások valamivel lejjebb rejtőzködtek el, és hagyták, hogy Nobunaga emberei felnyomuljanak az emelkedőn, majd földsáncaik mögül támadtak rájuk kardokkal, puskákkal, kövekkel és botokkal. Egy ideig sikerült is meghátrálásra kényszeríteni az ostromlókat. „Figyelembe véve katonáink bátorságát, a mai napon hadseregünk tovább öregbítette hírnevét mindannyiunk örömére”, írták a várórségről.²⁶ A legbátrabbakat kinevezték a Hidzsajama Hét Dárdájává, továbbá elhatározták, hogy éjszaka is rajtaütnek a támadókon, és végeznek parancsnokukkal „kivívva az ellenség csodálatát és tovább növelve a tartomány dicsőségét”.

Október 1-jén kora reggel, ahogy megindult a támadás, Nobunaga csapatai „olyan üvöltést hallattak, mint a forrásban levő víz, és mint arra számítani lehetett, sok amúgy tapasztalt és bátor katonának arra sem volt ideje, hogy magára öltse páncélját, és megkösse a derekán. Kardot és lándzsát ragadtak, és máris rohantak, hogy felvegyék a harcot.” Ezután elszabadult a pokol, mivel „egy erős hegyi szélökés elfújta a fáklyákat, a sötétben pedig barát és ellenség egyaránt eltévedt. Senki nem tudta, kire lőjön a nyilával, így a tartományi szamurájok [vagyis az igai harcosok] titkos jelszavakat kezdtek használni, miközben az ellenséges katonák akaratlanul is egymást gyilkolták.”

De hiába. A 30 ezres túlerővel szemben az igai harcosok végül visszavonultak a Hidzsajamába. „A hegytetőn teljes csend honolt. Nem hangzott fel csatakiáltás. A várvédők egyre sápadtabbak lettek. A hadiszerecse kezdett az ellenséges szamurájok javára billenni. Nagy kövekkel és fákkal készültek a közelgő támadásra. A

megmaradt harcosok olyanok voltak, mint a fa-Buddhák.” Végül az időjárás is ellenük fordult. Nagy forróság támadt, ráadásul a szél is megélénkült, ami kedvezett a tűz terjedésének. Nobunaga emberei templomokat gyújtottak fel, a tűz pedig felemésztette az egész épületegyüttest. „A lángok mint rossz előjel festették meg az ég alját. A tűzvész végül elült, a fekete üszkők azonban hónapokig megmaradtak.”

Az ellenállás délen tartott ki a legtovább, ahol a nindzsákat a sugendó szülőföldjére, a Negyvennyolc Vízesésig szorították vissza.

Mindössze néhány kilométerrel északabbra állt Kasihara²⁷ vára, mely mára – sok régi erődhez hasonlóan – mindössze erdős halom. Egykor egy kis közösség központjaként szolgált palotával, hadúri lakhellyel és sintoista szentéllyel. Az évek során többször átépített, az elődök tiszteletére emelt szentély még mai is működik. A ma látható egyszerű, tornácos épület, melynek szürke cserépből rakott tetejéről hiányoznak a felfelé kunkorodó ereszcsonnák, sokkal inkább tűnik lakóépületnek, mint templomnak.

– *Szentély!* – javít ki Noriko. – Sintoista szentély. A buddhistáknak vannak templomaik.

– Rendben. És mitől lesz sintoista?

– A kőoszloptól.

A tornácon lapos kövekből rakott két kupac, mintegy fél tucat köemlékmű, két kőlámpás és két váza látszott, benne friss virággal, bizonyosságul, hogy gondozott és működő szentélyről van szó, mely ráadásul számos funkciót tölt be egyszerre. Az egyik benti helyiségben a múltból származó emléktárgyak sorakoztak. Itt mezítláb és sajtó térdizülettel végighallgattam, ahogy a polgármester, Tomimori Kazuja Kasiharának mint az igai felkelés utolsó fészkeinek jelentőségéről mesélt.

A helyi hős egy bizonyos Takino Dzsurobei, aki a felkelés idején irányította a környéket. A szentélyt magunk mögött hagyva Tomimori egy villanypásztorokkal határolt, két rizsföld között futó ösvényen elvezetett minket a várhalomig. Az egyik irányban egy férfi elképesztően vastag öltözetben (csizma, kabát, fülvédővel ellátott kalap) a nem sokkal korábban pusztító tájfun által letarolt rizst aratta.

– Vigyázzon a kerítéssel! – figyelmeztetett Tomimori. – Áram fut benne, hogy távol tartsa az állatokat.

Nemsokára elértük a fával sűrűn benőtt várhalmot. Mögötte emelkedik a Sárkányisten Hegye. Vajon miért nem arra építették az erődöt, tűnődtem magamban. Mert túl magas és messze van. Az előttünk álló dombocska tökéletesen megfelelt: a völgy aljának szintje fölé emelkedik, jól belátni a környéket, a túloldalról pedig hegyek határolják. A várból magából azonban semmi sem látszott. Megemlítettem, hogy szívesen körbejárnám a helyet. Semmi akadály, hangzott a felelet, csak ne feledkezzünk meg róla, hogy ekkortájt rakja tojásait a *mamusi*. Tomimori mutatta az utat végig egy árok fölött a meredek sánc tövében futó ösvényen. Bal kéz felől szakadék húzódott. Minden bizonnyal a fal és a várárok maradványai látszottak. Azóta mindent betemetett a föld, teli pókokkal és viperákkal. Eredetileg is földvárnak épült? Igen, erősítette meg Tomimori, egyáltalán nem használtak követ, szilárd alapot sem emeltek, sőt tetőt sem.

Ez segített megérteni a történetet, melyet Tomimori mesélt Takinóról és arról a várról, ahol épp jártunk, miközben pókhálókat söpörtünk félre az arcunk előtt és lábunkkal felvertük a lehullott leveleket a *mamusiktól* való félelmünkben. Itt kerítette be Nobunaga serege Takinót és vele együtt három vezető hadvezérét is, Momocsi Szandajut, Hattori Hanzót és Nagato no Kamit. (Utóbbi viszonylag ismeretlen, a másik kettő azonban a maga nemében híres. Momocsinak a közelben volt háza, melyet még ma is leszármazottai laknak. Hattori Hanzó pedig, akinek Igától néhány kilométerrel nyugatabbra állt a háza és palotája, nem sokkal később Nobunaga örökösének leghűségesebb szövetségese lett.)

Néhány nap elteltével Takino olyasmihez folyamodott, amivel legelőször a 14. század kiemelkedő hadvezére, Kusunoki Maszasige próbálkozott. Egy sötét éjszaka, amikor felhők takarták a holdat és a csillagokat, arra utasította az asszonyokat és gyermekeket, hogy csatlakozzanak a férfiakhoz, és gyűjtsanak meg fejenként két-három fáklyát. „Olyan volt, mintha több ezren lettek volna a várban, amikor azonban elvonultak a felhők és előtűnt a hold, Nobunaga emberei tisztán láthatták, valójában hányan is tartják a fáklyákat. Amikor később fogytán volt az élelem, Takino arra utasította embereit, az őrlőkövek forgatásával keltsék azt a látszatot, mintha bőven lenne mit enniük.”

Időközben Takino egyéb módszerekkel is megpróbálta felvenni a harcot, amint az egy korabeli beszámolóból kiderül:

Iga jól képzett lakosai közül húszan, akik elsajátították a *sinobi no dzsucut* (a *sinobi*, vagyis a nindzsa lét mikéntjét), a váron kívül több helyen is tüzet gyújtottak, és a lángok segítségével felderítő műveleteket végeztek. Egymást követő éjszakákon hasonló titkos megbízatásokat teljesítettek, rajtaütöttek az ostromlók táborain, majd különböző módszerek segítségével felgyújtották azokat. (...) Több mint száz embert öltek meg, aminek következtében az ellenség félni és rettegni kezdett. Mivel egyáltalán nem tudtak pihenni, éberségük alábbhagyott.

Mindhiába. Esélyük sem volt a győzelemre. Takino feladta a várat, majd hadvezéréivel és a várvédők felével elmenekült. Ezután rombolták le az erődöt, bár nemigen maradt mit elpusztítani. A keleti sáncot hamar felverte a gaz. Sokan meghaltak. Hogy hányan? Némely forrás 300-500 áldozatot említ, ami valóban az eredeti ezer fő fele. – Nehéz volna megmondani – ismerte el Tomimori. – Van azonban egy történet, amely szerint a környék lakói azelőtt cukorkát készítettek bambuszlevélből, melynek az élével gyakran megvágják az ujjukat. Miután Takino elmenekült, az emberek abbahagyták a cukorka készítését, mivel annyi vérontást láttak már. Legalábbis sokaktól így hallottam. Ebből az elbeszélésből az derül ki, hogy feltételezhetően volt itt mészárlás, annak ellenére, hogy a várat békés körülmények között engedték át.

– Egyvalami biztos: a környéken valamikor nyolc templom állt, melyek mindegyike azért égett porig, mert a szerzetesek, utazók és előadók áradatának köszönhetően az ország bármelyik pontjáról származó hírek áramlását biztosító csomópontok voltak, ezáltal pedig a Nobunaga uralmát ellenző erők központjaiként szolgáltak.

Mostanra persze a régészek figyelmét is felkeltették a történetek. Csakhogy, magyarázta Tomimori, a hegy több család tulajdonát képezi, és senkinek sem sikerült elérni, hogy kivágják a fákat a feltárás érdekében. Nem érné meg a turisták miatt? Nincsenek turisták, világosított fel Tomimori. Ez meglepett. Hát nem úgy

tekintett mindenki erre a helyre, mint ahol a nindzsák utoljára megmutatták, mire képesek? Nem ezért emelte az emlékoszlopot a helyi hatóság az igai felkelés négyszázadik évfordulóján? Talán majd egy nap eljönnek. Nagy lehetőségek rejlenek ugyanis a várban. Ha megtisztítanak a fáktól, feltárulnának a falak és a kapubejárat, illetve ha feltárnák a menekülési útvonalat, egy tábla mutathatná a kíváncsi látogatóknak, merre távozott Takino, Hattori Hanzó és harcostársaik.

Déli irányba menekültek, a sebes folyású Taki Gava, azaz a Vízeselek Folyója fölött ma átívelő szűk út mentén, a Negyvennyolc Vízeselek meredek falú völgyében, ahol a sugendótanoncok és nindzsák évszázadokig edzették testüket és szellemüket. Pontosan tudták tehát, mit csinálnak. Mivel Nobunaga emberei a nyomukban voltak, meg sem álltak a negyedik vízeselelig. Ezen a ponton, ahol a víz egy sziklafalakkal szegélyezett medencébe zúdul, a régi ösvény véget ér. Szép időben csodás látványt nyújtanak a 30 méter magas sziklafalak, valamint a fehéren tajtékzó víz, mely ottjártamkor sajnos nem áttetsző, hanem kékeszöld színű volt a pár nappal korábban pusztító szélvihar által a hegyekből lesodort ásványi anyagoktól és algától. A folyó mentén tehát nem vezetett tovább út. A szurdok túloldalán azonban a fák között egy majdnem függőleges sziklafal magasodott, mely esőzések alkalmával zuhataggá változott, a kövek pedig akár el is vándorolhattak. Ez még manapság is megeshet. A *sugendzsák* és nindzsák ezen a bizonytalan úton jutottak a felső vízeselekhez, ahol aztán újabb kihívások vártak rájuk. Így tehát az üldözöttek is ezt használták, hogy eltűnjenek.

Az üldözők pedig vagy nem ismerték, vagy nem mertek nekivágni. Különbösen is sötétedett. Az éjféli régengeteg szinte teljesen felfogta az amúgy is halványuló fényt. Az is lehet, hogy hallottak a környéken őshonos gyíkról, mely a medencék és pangó vizek közelében érezte otthon magát, és akár két méter hosszúra is megnőtt. Nem tudni tehát, hogy kitalált vagy valós okok miatt, de inkább meghátráltak. Elképzelhető, hogy a vöröslő égbolt és a vízeselek neve – Akame, vagyis Vörös Szem, mely az En no első látogatása alkalmával látott vörös szemű tehénre utal – hatására rémlátomás tört rájuk. Hirtelen – szinte hallani őket, ahogy réműlettel a hangjukban jelentést tesznek feletteseiknek – minden elkezdett vörösen izzani, és feltűnt egy hatalmas vörös kígyó, ezért nem tudták folytatni a hajszát. Ezért

hívják ma a sziklák és zuhogó víz fölött felfelé vezető, újabban lépcsőkkel és fahidakkal kibővített ösvényt a Szent Kígyó Hágójának.

Az üldözöttek tehát megmenekültek, végül eljutottak lejaszu felségterületére, Nagoján túlra, 130 kilométerrel keletebbre. Itt, talán mert már nem jelentettek fenyegetést, szívesen fogadták őket, majd hagyták őket szabadon távozni. lejaszu nagyvonalú gesztusának azután érdekes következményei lettek.

A vereség folytán Iga hagyományos, faluközösségeken alapuló berendezkedése rövidesen összeomlott. Iga városát egy bizonyos Tódó Takatora kapta meg, aki jó szolgálatot tett a hadjárat során. A hegy tetejére mutatós palotát építtetett, mely ma is meghatározza a település látképét. A temérdek finoman megmunkált kőből emelt, sűrű háztetejű, pompás gerendázatú épületek egy nyílt térre néznek, ahol ünnepi alkalmakon az iskolások nyilazást gyakorolnak. Már maga lejaszu is kincsként tekintett a helyre. Igazi hatalmi központ, melyhez fogható korábban nem létezett, és pontosan kifejezi, hogy a régi világ végérvényesen megbukott.

Az emlékek azonban tovább élnek, csakúgy mint a családok. A véletlennek köszönhetem, hogy találkoztam a Takino és a Momocsi család két leszármazottjával.

Takino soha nem fogott többé fegyvert, sikerült fegyverszüneti megállapodást kötnie, ezután letelepedett, megnősült, és számos gyermeket nemzett. Ezért hívnak még ma is számos falubelit Takinónak, magyarázta Tomimori, miközben hátrahagytuk a földsáncot borító erdőséget.

– Látja ott azt az embert, aki épp rizst arat? Ő is Takino. – Ezzel odaszólt az illetőnek. – Takino! Ez a férfi Angliából jött, hogy lássa az ősei várát.

A Negyvennyolc Vízesés kapujául szolgáló faluban, Akamében találkoztam a jókedvű étterem-tulajdonossal, Ueda Maszaruval, aki megmutatta a padlásán sorakozó, nagyanyjától rámaradt nindzsaöltözeteket. A nagyanyja pedig Momocsi volt, annak a Momocsi Szandajunak a leszármazottja, aki együtt menekült Takinóval, amikor átengedték a várat Oda Nobunagának.

Nevek, szentélyek, templom és emlékművek idézik meg 1581 őszenek eseményeit. Létezik azonban egy eldugott hely, ahol szinte minden olyan, mint akkor lehetett. Kanyargós út vezetett a sűrű erdőn keresztül, majd le a kies völgybe, ahol a teraszos rizsföldek között állt álmaim otthona, ha valaha is úgy döntenék, hogy Japánban kívánok letelepedni. Hullámos cseréppel fedett tornácról nyíló súlyos kapu vezetett a zen stílusú udvarra, benne napfényben fürdő, őszi bokrokkal szegélyezett kis tó, kavicsos ösvények és kövek, melyek egyikén egy mélyen szunyókáló macska csücsült. A kétszárnyú épület úgy ölelte körül a kertet, mint egy ékszer a foglalata. És valóban – az egyszerűségében tökéletes csupa sötét fafelület és kékesszürke cserép ékszer volt.

Mint minden műalkotást, ezt az egyszerű szépséget is kemény munkával gondozták, méghozzá a kocsibeálló végén található garázs felől feltűnő, piszkos pólós, farmernadrágos és sáros bakancsos férfi. Neki volt az általam valaha látott legszebb – nincs rá más szó – férfiarca, nem beszélve arról, hogy ötvenes éveiben járhatott. Ő volt Momocsi Mikjo, Momocsi Szandaju egy újabb sarja.²⁸ A ház már akkor is a Momocsi család birtokában volt, és mind a mai napig ők a tulajdonosaik. A kertben található egyik méretesebb kő volt rá a bizonyíték, melyet „az igai felkelés 350. évfordulóján helyezték el” 1931-ben. Momocsit tartózkodó méltóság jellemezte, ami a nagy múltú családok sajátja. Tudják magukról, kicsodák, hol a helyük, és azon fáradoznak, hogy tovább éltessek az otthonukat, családjukat és örökségüket. Momocsi végzettsége szerint kertész volt. A garázs teli volt különböző gépekkel, a kocsibeállón egy talicska és egy régi kád, valamint kerekek, dobozok és tégelyek heverték szanaszét. Szerencsém volt, hogy otthon találtam, illetve Noriko jól tette, hogy előzetesen felhívta, és elmagyarázta neki, miért is szeretnék vele találkozni. Abba is hagyta a munkát, és mesélni kezdett.

– Igen, a ház még a felkelés előtt épült. A cserepeket azóta kicserélték, illetve a külső falakat is felújították, belül azonban minden eredeti. – Felettébb érdekes, hogyan maradhatott fenn, figyelembe véve, hogy a környéken gyakran fordulnak elő földrengések. Nyilván a szerkezetében rejlik a magyarázat. – A régi módszerrel készült, vagyis szögek nélkül. – magyarázta Momocsi.

Ez rugalmasságot biztosított az épületnek. Lehet, hogy a cserepek lepotyognak, a ház váza azonban ép marad.

– Sokat meséltek önnek az igai felkelésről? – érdeklődtem.

– Bizony, sokat.

– Akkor nyilván tudja, mi történt, miután feladták a várat.

– Senki nem tudja pontosan. Nincs írott forrás. Momocsi Szandaju azonban biztos ott volt Takinóval, amikor tárgyalás útján vették rá Oda Nobunagát az ostrom felfüggesztésére. Állítólag háromszáz embert ölt meg naponta. (Vagy csupán egy bizonyos napon, ami inkább megfelelne a számoknak?) Szandaju nyilván megmenekült, mivel én itt vagyok, a tőle származó tizenkilencedik nemzedék képviselőjeként. Takino és Momocsi egyaránt túléltek a történeteket, annak ellenére, hogy hét évvel korábban mindketten tagjai voltak a Nobunaga fia fölött diadalmaskodó hadseregnek.

A két család története szorosan összefonódott. Mint azt Momocsi is megjegyezte, az ősi családok egymás közt házasodtak. – Az anyám Takino – közölte, miközben a fejével egy vénséges asszony felé biccentett, aki görnyedten botorkált keresztül az udvaron.

A nindzsák múltját nemcsak az egykori erődök helyén található, fával benőtt halmok, a szentélyek, templomok és nevek őrzik. Ott van a génekben is.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Nobunaga bukása, lejaszu felemelkedése

Ha mögöttes villámlik, az jó előjel, ha előtted, óvakodj.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Nobunaga hatalma egyre csak nőtt. 1582 áprilisában az uralkodó támogatásával látványos diadalmenetet rendezett Kiotóban, melynek során 130 ezer katona masírozott és lovagolt órákig teljes felszerelésben a császári emelvény előtt. Mindeközben Nobunaga ügyelt arra – mint arról Fróis atya beszámol –, hogy „hencegésével magára vonja a figyelmet”: menet közben leszállt a lováról, és egy bíborvörös bársonnyal borított, aranyozott gyaloghintóba ült, melyet a jezsuitáktól kapott ajándékba. „Soha azelőtt nem zajlott még olyan rendezvény, ahol ennyi remek lovas és pompás öltözetű katona vonult volna fel”, írta egy japán szemtanú. „A nézők, akár gazdagok, akár szegények, életük végéig emlékezni fognak, milyen nagyszerű időben éltek.” A császár el volt ragadtatva. Egy hónappal később Nobunagának adományozta a sóguni tisztséget. Nobunaga azonban egy újabb, Honsú nyugati felébe irányuló hadjárat előkészületeivel volt elfoglalva. A sógunátus várhatott.

Ekkor történt, hogy egyik hadvezére, Akecsi Micuhide ura ellen fordult. Senki sem tudja pontosan, miért, fennmaradt azonban egy történet, mely szerint Nobunaga szidalmazta Akecsit holmi romlott hús vagy hal miatt. Az is lehet, hogy Akecsit csupán a hatalomvágy vezérelte. Függetlenül attól, hogy bosszúból vagy becsvágyból cselekedett-e, elérkezettnek látta az időt, hiszen Nobunaga ekkorra már majd mindegyik ellenségével leszámolt. Június 19-én, mielőtt megindult volna nyugat felé, Nobunaga a kiotói Honnódzsi templomban szállt meg. Akecsi ekkor megindult 13 ezer emberével

egy közeli várból a Honnódzsi felé, hogy – mint állította – Nobunaga megszemlélhesse a csapatokat a hadjárat előtt. Csak a legközelebbi társai ismerték valós szándékát.

A templomot körbevették a puskával felszerelt katonák. Nobunaga már amikor az első lövések eldördültek, tudta, hogy minden elveszett: „Árulás! Ki a hitszegő?” A szárnysegédje megmondta neki. Nobunaga ekkor ijat és lándzsát ragadott, hogy szembeszálljon támadóival. Már lángolt az egész épület, a karját pedig puskagolyó sebesítette meg, amikor bezárkózott egy hátsó szobába, és öngyilkos lett. Azt akarta, hogy testét feleméssze a tűz.

Az ezt követő zűrzavar tizenegy napig tartott – Nobunaga örököse, Nobutada szintén *szeppukut* követett el, a harmadik fiát magára hagyta a serege, egyik unokatestvérét pedig árulás vádjával kivégezték –, mígnem Nobunaga egyik régi szövetségese, Hidejosi legyőzte Akecsit, levágott fejét pedig közszemlére tette a Honnódzsi üszkös romjai között. Pozícióját azzal erősítette meg, hogy nagyszabású temetést rendezett urának. 1584 derekára Tojotomi Hidejosi, Japán leendő egyesítője már magáénak tudhatta az ország középső részét, mégis békét kötött legfőbb riválisával, lejaszuval, aki később megalapította saját uralkodócsaládját, és végleg megerősítette az ország egységét.

Mégis hogyan lehetséges, hogy Nobunaga egyik leghűségesebb társa megmenekült? Ura halálakor lejaszu az Oszakától délre található Szakaiban tartózkodott, mindössze negyvenöt kilométerre Kiotótól. Futár közölte vele a borzalmas hírt. Bár megrettent, kötelességének érezte, hogy bosszút álljon Nobunagáért, viszont kis létszámú serege erre alkalmatlan volt. A másik lehetőség az lett volna, ha Kiotóba megy és becsületét igazolandó öngyilkosságot követ el. Már fel is kerekedett, amikor egyik tanácsadója javasolta, hogy nagyobb szolgálatot tenne halott urának, ha inkább visszatérne a 150 kilométerrel keletebbre fekvő Mikavában (mai Aicsi prefektúra) levő főhadiszállásra, hogy sereget toborozva elégtételt vehessen a sógun halála miatt. De vajon hogyan jusson át Igán anélkül, hogy Akecsi emberei feltartóztatnák, banditák támadnának rájuk, vagy a korábbi veszteség miatti bosszúvágytól fűtött nindzsák végeznének velük? Egy Haszegava nevű szolga felajánlotta, hogy segít keresztülvágnia a tartományon, ugyanis már Oda Nobunagának is

segítségére volt az igai felkelés alkalmával. El is indultak, miközben (A. L. Sadlernek, lejaszu életrajzírójának kifejező, ám forrásokkal nem igazolt elbeszélésére utalva) „egy őr az alabárdjával a parasztok előtt hadonászva igyekezett megtudni tőlük valamit, miközben egy másik pénzt osztogatott ugyanezzel a céllal”. Negyven kilométer megtétele után elértek a Kizu-folyóhoz, melyen éppen nem közlekedett komp. Ekkor elkoboztak két tutajt, melyeket az alabárdos el is süllyesztett, miután átkeltek. Ezután következett a 8. században rövid ideig fővárosként működő, később a kerámiaiparáról elhíresült Sigaraki városába vezető 25 kilométeres szakasz „szakadékokkal tarkított, banditáktól hemzsegő hegyi ösvényeken”, így jutottak el Kóga és Iga határáig, ahol az egyik igai vezető, Hattori Hanzó, aki már értesült lejaszu szorult helyzetéről, segítségükre sietett.

Hattori Hanzó egy híres szamurájdinasztia második nemzedékének képviselőjeként már kamaszkorában hírnevet szerzett magának harci képességeivel, 1570-ben pedig győzelemhez segítette Oda Nobunagát az anegavai csatában. Ekkor érdemelte ki az „Ördög” ragadványnevet. Igaiként azonban nem sokkal később néhai ura ellen szállt harcba az igai felkelés során. Egyike volt azoknak, akik Iga bukása után a Negyvennyolc Vízeséshez menekültek, és lejaszu felségterületén húzták meg magukat. A nagylelkű vendéglátásból idővel szövetség formálódott. Addigra Hanzó, az Ördög bizonyára már Igától valamivel nyugatabbra fekvő otthonában lehetett, melyről azt feltételeztem – figyelembe véve Hanzó hírnevét –, közkedvelt turistacélpont lehet manapság. Így aztán taxiba szálltam Norikóval, hogy felkutassuk a helyet.

Alapvetően csalódnom kellett. Igától néhány kilométerre egy kanyargó út, majd szűk sikátor vezetett pár házikó mellett egy lépcsősorhoz. A csúszós földbe vájt lépcsőfokok egy körülbelül 50 méter széles tisztásra vezettek. Egy tábla szerint itt láthatók Hattori egykori várának, Csigacsinak a romjai. Csakhogy sehol nem találtunk semmit. Az eddig felkeresett várdombokon legalább látszottak a falak körvonalai, az árkok és a bejárat. Ez azonban teljesen lapos volt. Talán egyszerű lakóház állt itt, nem is palota. A bokros tisztás kellemes piknikező helynek tűnt, viszont szemmel

láthatóan hónapok óta nem járt ott senki, és a pókok mindent belaktak. Noriko egyre csak a pókhálókat kerülgette, pedig nem is irtózott a rovaroktól. – Ez itt – magyarázta egy sárga lábú pókra mutatva – egy *dzsorigama*, vagyis szajhapók. Azért hívják így, mert nemcsak legyet eszik, hanem a hím egyedeket is. – Számos sírköszörű, vésett kőoszlop emlékeztetett a hely jelentőségére. Az egyikén ez állt: „Itt született Hattori Hanzó, aki tizennyolc évesen Tokugava Iejaszu szolgálatába állt.” Egy másikon az igai felkelésben elesettek lelki üdvéért szóló könyörgés szerepelt.

Különös: a fákat kivágták, felállították az emlékműveket, de vajon járt azóta egyáltalán valaki errefelé, hogy megzavarja a pókok nyugalma? A taxis már indult volna vissza, mégis szerettem volna választ találni a kérdésekre. Miután visszabaktattunk a lépcsősoron, meghajlással köszöntöttük egy vadul csaholó kutya gazdáját. A sovány, szögletes vonásokkal rendelkező, ötvenegynéhány éves, csillogó szemű Cukii Kacuja fazekasként dolgozott, és a helyi minták nagymestere volt. Felemelt egy szögletes vázát a kemence mellől, és mesélni kezdett az igai cserépáruról. Felhívta figyelmemet a szándékosan egyenetlen felületre, illetve az egymásba mosódó fekete és fakó sárga színekre, mely megoldást „esőnek” nevezte. Eszembe jutott valami, amit pár nappal korábban hallottam: a híres brit keramikus, Bernard Leach egyszer Igában járt. A színük, egyszerűségük és megmunkálatlanságuk miatt kedvelte az itteni agyagedényeket. Állítólag St. Ives-i műhelyében van is néhány eredeti darab. Még sosem jártam nála. Elhatároztam tehát, ha majd jobban felkészültem, elmegyek hozzá. Most azonban arra nyílt lehetőségem, hogy bepillantást nyerjek a művészet rejtelmeibe – sőt ki tudja, netán szerezhetek egy...

Nem. Nevetséges elképzelés. Nem volt időm ilyesmivel foglalkozni. Inkább gyorsan megemlítettem Hattori Hanzót. Tudni szerettem volna, mégis hány látogató fordul meg itt Japán más részeiről és a környékről egyaránt, hogy megismerje a múltját – Egykét ember hetente. Ebből minden ötödik külföldi – magyarázta Cukii. – Ezt vajon honnan tudta? Netán mindenkivel elbeszélgetett? És mi derül ki ebből az arányból? A taxis már igencsak türelmetlenkedett, így aztán muszáj volt indulni.

Ha Hattori valóban Csigacsiban tartózkodott, amikor lejaszu Igába ért, mindössze 14 kilométerre volt lejaszu csapatától, egy napi lovaglásra északi irányban, azon a hegyen túl, ahol Iga és Kóga vezető családjai egykor összegyűltek, hogy elrendezzék problémáikat. Hattori irányítása alatt a tartomány északi határán fekvő Cuge falu 200-300 lakosa, valamint száz kógai indult lejaszu megsegítésére.

Vajon melyik utat választották? Nem egyszerű kérdés. Természetesen ott volt a kelet felé vivő, sokak által használt Tokaido, melyen azonban mindenféle nép megfordult. Közülük néhányan biztosan Nobunaga utódját keresték, míg mások bármikor feltartóztatták volna Hattorit, hogy bosszút álljanak rajta mint Nobunaga szövetségesén, aki vele tartott az Iga elleni hadjáratban.

Az tűnt ésszerűnek, ha a hegyek felé veszik az irányt, vissza azon az úton, melyet Hattori valószínűleg éppen megtett. Az út még ma is létezik. Sigarakit a kirakatokban sorjázó kerámiafiguráival gyorsan maga mögött hagyja az ember. Az út, mely akkoriban aligha volt szélesebb egy lónál, sűrű erdőségek közt tekereg. A hegytetőre érve remek kilátás nyílik a fákon túl elterülő igai alföldre. Ma a tehetősebbek kikapcsolódását szolgáló vidéki klubépület mellett halad el. A hely történelmi jelentősége abban áll, hogy itt Otogénél, a hegytetőn találkozott egymással a tizenkét igai és tíz kógai család. Nem mellesleg a fél tucat út közül, melyek összekötik a két tartományt, ez a legjelentéktelenebb és legnehezebben járható, úgy tűnt továbbá, a helyi illetékesek biztosan tudják – mint az kiderült egy viszonylag újnak tűnő faoszlop feliratából –, hogy „Tokugava lejaszu ezen az úton jött Igába”.

Mindezt el is hittem, erre utalt ugyanis valami más is. A faoszlop tövében egy másik letört jelzés látszott, rajta komor szöveg. Amikor lejaszu 1603-ban sógun lett, szólt a szöveg, mindenhova rendfenntartókat nevezett ki. „Itt volt a környék vesztőhelye.” A hely mind a mai napig látogatható.

A cédrusok között füves gyalogút vezetett lefelé. A sima kérgű, magas lombosú fák amolyan középkori apátságokra jellemző félhomályba burkoltak (legalábbis európaiként ilyen érzésem támadt). A földön a napokkal korábban tomboló szélvihar által letördelt ágak heverték, a rezdületlen levegő pedig a lassan rothadó

levelektől volt súlyos és párás. Végül egy kicsi tisztásra értem, ahol két, kőből rakott emlékoszlop fogadott. A verőfényben olyan volt, mintha valami szabadtéri kápolnában lennék. Az oszlopok mellett vázákat láttam, bennük friss virágokat. Mindkét kőtömbön írás állt.

– Buddhista imák – magyarázta Noriko. – Hogy az itt kivégzettek lelke békében nyugodjon.

– Hogy szól?

– *Namjo horem...* – kezdte olvasni. – Szanszkritul van. Nem értem. De inkább ne paptól kérj segítséget. Biztos órákig magyarázna.

Vajon hányan veszítették itt az életüket? Bűnözők voltak, vagy netán helyi nindzsák, akik folytatták az lejaszu elleni küzdelmet, még húsz évvel az után is, hogy Iga elesett? Akárhogy is, ennek a gyászos helynek megvan a maga története. lejaszu rendfenntartói azzal szereztek érvényt uruk akaratának, hogy helyieket ítélték halálra, akiket viszont nem tudtak hol kivégezni. lejaszu erre megüzente, hogy a hegyre vezető út mentén találnak alkalmas helyet. Ott hajtsák végre a kivégzéseket titokban, nehogy a konok harcos földbirtokosok megakadályozzák.

Azért javasolhatta a helyszínt, mert személyesen járt erre, már ha hihetünk a táblának. Elképzelhető. Ezt senki sem fogja megtudni pontosan. És éppen ez volt lejaszu szándéka. A legközelebbi és lojális bizalmasait leszámítva aligha merte bárkinek is elárulni a hollétét. Hogyan csinálta? Ugyanolyan módszerekkel, mint amilyeneket számos uralkodó alkalmazott, kezdve Kína első császárától egészen Szaddám Huszeinig. Nem mintha erről beszámolnának a források, a helyi történészeknek azonban nincs kétsége efelől. Josihisza Josinori, a Kokai Idegenforgalmi Bizottság tagjaként tisztában van a történetekkel. – Nincs bizonyíték arra, hogy erre jött. Elképzelhető, hogy két-három másik útvonal valamelyikét használta, a hasonmásai ugyanis választhattak.

– Volt hasonmása? – csodálkoztam.

– Bizony. Minden hatalmasságnak volt hasonmása, a merényletek miatt. Előfordulhatott, hogy a hasonmásokat többen őrizték, mint magát lejaszut, így aztán a helybeliek gyakran állították, hogy erre vagy arra látták elhaladni kíséretével.

– Honnan tudták vagy sejtették?

– Nem mutatták az arcukat. lejaszu páncélját, sisakját és színeit viselték magukon, ugyanúgy néztek ki, és képtelenség volt megállapítani, melyikük az igazi. Így aztán biztonságban tudhatta magát ezen az úton.

lejaszu húzása bevált. Hattori Hanzó mintegy háromszáz harcostársával együtt sikeresen elvezette lejaszut Iga északi határa mentén Iszébe. Jól érzékelteti, milyen veszélyes volt az út, hogy lejaszu nindzsái elfogták a hírhedt banditát, Ikkihara Gendát bandájával együtt, illetve hogy lejaszu egyik szolgáját, aki másik úton haladt, egy másik csapat meggyilkolta.

Végül egy héttel később az Isze-öbölben fekvő, az északi Nagoja irányába futó vasútvonal mentén elhelyezkedő Siroko nevű településnél érték el a tengerpartot. Itt felfogadtak egy kereskedőt, aki hajlandó volt átvinni hajójával a társaságot az öböl túloldalára. (Talán érdemes megemlíteni, hogy Sadler elmesél egy bizonytalan eredetű és valószínűleg történetet arról, hogy amikor Akecsi emberei végigkutatják a hajót, lejaszut sebtében elrejtik a rakomány között. Amikor pedig a lándzsákkal ide-oda döfködő katonák egyike megsebesíti lejaszut, annak van annyi lélekjelenléte, hogy letörölje a vért a lándzsa hegyéről, nehogy lebukjon.)

A küldetés sikere nagy hatással volt lejaszura. Azzal fejezte ki háláját, hogy karddal és ajánlólevéllel jutalmazta meg vezető nindzsáit. Utóbbiak pedig, akik soha azelőtt nem tartottak ki holmi idegen mellett, mégis hűségesek maradtak hozzá. lejaszu nagylelkűsége, a nindzsák segítségével, lejaszu jutalma, végül a nindzsák ragaszkodása mind egy erős kapocs létrejöttét eredményezték, mely később szerteágazott. Húsz évvel később lejaszu a nemzet egyesítője lett, akinek olyan békét sikerült megteremtenie, mely kétszázötven évre meghatározta az ország sorsát. A béke azonban azt is jelentette, hogy az évszázados háborúk során megszületett nindzsák többé már nem kémkedhettek és hajthattak végre hagyományosan rájuk jellemző titkos feladatokat. lejaszu új, bár jócskán jelentéktelenebb szerepet szánt nekik az immár békés országban.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A végső harc

A harcban gyakran kavarodás támad, ezért harcosaid előre egyezzenek meg egy jelben.

Nindzsáknak szóló útmutatás

lejaszu, Japán harmadik egyesítője, húsz évvel később ett csak az ország teljhatalmú vezére, uralma alatt vette kezdetét a nindzsák lassú hanyatlása, melynek során előbb békével meggyengítette őket, végül jóindulattal végzett velük.

Időközben azonban Japán második egyesítője, Hidejosi idején a nindzsák mintha nem is vettek volna tudomást a változásokról, folytatták hagyományos életformájukat, igaz nem Japánban, hanem idegenben. Miután Hidejosi, „Japán Napóleonjaként” megvalósította az egységet, az ország régi birtokának, Korea visszaszerzésén kezdett el ábrándozni, mely első lépésként szolgált volna egy sokkal nagyobb szabású terv, nevezetesen Kína meghódításának megvalósításához. Az 1592-es hadjáratban részt vett egy bő százfős igai nindzsa különítmény, mely harcolt a szöuli vár ostrománál is. Az egészből azonban nem lett semmi. A koreai hajók elvágták a japán sereg utánpótlását, otthon pedig Hidejosi inkább saját maga szórakoztatásával volt elfoglalva. 1598 nyarán a 63 éves Hidejosi megbetegedett, és egy közkeletű megfogalmazással élve végigment a sötét úton a Sárga-forrásig, végül a Fehér Jádepavilon vendége lett. A mindössze ötéves utód nevében régenstanács kormányzott. Időközben felütötte fejét a pártoskodás, a feszültségek egyre csak nőttek, a fegyveres konfliktus elkerülhetetlennek tűnt.

lejaszu mint a leghatalmasabb régens kapta Kantó régióját, vagyis Honsú keleti tartományait. Mivel nem vett részt a koreai hadjáratban, alkalma nyílt kiépíteni a saját központját Edoban, az egykori halászfaluban, melyből idővel kifejlődött a mai Tokió. Immár lejaszu

és engesztelhetetlen ellensége, Isida Micunari kezében volt az ország sorsának alakulása.

A harc annak rendje és módja szerint meg is indult. Mint valami óriási sakkjátszmában, úgy estek el sorra a fontosabb utak, a tengerparti Tokaido és a szárazföldi Nakaszendo ellenőrzését biztosító jelentős erődök. Az összetűzés végül a japán történelem során vívott legnagyobb ütközettel ért véget a Nakaszendo mentén, a Kiotótól mintegy száz kilométerre fekvő Szekigaharánál.

Mire a csatára valóban sor került október 21-én, olyannyira köztudottá vált a helyszín és az időpont, hogy sokan előre kivonultak a közeli dombtetőre teáskannáikkal és elemózsiájukkal, hogy szemtanúi lehessenek az összecsapásnak. A magaslat remek rálátást biztosított a csataterre, melyet szinte körülöleltek a hegyek, leszámítva, hogy ködös reggel volt. Aznap körülbelül 160 ezren vettek részt az ütközetben, melynek menetét nehéz lenne itt összefoglalni.

A nindzsák iránt érdeklődők számára két dolgot kell megemlíteni.

A csatát végül lejaszu nyerte meg, mely nagyban annak volt köszönhető, hogy jó néhány hadvezért rábírt az átállásra.

Másodszor pedig az egyik vesztes hadvezér újfajta nindzsataktikát alkalmazott. Az illető a Simazu klán tagja volt, mely a déli Kjúszú szigetén fekvő Szacumából származott. Szacuma híres volt vulkanikus eredetű termékeny talajáról; az ismert narancsfajta is a településről kapta a nevét. Emellett nagyfokú önállóságnak örvendett, mely egyfelől a hegyek által körülzárt helyzetéből adódott, másfelől pedig Kagosima csodálatos öble miatt, mely mintegy természetes ablak nyílt a Japánon túli világra déli irányban, vagyis a Csendes-óceánra és Kínára. A Simazu család egyike volt azoknak, akik elsőként használták ki a portugáloktól megismert lőfegyverek kínálta lehetőségeket. Idővel megjelentek a puskás mesterlövészek is, akiknek az volt a feladatuk, hogy visszavonuláskor lapuljanak meg – esetleg tettessék magukat halottnak, vagy rejtőzzenek el és ellenséges katonákra vadásszanak. Szekigaharánál is ez a szerep hárult rájuk, amikor a csapatuk szembe találta magát az lejaszu egyik hadvezérére, li Naomasza vezette „Vörös Ördögökkel”. Mint bármelyik szamurájt, li embereit is könnyű volt észrevenni, mivel színpompás páncélzatot viseltek, valamint a rangjukat,

hovatarozásukat és nevüket hordozó selyemzászlókat és -szalagokat lobogtattak. „Minden páncélzat, hám, nyereg és kengyel vörös színű legyen” – szólt a szabályzatuk egyik pontja. Li maga lóháton ült tökéletes célpontul szolgálva 5 saku (körülbelül másfél méter) hosszú és négyölnyi széles lobogójával, rajta nevének aranyból hímzett kezdőbetűjével. Egy szacumai mesterlövész rá is lőtt, de meglehetősen pontatlanul célzott, a golyó ugyanis átfúródott a ló hasán és Li jobb könyökét találta el. A ló összeesett, Li pedig gyorsan elmenekítették a csatatérről. A szolgálatában álló egyik nindzsa látta el orvossággal, ami jól bizonyítja, hogy sugendóképzésük során igenis elsajátítottak különböző gyógy módokat. Miután végleg eldőlt a csata kimenetele, Lejaszu személyesen kötözte be Li sebét. Némelyek szerint azonban sosem épült fel tökéletesen, és két évvel később meg is halt.

Lejaszu így lépett elő Japán tulajdonképpeni uralkodójává, amit a császár 1603-ban hagyott jóvá, amikor kinevezte sógunná. Ezzel vette kezdetét a Tokugava-kormányzat, mely 265 évig állt fenn. Lejaszu azonnal nekilátott hatalmának megerősítéséhez. Miközben legádázabb ellenfeleit nyomban kivégeztette²⁹, némelyeknek megbocsátott, másoktól elkobozta a birtokát, megint másoknak földet adományozott, így regulázva meg az ellenfeleit és biztosítva szövetségesei elköteleződését. Mindeközben hozzájárult, hogy Edóból fővárost csináljon.

Egyik intézkedésével azokat a nindzsákat jutalmazta meg, akik húsz évvel korábban a segítségére siettek. Igában Tódó Takatora kormányzása idején béke honolt, miután a volt nindzsák visszatértek a földműveléshez. Az igai felkelésben szövetséges Kógának Lejaszu megengedte, hogy fenntartsa önkormányzati berendezkedését, azzal a feltétellel, hogy nem mennek szembe a központi akarral. Lejaszu tudta azonban, hogy fel kell oldania az estleges neheztelést, ezért kétszáz nindzsát csinos javadalmazással az alkalmazásába vett mint edói őrséget.

A béke ilyen módon történő megteremtéséhez a kegyetlenség, az éleslátás és a nagylelkűség ritka elegyére volt szükség. Ha Oda Nobunagát Dzsingisz kánnal állítottuk párhuzamba, amiért a semmiből emelkedett fel és lett a nemzet vezére, Lejaszu Nobunagához hasonlított, még hozzá abban, amit a hatalmasságok

általában képtelenek megvalósítani: megfelelő időben elrendezni: az öröklést. 1605-ben Iejaszu kinevezte harmadik fiát, Hidetadát sógunná, ezzel biztosítva a folytonosságot és stabilitást, miközben további tizenegy évig még maga irányította az eseményeket a háttérből.

Élt még azonban Hidejosi örököse, az immár huszonegy éves felnőtt Hidejori, aki a hatalmas oszakai erődben lakott, és csak arra várt, hogy magához ragadja a hatalmat. Tíz, sőt százezer szamuráj is szívesen csatlakozott hozzá, akik rossz szemmel nézték Iejaszu felemelkedését. Az esetleges felkelés központja az oszakai erőd lett volna, mely Edo mellett Japán másik legimpozánsabb vára volt. A Hidejosi által 1586-ban épített erőd az Oda Nobunaga által korábban lerombolt Isijama Hongandzsi templom helyére került. Az alapját hatalmas kövekből rakták, melyekről a hadurak egymással versengve igyekeztek gondoskodni. Még mai is látszanak, és némely sziklatömb súlya akár a 75 tonnát is eléri. Figyelembe véve a körülbelül 15 hektárnyi falat és sáncot, a három árkot és temérdek tűzfegyvert, joggal feltételezhető, hogy nehéz lehetett bevenni. Ez készítette a sekigaharai csatában Ii sebét ellátó nindzsát, Miura Joemont, hogy elmenjen Igába – a Negyvennyolc Vízestől nem messze levő Nabari részre –, és ott nindzsákat fogadjon fel, akik egy évtizednyi béke után is szívesen ajánlották fel szolgálataikat.

1614 telén Iejaszu megérkezett seregével a várhoz, hogy megostromolja. Egy alkalommal a nindzsák merőben szokatlan taktikával mentették meg az életüket. Ii fia, Ii Natada vezette azt a csapatot, mely a köd leple alatt átkelt a külső szárazárkon, a várfalokról leadott sortűz azonban visszavonulásra kényszerítette őket. A félhomályban és felfordulásban Iinek nem sikerült elérnie, hogy visszavonuljanak. Az árkon túl Miura, aki sorra távolította el a megsebzett katonákból a nyílvesszőket, megparancsolta a nindzsáinak, hogy *dobálják meg saját embereiket nyílvesszővel*. Erre felfigyeltek a védők, a látszólag új ellenfél felé fordultak, és így Natada emberei megmenekültek.

A téli ostrom mindkét felet próbára tette. Iejaszu tűzfegyverei – 17 európai és 300 saját készítésű ágyú – igencsak demoralizálóan hatottak. Egy ágyúlövedék éppen egy teás szekrénybe csapódott, miközben Jodo asszony, Hidejosi öregedő hitvese kikapcsolódott

volna, egy másik golyó által kidöntött oszlop pedig két udvarhölgyére dőlt. Lehetetlenség volt aludni. Az ostromlókat a hideg is megviselte. Ennek ellenére egyik fél sem adta fel a küzdelmet. Végül olyan békét kötöttek, melyet senki nem tervezett betartani. Hidejori megfogadta, hogy többé nem lázad fel, lejaszu pedig megígérte, hogy visszavonul, mégis ő járt jobban, ugyanis a megállapodás értelmében betemethette a két külső árkot. Miután kinyilvánították az örök békét, távozott, hogy az oszakai hölgyek újra aludhassanak és teázhassanak.

A háborúkat lezáró békéket vagy a győztesek diktálják, vagy kölcsönös bizalom az alapja. Ez esetben nem volt se győztes, se bizalom. Mindkét fél felkészült az újabb összecsapásra. Oszaka kijavította a védműveit, lejaszu új sereget toborzott, Miura pedig ismét elment Igába, hogy újfent rábírra a nindzsákat a csatlakozásra. Nem lehetett egyszerű meggyőzni őket. Alig értek haza, ráadásul azóta kitavaszkodott, és megkezdődtek a munkák a rizsföldeken. Végső soron azonban zsoldosok voltak, akik a megfelelő összegért cserében válaszoltak a hívó szóra. A következő két hónapnyi hadakozás során egyetlen olyan akcióról tudunk, melyben nindzsák vettek részt, mégpedig amikor a hadműveleteket hátráltató helybéliek és a katonai tábornok követő tömegek közé kellett löniük. A sokaság hamar szétoszlott, a nyomukban két-három halott maradt, akik amúgy Tódó Takatorának, Iga új urának, illetve az Iga-Uenó központi dombján magasodó és mind a mai napig látható vár birtokosának emberei voltak. Takatora Iga függetlenségükhöz ragaszkodó lakosai körében aligha lehetett népszerű. A tömegoszlatás amolyan véletlennek tűnő, mégis szándékos intézkedésnek minősíthető, amit azonban hamar elfelejtettek és megbocsátottak az események sodrában, mely temérdek halottal, öngyilkossággal, levágott és póznára tűzött fejek sokaságával járt, és végül júniusban a vár feladásával zárult.

A nindzsák valószínűleg azt gondolhatták, sosem látnak már többé harcot, amikor húsz évvel később Kjúsú szigetén zavargások törtek ki. A konfliktus a keresztények üldözésére vezethető vissza, melynek előzménye a misszionáriusok fellépése és az ennek következtében megtérő mintegy 300 ezer új hívő volt, akik

veszélyeztették a sógun hatalmát. Az 1612-ben kezdődő üldözési hullám az 1630-as évekre eszkalálódott. A korábban megtértek tízezerrel tagadták meg hitüket, azokat viszont, akik kitartottak, olyan kínzásoknak vetették alá, melyek akár az inkvizíció tetszését is elnyerték volna. Olyan kényszerítő megoldásokra kell gondolni, mint például a fullasztás, kígyókkal teli verembe taszítás, hegyes bambuszbotokkal való ütlegelés, égetés, lobogó vagy éppen jéghideg vízbe merítés. Tízezrek haltak meg, és több százan menekültek el az országból (annak ellenére, hogy ezt törvény tiltotta). A legállhatatosabb keresztények a Kjúsú partjaitól nyugati irányban fekvő Amakusza-szigeteken húzták meg magukat. Az utolsó cseppet a pohárban egy helyi földbirtokos viselkedése jelentette, aki azzal büntette a makacs parasztokat, hogy az amúgy eső ellen viselt szalmaköpenybe öltöztette, olajjal lelocsolta majd meggyújtotta őket. 1637 decemberében a gyatra szüret miatt elkeseredett és pusztá létezésükben ellehetetlenített földművesek és keresztények fellázadtak, vagy tucatnyi hatósági személyt legyilkoltak, számos várat megostromoltak, majd áthajóztak az Ariake-öblön a Simabara-félszigetre, ahol újjáépítették a korábban elhagyott Hara erődöt. Egyszerű megoldásokat alkalmaztak: sehol nem volt kőből rakott fal, csupán földsánc és farönkökkel megerősített árkok. A hajóik deszkáiból készítették a lőállásokat, a támadók távoltartására pedig köveket hordtak kupacokba. A vár fekvése igen kedvező volt: az egyik oldalon sziklafal emelkedett, a másikon pedig mocsár terült el. Senki sem tudja, pontosan hányan védték az erődöt – egyesek 20, mások 50 ezerről beszélnek mindenesetre nők és gyermekek is voltak köztük.

A közhangulat kifejezetten jó volt, keresztényként ugyanis abban hittek, hogy a harc elhozhatja számukra az üdvösséget. Erre azonban nem került sor, mivel a vezérük, akit egy tábornok nevezett ki jelképes vezetőnek, lelkes katolikus ifjú volt, bizonyos Amakusza Siró. Kjúsú keresztényei már hosszú ideje hirdették egy megváltó eljövételét. Egy pár évvel korábban írt vers szavait idézve:

Az Úr eljön a világba, kétszer nyolcéves fiúként.
Az ifjú, születésétől fogva mindentudó,
Felfedi majd csodás hatalmát.

És íme, a megfelelő pillanatban fel is lépett egy tizenhat éves fiú, aki (állítólag) képes volt magához vonzani a madarakat, mint Szent Ferenc, és vízen járni.

A felkelés leverésére a kormányzó egy 3000 fős hadsereget küldött, mely azonban szégyenszemre képtelen volt bevenni Harát. Erre az edói Tokugava-kormányzat egy körülbelül 50 ezres haderőt vezényelt a vár ellen, mely 1638 januárjában újra megpróbálkozott az ostrommal, ezúttal ágyúval is felszerelve, melyet a hollandoktól vettek, akik amúgy a tenger felől lőtték az erődöt. A kormányzati sereg kötelékében kógai nindzsák is harcoltak.³⁰ Az ő feladatuk volt feltérképezni a földsáncokat, árkokat és utakat, majd tervet készíteni, melyet az Edóban székelő sógun elé terjesztettek. Mindez újabb bizonyíték arra, hogy a nindzsák több mindenhez értettek, mint csupán titkos akciók végrehajtásához. Még ugyanabban a hónapban például megszerezték egy, a védők számára létfontosságú szállítmányt.

Egy héttel később a Tokugava parancsnok, aki kíváncsi volt az erődön belüli állapotokra, nindzsa önkénteseket bízott meg azzal, hogy hatoljanak be a várba, figyelmeztetve őket, hogy valószínűleg mindössze ketten-hárman élnek túl a műveletet. Öten vállalkoztak, akik közül legalább ketten olyan családból származtak, melyet már lejaszu 1560-70-es hadjárata előtt is nindzsafamíliaként tartottak számon. Mindez jól szemlélti, hogy a nindzsahagyományok még az 1579-81-es összeomlás után is tovább öröklődtek. Egy kortárs beszámolóban ez olvasható: „Útnak indult tehát a halni kész kémekből álló csapat [vagy egy másik fordítás szerint az „öngyilkos osztag”] Hara várába.”

Ugyanekkor az ostromlók általános támadást indítottak, hogy megfélemlítsék és összezavarják a védőket, illetve segítsék a kémek dolgát. A várban levőkéhez hasonló, egyszerű ruhába öltözött nindzsák éjjel terveztek bejutni, még mielőtt feljön a hold. Ez azt jelentette, hogy fáklyákkal amúgy jól megvilágított falakat kellett megmászniuk. Amikor a behatolók készen álltak, a tüzérek sortüzet adtak le puskáikkal, mire a védők azt hitték, általános támadás következik, ezért eloltották fáklyáikat, és minden sötétségbe borult. „Ezután éjfélkor behatoltunk”, folytatódik a beszámoló. A számos várra jellemző, lejtősen emelkedő, majd függőleges felső részben

végződő kőfalak megmászásához képest nem is volt olyan nehéz bejutni. A földsáncokon viszonylag halkan fel lehet kúszni tüskés cipő és a kapaszkodást elősegítő kések segítségével. A sötétben még így is sikerült az egyik nindzsának beleesnie egy gödörbe. Elképzelhető, hogy a várvédők erre figyeltek fel. Újra meggyújtották a fáklyákat, ráadásul a hold is feljött. A nindzsáknak épp annyi idejük maradt, hogy segítsenek bajtársukon, és eliszkoljanak a keresztények egyik lobogóját megragadva. Ahogy lefelé tartottak, a holdvilágnál tökéletes célponttá váltak, és a sáncok tetejéről leadott lövések kettejüket meg is sebesítették. A már idézett forrás szerint „negyven napig szenvedtek”, majd azután vélhetően felépültek.

Az ostrom további három hónapig tartott még, amikor már a védőknek mindössze néhány véka rizsük és szójababjuk maradt, sőt volt, aki már a parti sziklákról levakart hínárt ette. Április közepén az immár 125 ezer főt számláló kormányzati sereg végül áttörte a falat, a felkelés pedig három napra rá végleg elbukott. A várvédők közül sokan magukat és családtagjaikat is az égő épületek közé vetve öngyilkosok lettek, a többieket pedig – férfiakat, nőket és gyermekeket egyaránt – a japán történelem egyik legvéresebb tömeggyilkosságában lemészárolták. Ivan Morris minden elismerésre méltó, *The Nobility of Failure* (A kudarc méltósága) című művét idézve: „Az árkok színültig teltek a levágott fejekkel, melyek továbbá vastagon borították a környező földeket is. Tízezret rudakra tűztek, háromezret pedig hajóra rámoltak, hogy Nagaszakiban hantolják tömegsírba.” A halottak között volt a „japánok messiása”, Amakusza is, aki azóta a hősi bukás jelképévé nőtte ki magát, akit őszinteségeért és bátorságáért becsülnék nagyra, mert egy reménytelen ügyért is képes volt az életét adni.

Ezzel véget ért a Tokugava-uralommal szembeni ellenállás, a szamurájok és a nindzsák egyaránt bevégezték tevékenységüket, a kereszténység pedig végleg elbukott. Kezdetét vette az a két és fél évszázad, mely során Japán „bezárkózott”. A nindzsák számára mindez továbbá azt is jelentette, hogy egy új életformát kellett megszokniuk: kénytelenek voltak kilépni az árnyékból, és láthatóvá kellett válniuk. Ezzel párhuzamosan újra kellett értelmezniük a múltat, és feladni addigi renoméjukat, valamint képzelt, mitikus státuszukat.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Visszavonuló árnyak

Mindenről a saját fejeddel döntesz, és minden úgy alakul, ahogy gondolkozol. Mindig légy résen, és ismerd önmagadat.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Annak ellenére, hogy a Simabara-félszigeten lezajlott események után a nindzsák végleg megszűntek harcosok lenni, már több mint harminc éve játszottak fontos szerepet a békefenntartásban. Iejaszu hálával tartozott Iga és Kóga nindzsáinak, akik Hattori Hanzó vezetésével sértetlenül átvezették az ellenséges területeken 1582-ben. Amint elkészült edói palotája, azonnal maga mellé vett mintegy kétszáz igai és kógai nindzsát testőrnek. Természetesen Hattori is a kiválasztottak között volt, ráadásul 8000 *roku* járandóság illette meg. (Egy *roku* annyi rizsnek felelt meg, mely elegendő volt egy ember egyéves ellátására – vagyis Hattori egymaga 8000 embert jóllakathatott volna.) Hanzó Kapuja mind a mai napig emlékeztet egykori névadójára. A nindzsák kötelességei közé tartozott a járőrözés, illetve ők gondoskodtak arról, hogy a palotán belül senki ne hordjon kardot. Alapkövetelmény volt a pusztakezes harcművészetek ismerete, hogy bárkit képesek legyenek lefegyverezni, akár védtelenül is, esetleg egy kötél segítségével.

Ezenkívül Iejaszu további teendőkkel is ellátta a nindzsákat. Némelyeket ugyanis azzal bízott meg, hogy tartsák szemmel a kevésbé megbízható hűbérurakat, és jelentsenek róluk. Egyszóval a nindzsák lettek Iejaszu titkosrendőrsége, uralma későbbi szakaszában pedig arra kérte hűbéreseit, hogy ők is vegyenek alkalmazásukba nindzsákat, ezzel biztosítva megélhetésüket.

Megállapítható azonban, hogy a kétszáz palotaőr, a sógun pár tucat kémje, valamint az a néhány, akiket a *daimjó*k béreltek fel, aligha mérhető az árnyékharcosok korábbi számához. A többségük

visszatért földjére és a családjához, vagy folytatta a kézművességet vagy az orvoslást. Azok számára viszont, akik továbbra is megbízásokban reménykedtek, szinte semmilyen lehetőség nem maradt. Mivel a háborúskodás véget ért, senkinek sem kellettek zsoldosok. A béke egyet jelentett a társadalmi megbecsülésük és az őket övező tisztelet csökkenésével.

A helyzet egyik lehetséges megoldása volt a múltban oly hasznosnak bizonyult képességek fejlesztése, gyakorlása és továbbadása. A nindzsák rá akarták irányítani mások figyelmét saját szerepük elengedhetetlen mivoltára, már ami az egyén fejlődését és az önmérséklet elérését, valamint a test és jellem megacélozását illeti. Ezért szakítottak a nindzsák a hagyományaikkal, és vetették papírra titkaikat.

Tizenegy évesen egy kis létszámú fiú magániskolába jártam. Egyik nyáron mindenkit hatalmába kerített egyfajta „erómánia”. Másról sem beszéltünk, csak egyéni érdemeinkről. Izmainkat mutogattuk egymásnak, állandóan birkóztunk és egyre csak azon járt az eszünk, hogyan lehetnénk még erősebbek. Vajon veleszületett képességről van szó? Vagy fejleszthető? Ha igen, mégis hogyan? Egy nap valami magazinban láttam egy apróhirdetést, melyben egy félmeztelen fickó feszített hatalmas kar- és mellizmokkal. Állítása szerint én is ugyanúgy nézhetek ki, ha elsajátítom a megfelelő testépítő módszert, melyet „dinamikus feszülésnek” hívtak. Fogalmam sem volt, mit jelent, de meg voltam róla győződve, hogy ha sikerül összegyűjtenem rá a pénzt, olyasminek leszek birtokában, aminek segítségével satnya kóróból tölgyfává változhatok. Megemlítettem az osztálytársaimnak, hogy tudom, miként válhat akárki erőemberré. Nem akármit állítottam ám. Hirtelen mindenki kíváncsi lett rám. Azt akarták, osszam meg velük a titkomat. Akkor döböntem csak rá, hogy olyasmit tudok, ami bizonyos értelemben ugyanolyan erős, mint amilyenné a testem válhat, ha megtanultam, beadtam magamnak, megettem vagy bármilyen módon elsajátítottam a „dinamikus feszülést”. Nyilván hallgatnom kellett róla, nehogy a többiek is ugyanolyan erősek legyenek, mint én. Ezért inkább nemet mondtam. Erre megfenyegettek. Azt mondták, bármikor képesek rákényszeríteni, hogy beszéljek. Azt feleltem, úgyse merik megtenni, ami persze

nagy baklövésnek bizonyult. Fájdalmas kízásnak vetettek alá. Ráültek a fejemre, a fületem csapkodták, és bilincset is kaptam tőlük, ami azok számára, akik nincsenek tisztában a fogalommal, azt jelentette, hogy két kézzel megragadták az alkaromat, majd ellentétes irányban megtekerték rajta a bőrt. Bár a könnyem is kicsordult, hallgattam. Végül abbahagyták, mintha nem is érdekelné őket. Persze ez nem így volt. Ezért mégis megosztottam két szövetségessel a titkomat, szigorú titoktartásra kötelezve őket. Nagyon rövid ideig ugyan, mégis biztonságban érezhettem magam. A béke nem tartott sokáig, ugyanis hamar érdektelenné vált számunkra az erő, és helyette a kis színes üveggolyók megszállottjai lettünk. Mindenesetre valamit megtanultam. Lehet, hogy jó lett volna erősnek lenni, de legalább ugyanolyan jó érzés volt az erőssé válás titkát birtokolni. A titok, melyre mások is kíváncsiak, erőssé tesz.

A nindzsák részben annak köszönhetőek társadalmi megbecsülésüket, hogy jól végezték azt, amihez értettek. Másrészt azonban azért is, mert a titkukat sikerült egészen a 16. századig megőrizniük. Ezért is nehéz teljes bizonyossággal állítani bármit is az 1600-at megelőző időszakra vonatkozóan a nindzsák harci tudományával kapcsolatban, mely ismeretek és gyakorlatok együttesét az egyszerűség kedvéért gyakran „nindzsucunak” hívjuk. Közkinccsé tenni mindazt, ami különlegessé tette a nindzsákat, egyet jelentett volna létezésük értelmének elvesztésével. A mesterek tehát nagy gondot fordítottak arra, hogy kiválasszák tudásuk egyetlen méltó örökösét. Aki nem fért hozzá az ismeretekhez, kénytelen volt kifejleszteni a saját technikáit. Így alakulhatott ki egy általános tudás, melyet különböző csoportok képviseltek. Közel nyolcvan ilyen iskola vagy *rju* létesült Japán-szerte, melyek mind titkosak voltak, többségükben mégis Iga és Kóga területén helyezkedtek el. Előfordult, hogy egy mester vagy tanuló vágyó lejegyezte egy-egy *rju* működését, a beszámolót azonban mindig megfelelő zár és kulcs mögött őrizték. Mivel azonban az országban folytonos háborúk dúltak, nehéz volt bármilyen írást biztonságban tudni. Ezért aztán igen kevés forrás maradt fenn a 15-16. századból.

Így jutunk el 1638-ig, amikor is az addigi konfliktus végleg lezárult, a nindzsák pedig – a samurájokhoz hasonlóan – elvesztették lételemüket, vagyis a háborút. Akár végleg el is tűnhettek volna. A

hagyományok azonban még elevenen éltek, és néhányuknak munkájuk is akadt. Többé persze már nem kellett várakba behatolniuk, kémkedniük vagy merényleteket végrehajtaniuk. Mégis hogyan biztosíthatták a fennmaradásukat ebben a megváltozott világban? Identitásukat egyfelől úgy őrizhették meg, hogy tanításaikhoz ragaszkodtak, és azokat másokkal is megosztották, miközben elhitették magukkal, hogy a harc továbbra is a hétköznapiak része.

A nindzsák tudását összefoglaló és technikájukat ismertető beszámolókból több is fennmaradt, viszont egyik sem keletkezett korábban a 17. század végénél, amikor a nindzsák aranykora már végleg leáldozott. Az egyik a *Soninki*, melyre a jelen könyv első három fejezete is épült. Ez talán a leginkább irodalmi értéket képviselő és legszabatosabban megírt alkotás. Egy másik a *Ninpiden*, vagyis *A titkos nindzsahagyomány*, melyről elképzelhető, hogy maga Hattori írta, de az bizonyos, hogy a híres igai nindzsacsalád, a Hattorik birtokában volt. Egy újabb mű a *Gunpu Dusijosu*, azaz *A szamurájok harcművészetének áttekintése*. A cím leaszutól származik, mivel meg volt róla győződve, hogy minden szamurájnak el kell olvasnia az 59 bekezdésbe rendezett, a harcászatról és felszerelésről szóló, gyakorlatias szemléletű művet. Végül meg kell említeni az enciklopédikus jellegű *Banszensúkaít*, mely részben azért keltette fel az érdeklődésemet, mert a négy említett mű közül ennek nincs még angol nyelvű fordítása, másrészt pedig a terjedelme miatt. Úgy éreztem, talán ha még többet megtudok, jobban megérthetem a nindzsák viselt dolgait. Bizonyos értelemben így is történt: az egyes fejezetek elején olvasható idézetek mind ebből a könyvből származnak.

*

A kógai szállodának hagyományos elrendezése volt, apró, göcsörtös fákkal és kövekkel teli, zen stílusú belső udvarokkal, toloajtókkal elválasztott folyosókkal és gőzölgő fürdőhelyiségekbe nyíló papírparavánokkal. A kalitkáikban ciripelő tücskök hangja olyan volt, mint a porcelán, már ha képes lenne énekelni. A szobám egészét törtefehér *tatami* borította, még a matracágy is el volt rejtve valahol.

– Sehova sem tudok leülni vagy feküdni – panaszkodtam.

– *Bárhova* ülhet vagy feküdhethet – felelte Noriko.

Nem ment. Furán éreztem volna magam, ha a földre feküdnék, a térdelés és törökülés pedig egyáltalán nem volt ínyemre. A kimonós háziasszonyhoz képest, aki kecsesen ereszkedett térdre és könnyedén kelt fel, esetenül rogytam össze, ami egyáltalán nem illett a szálloda légköréhez.

Ezt leszámítva volt a szállodának egy hatalmas előnye. A tulaj, Cudzsi Kunio tagja volt a helyi történeti társaságnak, és temérdek könyve között megtaláltam a nindzsák leghíresebb, felettébb nagy tisztelet övezte könyvét is, a *Banszensúkait*. A japánok kedvelik a négy tagból álló címeket és kifejezéseket. Jól példázza ezt a 19. századi *Szon nó dzsó i* (Tiszteld a császárt, ki a barbárokkal!) politikai jelmondat is. Bár általában egybeírják, a *Ban Szen Su Kai* is hasonló kifejezés. Jelentése „tízezer folyó ömlik a tengerbe”, mely saját értelmezésemben annyi tesz, hogy „a számtalan elem egyetlen rendszert (értsd: a nindzsucut) alkot”. A szállodában történt tehát, hogy fél tucat amatőr történész körülülte a *Banszensúkait* asztalon kiterített példányát, és elmagyarázták, miként reagáltak a nindzsák arra, hogy feleslegessé váltak. Szinte áhítattal füleltem, hiszen a nindzsákról szóló talán legátfogóbb beszámoló feküdt előttem. Vizsgálódásaim tárgyának eredetét készültem megismerni.

Továbbra sem értettem azonban, vajon miért döntött úgy néhány nindzsa, hogy felfedik titkaikat.

Ugyanaz az idős Tosinobu Vatanabe adott erre magyarázatot, aki korábban számos, nindzsákhoz köthető helyszínt megmutatott Kógában. Az igai felkelést követő húsz-harminc évben a nindzsák még biztosítani tudták a megélhetésüket a sógun őreiként, illetve kémként és katonaként Oszaka ostrománál és a simabari felkelés alkalmával. Ezután azonban semmi lehetőségük nem maradt. Azzal a felettébb kellemetlen helyzettel kellett szembenézniük, hogy már senki sem számít rájuk. Mindezt tetézte, hogy közönséges földművesként társadalmi megítélésük is csökkent, és bizony az adószedők sem kímélték őket. A szamurájokhoz hasonlóan a nindzsák is egyre passzívabbakká váltak, harcosokból pusztá hivatalnokokká lettek, akik (ha sikerült megszerezniük a szamuráj címet) rizsjárandóságból igyekeztek jóllakatni családjukat. Egyre inkább úgy tűnt, hogy hamarosan minden munkalehetőség eltűnik.

Tudták, hogy idővel megöregednek és meghalnak, és mivel egész életüket titokban éltek le, senki sem emlékszik majd rájuk és dicső tetteikre. Meg kellett mutatniuk, kik is ők valójában, mire képesek, a tudásukat pedig tovább kellett örökíteni a következő nemzedékek számára. Nemcsak a nindzsucu művelői, hanem valamennyi harcos is – a különböző iskolákat képviselő íjászok, kardvívók, puskások – szükségét érezte annak, hogy megörökítse életvitelét.

– Igazság szerint a nindzsucu mesterei viszonylag későn kerültek csak képbe – jegyezte meg Tosinobu. – 1670 környékén ismerte fel néhány igai és kógai, hogy ideje tenni valamit, különben a feledés homályába vesznek. Így keletkezett tehát a *Banszensúkaik*, több más nindzsucuról szóló alkotással együtt.

Ami a *Banszensúkaik* illeti: ez egy tíz könyvből álló beszámolója a nindzsák viselt dolgainak 20 és 26 közötti fejezetre vagy „kötetre” tagolva, a kiadástól függően. A feltételezhetően eredetileg a sógunnak szánt, 1676-ban elkészült alkotást egy volt samuráj, bizonyos Fudzszibajasi Jaszutake állította össze.

– Tulajdonképpen a kógai és igai nindzsucu ötvözetét írta meg – magyarázta Tosinobu –, a háza ugyanis a két tartomány határán állt. – A könyv valójában a nindzsucuról szóló lexikon, a titkos hadviselés kézikönyve, melynek az újkori nindzsaszakértő, Antony Cummins szerint mind a mai napig mondanivalója van. Szavait idézve ez „egyike a túlélésről és gerillaharcmodorról szóló útmutatóknak, melynek segítségével a kellően kitartó egyén titkos ügynökké képezheti magát”. Szó van benne harci technikákról, fegyverzetéről, stratégiáról, kémkedésről, orvoslásról (hogyan lehet sebeket és betegségeket kezelni), csillagászatról (éjszaka ugyanis a csillagok segítségével lehet tájékozódni) és élettanról is, hiszen utóbbi segít megérteni a test működését, hogy a nindzsa tudja, hova sújtson, hogy minél jobban fájjon. (Az egyik rész azt taglalja, „hogyan lehet inakat, bőrt és izmokat elszakítani”.)

Mivel a nindzsalét megkívánta a „helyes érzületet”, sok elvont értelmű tanítás is olvasható a szövegben, mely részben kínai forrásokból táplálkozik, mivel az elmélet – stratégia, taktika, jóslás, naptárhasználat-java része Kínából származott, illetve mert a kínai nyelv hitelesebbé tett bármilyen alkotást. Például a tájékozódásról, a csillagok segítségével történő helymeghatározásról és a jóslásról

szóló, javarészt kínaiul írt részek a kínaiaktól származó ismeretekre hivatkoznak, melyek amúgy köztudottak voltak a japán hadvezérek körében. „Bár egyáltalán nem megbízható tudás, hasznos lehet egy olyan hadvezérrel szemben, aki hisz benne” – írja a *Banszensúikai*. A gyakorlatias részek (mint például a betörésről, behatolásról, kémkedésről, eszközökről és robbanóanyagokról szóló fejezetek) szinte kizárólag japánul íródtak.

Az egész könyv azt a benyomást kelti, mintha a nindzsák fénykorában keletkezett volna, amikor még biztonságban tudhatták magukat, boldogok és aktívak voltak. Ám ha ez valóban így lett volna, sosem rögzítették volna írásban titkaikat. Önmagában a *Banszensúikai* létezése bizonytalanságot, gondokat és passzivitást sejtet. A mű segélykiáltás az elismerésért, amolyan elkeseredett állaspályázat. Fudzsi-bajasi burkolt üzenete a sógun számára a leginkább így szólt: Méltányold mindazt, amit tudunk! Végy minket alkalmazásodba! Hadd örökítsék tovább tudásukat a mestereink!

– Volt bármilyen hatása? – érdeklődtem.

– Semmi. Alig változott valami.

Így aztán újra és újra próbálkoztak. – Sajnos azonban süket fülekre találtak. A 18. század végén tettek egy végső kísérletet, amikor felkeresték a kormányzatot a *Banszensúikai* egy példányával, mert az azt megelőző száz év alatt mindenki megfeledkezett a könyv létezéséről. Ez a példány található meg az Országos Levéltárban.³¹

Vagyis az asztalon előttünk fekvő kötet egy másolat volt csupán, melynek eredetijét, úgy tűnik, valamilyen oknál fogva a sógun nem is látta, és az magánkézben maradt.³² Azon töprengtem, vajon mi hagyományozódott akkor az utókorra.

Norikónak is hasonló gondolatok járhattak a fejében, mivel úgy vélte, az íráskép nem 17. századi. Feltételezését arra alapozta, hogy apja, Kacuhisza Morija,³³ a híres történész jóvoltából gyermekkorában sok különböző kéziratot és nyomtatványt látott otthon. Később maga Kacuhisza tanár úr is kifejtette a saját véleményét. A szóban forgó „másolat” meglehetősen silány volt, vagy pedig a mintául szolgáló eredeti volt igencsak hiányos. Valószínűleg egy tanult közember műve lehetett, ami meglehetősen általános állítás.

– Egy szamuráj, aki jártas volt a Kanbunban [kínai irodalom és írásművészet], sosem írt volna ilyen ócska művet! Kizártnak tartom, hogy ilyesmit akartak volna átnyújtani a sógunnak. Ha mégis, aligha méltatta volna többre egy futó pillantásnál.

Ennyit tehát a nindzsák állásszerzéshez fűzött reményeiről. Mint ahogy a nindzsa kultúra eredetéhez sem kerültem közelebb. A nindzsákra vonatkozó talán legismertebb, „leghitelesebb” forrás mindössze egy meglehetősen vacak másolat egy rég elveszett eredetiről, melyet száz évvel az után írtak, hogy az igazi nindzsa életformának leáldozott.

A *Banszensúkai* keletkezésekor a nindzsák már javában úton voltak a feledés homálya felé. Maga a kétes hitelű *Banszensúkai* tartalma is sok helyen igencsak gyanús. Tartalmaz például egy „nindzsa törvénykönyvet” is, mely kitalált, értelmetlen kínai írásjeleket tartalmaz. Ez többek közt azt sugallja, hogy a nindzsák képesek voltak lovakat különböző járásmódokra idomítani és ily módon kommunikálni, „havon és jégen” élni, illetve ismertek a szomjúság leküzdésére alkalmas receptet is (savanyított szilva, cukor és búza).

A következő évszázad során a nindzsákra egyre inkább sötétbe öltözött superhősként kezdtek tekinteni, akik varázslatos mutatványokra képesek. Egy 1802-es románc egyik illusztrációja egy várárok fölött kifeszített kötélén kúszó fekete ruhás alakot ábrázol.³⁴ Hasonló, kötélén mászó alak látható a híres Hokuszai egyik 1814-ben készült vázlatán is. További fekete ruhás nindzsák gyakran feltűnnek 19. századi nyomatokon is, jóllehet azok a cenzúra miatt meglehetősen szűk témakörre szorítkozhattak csak, mivel a Tokugava-kormányzat igen érzékeny volt bármi olyasmire, ami titkos ellenzékre utalhatott. A *halál huszonnyolc változata* című hátborzongató sorozat egyik jelenetében Cukioka Jositosi egy hőst ábrázol, aki éppen öngyilkosságot készül elkövetni, miközben fenyegető árnyék borul rá, mely nem más, mint egy nindzsa. A kép 1866-ban készült, a baljós árnyék pedig akár a Tokugava-kormányzat sorsát is jelképezhette. A legkifejezőbb újabb kori nindzsaábrázolás csak a sógunátus 1868-ban bekövetkezett bukása után jelent meg. Egy 1883-ból származó Tojonobu Utagava által készített fametszetről van szó, mely az Oda Nobunaga elleni 1573-

as, bizonyos Manabe Rokuró által megkísérelt merényletet ábrázolja. A nyomaton a nindzsa őstípusa látható, ahogy fekete öltözetben karddal hadonászik, a háttérben egy szolgálánnyal, miközben a nyugodt sógun egy szomszédos helyiségben ül.

A számtalan különös nindzsaátalakulás közül a legkülönösebb a 12. századi hős, Josicune nevéhez kötődik, akinek tragikus bukása idővel dicsőséges sikerré változott. Az Ataka-kapunál lezajlott (bizonytalan eredetű) eset után, melyben a hűséges Benkei megmenti urát, Josicune csatában vereséget szenvedett, és öngyilkos lett. Vagy mégsem? A néphiedelem nemigen szereti, ha a hősök csakúgy eltűnnek. Ezért inkább megmásítják a dolgok alakulását, és a hős nagyságához méltó sorsot találnak ki. Az így keletkezett legenda szerint Josicune nem hal meg, hanem északra menekül Hokkaido szigetére, ahol a helyi őslakosok, az ainuk vezetőjükként fogadják. És ezután? Nyilván nem halhat meg csak úgy. Ezért tovább utazik északi irányba, átkel Szahalin szigetének érintésével a szárazföldre, aztán nyugat felé, Mongóliába megy, ahol a világhódító Dzsingisz kán alakjában éled újjá.

Mindez természetesen sületlenség. Josicune saját maga vetett véget az életének (vagy tűnt el) a Koromo-folyónál 1189-ben vívott csatában, harmincéves korában. Dzsingisz kán 1206-ban lett a népe ura, és minden bizonnyal ez szolgált a monda alapjául, hiszen a két esemény közt eltelt tizenhét év elegendő lehetett Josicune átalakulásához. Véletlen egybeesés, hogy a két történelmi személyiség közel azonos korú volt. A történet kiötlői azonban megfélekedtek arról, hogy Josicune halálakor vagy eltűnésekor Dzsingisz – akit ekkor még Temudzsinnak hívtak – már javában nekilátott a viszálykodó mongol törzsek egyesítéséhez. Nem mintha erről sokan értesültek volna Japánban, különböző kínai és mongol források viszont egyértelműen tanúbizonyságot tesznek erről. Valójában az egész történet zavaros. Nem veszi figyelembe a távolságokat, az utazás nehézségeit, a nyelvi és kulturális különbségeket. A legendák azonban éppen a nem tetsző tények figyelmen kívül hagyásával keletkeznek. Az igazi kérdés az, hogyan és miért született a történet.

A legkésőbbi eredete a 19. század elejére tehető, ekkor rögzítette ugyanis először a német polihisztor Philipp van Siebold, amikor

Hokkaidóra látogatott az 1820-as években. A legenda nem sokkal a sógun hatalmát megdöntő és a Meidzsi-kormányzat felállítását eredményező 1868-as forradalom után újjászületett. A forradalom idején a felkelők rövid életű köztársaságot alapítottak Hokkaidón. Az átmeneti berendezkedés felszámolása a szigetre irányította az új kormányzat figyelmét. Leginkább azért döntöttek úgy, hogy maradnak, mert attól tartottak, az oroszok megszerezhetik a területet. A nemzeti öntudatra ébredés időszakában sok japán képzelte el magának az ázsiai kontinensen is terjeszkedő birodalmat. Ha van előkép, annál jobb a jövő szempontjából. És íme – Dzsingisz kán birodalma Kínát is magában foglalta. A gondolatmenet szerint egyetlen mongol sem lett volna erre képes, mivel a mongolok – mint az köztudott volt – mind barbárok. Ezért aztán Dzsingisz kán, bármekkora zseni volt is, nem lehetett mongol. Mivel pedig Kínát is leigázta, kínai sem lehetett. Logikus következtetésnek tűnik tehát, hogy csakis japán lehetett. Ezt a holdkóros elképzelést vallotta a japán Ojabe Zenicsiro, akinek a témát feldolgozó könyve 1924-ben látott napvilágot. A maga korában igazi kasszasikernek számított, az elmélet pedig népszerűnek bizonyult, aminek következtében újra és újra előkerült a Josicunéről szóló történet keretein belül, ezzel pedig részévé vált annak a folyamatnak, melynek során a nindzsák egyre inkább a mítoszok világába kerültek.

Mégis megmaradt a valóság egy apró magva, mely hamarosan a legvalószínűtlenebb körülmények között szökkent szárba.

Banszensúkai – tartalom³⁵

1. Bevezetés

Előszó és prolóógus; A sikeres hadviselés vezérelve; Történelmi példák; Tartalom; Kérdések és válaszok

2. Helyes szemlélet/1

Őszinteség, eltökéltség és akaraterő; Az élet és halál helyes megközelítése

3. Helyes szemlélet/2

Egy nindzsaszervezet működtetése; A nindzsák sikeres alkalmazása; Szempontok az ellenséges elemek feltartóztatásához;

Az ellenség táborába való behatolás módszerei

4. Irányelvek hadvezéreknek/ 1

Az ellenség szándékának felismerése; Folyamatos megfigyelés ügynökök segítségével béke idején; ügynökök elhelyezése háború esetén; Ellenséges terület földrajzának megismerése; Az ellenség létszámának, képességeinek és erősségeinek megismerése; Az ellenség stratégiájának és elhelyezkedésének megismerése; Megfigyelésre és kihallgatásra alkalmas ügynökök

5. Irányelvek hadvezéreknek/2 és 3

A nindzsa és ura közti megállapodás; A nindzsucu által tiltott három dolog; Titkos levelekre vonatkozó két észrevétel; Nyílvesszőkre erősített levelekre vonatkozó két észrevétel; Jelekre vonatkozó négy észrevétel; Rejtett erőt hordozó titkos levél; Megállapodásokra vonatkozó hat észrevétel; A hadvezér három elengedhetetlen készsége; A nindzsa biztonságát szolgáló két módszer; Miért érdemes nindzsát alkalmazni

(A 3. rész hiányzik)

6. Irányelvek hadvezéreknek/4

Hogyan lehet kivédeni az ellenséges taktikát/1: Öt ok, miért ne fogadj fel ellenséges nindzsát; A haderő fegyelmezéséről

7. Irányelvek hadvezéreknek/5

Hogyan lehet kivédeni az ellenséges taktikát/2: Őrtüzekről; Jelszavakról és titkos jelekről a szövetségesek azonosítására; Őrszemekről; Éjjeli őrzáratokról; Felderítőkről; Ellenséges nindzsákkal szembeni eszközökről

8. Az ellenség sorai közé férkőzés/ 1

Előkészületek; Titkos ügynök bevetése; Ugyanerről feszült helyzetben; Női nindzsák; Helyiek alkalmazása; Helyiek kiképzése kémekké; Az ellenség szolgálata, hogy leleplezze önmagát; Az ellenséges csatlóást árulónak bemutató hamis levelek; Ellenséges nindzsák átcsábítása; Látszólagos átpártolás; Nindzsa-hadvezér kapcsolatok

9. Az ellenség sorai közé férkőzés/2

Jelszavakról; Titkos jelekről; Behatolás távolról; Álcázásról; Behatolás éjszakai támadás alkalmával; Szórványos behatolás; Fogolyból kettős ügynök; Ellenséges hadvezért árulóként bemutató hamis családi levelek

10. Felderítés

Hegyek és völgyek felderítése; További észrevételek ugyanarról; Tengerpartokról és folyókról; Rizsföldek mélységéről; Árkok mélységéről és szélességéről; Várak ellenálló képességének megítélése; Terepviszonyok, távolságok és szintkülönbségek megbecslése; Ellenség haderejének megbecslése; Ellenséges alakulat létszámáról; A menetelő ellenség haderejének megbecslése; Vár vagy tábor felderítése kívülről; Gyakori hibák éjszakai felderítéskor; Az ellenség várból vagy táborból történő előrenyomulásának vagy visszavonulásának megállapítása; Az ellenség letáborozásának vagy visszavonulásának megítélése; Lehetséges rajtaütések előrevetítése; Ellenség folyón történő átkelésének előrevetítése; Ellenség zászlók és por alapján történő megítélése

11. Titkos behatolás/1

Tíz megfontolandó észrevétel a hadművelet előtt; A hiányosságok kihasználásának művészete; Az ellenség figyelmetlenségének kihasználása

12. Titkos behatolás/2

Milyen irányból érdemes próbálkozni; Az eszközök kiválasztásának művészete; Behatolás szövetségesek érkezésekor; Behatolás sorozatos támadások alkalmával; A „láthatatlan köpeny” használatának művészete; A gyújtogatásról

13. Titkos behatolás/3

Évszakonként eltérő alvásminták megkülönböztetése; Hogyan lehet megállapítani, hogy alszik-e vagy ébren van valaki kora, természete és viselkedése alapján; Hogyan kell a kutyákkal bánni; Járásmódok; Hogyan rejtheti el árnyékát és járhat némán az ember; Mely éjszakák alkalmasak a behatolásra; Mely helyszínek alkalmasak a behatolásra; Horkolásra történő fülelés; Az ellenség megfigyelése; Elrejtőzés; Az embereid helyes elhelyezkedése házba történő behatoláskor; Az elővigyázatosságról; A kardkötő zsinórról; Csapdaállítás az ellenség megsebesítése céljából

14. Titkos behatolás/4

Ajtók feltörésének előkészülete; Zárrudak kitapogatása; Zárrudak eltávolítása; Kampós zárok kitapogatása; Kampós zárok kinyitása;

Tolózárak kitapogatása; Tolózárak kinyitása; Reteszek kitapogatása; Reteszek kinyitása; Lakatok kitapogatása; Lakatok kinyitása

15. Titkos behatolás/5

Felderítés; Éjszakai támadáshoz alkalmas viselet; Éjszakai támadásra vonatkozó utasítások; Éjszakai támadás taktikája; Éjszakai támadásra alkalmas idő; Nindzsák által végrehajtott éjszakai támadás; Éjszakai betörés; Túszejtés

16. Az égi idő/1

Időre vonatkozó jóvendülés; Az alkalmas idő és irány megállapítása; Az *Öt Alapelv* és a napszakok; A szerencsés nap megállapítása az *Öt Elem* segítségével

17. Az égi idő/2

Csillagászat; Szél és eső megjósolása; A holdkelte és holdnyugta időpontja; Az árapály; A helyes irányról holdtalan éjszakákon; Időmeghatározás

18. Eszközök/1

Mászóeszközök: nyolc különböző létra, kampók, mászóvasak, falmászó segédeszközök, repülési felszerelés és nindzsabotok ábrázolása

19. Eszközök/2

Hidak, nád-, cserép- és kosártutajok, „vízipókok”, úszólábak, mocsárjárók, a „kormorán” és harci csónakok ábrázolása

20. Eszközök/3

Zárak feltörésére való eszközök

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

A nakanói kémiskola

Éjszakai járőrözés vagy őrszolgálat alkalmával légy csendben, hogy mindent meghallj.

Nindzsáknak szóló útmutatás

A nindzsák rég letűnt világa manapság számos téves elképzelés formájában él tovább, ugyanakkor fennmaradt belőle valami egy bizonyos Onoda Hiró személyében, aki a második világháború után harminc évig harcolt tovább a Fülöp-szigeteken. Híres történet az övé. Onoda, aki a 90. életévét tapossa, miközben ezeket a sorokat írom, legalább olyan hűséggel szolgálta a hazáját, mint bármelyik szamuráj az urát, mégis olyan technikák segítségével és szemléletnek köszönhetően maradt életben, melyek inkább a nindzsákra voltak jellemzők. Különösen igaz ez a hozzáállására: míg egy szamuráj elfogadta, kereste, sőt biztosította maga számára a „dicsőséges” halált, Onoda inkább a túlélés mellett kötelezte el magát.

Onodával majd a tizenhatodik fejezetben részletesebben megismerkedünk. Előbb azonban érdemes feltárni annak a sajátos felfogásnak az eredetét, mely egy, a titkos műveletek végrehajtásában jártas, kis létszámú társasághoz fűzte. Egészen különleges csapatról van szó. Azt hihetnénk, hogy a hírszerzés és gerillaharcmodor tanítására létesített „kémiskolák” növendékei és oktatói, akik mindenestől nem lehettek többen 2500-nál, a japán terjeszkedést hirdető imperialista és militarista szemlélet talán legszélsőségesebb képviselői voltak. Valójában azonban ennek a szöges ellentéte igaz: bár hazafiasságukban tántoríthatatlanok voltak, elképesztő kreativitás, szabadelvűség, idealizmus és rugalmasság jellemezte őket. Egy emberre különösképpen igaz mindez. Ritka, hogy valaki feddhetetlen marad, miközben szembe

helyezkedik a saját hazája elképzeléseivel és törekvéseivel. Fudzsvara Ivaicsi mégis ilyen ember volt. Annak ellenére, hogy saját maga sosem használta volna a kifejezést, igazi „árnyékharcos” volt, azoknak a nindzsáknak méltó örököse, akik mindig igyekeztek a hűséget, tevőleges fellépést és erkölcsösséget egyszerre érvényre juttatni.

Onodához hasonlóan ő is a 19. század végén, Japán nagyhatalmi törekvéseinek első megnyilvánulásakor létrejött Nakanói Kémiskolának³⁶ köszönheti pályafutását. Amikor a császár 1868-ban visszanyerte teljes hatalmát, a szamurájok végleg eltűntek. Japán új hadereje egyre inkább megerősödött, legyőzte Kínát (1895) és Oroszországot is (1905), majd csatlakozott a Szövetségesekhez az első világháborúban, végül az 1930-as években kiterjesztette hatalmát Mandzsúriára, ezzel pedig kilátásba helyezte Szibéria, Mongólia és Kína bekebelezését is. Viszont a katonai erőfölény önmagában nem volt elegendő. Belső-Ázsiában igencsak rendezetlen viszonyok uralkodtak – Kína egyidejűleg szenvedett a haduraktól, nacionalistáktól és kommunistáktól, a szovjet hadsereg fokozatosan megszállta Szibériát, a mongolok pedig egyszerre vágytak függetlenségre és óhajtották a szovjetek segítségét. A japánok rájöttek, hogy a hódítást bomlasztással és titkos hadműveletekkel kell megtámogatni. Ennek megfelelően magukat buddhista szerzetesnek vagy üzletembernek álcázó kémek hírszerzési hálózatot építettek ki, mely folyamatosan szolgáltatta a térképeket és az ellenséges csapatokról szóló információt.

Ahogy a japán hadigépezet az 1930-as évek során egyre jobban megerősödött, a hadvezetés felismerte a titkos hadviselés szakszerűbbé tételének szükségét. 1937-ben, elsősorban a szovjet veszély hatására a hadsereg elkezdte kifejleszteni az „árnyékhadviseléshez” szükséges eszközöket és módszereket: láthatatlan tinta, öngyújtónak álcázott fényképezőgép, konzervdoboznak vagy éppen szénnek tűnő robbanóanyag, a transzszibériai vasúton utazó és jelentéseket készítő futárok, szovjetellenes oroszok alkotta hírszerzőcsoport, kémelhárítási ügynökség. Végül 1938 nyarán elhatározták, hogy felállítanak egy „kémiskolát”, mely rá egy évre Tokió Nakano nevű negyedében kezdte meg a működését.

A Nakanói Kémiskola jellegtelen épületegyüttese az azt körülvevő távírószlop-erdővel korábban katonai távíróközpont volt, és – a szándékos megtévesztés jegyében – holmi „Katonai Hírközlési Kutatóintézetként” működött. Első irányítója a zseniális és eredeti elképzeléseiről ismert Akigusza Sun volt. Folyékonyan beszélt oroszul, kerek szemüveget hordott, modora kedves volt, alkoholt sosem ivott, a kávé jobban kedvelte, mint a teát, hallgatóit pedig gyakran elvitte a Frank Lloyd Wright által tervezett Imperial Szállóba, hogy ott ismerkedjenek a nyugati magatartási szokásokkal. Körültekintően választotta ki a növendékeit, és inkább a teljes engedelmességhez szoktatott, az egyhangúságot jól tűrő tartalékos vagy lefokozott tisztakat részesítette előnyben. Hatszáz jelölből mindössze tizennyolcat választott ki, akik mindegyike kitűnt értelmi képességeivel, nemzetközi tapasztalatával és állóképességével. Kiváltságosok voltak, és ennek megfelelően is viselkedtek, divatos hajviseletükkel és mutatós öltönyeikben.

Már a kezdetektől fogva újfajta hadviselésre képezték ki őket, mely Japán nagyhatalmi törekvéseit, vagyis a Nagy-kelet-ázsiai Közös Felvirágzás Övezetéként emlegetett birodalom megteremtését volt hivatott szolgálni. A 20. század, mint azt az első világháború igazolta, a totális háború korszaka volt. Kiderült ugyanakkor, hogy a frontális támadás jelentősége immár kisebb, mint a hírszerzésé, mellyel alá lehetett ásni az ellenség törekvéseit vallási természetű viszály vagy osztályharc szításával. Az egyik nakanói tanár szerint akár egyetlen kém is értékesebb lehet egy egész hadosztálynál. A nindzsák stílusát idéző „árnyékharcmodor” volt a megoldás – persze a modern körülményekhez igazítva. A hallgatók pszichológiát, légi és tengeri közlekedést és gyógyszerészetet is tanultak. Elsajátították a robbanószerkezetek és időzített bombák használatát. Megismerkedtek a németek stratégiájával, az amerikai politikával, továbbá Arábiai Lawrence hadjárataival is. Megtanultak dokumentumokat titokban lefényképezni, elrejtőzni és (ismert bűnözők segítségével) széfeket feltörni. A biológiai hadviselésről szóló előadássorozat keretében pedig megmutatták nekik, hogyan kell különleges tollakból fertőző baktériumokat juttatni az ivóvízkészletekbe. Természetesen minden a legnagyobb titokban zajlott. Senki sem számíthatott nyilvános

elismerésre. Mindannyian kénytelenek voltak elfogadni, hogy akár teljesen ismeretlenül halhatnak meg a hazájukért. Mindez aligha különbözhetett volna jobban a szamurájideáltól, és sokkal inkább hasonlított egyfajta modern nindzsaszemlélethez: elhivatottság, hazafiasság, rugalmasság és az „árnyékharcmodor” alapos ismerete.

A japánokra jellemző spiritualitással átítatva. Az iskola kapujánál a nagyhírű 14. századi hadvezér, Kuszunoki Maszasige tiszteletére emelt szentély állt. Ő volt az, aki az Északi és Déli Udvarok közt kirobbant, hatvan évig zajló polgárháború első szakaszában Go-Daigo császár oldalán harcolt; akinek számos jasinói hegyi erőd elfoglalása fűződik a nevéhez; aki egyszer öngyilkosságot színlelve menekült meg ellenségeitől; aki az egyik, saját kezén levő várat seregnyi bábuval védte meg; aki annak tudatában engedelmeskedett urának és vállalt ütközetet (Minatogavánál 1336-ban), hogy a vesztébe rohan; végül aki a *szeppukuja* révén a hűség mintaképévé nemesedett.

Ennek értelmében az első hallgatócsoportnak két kulcsfogalmat kellett megértenie: becsület és lelkület, *makoto* és *szeisin*. Egyik alapvető mottójuk szerint „a titkos dolgok sikere tisztességből fakad”, a „lelkület” pedig buzgó hazaszeretetet jelentett. Ezek az elképzelések könnyen a 19. századi dölyfös szamurájkiáltás, a Szonó dzsó i („Tiszteld a császárt, üzd a barbárokat!”) újabb kori változatává alakulhattak volna. Akigusza egyik beosztottja, Ito Szamata majdnem átültette a gyakorlatba ezt a gondolatot, amikor tervbe vette, hogy megrohamozza a kobei brit konzulátust a japán politikusok és pénzemberek megvesztegetésének gyanúját igazoló bizonyítékok után kutatva. A nindzsahagyományok szellemében fogant ötlet végül kitudódott, Itót hadbíróság elé állították, a felettesét, Akiszugát pedig áthelyezték Berlinbe. Ezután a Nakanói Kémiskola kerülte a hasonló „kalandor” elképzeléseket, és inkább az alaposan átgondolt terveket szorgalmazta. Semmi gond a nindzsák stílusát idéző titkos akciókkal, azonban álljon mögötte katonai és politikai megfontolás.

Még ugyanabban az esztendőben, 1939-ben a világtörténelem alakulása és az ázsiai terjeszkedés kudarcra keresztülhúzta Japán birodalmi törekvéseit, melynek hatására a Nakanói Iskola

újráfogalmazta küldetését. Belső-Ázsiában a japán előretörés váratlanul véget ért, amikor seregeiket leverte a közös orosz-mongol haderő. Európában Hitler megnemtámadási szerződést írt alá az oroszokkal, majd lerohanta Lengyelországot, mire Nagy-Britannia és Franciaország hadba lépett. Az európai háború lehetőséget kínált Japán számára, hogy végleg felszámolja a nyugati imperializmust Ázsiában a britek, franciák és hollandok kiűzésével. Amikor pedig 1941 júniusában Hitler mégis megtámadta a Szovjetuniót, Japánnak újra módja nyílt arra, hogy megszerezze a Távols-Kelet szovjetek uralta részét, akár Szibériát is. Micsoda elképzelés egy nagyravágyó fiatal nemzet részéről, hogy felszabadítsák Ázsia népeit a nyugati elnyomás alól, és véget vessenek az évszázados megaláztatásnak! A japánok szerint a „nyugati” jelző egyaránt vonatkozott az európaiakra és az amerikaiakra, utóbbiak voltak ugyanis, akiknek köszönhetően Japán kénytelen volt „kinyílni” a 19. században, és akik saját érdekszférájukká tették a csendes-óceáni térséget. (Így gondolták, aligha akad olyan ázsiai – legyen szó akár szibériai vadászról vagy hawaii őslakosról, brit uralom alatt senyvedő indiáról vagy filippínóról –, akinek ne tetszene a testvéreik által vívott „felszabadító” háború.

Az említett célok elérése a hagyományos japán harci szemlélettől igencsak eltérő nindzsa-jellemvonásokat kívánt meg. Mint azt Stephen Mercado írja az iskoláról szóló könyvében: egy olyan hadseregben, „melyben alapvetés volt az utasítások azonnali végrehajtása és egyfajta heves patriotizmus, a Nakanói Iskola arra kezdte ösztönözni hallgatóit, hogy legyenek találékonyak. Előbb ismerjék meg az ellenfelet, ne csupán harcoljanak ellenük. Ez a tudás biztosítja számukra a kellő erőt, mely alapja lehet bármilyen gyakorlati fogásnak, legyen szó harcművészetekről, székeltöréséről vagy bármi hasonlóról. Ugyanez a tudás szül empátiát is. Egy értelmes tisztnek, bármi is a személyes meggyőződése, képesnek kell lennie megragadni, mi húzódik az ellenfele nézetei és tettei mögött.” Röviden, a hallgatóknak az egyéni kezdeményezés és a közösségi „lelkület” együttesét kellett kialakítaniuk.

Napjaink „nindzsaközösségének” szűk látókörű tagjai azt állíthatnák, hogy a Nakanói Iskola végzett hallgatói nem is voltak igazi nindzsák. Abban igazuk van, hogy a nindzsák hagyománya és

a nindzsucu azóta már letűnt körülmények között fejlődött ki. Ma már senki sem tudna hűséget fogadni egy hadúrnak, mivel már nincsenek is hadurak. Hasonló felfogás szerint a nindzsucu ismerője kizárólag egy mestertől szerezheti a tudását, melyet személyesen lehet csak továbbadni, csoportban képtelenség megtanulni. Számos egyéb szempont azonban jogossá teszi a nindzsa szó használatát. A magát a nindzsa hagyomány örökösének valló Maszaaki Hacumi 18, alapvetően elsajátítandó területet nevez meg, melyek közül 11 a nakanói képzésben is megtalálható: lelki kifinomultság, pusztakezes harc, kardforgatás, tűzzel és robbanóanyagokkal való bánás, álcázás és alakváltozás, lopakodás és behatolási technikák, stratégia, kémkedés, menekülés és elrejtőzés, meteorológia és földrajz. További hét nem feltétlenül szükséges a modern harcászathoz: botos harcmódor, késdobálás, lándzsás harc, alabárdos harc, láncos-sarlós harc, vízi képzés és lovaglás. Mégis, jelentős átfedés figyelhető meg a hagyományos és a nakanói képzés között ahhoz, hogy a kémiskolában végzeteket modern nindzsáknak tekinthessük. Sok bennük a közös vonás: hűség, titoktartás, kötelességtudat, becsületesség. Onoda szavaival élve:

Akkor hát miben bízhatnak azok, akik ilyesfajta harcmódort alkalmaznak? A Nakanói Kémiskola egyszerű választ adott erre a kérdésre: „A titkos harcászat alapja a teljes feddhetetlenség.” Milyen igaz, hiszen ez a legfontosabb, mellyel nemcsak az ellenséget lehet megtéveszteni, hanem akár a barátot is. A feddhetetlen ember – aki egyúttal becsületes, hűséges, kötelességtudattal rendelkező és erkölcsös – bármilyen nehézséget kibír, a kihívásokat pedig a saját maga javára tudja fordítani.³⁷

Nos, lehet, hogy a kedves olvasó kétségbe vonja a barátok megtévesztésének helyességét, vagy nem feltétlenül tekint erkölcsösnek egy erősen nacionalista-militarista eszmerendszert, ugyanakkor a világon működő titkosszolgálatok egyike sem fogalmazna meg ilyen jellegű aggályokat. Továbbá a Nakanóban végzetek és tanáraik többsége meg tudta őrizni a személyes

feddhetetlenségét azáltal, hogy megtagadta vagy elutasította a második világháború során uralkodó japán szemléletet.

Hogy miként választotta ki a felvételért felelős tiszt a megfelelő tulajdonságokkal rendelkezőket, legalább ugyanolyan mértékben múlt a megérzésein, mint az alapos megfigyelésen. Az egyik elbeszélgetésre érkező tizedest egy helyiségbe kísérték, ahol vagy fél tucat magas beosztású tiszt azonnal elkezdte kérdésekkel bombázni. „Mondja, szereti a nőket?“, szegezte neki az egyik. A tizedes teljesen zavarba jött, és képtelen volt egyenes választ adni. Később megkérdezte Ueda Maszao parancsnokot, vajon a kérdéseket előre eltervezték-e. Nem, hangzott a válasz, de amúgy is lényegtelen: mindegy mi a kérdés, az számít, hogyan válaszol a jelölt, nem a mondandójának tartalma. A beszélgetés nem vizsga volt, sokkal inkább amolyan személyiségi teszt, hogy kiderüljön, hogyan viselkedik a jelölt nyomás alatt. Jelen esetben úgy tűnik, a zavartságot megfelelő reakcióként értékelték.

Amikor Európában kitört a háború, a Nakanóban végzetek a britek uralta India és Délkelet-Ázsia felé fordították figyelmüket. A kiváló Fudzsiwara Ivaicsi irányítása alatt működő csapat elért néhány elképesztő sikert. Fudzsiwara előbb a Nakanói Kémiskolában tanított, a háború kirobbanásakor pedig már a japán hadsereg hírszerzésért felelős 8. részlegének századosa volt. Első ránézésre átlagos katonaember benyomását kelti. Akasi Jodzsi, emlékiratainak fordítója nem sokkal a háború után találkozott vele: „Nyúlánk alkatú volt rövidre nyírt hajjal. Feszés ajka és karvalyorra azt a benyomást keltette, hogy eltökélt és elhű ember (...), aki a régi idők szamurájaihoz köthető összes erénnyel rendelkezik.” Ennél azonban sokkal többről volt szó. Valóban mindenkit lenyűgözött, akivel csak találkozott a háború alatt, illetve az után – legyen az akár maláj, indiai vagy éppen brit kivéve tudatlan feletteseit.

1941 szeptemberében Fudzsiwarát egy malájföldi titkos hadművelet vezetésével bízták meg. E szerint kapcsolatot kellett létesítenie indiaiakkal a Brit Indiai Hadseregen, valamint a felszabadítási mozgalmakon belül, illetve a maláj és kínai britellenes csoportokkal. Öt, Nakanóban végzett embert kapott maga mellé, akik – mint arról elismerő szavai tanúskodnak – valamennyien „józan

gondolkozásúak és tisztaszívűek voltak”, csak éppenséggel teljesen tapasztalatlanok. Fudzsiwara „teljesen megdöbbsent a váratlan parancs hallatán”, elsősorban azért, mert (újdonsült csapatához hasonlóan) semmiféle, kémkedéssel kapcsolatos személyes tapasztalattal nem rendelkezett, másfelől pedig azért, mert nagyban különbözött a szokványos katonáktól és tisztektől. Homlokegyenest mást képviselt, mint ami a háborúban Japánt jellemezte: gög, idegengyűlölet, kegyetlenség. Fudzsiwara természetesen hűség és hazaszerető ember volt, ugyanakkor nagyvonalú, rugalmas és idealista is. Ráadásul érzékeny típus volt, aki a döntő pillanatokban gyakran elsírta magát, ami szöges ellentétben állt a rideg és szenvedélymentes japán tisztokról alkotott általános elképzeléssel. Mindezek hatására válhatott a japán történelem egyik ritka romantikus hőisévé. Ezzel maga is tisztában volt, nemegyszer ugyanis Arábiai Lawrence-hez hasonlította magát (nemegy nakanói társához hasonlóan, mint azt látni fogjuk).

Fudzsiwara véleménye szerint az addigi műveletekből „hiányzott az alapelv, mely lehetővé tenné az együttműködést idegen nemzetekkel”. Olyan ideológiára lett volna szükség, „mely nemes és egyetemes értékeken nyugszik, mint például az ázsiai emberek függetlenség és önállóság iránti vágyának megértése”. Egy álmatlan, a meglévő elvi különbségek miatti gyötrődéssel töltött éjszaka után végül elfogadta a megbízást. Elhatározta, hogy mindent megtesz a császári hadseregen belüli szemléletváltás érdekében. Bár ez nem sikerült neki, legalább a kezdet ígéretesnek bizonyult.

Meghívta az embereit vacsorára, hogy elfogyasszák a felesége által készített tengeri keszeget, majd fennkölt idealizmussal teli, ám utólagosan elképesztően naivnak minősíthető lelkesítő beszédet intézett hozzájuk:

Figyelembe véve Őfelsége nemcsak csapatainkra, hanem az ellenséges katonákra is kiterjedő jóindulat iránti vágyát, eleget kell tennünk az őslakosokra és az ellenségre, különösen a hadifoglyokra vonatkozó kérésének, ezért – rábírva őket az együttműködésre – a háború hamvából fel kell építenünk a barátság és béke új alapját. (...) Meg kell őket győznünk, hogy a

jelenlegi háború igaz ügyet szolgál, mégpedig az őslakos népek és a hadifoglyok felszabadulását, nemzeti törekvéseik és boldogságuk elősegítését. (...) Legyünk tehát szerények és mértékletesek, tartózkodjunk a fennhéjázástól, erőszakoskodástól és hengegéstől. Az ilyen dölyfös emberek semmit sem érnek el.³⁸

Ezt a gondolatot számos alkalommal elismétli. „Tapasztalatlanok, felkészületlenek és rosszul felszereltek voltunk a nyugati erőkkel szembeni harchoz. Számunkra a gyarmati függés felszámolásának egyetlen módja a nemzeti törekvések őszinte tiszteletben tartása és a szívek megnyerése. Az őszinteségtől még az ég is megrendülne.” A történelemben ritkán fordult elő, hogy egy tiszt ennyire másképp vélekedjen, mint a kormányzata és a felső hadvezetés. Mint ahogy ennyire előrelátó sem volt senki.

A Fudzshivara *Kikan* (ügynökség) – röviden *F. Kikan* – névre keresztelt csapat Thaiföldön kezdte meg titkos működését. Az egymással hamarosan hadban álló országok és gyarmati területek kellős közepén elhelyezkedő Bangkok hirtelen a nemzetközi hírszerzés egyik központja lett. Fudzshivara beszámolójából egyfajta komédia képe tárul elénk, melyben német, francia, japán, kínai, amerikai és brit ügynökök igyekeznek észrevétlenül maradni, ennek érdekében állandóan másik riksába ülnek, és inkább kétszer megteszik ugyanazt az utat.

Fudzshivara titokban kapcsolatba lépett Pritam Singhel, a britek által felforgatónak ítélt fiatal, törékeny szikhkel, az Indiai Függetlenségi Liga vezetőjével. Fudzshivara hotelszobájában találkoztak. „Azért jöttem, hogy valóra válthassa nemes elképzeléseit” – mondta Fudzshivara olyan izgatottan, mintha „a kedvesével találkozott volna”. Ezt további találkozók követték, közülük az egyikre egy bűdös raktárépületben került sor, mely valószínűleg savanyítóüzem lehetett, ahol Fudzshivara megígérte, hogy segíti az indiai nacionalista törekvéseket, feltéve, hogy Singh ellátja információval, és britellenes propagandát folytat az indiai haderőn belül. Fudzshivara és Singh megállapodott abban, hogy azokat az indiai katonákat, akik a japánoknak adják meg magukat,

visszavezénylik a frontra, ahol megpróbálják aláásni a brit indiai csapatok harci morálját.

Amikor megindult a támadás, Fudzsivara titokban végzett, nindzsaszzerű tevékenysége azonnal nyilvánossá, nagyléptékűvé és egyértelműen a politika által vezéreltté vált, mely komoly következményekkel járt. A bekerített, lerohant és magára maradt Malájföldön harcoló indiaiak százával adták meg magukat; 1942. január közepére összesen mintegy 2500-an. Fudzsivarára olyan nagy hatást gyakorolt az egyik fogoly, Mohan Singh százados (nem egy Singh szerepel ebben a történetben), hogy meghívta őt és tisztjeit díszebédre, mely esemény alkalmából maga Singh volt a főszakács. Singhet lenyűgözte Fudzsivara nyitottsága; hogy kész alkalmazkodni az indiai szokásokhoz és hajlandó kézzel enni, sőt életében először kipróbálni a curryt, mely olyannyira eltért a faji felsőbbrendűséget valló és távolságtartó britek viselkedésétől. Singhet teljesen elvarázsolta Fudzsivara, akinek jó tulajdonságait mind felsorolta Jamasita életrajzának bevezetőjében – agyafúrt, tapintatos, tájékozott, higgadt, kiegyensúlyozott... Tökéletes párt alkottak: „Szellemileg, érzelmileg és lelkileg egygé váltunk.” Pár nappal később Fudzsivara támogatta Singhet azon törekvéseiben, hogy ő legyen egy Indiai Nemzeti Hadsereg (INA) parancsnoka.

Amikor február 15-én elesett Szingapúr, hirtelen több ezer fogoly állt Fudzsivara és Singh rendelkezésére, akikből létre lehetett hozni az Indiai Nemzeti Hadsereget. Két nappal később egy nagyszabású propagandarendezvény keretén belül Fudzsivara 45 ezer indainak mondott beszédet a szingapúri Farrer Parkban. Szavait előbb angolra, majd hindire fordították. Állítása szerint Japán Ázsia felszabadításáért harcol, és nincs semmiféle Indiával kapcsolatos terve. A bejelentést hatalmas éljenzés fogadta. „Amikor arról beszéltem nekik, hogy meggyőződésem szerint Szingapúr eleste történelmi lehetőséget jelent a brit és holland gyarmatosítás terhe alatt görnyedező ázsiaiak számára, hogy végre felszabadítsák magukat, tombolni kezdtek. A park csak úgy remegett a taps és örömkialítások visszhangjától, hogy abba kellett hagynom, míg le nem csillapodott az izgatott felfordulás.” Japán a barátjuk, folytatta Fudzsivara, mely felismerte szabadságra irányuló törekvéseiket, és kész segíteni. A foglyok nem lesznek többé foglyok, ha csatlakoznak

az India függetlenségének kivívásáért indított küzdelemhez. „Szűnni nem akaró taps és ujjongás, magasba repített kalapok közepette” tízezrek nyomultak előre és kötelezték el magukat a nemzeti felszabadítás ügye mellett.

Fudzsivara valósággal diadalt ült. A hatalmasok azonban elborzadva figyelték az eseményeket. A kormányzat és a hadsereg felsőbb vezetői szinte azonnal átvették Fudzsivarától az irányítást, és egészen másfajta politikába fogtak, melynek következtében nézeteltérés támadt az indiai nacionalistákkal az INA mérete, hadvezetése és fellépésének időzítése kapcsán. A japánok fajgyűlölete is felütötte a fejét. Az indiai vezetők, akik azt hitték, egyenlő bánásmódban részesülnek majd, olyan követelésekkel álltak elő, melyeket a japánok ésszerűtlennek tartottak. Az indiai foglyokat ingyen munkaerőként használták. A viszony egyre inkább elmérgesedett. Márciusban, mindössze négy hónapnyi hivatali idő elteltével Fudzsivarát Ivakuro Hideo, a Nakanói Kémiskola alapítója váltotta. 1942 decemberében, az esetleges zendülés elkerülése érdekében, a japánok lefegyverezték az INA-t, és letartóztatták Mohan Singh parancsnokot is.

Az újonnan felállított indiai hadsereg azonban túl értékes volt ahhoz, hogy csak úgy hagyják elsorvadni. A későbbi események alakulásának kulcsa Berlinben lakozott, mégpedig a száműzetésben élő vezető nacionalista aktivista, a gazdag, elbűvölő és karizmatikus Subhas Chandra Bose személyében. Bose már az 1930-as években felvette a kapcsolatot Hitlerrel és Mussolinivel, a felesége ráadásul osztrák volt. 1941-ben szökött meg indiai házi őrizetéből, ahonnan Afganisztánba menekült. Itt hamis útlevelet kapott az olasz nagykövet közreműködésével, végül a Szovjetunión keresztül jutott el Németországba, alig három hónappal a német offenzíva megindítása előtt. Bose lehetőséget vélt felfedezni a japán előretörésben. Egy nappal Szingapúr eleste után Bose japán diplomatákkal találkozott Berlinben. Azt szerette volna, hogy ő legyen a malájföldi indiai hadifoglyok parancsnoka, ami egyet jelentett volna az Indiai Nemzeti Hadsereg újraélesztésével. Tokió és Hitler egyaránt beleegyezett, Bose-t pedig egy U-boot azonnal Madagaszkárra vitte, innen egy japán tengeralattjáró továbbszállította Holland Kelet-Indián keresztül Tokióba, végül pedig

Szingapúrba. Itt a Szabad India Átmeneti Kormánya hadseregeként újra életre hívta az INA-t. Az alakulat a japánokkal szövetségben harcolt a brit és nemzetközösségi haderővel szemben Burmában egészen 1945 márciusáig, amikor is a britek előrenyomulása végleg megtörte az INA ellenállását. Egy korabeli beszámolót idézve, ahogy a William Slim altábornagy vezette 161. dandár dél felé tartott, „az INA embereinek csüggedt csapataival találkozott, akiket látszólag csak az érdekelt, hol tudnának jelentkezni”. Mintegy 20 ezer INAkatonát visszatelepítettek Indiába, ahol hazaárulás vádjával hadbíróság elé állították őket, ezzel pedig a brit uralom elleni függetlenségi törekvések középpontjába kerültek. A tiltakozások tüntetésekké és zavargásokba torkollottak. Mint később kiderült, végül Gandhi pacifizmusa, nem pedig Bose harciassága határozta meg az elkövetkező évek indiai politikáját. Továbbra is megállja a helyét azonban az állítás, mely szerint a Nakanói Iskola 1937-ben történt felállítása – bár teljesen kiszámíthatatlan módon, mégis – jelentősen befolyásolta a tíz évvel későbbi indiai függetlenségi harcok alakulását. Ebben pedig Fudzshivara játszott a legfontosabb szerepet, nélküle ugyanis „kétséges, hogy az Indiai Nemzeti Hadsereg valaha is létezett volna”.³⁹

Fudzshivara újabb sikerét Malájföldön érte el egy olyan férfi segítségével, akinek élete figyelemre méltó lábjegyzet a japán titkos harcviseelés történetében. Tani Jutaka, a híres banditavezér Harimau, azaz „Tigris” néven vált ismertté. Az apja, aki borbélyként dolgozott, közvetlenül az első világháború kirobbanása előtt költözött feleségével és a csecsemő Tanival együtt Malájföldre. Tizenkét éves volt, amikor húga született. Húszévesen visszatért Japánba, hogy teljesítse kötelező katonai szolgálatát, viszont nem találták alkalmasnak, mivel túl alacsony volt. Ezután a szigetországban maradt dolgozni. Addigra Japán már elkezdte kiépíteni ázsiai birodalmát, miután megszállta Kína északi részét, Mandzsukuót. Ezzel természetesen Japán kivívta a kínaiak gyűlöletét, ami szörnyű következményekkel járt Tani családjára nézve. A britek által irányított Malájföldön élő kínaiak a helyi japán közösségeken élték ki dühüket, és ennek Tani családtagjai is áldozatul estek: az apja borbélyszalonját felgyújtották, az immár nyolcéves hűgát pedig megölték.

A szörnyű tragédia hatása alatt, valamint a kínaiakkal és a családját megvédeni képtelen britekkel szembeni haragtól fűtve Tani visszatért Malájföldre, ahol bűnözni kezdett. Ebben előnyére vált nyelvtudása és helyismerete. Maláj és thai banditákat gyűjtött maga köré – összesen körülbelül 1000-3000 főt, talán még többet (a becslések ugyanis ellentmondanak egymásnak) –, akikkel vonatokat fosztott ki, és rendszeresen lopott. Ahogy egyre ismertebbé vált, úgy ragadt rá a Harimau, vagyis „Tigris” becenév.

Miközben Japán további terjeszkedésre készült, Tani kommandós rajtaütésnek tekinthető akcióival felkeltette a japán hírszerzés figyelmét. Ezért kapcsolatba lépett vele egy ügynök, aki a hazafias lelkületére hivatkozva rábírta, hogy csatlakozzon a Fudzsiwara ügynökséghez. A japán támadást előkészítendő „Tigris” Tani információt gyűjtött, és brit alakulatokon ütött rajta. Egyik akciója során például Kuala Lumpurtól nem messze kisiklatta a brit utánpótlást szállító vonatot. Szerencsétlenségére a maláj esőerdőben súlyosan megfertőződött maláriával.

Fudzsiwara végül éppen Szingapúr eleste előtt találkozott az akkor már súlyos beteg Tigrissel. „Harimau, aki több száz főt számláló bandája élén végigdúlta Kelantant, előzetes elképzeléseimmel ellentétben egy alacsony növésű, világos bőrű fiatalember volt. Olyan kedves és félénk megjelenése volt, hogy alig véltem igazi japánnak.” Pár nappal később Fudzsiwara az immár nagyon legyengült Harimaut az ország déli részén levő egyik katonai kórházba vitette, majd onnan tovább Szingapúrba, ahol ismét meglátogatta, virágokkal és jó hírekkel kedveskedve neki. „Több japán katonával feküdt egy szobában. A kórterem előtt öt maláj üldögélt, mintha valami nemesember szolgái lennének. A szemük vérekes volt az uruk mellett átvirrasztott számos éjszaka miatt. (...) Azt mondtam neki: »Tani, ma beszéltem Manaki vezérezredessel, hogy nevezzen ki a katonai kormányzat tisztjévé. Manaki vezérezredes beleegyezett.« Lelkes reakciója teljesen váratlanul ért.”

Harimau néhány nappal később meghalt. Fudzsiwara a Meidzsi-restauráció után a császárért életüket áldozók tiszteletére emelt tokiói Jaszukuni szentélyben emlékezett meg róla. Aztán pedig – tisztában volt ugyanis az egykori bandita propagandaértékével –

meggyőzte az újonnan létesített japán mozgóképvállalatot, a Daieit, hogy érdemes lenne kiaknázni a Tigris történetében rejlő kereskedelmi lehetőségeket. A *maláj tigris* rá egy évre már el is készült.⁴⁰

Japán egyik legégetőbb stratégiai problémája – valójában a háború első számú oka – az olaj volt. Bár Niigata prefektúrában akadt néhány olajmező, ezek közel sem szolgáltattak elegendő mennyiségű nyersolajat. Ha az ország nem jut hozzá több olajhoz, a repülőgép-hordozók, csatahajók, repülők, gyárak, tankok és tehergépkocsik Mandzsukuóban mind hasznavehetetlenek lettek volna. Volt is a közelben egy remek forrás – a Holland Kelet-Indiához (1945 óta Indonézia) tartozó mocsaras, esőerdőkkel borított Szumátrán található Palembang olajkútjai. A hollandok joggal tartottak egy esetleges támadástól, és ennek megfelelően is készültek. Nem mintha képesek lettek volna feltartóztatni a japán hadigépezetet. Figyelembe véve azonban, milyen nehéz megtenni száz kilométert egy viszonylag kis folyóvölgyön felfelé vagy a dzsungelben haladva, bőven maradt volna idejük felrobbantani a kutakat, mielőtt japán kézre kerülnének.

Akkor mi a teendő? A Nakanói Iskolát bízták meg a kérdés megválaszolásával.

Ueda Maszao ezredes terve szerint ejtőernyősök készítenék elő a folyó mentén történő szárazföldi előrenyomulást. Csakhogy senki sem tudott semmit az olajmezőkről, a japán ejtőernyősök pedig semmiféle ilyen jellegű tapasztalattal nem rendelkeztek. A Nakanói Iskola parancsnoksága kijelölt tehát egy maréknyi csapatot, akik hónapokig olvasták az újságokat és folyóiratokat, majd felkeresték a Niigata olajmezőt, ahol rávették a térségben korábban működő japán cégeket, hogy osszák meg velük a tudásukat és felvételeiket. Pár próbaugrás után az ejtőernyősök – hatan Nakanóból és még feltucatnyian máshonnan, valamennyien „alig elég idősök ahhoz, hogy borotválkozzanak” – 1942. január közepén felkerekedtek. Japán déli részéről indulva, Tajvan, Vietnam és Kambodzsa érintésével jutottak el a maláj félsziget fölötti kiugrási ponthoz.

Az egyik nakanói résztvevőtől, az elenyésző számú ugrással rendelkező Hosihino Tecuicsi főhadnagytól származik az ezt követő

eseményekről, a valaha végrehajtott egyik legsikeresebb ejtőernyős hadműveletről szóló lebilincselő beszámoló, melyet Stephen Mercado is felelevenít könyvében.

Hosino és öt társa azt hitte, az első hullámban fognak ugrani, ám kiderült, a másodikba kerültek. Mivel ezt felháborítónak találták, a bevetés előtti estén Hosino felkereste az egyik tisztet. Azzal érvelt, hogy a csapata bárki másnál jobban ismeri a terepviszonyokat és létesítményeket, ő maga pedig malájul is tanult. Mi több, hazudta, járt már Palembangban felderítőként. A blöff többé-kevésbé bevált: Hosino csatlakozhatott az első hullámhoz, öt társa viszont nem. Aznap este képtelen volt az idegességtől elaludni, miközben azon gyötrődött, képes lesz-e megnyerni a helyieket, összegyűjteni a technikai személyzetet és időben hatástalanítani a robbanótölteteket. Másnap, február 14-én útnak is indult valutával és szórólappal a zsebében. Utóbbin a következő üzenet állt malájul írva: „Indonézia lakói a barátaink. Az égből szálltunk alá. Mindenki őrizze meg a nyugalmaát.” Alant a japán tüzérségi ütegektől lángra lobbantott Szingapúr füstölgött, egy nappal a megadás előtt. Ahogy közeledtek a kiugrási ponthoz, a parancsnok odahívta Hosinót az ajtóhoz, és rámutatott a 3000 méterrel alattuk látható olajfinomítóra. „Kövessen!” harsogta. Így aztán a teljesen tapasztalatlan Hosino másodikként vetette ki magát a mélybe. Biztonságban földet ért, majd néhány társával együtt behatolt az egyik finomítóba. Amikor meglátott pár indonéziait egy légópincében, adott nekik a szórólapokból és néhány kérdést is feltett nekik (ennyire azért sikerült megtanulnia malájul): 350 fős gyalogság, nincs se tank, se páncélozott jármű. Ezután elszaladt egy másik óvóhelyre is, ahol három fogvatartott holland műszakistól megtudta, hogy nincsenek kihelyezett robbanótöltetek. Ezt gyorsan ellenőrizte is. A nap végére a csapata Palembang nagy részét az ellenőrzése alá vonta. Másnap az ejtőernyősök második hulláma – köztük Hosino öt nakanói társa – is megérkezett, csakúgy mint a Muszi-folyó felől érkező főserég. A hollandok Jáva szigetére húzódtak vissza, Japán pedig hozzájutott a háborúhoz szükséges olajhoz.

Hosino folytatta a propagandatevékenységet, valamint segített előkészíteni a terepet a japán gyalogság és az olajfinomító szakemberek számára. Később még felbukkan majd a Nakanóban

végzettekről szóló történetben, melyről az alkalmas időben szó fog esni.

A japánok burmai szerepvállalása sikeresen alakulhatott volna, ha a hadvezetés meghallgatja a titkos hadműveletekért felelős Szuzuki Keidzsi őrnagyot, aki szintén amolyan Arábiai Lawrence-féle hősként ugyanolyan elkötelezett híve volt a burmaiaknak, illetve a brit uralom elleni törekvéseknek, mint amennyire a híres felfedező volt az araboknak. Sokkal gyakorlatiasabb volt, mint Fudzsvára, bár ugyanolyan idealista és érzelgős hajlamú, az általa vezetett ügynökség pedig számos, Nakanóban végzett szakembert alkalmazott. Szuzuki pályafutásának avatott ismerőjét idézve „olyan szokatlan és merész elképzeléseket alkalmazott, melyek mindenkit megdöbbenetettek”.⁴¹ Lawrence-hez hasonlóan Szuzukit is „vadnak” tartották, akit az óvatos, a burmai függetlenséggel szemben a katonai berendezkedést szorgalmazó rendszer inkább figyelmen kívül hagyott, aminek végzetes következményei lettek Japán burmai érdekérvényesítését illetően. Íme Szuzuki története.

1940-re a britek uralta Burma komoly gondot jelentett a japán hadsereg számára, ők ugyanis Kína egészét irányítani kívánták, a kínai kommunisták és nacionalisták azonban ellenálltak. Utóbbiak közé tartoztak Csang Kaj-sek követői, akiket a britek láttak el utánpótlással Burma felől a több mint 1000 kilométer hosszú Burmai Út segítségével, melyet 160 ezer kínai épített meg a Himalája keleti felén, és melynek egyik hírhedt szakaszán összesen 24 kanyar tekergett. A japánok csak úgy tudták volna elzárni a Burmai Utat, ha támogatják a függetlenségi törekvéseket, melyek élén Aung San, napjaink híres, demokratikus átalakulást szorgalmazó aktivistájának, a Nobel-díjas Aung San Suu Kyinek az apja állt. Az általa vezetett Thakin („Mester”) Pártot a britek természetesen betiltották. 1940 márciusában a hírszerzés megbízta Szuzukit, az akkor még jelentéktelennek ítélt angol-amerikai kapcsolatok szakértőjét, hogy dolgozzon ki egy, a Burmai Út elvágására irányuló tervet.

A szűrős tekintetű és „hetyke” bajszú Szuzuki meg kívánta ragadni a lehetőséget, hogy nevet szerezzen magának. Újságírónak adva ki magát, bizonyos Minami Maszujó⁴² néven jutott el Burmába. Miután értesült arról, hogy Aung San és néhány társa elmenekült Burmából,

hogy elkerüljék a letartóztatást, saját költségén eljuttatta Aung Sant Tokióba, ahol a két férfi végül találkozott egymással. Szuzuki, aki mindenáron bizonyítani akarta tettekeszségét, azzal hancegett, hogy orosz civileket ölt meg, köztük asszonyokat és gyerekeket Vlagyivosztokban, amikor 1918 és 1922 között a japán csapatok csatlakoztak a szövetséges erőkhez a kommunista forradalom elleni harcban. Véleménye szerint a burmaiaknak ugyanilyen vadul kell küzdeniük a britekkel szemben, japán segítséggel.

Szuzuki szilaj természete a feletteseit is rákényszerítette arra, hogy intézkedjenek. 1941 februárjában engedélyt adtak rá, hogy Szuzuki kiépítse saját hálózatát, a szárazföldi sereg és a tengerészet együttműködésén alapuló szervezetet, melynek Minami ügynökség lett a neve. Közvetlen főnöke az egykori nakanói tanár, Oszeki Maszadzsi volt, a csapatába pedig további öt, Nakanóban végzett ember tartozott. Bangkokból végezték a munkájukat, melynek keretében fegyvereket csempészték Burmába, hogy támogassák Aung Sant. Emellett kiképezték Aung San összesen 30 fős – ebből adódóan a későbbiekben Harminc Bajtársként emlegetett – csapatát a gerillaharcmodorra. A csapathoz tartozott Ne Win is, Burma majdani diktátora.⁴³ A felkelést júniusra tervezték, a Kína déli partjához közel eső Hainan szigetén található titkos táborban végzett kiképzés után.

Erre azonban nem került sor. A burmaiaknak nem tetszett a tekintélyelvű kemény gyakorlatozás, minthogy nem szívesen hajoltak meg minden reggel a tokiói császári palota irányában sem. Mi több, a japánoknak a függetlenséggel kapcsolatos álláspontja is megváltozott, újabban ugyanis Délkelet-Ázsiába terveztek betörni, úgy telt el a június, hogy semmi sem történt. A Harminc Bajtársat átszállították Hainanról Tajvanba. Csak a decemberi, Pearl Harbor elleni támadás után fordult a legfelsőbb hadvezetés figyelme Burma felé. Aung San és a Harminc Bajtárs Bangkokba ment, ahol Szuzuki felállított egy önkéntes hadtestet, az ún. Burmai Függetlenségi Hadsereget (BIA), melynek tagja volt vagy két tucat nakanói „tanácsadó” is. Mint kiderült, teljesen feleslegesen. A császári hadsereg hallani sem akart a kiszámíthatatlan Szuzukiról és irreguláris csapatáról. Így aztán önálló kis akcióra kényszerültek, melynek során a burmaiakkal ellenséges és a britekkel szimpatizáló

kisebbségekkel találkoztak. Szuzuki minden tőle telhetőt megtett – fehér lovon nyargalászva vezette a helyi rendőrörsök, vasútvonalak és a gyarmati közigazgatás hivatalai elleni támadásokat. A BIA Ne Win irányítása alá tartozó kis csoportja, köztük két, Nakanóban végzett harcossal, egy másik hadműveletbe kezdett Rangoonban. Az azonnali függetlenségbe vetett remény azonban hamar szertefoszlott, a japánok ugyanis, akik nem voltak hajlandók lemondani Burmáról, katonai kormányzatot állítottak fel, a függetlenség kikiáltását pedig egy előre meg nem határozott időpontra halasztották. Szuzuki, a Minami ügynökség, Aung San, Ne Win Arabiai Lawrence-hez hasonlóan mind a saját bőrükön voltak kénytelenek megtapasztalni, hogy (Mercado találó megfogalmazását kölcsönözve) „a birodalmi érdekek minden, felszabadulásról vallott elképzelést felülírnak”.

Szuzuki addig zaklatta feletteseit, mígnem azok már úgy tekintettek rá, mint „elfajzott hitszegőre”. Csakhogy továbbra is jelentős befolyással bírt az immár 30 ezres, zsákmányolt fegyverekkel is felszerelt és a hátráló britekkel szemben szerzett bőséges harci tapasztalattal rendelkező BIA működésére. 1942 májusában Burma kapitulált. Britek, burmaiak és kínaiak fejvesztve menekültek az északi határon át, hogy megelőzzék a monszunt. Június 11-én a japán hadvezetés utasítására feloszlatták Szuzuki ügynökségét, melynek valamennyi tagját új állomáshelyre vezényelték (néhányukat például Holland Kelet-Indiába – ennek következményeiről nemsokára részletesebben is beszámolok). A politikai szerepét elvesztő Aung Sannak kegyesen megengedték, hogy ő vezesse a BIA maradékából felállított Burmai Védelmi Haderőt. Ne Winnel és a Harminc Bajtárssal együtt tehetetlen bábok lettek, akiket japán „tanácsadók” irányítottak, és a rettegett katonai rendőrség, a Kempeitai is megfigyelt. Szuzukit áthelyezték Tokióba, ahol a háború végéig katonai szállítmányok megszervezésével foglalkozott.

Igy értek véget Burma függetlenségi álmai a japánok fellépése nyomán. A Szuzuki vezette, nindzsákat idéző akciók során feléledő remény és bizakodás a japánok katonai és politikai szűklátókörűsége miatt foszlott szerteszéjjel. 1943-ban megvalósult egyfajta függetlenség, csakhogy egy bábkormány irányítása alatt.

Mivel a japánok inkább megszállt területként kezelték Burmát, mintsem szövetségesként, ez azt eredményezte, hogy amikor az események Japán számára kedvezőtlen fordulatot vettek, a burmai nacionalisták ismét a britekhez pártoltak, és lázadást robbantottak ki azok ellen, akikre egykor felszabadítóikként tekintettek. 1945 elején a maradék 8000 fős BNA Aung San vezetésével megtámadta a japánokat, de még mielőtt a britek felléphettek volna, ezzel is kifejezve a Brit Birodalomtól való függetlenség iránti vágyukat.

Nakano árnyékharcosai egy másik felettébb drámai küldetésben is részt vettek, melynek során Ausztráliát támadták meg, amikor már nyilvánvalóvá vált a japánok veresége. Számos fordulat és néhány mulatságos helyzet jellemezte az amúgy teljességgel jelentéktelen eseménysorozatot. Ez gyakran igaz a titkos hadműveletekre. Nehéz előre megjósolni a dolgok végkimenetelét.⁴⁴

1943 februárjában a hadsereg úgy döntött, holland kelet-indiai támaszpontjukról kiindulva ismét felderíti Ausztrália északi részeit. Nem mintha nem állt volna rendelkezésre kellő mennyiségű információ, a tengerésztől ugyanis igen kimerítő jelentéseket kaptak. A baj az volt, hogy utóbbiak feltűnően részletesek voltak. Mintha belső információtól származtak volna az adatok, holott nem működött ilyen. Az amboni bázison szolgáló, a Nakanói Iskola végzett hallgatója, Jamamoto Maszajosi úgy döntött, személyesen jár utána a dolgoknak a saját emberei, valamint Szuzuki Minami ügynökségének Burmából visszatért nyolc tagja segítségével. Az ausztrál partoktól mintegy 640 kilométerre levő Timorban rendezte be a főhadiszállását, majd szerzett két hajót néhány vonakodó japán halásztól, akik attól tartottak, az ausztrál haditengerészet egyszerűen kilövi őket. Ez bármikor megtörténhet, felelte Jamamoto, majd hozzátette, nem árt, ha van pár fegyver a fedélzeten, meg néhány ember, akik megmenthetik őket. Volt azonban még egy gond: a Nakanóban végzett japánok sehogy sem néztek ki ausztráloknak, legyen szó akár fehérről, akár őslakosról. Így aztán Jamamoto úgy döntött, timoriakat vet be, akiket azzal sikerült meggyőznie, hogy kunyhókat építtetett a családjuk számára.

Mire a hadművelet valóban megkezdődött, Jamamoto egy 300 férfit, nőt és gyermeket számláló valóságos kis közösséget vett

alkalmazásba. Az akció költséges vállalkozásnak bizonyult. A kiadások fedezése érdekében Jamamoto segítséget kért a saját ügynökségét működtető egyik bajtársától, aki nem volt más, mint az a Hosino Tecuicsi, aki másodikként ejtőernyőzött le a palembangi olajkutakhoz. Jamamoto Hosino felett járt Nakanóban, és most megpróbált ennek érvényt szerezni. Csak nem használta fel Hosino a rendelkezésére álló forrásokat? Csak számíthat Jamamoto némi támogatásra az akciója végrehajtásához? Abban bízott, hogy a fiatalabb Hosino minden bizonnyal fiúként viszonyul majd hozzá, és gyermeki kötelességtudattól vezérelve segíteni fog neki. A birodalom javait a lehető leghatékonyabban kell felhasználni, bárki is kezeli őket. Hosino végül belátta az érvelés helyességét, vagy legalábbis nem volt kellően erélyes, hogy ellentmondjon azoknak, és megtette a magáét.

Elérkezett végre a cselekvés ideje. A Szövetségesek állítólag hadikikötőt építettek a Nyugat-Ausztrália partvidékén található, 50 kilométer széles King Sound-öbölben. A japán haditengerészet meg akarta tudni, igaz-e a hír. Ők maguk azért nem vállalkozhattak arra, hogy személyesen intézkedjenek, mert az ausztrál légierő elsüllyesztette volna a hajóikat. Jamamoto egyik halászhajója alkalmasnak ígérkezett a feladat elvégzésére. Jamamoto azonban szóvá tette, hogy egy halászhajó igencsak sebezhető. Ne törődjön azzal, közölték vele. A parancs az parancs.

Ennek értelmében előkészítették a *Sóei Maru* névre keresztelt hajót – egy páncéltörő ágyút és három gépágyút szereltek a fedélzetre, úgy tervezték továbbá, hogy a magasban egy könnyűbombázó kíséri majd, az út java részében pedig a legénység rádión tartja a kapcsolatot a központtal. A parthoz érve azonban a rádióadás lebuktatná őket, ezért a hajó személyzete és a partraszállók – négy japán és huszonöt helybéli – 40 galambra lesznek kénytelenek bízni a kapcsolattartást. 1944. január 10-én éjfélkor az 1. Ausztrál Expedíciós Hírszerzési Egység útnak indult a háborgó tengeren.

Hajnalban a szél elcsendesedett. A hajó valamivel több mint féltávnál egy parányi szigethez ért. A könnyűbombázó fedélzetén tartózkodó Szuzuki Hacsiro százados (akinek semmi köze a Minami ügynökségért felelős „vad” Szuzukihoz) ekkor valami szörnyűséget

vett észre – egy ausztrál tengeralattjárót a felszínen, melynek legénysége szemmel láthatóan támadásra készülődött. A halászhajón senki nem észlelte a veszélyt. Szuzuki utasította a pilótát, nyisson tüzet, mire a tengeralattjáró személyzete a parancsnoki torony felé iszkolt, majd amikor merülni kezdett, bombát dobtak az orr-részre. A vízen olajfolt jelent meg. A halászhajó legénysége és a partraszállók csak ekkor vették észre, mi történik, és megkönnyebbülve integettek a bombázónak, mely éppen visszafordult, hogy újratankoljon.

Amikor másnap Szuzuki visszatért, látta a Browse-sziget egyik kis öblében lehorgonyzott halászhajót, körülbelül 160 kilométerre az ausztrál partoktól, és 320 kilométerre a céltól északkeleti irányban. A legénység a homokban heverve pihent, nappal ugyanis végzetes lett volna bárhova is indulni. Mivel látta, hogy nincs mit tenni, Szuzuki megfordult, és hazafelé vette az irányt. Aznap éjjel a hajó megérkezett a King Sound-öbölbe. Hajnalra már ki is kötött a gondosan álcázott hajó, a partraszállók pedig elkezdték az állítólagos hadikikötő utáni keresgélést.

Végül semmit sem találtak. A flottabázis egyszerűen nem létezett. Készítettek néhány felvételt, hogy bizonyítani is tudják, majd hazaindultak. Ezzel véget is ért a Nakanói Iskola titkos hadművelete Ausztráliában. Ez volt az egyetlen alkalom, hogy japán csapatok partra szálltak az országban.

Odahaza a Nakanói Iskola új helyzettel találta magát szemben. A japánok előretörése elakadt, sőt idővel meghátrálni kényszerültek. 1943 végére a csendes-óceáni térség sarokpontja, Guadalcanal elesett. Új-Guineát, ahonnan a japánok Ausztrália megszállását tervezték indítani, tulajdonképpen egy maréknyi partizáncsapat, a Nakanóban kiképzett Szaito Sundzsi főhadnagy vezette 18. Különleges Önkéntes Alakulat tartotta a kezében. Szaito és két nakanói társa fejenként három, egyenként 135 katonát (köztük a tajvani hegyek és esőerdők állóképességükért és vadásztudományukért ismert őslakosait is) számláló osztagot irányítottak. 1943 szeptemberében robbanóanyaggal, kézigránatokkal és gyújtóbombákkal felfegyverkezve éjszakai támadást intéztek egy ausztrál tábor ellen, melynek során jó pár

gépágyút és tetemes mennyiségű löszert zsákmányoltak, közben pedig mintegy hatvan ellenséges katonát megöltek, és nyolcvanat megsebesítettek anélkül, hogy akár egyetlen embert is elveszítettek volna. A falvakat és táborokat ért későbbi rajtaütések során körülbelül 300 emberrel végeztek, anélkül, hogy veszteségeket szenvedtek volna.

Amikor a katonai hírszerzés értesült a fejleményekről, világos következtetésre jutott. A kémkedés és felforgatás többé már nem elegendő. A birodalomnak immár a hagyományostól eltérő harcmodort kell alkalmaznia. Mivel mindenki elutasította a vereségnek még a gondolatát is, kétségtelennek tűnt, hogy Japán hosszú ideig fog még háborúzni, ahhoz pedig, hogy fenntartsa bomladozó birodalmát, olyan kommandósokra volt szüksége, akik nemcsak gerillaműveleteket hajtanak végre, hanem képesek az ellenséges vonalak mögött is tevékenykedni, információt gyűjteni, míg el nem érkezik a végső győzelem pillanata, amikor segíthetnek a visszahódításban is.

Ebből a megfontolásból létesítették a nakanóihoz hasonló, második kommandós központot Futamatában, mely ma a Tokiótól délnyugati irányban mintegy 200 kilométerre fekvő Tenrjuhoz tartozik. Itt a hallgatókat egy intenzív, három hónapos kiképzés során megismertették a felderítés, beszivárgás, rombolás, propaganda és térképészet rejtelveivel, az elfoglalt területek katonai kormányzatának mikéntjével, különböző gerillaharci technikákkal, közben pedig kendó és karate segítségével edzették magukat. A képzés nagyban hasonlított a nindzsákéra, egy része pedig közvetlenül abból lett átvéve, mint például a fal mentén történő osonás elsajátítása, hogy az illető ne vessen árnyékot. Az egyik oktató a rejtélyes Fudzita Szeiko volt, aki azt állította magáról, ő az utolsó nindzsa – akiből számos volt, mint azt látni fogjuk –, vagy legalábbis az utolsó kógai nindzsa.

Az 1944. szeptember 1-jei nyitóünnepély 220 résztvevőjének egyike volt Onoda Hiró hadnagy, aki idővel Nakano leghíresebb növendéke lett. Korábban Kínában dolgozott, ennek megfelelően folyékonyan beszélt kínaiul, később pedig ugyanott teljesített katonai szolgálatot, ami tökéletes háttérül szolgált a kommandósképzéshez. Ami ezután következett, mégis meglepte:

Bizony nagyban különbözött a tisztképző iskolától. A katonaságnál megszokott formalitások és eljárás mód itt is érvényesült, az előírásokat azonban sokkal kevésbé kezelték hangsúlyosan. Az oktatók inkább azt tudatosították bennünk, hogy kommandósgyakornokokként meg kell tanulnunk, hogy amíg ragaszkodunk a katonaság szellemiségéhez, és elkötelezetten szolgáljuk a hazánkat, a szabályzatoknak vajmi csekély jelentőségük van. (...) Arra biztattak minket, hogy osszuk meg véleményünket a képzés színvonalával kapcsolatban, és éljünk panasszal, ha jogosnak ítéljük. Délelőttönként és délutánonként négy-négy óráig tartott a képzés. Az egyes előadások két óráig tartottak tizenöt perc szünettel a délelőtti és délutáni képzés felénél. A szünetek alkalmával mindenki kitódult a tanterem ablakain keresztül az udvarra, hogy rágyújtson. Összesen 230-an osztoztunk egyetlen kicsiny barakkon, a szünet pedig túl rövid volt ahhoz, hogy rendezetten tudjunk bemenni az ajtón keresztül. Ha bárki a tisztképző iskolában az ablakon keresztül mert volna távozni, azonnali és súlyos büntetésben részesült volna. Futamatában általános gyakorlat volt.

A néhány jellegtelen faépületből álló iskolában a mintegy fél tucat oktató, aki mind diplomáciai múlttal és nemzetközi tapasztalattal rendelkezett, nemcsak az egyéni kezdeményezés szükségességét és az igényesség kialakítását hangsúlyozta, hanem a megalázó vereség helyett inkább a becsületes halált választó szamurájhagyományokkal homlokegyenest eltérő felfogást népszerűsített. Az említett hagyomány ugyan még eleven volt, ahelyett azonban, hogy a legyőzött katona a beleit lett volna kénytelen felvágni, a rituális öngyilkosság más formát öltött. Az orosz és mongol csapatoktól Mongólia keleti részén 1939-ben elszenvedett kudarc után hazatérő tisztek mindegyikét pisztollyal „ajándékozták” meg. Mercado szavait idézve: „Miután magára hagyták az illetőt a fegyverrel, azt tette, amit elvártak tőle, hogy öngyilkosságával tegye jóvá a becsületén esett szégyent.” Később, amikor a háború menete Japán számára kedvezőtlen fordulatot vett, a katonák önként vállalták az öngyilkosságot a megadás helyett. A

hagyomány 1944 októberében új formában nyilvánult meg, méghozzá a kamikaze pilóták öngyilkos akcióban. Ezek egyike sem felelt meg azonban a nakanói felfogásnak, mely közvetlenül a nindzsák szellemiségével rokonítható: a küldetés mindenek felett, melyet csakis élve lehet sikeresen végrehajtani.

A három hónapos kiképzés végeztével Onodát és társait oda vezényelték, ahol Japán elkövetkező és minden bizonnyal utolsó ütközeteit lesz kénytelen megvívni: a déli Okinava szigetére, Tokióba, az ország távoli északi részeire, a tengeren túli Vietnamba, Indonéziába, Burmára, Tajvanba és Koreába, valamint a Fülöp-szigetekre, ahova Onoda is került húsz bajtársával együtt.

1944-re Japán Fülöp-szigeteki hatalmát széles körű ellenállás ásta alá. Az 1942-ben még felszabadítóként üdvözölt japánok az azóta eltelt időben minden jóindulatot eljátszottak dölyfös és durva viselkedésükkel. Immár szó sem volt felszabadításról, sokkal inkább megszállásról. Gyakran megesett, hogy a katonák ütlegelni kezdték a helyieket, amiért azok nem hajoltak meg előttük. Akikről azt feltételezték, az amerikaiakkal szimpatizálnak, egyszerűen lelőtték. Általánossá vált az erőszakoskodás és fosztogatás. Mercado idézi az egyik nakanói kommandós bánatos gondolatait: a spanyolok 300 éves uralma idején terjedt el a kereszténység, az amerikaiak ötven év alatt utakat, autókat és filmeket hoztak magukkal, a japánok azonban mást sem csináltak két évig, csak elvettek. A leginkább ennek köszönhető az amerikaiak visszatérését előkészítő gerillaakciók sikere, mire a japán katonai rendőrség csak még brutálisabb intézkedésekkel válaszolt. Ebbe a felfordulásba érkezett 1944 szeptemberében 24, Nakanóban végzett tiszt, miközben a japánok csendes-óceáni veszteségei egyre csak nőttek. Októberben a haditengerészet elveszítette négy anyahajóját, valamint a *Muszasi* nevű csatahajót. A kamikazék ugyan folytatták az elkeseredett és vad küzdelmet, a hadi események alakulását azonban már ők sem tudták Japán számára kedvezően befolyásolni. A japánok sorra veszítették el reptereiket, melyeket merész, ám nem egy esetben öngyilkossággal felérő támadásokkal igyekeztek visszaszerezni. Kerekekkel felfelé végrehajtott kényszerleszállások, gépágyúsortűzek, ejtőernyős bombák, alvó amerikaiakon történő rajtaütések – mindhiába. Nem sokkal később bekövetkezett

Mindorónak, majd a Fülöp-szigetek központi szigetének, Luzonnak az amerikai megszállása. Onodára és társaira hárult a feladat, hogy minden lehetséges eszközzel hátráltassák az előrenyomulást. Összesen 98 árnyékharcos teljesített szolgálatot a Fülöp-szigeteken, akiknek mintegy harmada élte túl a háborút.

Onoda december 17-én érkezett huszonegy nakanói társával együtt a luzoni Clark reptérre, ahonnan Manilába vitték őket. Közülük öten a félnapi autóútra fekvő Lipában felállított hadosztályi főhadiszállásra mentek a titkos hadműveletekért felelős Tanigucsi Josimi őrnagyhoz, aki korábban szintén Nakanóban végzett, majd tanított is ott. Amint megérkeztek, eligazítást tartott az öt embernek. A tervek szerint négyük Mindorón és Luzonon vezetnek csapatokat, míg Onodára egy gerillaalakulat vezetését bízták a Luzontól 50 kilométerre fekvő Lubang szigetén, melyről életében akkor hallott először. A mindössze 25 kilométer hosszú sziget majd egészén egy esőerdővel borított hegylanc futott végig. Onoda feladata az volt, hogy megsemmisítse az amerikaiak által birtokolt repteret és kikötőt, ezzel késleltetve Luzon lerohanását.

Egy látogatóba érkezett altábornagy jelenlétében Jokojama hadosztályparancsnok megismételte a nakanói képzés egyik alapvető tanítását:

Egyenesen a szemembe nézett, és úgy közölte: „Megtiltom, hogy önkezével véget vessen az életének! Elképzelhető, hogy három, sőt lehet, hogy öt év is eltelik, de akkor is visszajövünk magáért. Addig azonban, ameddig akár csak egyetlen embere is marad, vezesse azt az egyet! Talán kókuszdiót lesz kénytelen enni. Ha erre kerülne sor, hát legyen! Semmilyen körülmények között sem szabad önként lemondania az életéről.” Az alacsony növésű, kedves ábrázatú parancsnok halkán beszélt. Úgy szólt hozzám, mint apa a fiához. [Egy másik változat szerint a vezérkari főnök, Muto Akira altábornagy szájából hangzik el a lelkesítő beszéd, melynek üzenete ugyanaz: „Még egyszer hadd mondjam el, tilos bármiféle öngyilkos akcióra is vállalkozni.”] Megfogadtam, hogy teljesítem az utasításokat, melyeket tiszthelyettes létemre egyenesen a hadosztályparancsnok közölt velem! Nem gyakran fordul elő ilyesmi, a rám ruházott

felelősség pedig még nagyobb büszkeséggel töltött el. Azt mondtam magamban: „Megcsinálom! Még ha kókuszdiót se találok, sőt fűvet és gazt leszek kénytelen enni, akkor is megcsinálom!”

Onoda egyik bajtársa, Jamamoto Sigeicsi, aki ugyanonnan származott, mint Onoda, és szintén Futamatában végzett, azt a feladatot kapta, hogy ötven emberrel foglalja vissza a San José-i repteret. Arra számított, hogy hamar meg fog halni. Majdnem így is történt, a támadás során ugyanis az osztagból mindenki az életét veszítette, kivéve ő. Elrejtőzött a dzsungelben, és csak tizenegy évvel később, 1956-ban merészkedett elő, mintegy előképét adva Onoda felettébb szövevényes történetének.

Miközben Onoda felkészült, hogy bevesse magát a lubangi esőerdőbe, odahaza a bajtársai a végső élet-halál harcra, amolyan össznépi, nindzsaszzerű döntő csatára készülődtek. A hadsereg hatalmas föld alatti menedéket épített a császár számára Macusiróban, Nagano (semmi köze Nakanóhoz) prefektúra természetes védműként szolgáló hegyei között, mely a birodalom ellenállásának utolsó fészke lett. Számos cég is áthelyezte a termelését a térségbe. A Mitsubishi két egész várost vont be a Zero vadászrepülő és egyéb fegyverek gyártásába. Mindent egybevetve körülbelül hatszáz gyár létesült Naganóban 1945 nyarára.

Mindezt a végsőig elszánt, a Nakanói Iskola irányítása alá tartozó „árnyékharcosok” védték. A Fülöp-szigetek elvesztésével Okinava és a Japán főszigetek felé északi irányban mintegy lépőkövekként vezető apró szigetek képezték a következő védelmi vonalat. A Fülöp-szigeteki harcokban a japánok megtanulták, hogy a tengerparton történő összecsapás vagy nyíltszíni ütközet nemcsak öngyilkossággal ér fel, hanem teljesen hiábavaló is. Okinaván esélyük sem volt a japánoknak a győzelemre a világtörténelem talán legnagyobb flottája jelentette óriási túlerővel szemben. Az egyetlen cél az lehetett, hogy az ellenség olyan árat legyen kénytelen fizetni, melyet már maga sem tud vállalni. Az öngyilkos hajók és repülő, valamint a hegyek közé magukat beásó csapatok olyan véráldozatra készültek kényszeríteni a szövetségeseket, melynek hatására

tárgyalóasztalhoz ülnének, Japán pedig elkerülheti a feltétel nélküli megadás megaláztatását.

A temérdek sziget mindegyikére jutott egy-egy árnyékharcos, akinek a helyi ellenállás megszervezése volt a feladata. Közülük tizenegy a Nakanói Iskolából érkezett, és tanárnak adták ki magukat. Egyikük, Szakai Kijosi őrmester Japán legdélebbi birtokára, Hateruma szigetére egy amúgy narancsszállító ládával érkezett, teli egyenruhával, karddal, pisztollyal, kézigránáttal, robbanóanyaggal és azokkal a bizonyos tollakkal, melyekkel azonnal meg lehet fertőzni az ivóvízkészleteket, amint megérkeznek az amerikaiak. Iskolán kívül harcművészetet tanított, amúgy pedig arra buzdította a tanítványait, ne féljenek a haláltól. Ennek jegyében a fiatal lányoknak kézigránátot osztott, hogy inkább végezzenek magukkal, mint hogy fogságba essenek.

Végül úgy alakult, hogy a magányos harcosok és kommandósalakulatok alig jutottak szerephez a háború legszörnyűbb és legvéresebb csatájában. Három hónap leforgása alatt – mely kétszer olyan hosszúra nyúlt, mint eredetileg tervezték – a japánok „acéltájfunja” összesen 100 ezer japán katona és 120 ezer polgári lakos halálához vezetett.

Az ezeröttszáz kamikaze támadás eredményeként 30 amerikai csatahajó süllyedt el, és 400 sérült meg, de mindhiába. Június közepére Okinava elesett, így a nakanói megbízottak hozzáfoghattak eredeti küldetésükhöz, csak hogy már elkéstek. Szakainak sikerült jó néhány embert átmenekítenie Haterumáról egy szomszédos szigetre, ahol azonban sokan a malária áldozatául estek. Okinaván Murakami Haruo, a Harmadik Támadóegység parancsnoka a helyieket tulajdonképpen terroristaként kívánta felhasználni, még hozzá úgy, hogy menekültnek adnák ki magukat, a megadott jelre viszont támadásba lendülnének. A jeladásra sosem került sor: az amerikaiak ledobták a két atombombát, Japán kapitulált, Murakami pedig fogságba esett kommandósaival együtt. A Rjúkjú-szigetecsoport északi szigetein élők, akik dühösek voltak vezetőikre, amiért háborúba ráncigálták őket, kiszolgáltatták a „tanárukat” az amerikaiaknak.

Az újabb védelmi vonal – mely egy következő „végső összecsapás” helyszínéül szolgált – a négy japán fősziget legdélebbi

tagja, a Kjúszú lett. Itt még keményebb ellenállásra számíthattak az amerikaiak, sőt az esetlegesen elhúzódó harc miatt akár tárgyalás útján is megállapodhattak volna a felek. A terv az volt, hogy a part menti védelem feláldozásával hátráltatják a partra szállókat, akiket aztán az amerikai hadihajók lőtávolságán kívül eső, a sűrű erdővel borított hegyekben megbúvó erődökben harcolók feltartóztatnak. Douglas MacArthur 350 ezer fős inváziós sereget kívánt bevetni, mely azonban kétezer öngyilkos repülővel, 1100 hagyományos vadászgéppel és 700 ezer gyalogossal találta volna magát szemben. A világtörténelem legnagyobb szabású partraszállási hadműveletében az amerikaiak akár 250 ezer emberüket is elveszíthették volna.

Továbbá számolni kellett az irreguláris alakulatokkal és gerillacsapatokkal is, melyeket körülbelül száz nakanói, valamint mandzsukuói, kínai és délkelet-ázsiai ügynök képezett ki. Az elsődleges célkitűzés a polgári lakosoknak a gerillataktikákkal történő megismertetése volt. Az ejtőernyős alakulatok elleni fellépés, a lesből támadás, az éjszakai rajtaütés és szabotázsakciók betanítását egy helyi szentély és hegyvonulat után Kirisima Egységként ismert árnyékharcosok csoportja vállalta. A nyár végére mintegy 5000 katonát, valamint 10 000 veteránt és polgári személyt képeztek ki. Ők voltak a legújabb kori nindzsák, akik az égből alászálló ejtőernyősöket lőtték le, vagy a rizsföldeken egymás mögött araszoló amerikaiakkal végeztek.

A diákok és dolgozók vonattal, teherautóval vagy épp ökrös szekérrel utaztak el a császár macusirói föld alatti menedékhelyéhez közel eső, új tomiokai főhadiszállásra. Ők voltak, akik összefogták a lakosságot, és megszervezték az egész nemzetre kiterjedő ellenállást, miközben létesítményeket romboltak le, és az ellenséget zaklatták. A Nakanói Iskola árnyékharcosai országszerte mindenkit – tartalékosokat, polgári lakosokat, férfiakat, nőket és gyerekeket – elkezdtek felkészíteni a közelgő invázióra. A többségnek nem jutott fegyver, csupán bambuszbot, mellyel az amerikai őrszemekre lehetett vadászni. A Nakanói Iskola egyik legtitkosabb alakulata, az ún. Izumi (Tavaszi) Egység tagjai június óta intenzív képzés keretén belül ismerkedtek meg a robbanóanyagok használatával, valamint azzal, hogyan lehet elrejtőzni a hegyekben és völgyekben, ahol

aztán rádió helyett futárok segítségével tudnak egymással érintkezni. Az alkalmas időben levetik majd polgári foglalkozásukat, halált és pusztulást hoznak a szövetséges csapatokra és a velük együttműködőkre. Tokió és környékének ellenállását a Japán régi elnevezését viselő Jasima Egység koordinálta, melynek vezetője, Arai Fudzsiszugu hegyi barlangokba halmozta fel a szükséges felszerelést (rádiók, fegyverek, ruházat és élelmiszer, melynek többségét lelőtt B-29-es bombázókról zsákmányolták). Tíz nakanói irányítása alá tartozott száz fő, akik a polgárok közreműködésével ütöttek rajta az ellenségen. Augusztus elején azonban Arait arra utasították, hogy a tengerparton folytassa a működését, ami egyet jelentett a biztos halállal, ha megkezdődik a támadás. Arai elkeseredett, és panaszt is tett a főhadiszálláson.

Mégis miért pusztuljanak el az emberei feleslegesen?

– Mi értelme, hogy anélkül hulljanak el, hogy harcoltak volna? – kérdezte.

– Ilyen fontos magának az élete? – hangzott a válasz. – A maga által elképzelt taktika sehol sem szerepel a Katonai Akadémia tankönyveiben.

Természetesen Arai és az emberei sosem kellett, hogy harcoljanak. Tíz nappal később ugyanis Japán megadta magát.

Északon, Hokkaido szigetén, sőt azon túl is az emberek szintén harcra készültek, erre azonban sosem került sor. Itt egy másik ellenséggel is számolni kellett. Oroszország és Japán mindig is riválisai voltak egymásnak a két országot összekötő szigetláncolat, elsősorban Karafuto (japán neve szerint) vagy Szahalin hosszan elnyúló, vékony szigete, illetve a Csisima (vagy Kuril) szigetcsoport hovatartozásának ügyében. 1944 decemberében ismét felbukkant egy régi nakanói ismerősünk, nevezetesen Szuzuki Keidzsi, a Minami ügynökség megálmodója, valamint az Aung Sang Suu Kyi apja által életre hívott Harminc Bajtárs irányítója. Szuzuki az után került perifériára, hogy túl vehemensen tiltakozott, amiért a japánok nem támogatták a burmaiak függetlenségi törekvéseit. Ezúttal a Csisima-szigetekhez tartozó Etorofun (oroszul Iturup) tartózkodott. A 200 kilométer hosszú, fenyvesek fölé magasodó vulkáni hegylanc uralta szigeten található öböl remek horgonyzóhelynek számított. Egy rövid életű akció keretében megpróbálták felkészíteni huszonöt

tisztet, köztük tizennégy nakanóit, hogy támadják meg az ellenséges hajókat és a parti bázist. Az egész küldetés azonban csupán néhány hónapig futott, és mire Hokkaido felé fordították a figyelmüket, Japán már le is tette a fegyvert.

Nem mintha a jelenlétük bármit is eredményezett volna. Amikor – három nappal az atomtámadás után – a Szovjetunió lerohanta Mandzsukuót, a szárazföldi japán bábállamot, Sztálin már megegyezett a szövetségeseikkel, melynek értelmében mintegy jutalomként megkapja a Csisima-szigetcsoporthat. Utóbbi Szahalin néven mind a mai napig orosz kézen van.

A nakanóiak mások voltak, mint a hadseregbeli katonatársaik; kreatívabbak és rugalmasabbak. Az új birodalom kiépítése elvileg egyet jelentett ázsiai testvéreik „felszabadításával”. A kiképzés letörte némely árnyékharcos dölyfét és idegengyűlöletét, sőt előfordult, hogy hajlandók voltak más népek és kultúrák érdekeit a sajátjuk elé helyezni. Az ellenség tiszteletét azonban semmilyen formában nem tanították meg nekik. Természetesen szinte valamennyi kormányzat és hadvezetés azt szeretné látni, hogy csapataik szívből gyűlölik az ellenséget, melyről általában azt állítják, maga a megtestesült gonosz. Nem szabad engedni, hogy az embereid az ellenséggel barátkozzanak, mert aztán mégsem fogják őket olyan szenvtelenül megölni. A legtöbb háborút azonban szomszédok vívták egymással, és a legtöbb esetben a harcoló katonák hétköznapi emberek voltak, akik tudták az ellenséges katonákról, hogy szintén hétköznapi emberek, akik olyasmit kénytelenek csinálni, amihez semmi kedvük sincs, holmi „magasabb szempont” miatt. Az első világháborúban a brit és német katonák úgy utaltak egymásra, mint Tom és Jerry. A második világháborúban pedig volt néhány hadvezér, akik kivívták az ellenfeleik csodálatát. A Japán elleni harcban azonban még az árnyékharcosokra sem volt jellemző semmiféle emberségesség. Meg voltak győződve róla, hogy az amerikaiak válogatás nélkül mindenkit meg fognak ölni, erőszakolni és nyomorítani, és mindent elkövettek, hogy a polgári lakosság is így vélekedjen.

(A másik oldalon homlokegyenest másképp gondolkoztak. A halálukba rohanó kamikaze pilóták láttán az átlag amerikai katona

arra a következtetésre jutott, hogy valami új és elfajzott embertípussal van dolga. Ismerve a harc borzalmait és brutalitását, figyelemre méltó a japán polgári lakosság döbbenete, amikor azzal szembesült, hogy a győzteseket egyáltalán nem fűti bosszúvágy.)

Természetesen mindkét fél elkövetett atrocitásokat. Bizony előfordult, hogy a nakanóiak ugyanolyan embertelen módon viselkedtek, mint bárki más. Egy eset különösen szörnyű emlék maradt. A déli Kjúszú-szigeten, a Hakata-öbölben fekvő Fukuokában történt. A 16. Körzeti Hadsereg főhadiszállásául szolgáló várost az amerikai bombázók már szinte földig rombolták. Négy nappal az után, hogy Hiroshima és Nagaszaki fölött megjelent a gombafelhő, a főhadiszálláson egy külföldi rádiócsatornán keresztül értesültek arról, hogy a fegyverletétel immár elkerülhetetlen. Néhány árnyékharcos úgy döntött, hogy az amerikai foglyokon éli ki a dühét és csalódottságát. A rabokat, mivel pilóták voltak, bűnösnek tartották, amiért válogatás nélkül és szándékosan bombáztak lakott területeket (nem beszélve a Hirosimára és Nagaszakira dobott atombombákról, valamint az 1945. március 9-én Tokió ellen végrehajtott gyújtóbomba-támadásról, mely összesen 120 ezer sérültet és halottat követelt, és melynek következtében 250 ezer otthon pusztult el).

Augusztus 10-én este Itezono Tacuo százados maga mellé vett húsz árnyékharcost, akik mind Nakanóban végeztek, harctéri tapasztalattal viszont még nem rendelkeztek, hogy részt vegyenek nyolc amerikai fogoly kivégzésében. Külön engedélyezték nekik, hogy különböző gerillatechnikákat és harcművészeteket gyakoroljanak a fogvatartottakon, ami amúgy már 1937 óta a kivégzés bevett módja volt. Bármit használhattak: a kezüket, íjat és nyilat, sőt kardot is. Itezono szerint mindez csak növelni fogja az emberei harci kedvét.

Az ilyesfajta szadizmus részét képezte a japán kultúrának. Egészen a 19. század végéig a szamurájok halott foglyok lefejezésével fejlesztették kardforgató tudományukat. Végtére is ez olyan készség volt, amelyre *szeppuku* alkalmával is szükség lehetett, a hasa felvágásával öngyilkosságot elkövető illetőnek ugyanis a segédje vágta le a fejét.

Másnap reggel a foglyokat a Fukuokától délre fekvő erdős hegyre, az Aburajamára vitték. Itt meztelenre vetkőztették őket, majd az egyiket térdre kényszerítették. Ezután Iteazono önként jelentkezőket szólított. Miközben a többiek különböző karatemozdulatokkal melegítettek, egy főhadnagy kardot fogott, majd a Tomomori Kijoharu ezredes által megadott jelre egyetlen csapással lenyakazta a foglyot. Négy további rabbal is ugyanígy végeztek. Ezután vette kezdetét a harcművészeti edzés. Az egyik japán előbb kíméletlen csapásokat mért az ötödik fogolyra, akit végül egy másik önként jelentkező fejezett le. További kettő ugyanígy halt meg. A nyolcadik foglyot leültették, majd egy helyettes tiszt elkezdett rá nyilazni. A harmadik nyílveendővel átlőtte a fejét közvetlenül a bal szeme fölött. Ezután őt is lenyakazták.

Tomomori ezredes úgy vélekedett, hogy az emberei értékes tapasztalatot szereztek a közeledő ütközet előtt.⁴⁵

Az említett ütközetre természetesen sosem került sor. Ehelyett Japán kilenc nappal az után, hogy ledobták az atombombákat, kapitulált. Addigra már az új tomiokai épületegyüttesbe költözött Nakanói Iskola megszűnt működni, miután az új igazgató, Jamamoto Hajasi vezérőrnagy utasítására bezárták. A birodalomszerte dolgozó ügynökei százával engedelmeskedtek a parancsoknak, és függesztették fel a harcot. Bár néhányan összegyűltek Tokióban, hogy fellázadjanak a megadásról szóló döntés ellen, miután a Németország-szakértő Hata Maszanori őrnagy felhívta a figyelmüket arra, hogy Hitler elkeseredett küzdelme milyen végzetes következményekkel járt a népe számára, inkább letettek eredeti elképzelésükről. Jobb lenne engedelmeskedni a császárnak, tette hozzá, és az újjáépítésre összpontosítani. Még a háború folytatására készülő Izumi Egység föld alatti mozgalmának tagjai is inkább lemondtak terveikről. Egy amerikai kapcsolattartó tiszt és Japán-szakértő szavait idézve „amikor a császár azt mondta a japánoknak, hagyják abba, bizisten abbahagyták”. Ez a MacArthur vezérezredes számára is ismerős mentalitás eredményezte azt, hogy nem valósult meg a közvetlen amerikai katonai jelenlét, csupán a japán kormányzaton keresztül érvényesülő közvetett és meglehetősen enyhe befolyás.

Augusztus 13-án az égő iratok, fegyverek és távközlési eszközök hatalmas füstfelhőt képeztek az iskola fölött. Két nappal később a Jamamoto által a központi udvarra összehívott gyűlésen megjelentek hallhatták, ahogy a császár arra kéri alattvalóit, „viseljék el az elviselhetetlent”. Ezután az érzelmileg teljesen összetört Jamamoto felgyújtotta a Kuszunoki Maszasige tiszteletére emelt, az iskola eredeti helyéről Tomiokába hozott Nanko-szentélyt. Néhányan még maradtak, és elástak néhány fegyvert egy esetleges jövőbeni felkelés alkalmára. Ezzel az iskola formálisan is befejezte működését. A futamatai kommandósképző intézmény tíz nappal később zárta be kapuit.

Az iskolák egykori helyén található emlékműveken túl az intézmény árnyékharcosai jelentős örökséget tudhatnak magukénak. Louis Allen történésznek, az ázsiai háborúk szakértőjének szavaival élve: „Visszatekintve, bármennyire is nehezen és keserű szájjal ismerik el az európaiak, mégis több millió ázsiai gyarmati elnyomás alól történő felszabadulása Japán elvülhetetlen érdeme.”

Fudzsiwara minden bizonnyal örült volna Allen szavainak. Az ő esete beszédes utóirat a Nakanói Iskola történetéhez, illetve egyfajta személyes lábjegyzet Allen következtetéséhez. A háború végén éppen Fukuokában lábadozott a burmai hadjárat során összeszedett maláriából. Pár hónappal később már Indiában volt, hogy ő képviselje a közel 20 ezer egykori INA-tiszt közül az első háromnak a védelmét, akiket a britek hazaárulással vádoltak. A tárgyalás előbb tiltakozásokhoz, majd zavargásokhoz vezetett. A britek végül meghátráltak, mindenkit szabadon engedtek, az elnyomók befolyása csökkent, a függetlenség pedig szinte bizonyossá vált. Fudzsiwarát azonban Indiában tartották, hogy számtalan japánhoz hasonlóan őt is háborús bűnösneként ítéljék el. Három hónapig raboskodott a changi börtönben, meglehetősen mostoha körülmények között. A megbilincselte, félig halálra éheztetett, az örök által ide-oda taszigált Fudzsiwarát elkésérítette, hogy az ügynökségét ilyen szinten összekeverik a birodalmi hadsereggel. Idővel átszállították Kuala Lumpurba, ahol ismét kihallgatták, majd felmentették a vádak alól. A fogsága végén még egyszer utoljára kikérdezték, de immár egy merőben más légkörben. A magas, kopaszodó ezredes

tanácstalannak tűnt. Mi magyarázza, hogy Fudzsiwara és társai, akik valójában lelkes amatőrök voltak, ennyire sikeresek lehettek? Válaszát érdekes szó szerint idézni, mert nagyszerűen összefoglalja egy kisebbség elképzeléseinek lényegét, mely merőben eltért a japán hadseregben uralkodó felfogástól:

Teljesen tanácstalan voltam, amikor rám bízta ezt a feladatot nem sokkal a háború előtt. Semmink sem volt, a személyzet pedig teljességgel alkalmatlan volt erre. Ekkor észrevettem valamit. A britek és hollandok lenyűgöző teljesítményt értek el az ipar fejlesztése terén, valamint az utak, iskolák, kórházak és lakóépületek létesítésével gyarmataikon. Mindezt azonban a saját hasznukra hozták létre, nem pedig az őslakos népesség javára. (...) A gyarmatosítók nem voltak hajlandók tudomást venni a helyiek szabadságra és függetlenségre irányuló nemzeti törekvéseiről, ugyanakkor mindet elnyomták és elfojtották, az őslakosokat pedig ki nem állhatták. (...) Megfogadtattam az embereimmel, hogy csakis szeretettel és őszintén léphetünk fel. A helyiek, akik csak szeretetre vágytak, elfogadták az általunk feléjük nyújtott anyatejet. Meg vagyok róla győződve, hogy ez áll a sikereink mögött.

Ez a lelkület járta át a második világháborús japán árnyékharcosokat. Igen, valóban naiv, sőt egyszerűségében gyermeteg. Sosem volt rá lehetőség, hogy kibontakozhasson, mivel az *F. Kikant* és a többi titokban működő ügynökséget a japán hadvezetés azonnal ellehetetlenítette. Ezzel szemben Fudzsiwara mindig is egyfajta Pán Péter-féle idealista maradt volna, szerepét ugyanis úgy értelmezte, hogy lehetővé kell tennie a függetlenséget, és nem szabad részt vennie az új kormányok felállításának összetett, bonyolult és megalkuvással teli folyamatában. A szeretet és az őszinteség a valóság próbája nélkül őrzi csak meg tisztaságát és egyszerűségét.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Japánba szeretettel

Mindig számíts ellenségre, és sose lankadjon a figyelmed!

Nindzsáknak szóló útmutatás

A Guardian című napilap 2011. december 6-án az augusztusi Londonban és más brit városokban kitört zavargásokról szóló jelentést közölte, mely a résztvevőkkel folytatott 270 beszélgetés alapján készült. Kiderült, hogy a háborgások felelősei általában szegény fiatalok voltak, akik olyannyira elidegenedtek a többségi társadalomtól, hogy egyáltalán nem éreztek büntudatot, amikor boltokba törtek be, és fosztogatni kezdtek. Gyakran előfordult, hogy az erőszakhullám terjedésével egyre kevesebben ismerték fel, tetteik milyen hatással vannak azokra, akik azokat elszenvedik. Bármilyen alkalmas célpontnak minősült, főleg a nagyáruházak, valamint a ruházati és elektronikai üzletek. A helyzet súlyosbodásának egyik legfőbb oka a lassú rendőri fellépés volt. Az erőszak robbanásszerű megjelenése, az azonnali rendőri beavatkozás hiánya, a gyűlölet, a mámorító szabadságérzés és a gátlások levetkezésével járó erőtudat veszélyes eleggyé állt össze.

Egy 19 éves battersea-i srác részletesen elmesélte, hogyan fosztott ki legalább tizenkét különböző boltot, és miként rejtette el az összelopkodott holmit: „Úgy éreztem magam, mint valami nindzsa akció közben... csak úgy bevettem magam az üzletbe, bukfenceztem egyet, aztán előkaptam egy zsákot... összekötöttem, felkaptam a hátamra, kimásztam, aztán elszaladtam a kedvenc kis utcámba, ahol tudtam, hogy senki sem jár soha.”

„Úgy éreztem magam, mint valami nindzsa.” Íme, egy erkölcsi megfontolásoktól mentes fiatalember, akit kizárólag a lopás érdekel, melyet nyilván titokban kell végrehajtania, ez pedig az ő elképzelése szerint megegyezik azzal, amit a nindzsák műveltek.

Mindez jól példázza a nindzsákról napjainkra kialakult közvélekedést. Sokakban egy fekete ruhás alak képe él, akinek feladata, hogy behatoljon, lopjon és gyilkoljon. (Még szerencse, hogy az idézett fiú nem ütközött ellenállásba.) Olyan érzése volt, mintha „akció közben” lenne, csak hogy itt önös érdekből elkövetett betörésről volt szó. Szó sincs családról vagy valamilyen nemes úgyról. Még csak bandához sem tartozott. Nem azon volt, hogy információt gyűjtsön, ami esetleg mások hasznára lehet. Röviden összefoglalva, azt leszámítva, hogy egyedül cselekedett, a nindzsákra történő hivatkozás semmilyen formában sem rokonítható a történelemből ismert árnyékharcosokkal. Mégis hol siklott ez ennyire félre?

Ami a nindzsák nemzetközi ismertségét illeti, a leginkább Ian Fleming író, James Bond szülőatyját okolhatjuk. Akárhogy is nézzük, Bond egy nyugati nindzsa: az urához, M-hez való hűsége rendíthetetlen, mestere a pusztakezes harcnak, szükség esetén a legváltozatosabb fegyvereket használja, illetve ügynökként egy személyben gyűjt információt, végez bárkivel, és ami a legfőbb, minden helyzetet túlél. Fleming csupán a halála előtt írt utolsó könyvben vonja meg a párhuzamot, amikor Bond nindzsa lesz.

Úgy tűnik, az ötletet 1959-es Japánban tett látogatásának köszönhetjük, amikor is három napra a szigetországba utazott, hogy kutatásokat végezzen a *Sunday Times* számára írandó *Lenyűgöző városok* című cikksorozatához (mely később ugyanezzel a címmel könyv formájában is megjelent). Ennyi idő is elegendőnek bizonyult, hogy megismerkedjen a harcművészettel az akkoriban jelentkező lelkes hagyományőröknek köszönhetően. Közéjük tartozott „Tigris” Szaito is, a londoni japán nagykövetség által évente összeállított és kiadott, Japánról szóló könyvecske szerkesztője. „Tigris izmos, kimért és távolságtartó ember volt. Úgy nézett ki, mint egy harcos – mint a japán filmekből ismert hadúr.” Fleming és Szaito egy „jó hangulatú és remek ebédet” fogyasztott el az író Somerset Maughammal együtt, akivel merő véletlenségből futottak össze. Fleming szerint régi barátok voltak, kapcsolatukat pedig annak köszönhetjük, hogy a nyolcvannégy éves Maugham „mindenáron el akarja venni a feleségemet, és már csak azért is örül, ha velem

találkozhat, mert felőle tájékozódhat”. Az igazi magyarázat az, hogy Maugham kémként tevékenykedett Oroszországban, ottani tapasztalatait pedig később a titkos ügynök Ashendenről szóló, Fleming által is kedvelt történeteiben hasznosította. Maugham Ashenden felettesére nevének kezdőbetűjével (C) utalt, mely módszert maga Fleming is alkalmazta, amikor Bond főnökét M-nek keresztelte. Mindenesetre hármásban elmentek egy dzsiudzsicu-bemutatóra. Nindzsákról egyáltalán nem esett szó.

Az öt évvel később megjelent *Csak kétszer élsz* című, tizenkettedik Bond-könyv cselekménye Japánban játszódik, a harcművészet pedig központi eleme a történetnek. A regény hangulata nem egy ponton meglehetősen komor. Bond feleségét meggyilkolta Ernst Stavro Blofeld, a SPECTRE elnevezésű (Különleges Kémelhárítási, Antiterrorista, Megtorló és Zsaroló Igazgatóság) szervezet alapítója. Bond bánatában felettébb sokat iszik és szerencsejátékozik. Később a barátnője, Kissy teherbe esik. Nem egy utalás szerepel a birodalom hanyatlására, Nagy-Britannia erkölcsi romlására és Amerika világhatalmi törekvéseire vonatkozóan. Bond kap egy utolsó esélyt. Az igazi Tigris Szaitóból Tigris Tanaka lesz, a Japán Titkosszolgálat feje. Bond azt a megbízást kapja, hogy szerezze meg tőle a szovjetek atomkísérletekkel és atomfegyverekkel történő fenyegetés útján a világbéke bomlasztására irányuló terveit. Cserében Tanaka feladat elé állítja „Bondo-szant” (Fleming külön felhívja a figyelmet arra, hogy a japánok szeretik, ha magánhangzóra végződik egy név).

Egy bizonyos dr. Guntram Shatterhand nevű, látszólag feddhetetlen svájci multimilliomos és amatőr kertész kiépített egy palotakertet, benne pirájjakkal teli medencével és számos végzetes vulkáni kürtővel, melyekben halálos mérget termelő növények élnek. Bár félelmetes területnek tűnik, mégis hihetően hangzik a leírás, Fleming ugyanis felsorolja mind a huszonekét növényt, azok különböző hatását, és a mérgük erőssége szerint hat csoportra osztja őket. A „Halál Kertje” sok öngyilkosjelöltet vonz, közismert tény ugyanis, hogy a japánok öngyilkossággal állítják helyre a becsületükön esett csorbát. Több százan keresték már fel Shatterhand birtokát, és mind szörnyű véget értek. Mindez felettébb zavarja a japán kormányt. Shatterhand, aki amúgy páncélt hord a

mérgezés elkerülése érdekében, semmi bűncselekményt nem követett el, így aztán vádat sem lehet emelni ellene. Bondra hárul a feladat, hogy újkori Szent Györgyként állítsa helyre Nagy-Britannia megtépázott hírnevét, hatoljon be a „Halál Kertjébe, és ölje le a benne lakozó Sárkányt”. Ha sikerrel jár, kiérdemli a kívánt információt. Tanaka elhatározza, hogy a képzés részeként elviszi Bondot a Kiotóhoz közeli „Központi Hegymászó Iskolába”:

Itt sajátítják el ügynökeim a Japán-szerte rettegett mesterséget – a *nindzsucut*, mely szó szerint a lopakodás vagy láthatatlanság művészete. Akiket itt lát, legalább tíz változatát ismerik a tizenharc harcművészeti ágból álló *busidónak*, vagyis „a harcos útjának”. Most tanulják a *nindzsák*, azaz a „lopakodók” mesterségét, mely évszázadokig alapvető része volt a kémek, bérgyilkosok és szabotőrök képzésének. Látni fog olyanokat, akik vízen járnak, képesek falakon vagy a mennyezeten sétálni, továbbá olyan felszereléssel fog találkozni, mely lehetővé teszi számukra, hogy akár egy egész napig víz alatt legyenek. Nem beszélve a sok egyéb fortélyról. Mert természetesen a *nindzsák*, leszámítva persze, hogy mi mindenre képesek a testükkel, sosem voltak a sokak képzeletében élő emberfeletti lények.

Tehát így. Az iskolában a *nindzsák* – természetesen feketébe öltözve, csuklyával a fejükön – elpróbálják a Halál Kertjének ostromát. Fából készült úszóalkalmatosságokon vágnak át a vizesárkon, majd felhágnak az óriási falakra. Az egyik puhány a mélybe zuhan. Odabent a támadók és várvédők botokkal kezdenek verekedni, melynek következtében jó páran elájulnak vagy fájdalmasan nyögnek, az ágyéakra mért ütések azonban mintha meg sem ártanának nekik. Bond megismerkedik a *nindzsák* felszerelésével is: dobócsillagok, csillagbogáncs, üreges bambuszrúd a víz alatti légzéshez – mindazzal, ami a *nindzsamúzeumokban* is látható.

Később, egy gőzösön pihengetve Tanaka megpróbálja felkelteni Bond érdeklődését a haikuk iránt Basó néhány darabját is felidézve. „Hadd kérjek valamit, Bondo-szan. Írjon nekem egy haikut! Idővel

biztos ráérezne. Elvégre járt iskolába.” Bond elismeri, hogy tanult valamikor görögül és latinul, meg is próbálja tehát:

Csak kétszer élsz:
Egyszer, mikor megszületsz,
Aztán mikor szembenézel a halállal.

Tanaka elismeri az őszinte hangnemet, valójában azonban meglehetősen siralmas a vers – a sorok túl hosszúak, ráadásul az első elég zavaros, és azt sugallja, több életünk van. Viszont máris megvan a regény címe.

Bond inkább arra lenne kíváncsi, hogyan képesek a nindsák kibírni az ágyéket ért ütéseket. „Több hasznát venném ennek, mint a költészetről szóló süketelésnek.” Tanaka ezért aztán elmagyarázza:

Talán tudja, hogy a heregolyók a serdülőkor során leereszkednek, és a lágyékból a két láb közé kerülnek. Nos, a megfelelő testrészek kitartó masszírozásával és sok gyakorlás után [a harcos vagy szumós] képes lesz arra, hogy a heréje visszaemelkedjen eredeti helyére. (...) A harc előtt gondosan betekerjük ezt a felettebb sérülékeny testrészt. Később fürdő segítségével érijük el, hogy újból visszaereszkedjen. Nagy kár, hogy már túl öreg ahhoz, hogy elkezdje ezt gyakorolni. Biztos nagyobb önbizalma lenne a küldetése során. Tapasztalatom szerint az ügynökök a nevezett testrészüket féltik a leginkább a harcban, vagy ha fogság fenyegeti őket. Nyilván tisztában van vele, hogy a herék különösen érzékenyek, ha kínzásra kerülne sor.

Tanaka csak ezután fedi fel Bondnak küldetésének részleteit. Csodák csodájára Shatterhand nem más, mint Bond feleségének gyilkosa, Ernst Stavro Blomfeld. Az akció hirtelen több lesz hivatalos megbízatásnál. Immár személyes ügyről van szó. Bond bosszút akar állni. „Hogy milyen fegyverrel? Csupán a pusztá öklével, a zsebkésével és egy vékony láncsal.”

Először azonban Bondnak el kell jutnia a kertet övező falhoz. Ezt egy közeli szigetről indulva tervezi megvalósítani, melynek lakói az *avabi* (abalone) kagyló halászásával foglalkoznak. Ehhez nindsává

válik, és átvedlik antropológussá, aki a helyi amákat jött kutatni. Bond kihajózik a vendéglátója lányával és annak kormoránjával, melyet megtanítottak halászni. A lány természetesen az új szerelme, Kissy Szuzuki, aki mielőtt hazatért, rövid ideig Hollywoodban élt, ezért tud angolul. Néhány együtt töltött nap után, a lány Bonddal akar tartani, hogy ketten ússzanak át a várfalhoz. Éjszaka van. Bond átmászik a falon, talpig nindzsaöltözetben, „melyen annyi rejtett zseb volt, mint valami mutatványos kabátján”, bennük csupa hasznos felszereléssel. Egy szerszámoskamra alkalmas rejtekhelynek bizonyul. Innen indulva titokban felderíti a környéket, megtalálja a kénes kürtöket és pirájjakkal teli medencét, végignéz két öngyilkosságot, majd elbújik és átalussza a nappalt.

Aznap este behatol a palotába, ahol elkapják, és egy gejzír fölé feszítik, mely szabályos időközönként kitör. Miután kettesben marad Blofelddel, megfojtja, kijátssza a gejzír időzítő berendezését, végül elmenekül egy léggömb segítségével (utóbbi még Fleming mércéjével mérve is elvetemült ötlet). A palotát a vulkáni működés romba dönti, menekülés közben azonban Bond fejsérülést szenved, és elveszíti a memóriáját. Kissy megmenti, hetekig ápolgatja, felszítja a férfi nemi vágyait, és nemsokára teherbe esik.

Időközben odahaza úgy hiszik, Bond halott. M közli is a gyászjelentést a *Times* hasábjain. Ebben szellemes utalást tesz „Bond egy személyes jó barátja és egykori munkatársa által róla írt népszerű könyvsorozat”-ra. „Ha az említett könyvek hitelesebb és még valószínűbb alkotások lettek volna, a szerzőt vád alá helyezték volna az államtitkokról szóló törvény megsértése miatt.” A könyv végén Bond, aki még nem is tud arról, hogy Kissy várandós, a múltján mereng, és egyre csak Vlagyivosztokon jár az esze, melyet valami újságban olvasott. A név valami mást is sugall: Oroszország. „Van egy olyan érzésem, hogy valamikor sok közöm volt Oroszországhoz”, mondja, és elhatározza – ebbe Kissy szomorúan ugyan, de beletörődik –, hogy odautazik feltárni az emlékeit és a múltját.

Három évvel később elkészült a regény filmfeldolgozása. Az alkotók inkább kihagyták a komor részleteket az akció, a kütyük és néhány oly mértékben szemérmes „szexjelenet” kedvéért, hogy a

mai nézők számára aligha minősülnének igazi szexnek. A cselekmény Fleming eredeti történetéhez képest jóvátehetetlenül nevetséges. Csakúgy, mint a forgatókönyv, amivel annak írója, Fleming barátja, a népszerű Roald Dahl is tisztában volt. Blofeld azon ármánykodik, hogy háborút szítson az Egyesült Államok és a Szovjetunió között. Ennek érdekében fellő egy űrhajót, mely bekebelezi mindkét fél műholdját, majd nyomtalanul eltűnik, ezzel kijátszva egymás ellen a két hatalmat. Blofeld palotáját lecserélik egy vulkánra, melynek belsejében komplett űrállomás működik, ahol a műholdfaló űrhajó is állomásozik. A kráterfedő kinyílik és becsukódik, valahányszor kilövésre kerül sor. Mai szemmel nézve az egész körülbelül annyira hiteles, mint az eredeti King Kong, a film mégis négyszer annyi bevételt termelt, mint amennyibe került. A film készítői egyedül azt az ötletet mentették át, mely szerint Bond nindzsákkal működik együtt, akiknek a segítségével sikerül megdöntenie Blofeld ördögi hatalmát.

A filmhez szükség volt egy szakértőre, nyugaton azonban nem találtak megfelelő embert. A legkézenfekvőbb megoldásnak Donn Draeger egykori tengerészgyalogos tűnt, aki harcolt a csendes-óceáni és koreai háborúban. Ő alapította továbbá az Amerikai Dzsúdó Szövetséget, gyakorlott harcművész és termékeny szerző volt, de közel sem nindzsaszakértő.

Japánban azonban még éltek ilyenek – ugyan nem sokan, mivel a Szövetséges Haderők Legfelsőbb Parancsnoksága (SCAP) 1945-ben betiltott mindenféle, a japán militarizmust szimbolizáló harcművészetet. Továbbá sok japán – sőt talán a többségük – úgy tekintett a hagyományos harcművészetekre, mint valami ostoba tradícióra, mely nagyban hozzájárult a háborúban való részvételhez. Miután 1948-ban feloldották a tilalmat, a harcművészetek virágzásnak indultak a rákövetkező években, miközben egyre több ilyen tárgyú könyv is megjelent. A Nakanói Kémiskola egyike volt a kedvenc témáknak. A japán James Bond megfelelőjét Icsikava Raizo személyében találták meg, aki összesen hat filmben szerepelt és folytatott elkeseredett küzdelmet az idegen kémekkel és a japán hadsereg tisztjeivel szemben. A harcművészetek újjáéledését az a maréknyi ember vezette, akik a háború éve alatt életben tartották a régi hagyományokat. Közülük talán Fudzita Szeiko volt a

legismertebb, az önjelölt „utolsó nindzsa”, az 53 kógai nindzsucuiskola egyikének vezetője, aki azonban sajnos 1966-ban meghalt, éppen amikor elkezdődött a *Csak kétszer élsz* forgatása.

Így aztán miközben Sean Connery Japánban ismerkedett a különböző harcművészeti technikákkal, Draeger maga mellé vette Maszaaki Hacumit, aki tanárával, az önálló hírnévvel is rendelkező Tosicugu Takamacuval⁴⁶ együtt igyekezett ismertséget szerezni magának mint a nindzsucu mestere. Takamacu Kasiharában élt, nem messze a Negyvennyolc Vízeséstől, az igai nindzsák szülőházájában. A 20. század elején még fiatalon beutazta Mongóliát, Kínában harcművészetet tanított, majd az utolsó kínai császár, Pu Ji testőreként is szolgált. Az „utolsó nindzsák” egyikeként állítólag tizenkét, halálra menő küzdelmet is megnyert, egyik támadója szemét kivájta, ráadásul a rendőrség figyelmét is sikerült valahogy elkerülnie. Mindketten nagy figyelmet fordítottak saját maguk népszerűsítésére, és részt vettek a japán *Nindzsa bérgyilkosok* című film és annak folytatásainak elkészítésében. Végül Hacumi lett a Bond-film szakértője. Állítólag ritkán kérték ki a véleményét, viszont egy jelenet erejéig feltűnik Tigris Tanaka segédjeként.

Miden bizonnyal szóvá tette, amikor látta az úgynevezett nindzsákat harc közben. A filmben Bond helikopterrel érkezik egy palotához, mely valójában a 17. században épített, szépen felújított, íves, szürke cserépből rakott tetejű iga-uenói palota. Mivel a nindzsák szülőföldjének kellős közepén található, természetes választásnak tekinthető az itt zajló események forgatásához. Blofeld úrhajója nem sokkal korábban bekebelezett egy szovjet műholdat, melyről találkozásukkor Tigris Tanaka és Bond már mindketten tudnak. Ez amúgy nem jellemző a hollywoodi forgatókönyvekre, Dahl azonban mindenáron ragaszkodott a szellemes párbeszédhez:

TANAKA

Rossz hírek érkeztek az űrből.

BOND

Igen, értesültem róla. Ezúttal az oroszok hibáztatják az amerikaiakat.

TANAKA

Közel a háború.

BOND

Muszáj valahogy bejutnunk a vulkánba.

TANAKA

Egyetértek.

BOND

Jól képzett emberekre lesz szükség. Vannak errefelé kommandósok?

TANAKA

Sokkal jobbat tudok ajánlani, [rövid szünet] Nindzsák! Ez titkos, Bond-szan.⁴⁷ íme, a nindzsaképző központom.

Gyors jelenetváltás után több tucat dzsúdós ruhába öltözött acélizmú férfit látunk, ahogy egymással birkóznak és botokkal küzdenek. A titkos gyakorlatozás ragyogó napsütésben, nézők hangos kiabálása közepette zajlik. Mivel Bond kissé értetlenül nézelődik körbe, Tanaka megragadja az alkalmat, hogy elmagyarázza, kik is a nindzsák, miközben a háttérből nyögések és üvöltések hallatszanak.

BOND

Nindzsák?

TANAKA

Az elrejtőzés és rajtaütés mesterei, Bond-szan.

Elképzzelhető, hogy Bond – vagy Dahl – ironikus akart lenni, tudniillik semmi nindzsaszerű sincs ezekben a nyílt színen harcoló alakokban. Valóban értenek a harcművészetekhez, és mint az kiderül a Blofeld úrállomása elleni támadásból, valódi kommandósok, akik értenek a csapatos akciókhoz, képesek kötéllel leereszkedni, és ismerik a legújabb fegyvereket. A samurájokhoz hasonlóan pedig bármikor készek meghalni. Vagyis szöges ellentétei az árnyékharcosoknak. Az éj leple alatt, kis létszámú csoportokban tevékenykedő igazi nindzsákkal aligha lehetett volna mutatós, költséges és látványos jeleneteket forgatni.

Mindegy. A film sokkal többet tett a „nindzsák” népszerűsítéséért, mint az eredeti könyv.

A film továbbá hozzásegítette Hacumit, hogy végleg az lehessen, aki mindig is lenni akart, nevezetesen a nindzsucu Togakure nevű ágának legjelesebb képviselője. Az ő hatására vált a nindzsucu a harcművészet egyik legjelentősebb formájává. Iskolát, azaz *rijút* hozott létre a Togakure-irányzat számára, melynek ő lett a 34. irányítója. Ő alapította a nemzetközi harcművészeti szervezetet, a Budzsinkant is, továbbá számos könyvet írt. Saját elmondása szerint a szoke, vagyis a *rijú* vezetői méltóságát Takamacutól örökölte, akit – Hacumi szerint – „nyolcszáz évnyi történelem és hagyomány fűz a rendszerünk alapítójához, a [Nagano prefektúrához tartozó] Togakure falubeli Daiszuke Nisinához”. Hacumi azzal igyekszik igazolni állítását, hogy felsorolja a Togakure mind a 33 korábbi vezetőjét, illetve különböző „a tanáromtól származó, nindzsucuval kapcsolatos iratokra” hivatkozik, melyek közül az egyik állítólag tartalmazza az ősi nindzsucu képzés tizennyolc szintjét.

Mindezt számos honlap és könyv kész tényként tálalja, az egyetlen forrásként azonban kizárólag magát Hacumit jelölik meg. Soha senki nem erősítette meg az „ősi tekercsek” létezését vagy azok tartalmát. Ennek eredményeképpen néhány szkeptikus kétségbe vonta Hacumi szavahihetőségét. Egy nindzsaszakértő szavait idézve: „Soha senki nem beszélt a nindzsaharcművészet létezéséről egészen Takamacu fellépéséig. Ő aztán mindezt továbbadta Hacuminak. Szerintem az egész kitaláció.” Még a Wikipédián is érzékelhető a bizonytalanság: „tárgyilagossága kétes”, „további idézetek szükségeltetnek”, „számos kérdést felvet”, „szakértői vélemény szükséges” – szólnak a figyelmeztetések.

A vita valóságos aknamező. A nindzsucuközösségen belül sorra fogalmazódnak meg érvek és ellenérvek a hitelességet illetően. Az indulatok háttérében az a gyakorlat áll, melynek során a tudás és tekintély mesterről tanítványra szállt közvetlen hagyományozódás útján, hasonlóan az iszlám tradíciók továbbadásához, vagy a sugendóhegyek alapításának valódiságához, aminek az a feltétele, hogy vissza lehet-e vezetni a hagyományt egy nagyra becsült papig, aki elsőként „megnyitotta” az adott hegyet. Egy Hacumihoz diákként forduló, hozzám hasonló idegent lenyűgözne a tanítása: valóban tudja mindazt, amit állít magáról? A harcművészetek esetében a hitelesség alapja sokkal inkább az eredet. Ha csupán pár

nemzedékig lehet visszavezetni valamit, az nem elég; nyolcszáz év már kellő meggyőző erővel bír. Csakhogy ha kitalált hagyományról van szó, lesznek olyanok, akik becsapva érzik magukat, mintha a neve elhallgatását kérő szakértő ismerősömet idézve „az elmúlt húsz évben a semmiért hemperegtek volna a földön”.

Bár Bond megtette a magáét, hogy megismertesse a nindzsahagyományt a nyugati világgal, a japánoknak egyáltalán nem hiányzott az ő szerepvállalása. A szigetországban akkoriban ugyanis a nindzsakultúra újjáéledése zajlott, amit jól szemléltet a temérdek mozi- és tévéfilm, könyv és manga képregény, melyek népszerűsége mind a mai napig töretlen. Mindez részben a 20. század elején lezajlott rövid felvirágzásnak volt köszönhető, melynek központi alakja az ifjúsági irodalom 1911 és 1925 közötti időszakának fiúhőse, Szarutobi Szaszuke volt, aki az 1950-es évek mangáiban jelent meg újra.

Az újabb lökés 1958-ban érkezett, amikor megjelent a fiatal regényíró Jamada Fútaró látszólag történelmi alapokon nyugvó története, a *Kóga Ninpócsó*, azaz *Kougai nindzsatekercsek*. (A Kóga idővel Kouga lett, mivel bizonyos átírásokban a hosszú magánhangzókat diftongusként kezdték jelölni.) A történelmi háttér Japán 17. század első felében zajló egyesítési folyamata, a helyszín pedig Iga és Kóga. Ami a történelmi hűséget illeti, nagyjából ennyi. A történet szerint ugyanis Kóga és Iga nemhogy nem szövetségesek, hanem négyszáz éve marakodnak egymással, a pillanatnyi fegyvernyugvás pedig csupán a Hattori Hanzó által megvalósított békekötésnek köszönhető. Jamada nindzsái, akik évszázadok óta hegyi erődökben éltek a külvilágtól teljesen elzárva, különböző varázslatos lényekké, szörnyekké vagy éppen szépségekké alakultak, akik tudnak repülni, képesek elváltoztatni az alakjukat és addig soha nem látott harci képességekkel rendelkeznek. Egyikük vért fröcsköl valamennyi testnyílásából, a másik amolyan végtagok nélküli csigalény, a harmadiknak pedig kocsonyás teste van, mely minden kardcsapást elnyel és a legszűkebb helyeken is képes áttüremkedni.

Az alábbi részlet, mely az első és egyben legsikeresebb kötetből származik, jól érzékelteti a történetek mesészerű jellegét. Egy-egy

kógai és igai nindzsa előbb elintézi öt-öt ellenfelét, majd egymásnak esik. A kógai Sógen rusnya dög, rücskös homlokkal, beesett pofával, hosszú, szürke végtagokkal, melyek duzzanatban végződnek, a hátán púppal, a szemei pedig apró vörös pöttyök. Képes háttal falat mászni, miközben egy kézzel és a két lábával kapaszkodik, a szabad kezével pedig kardot forgat. Öt támadóját úgy vakítja meg, hogy sűrű, ragacsos váladékot köp rájuk. Ezzel szemben az igai Jasamaru szép ifjú, cseresznyefa virágát idéző orcával és ragyogó fekete szempárral.

Előrántott egy fekete kötelet, melyben óriási erő lakozott. Elképesztően vékony volt, mégis olyan erős, akár az acélsodrony. Karddal sem lehetett átvágni. Napfényben csillogva szikrázott, amint azonban besötétedett, teljesen láthatatlanná vált. (...) A kötelet különleges módszerrel készítették: fekete női hajszálakat fontak egybe, amit aztán állati zsiradékkal kentek be. Érintése olyan volt, akár a szegecses korbács. Ahogy a kötélt a legyőzött katonák lábára és testére csavarodott, a bőrük úgy hasadt fel, mintha kardcsapások érnék őket. A jó pár méter hosszú kötélt mozgása olyan volt, mint valami élőlényé, ahogy ide-oda tekergett és gyűrűzött, lecsapott az ellenségre, majd körülölelte és megcsonkította őket.

A cselekmény központi kérdése, vajon ki lesz Japán egyesítőjének, a 73 éves lejaszunak az örököse. Kit válasszon két unokája közül? A választ egy szerzetes adja meg. Lejaszu vessen véget a fegyverszünetnek, hadd küzdjön meg egymással mindkét fél tíz-tíz nindzsája, mígnem végül az egyik oldalon senki nem marad. A túlélők klánja aztán majd dönt az öröklődésről, annak tudatában, hogy a legjobb harcosok addigra mind halottak lesznek. A címadó két tekercs tartalmazza a nindzsák neveit. Időközben két fiatal egymásba szeret. Egyikük a méltóságteljes, hosszú szempillájú kógai fiú, Gennoszuke, a másik pedig az igai Oboro, akinek szépsége az arcát borító fátyolon is átsugárzik. Két egyformán nagy tekintélyű család és egy balvégzetű szerelmespár története ez. Vajon képes lesz két ember kapcsolata megszüntetni egy négyszáz éve tartó ellenségeskedést? Vagy el vannak átkozva? Mint kiderül,

az utóbbi: mind a húszan meghalnak, köztük utolsóként a szerelmesek.

A varázslatos elemeket tartalmazó történet valósággal beleágyazódott a japán kultúrába. Jamada további 23 nindzsaregényt írt még az elkövetkező évtizedben, melyek többségét aztán meg is filmesítették. Az első kötet ötrészes mangaadaptációja immár angolul is olvasható. 2005-ben, csaknem ötven évvel az eredeti megjelenése után mozifilm is készült *Sinobi* címmel (a „Penge a szív felett” alcím utal a kandzsi rejtett jelentésére), melyben csodálatos tájak, gyönyörű emberek – az egyszerűség kedvéért felenként csupán öt-öt harcos – és temérdek lenyűgöző harcjelenet szerepel.

Képtelenség lenne felsorolni a számtalan további regényt, mangát, filmet, tévésorozatot és videójátékot, kettőt mégis érdemes kiemelni.

A nindzsákról szóló alkotások sorában feltétlen megemlítendő a Maszacsi Kisimoto nevéhez köthető többkötetes mangasorozat, a *Naruto*. Az egész csupa fantasztikum, mely nem is törekszik történelmi hűségre, mégis szédületes népszerűségnek örvend, és minden idők legsikeresebb mangája. (Egyedül Japánban közel hatvan kötete jelent meg, ami összesen 113 millió eladott példányt jelent.) A belőle készült *animesorozat* (220 rész japánul, 209 angolul), videójátékok, regények, kártyajátékok és még ki tudja, mi minden hasonlóan sikeresek voltak.

A második, melynek még kevesebb köze van a valósághoz, a különös, mégis nagyszerű *Tini nindzsa teknőcök*, mely eredetileg létező képregények paródiájaként született meg két fiatal művész, Kevin Eastman és Peter Laird tollából. Az 1980-as évek végén, saját költségen kiadott kezdetleges alkotás szinte azonnal kulturális jelenséggé nőtte ki magát, mely képregények, tévésorozatok, játékok és dalok formájában, sőt önmaga paródiájaként (*Kamasz radioaktív feketeöves hörcsögök*) is megjelent.

Egy kis háttérismertet:

Élt valamikor Japánban egy Josi nevű jóképű nindzsa mester, akinek volt egy Szecska nevű házi patkánya, aki képes volt utánozni gazdája minden mozdulatát. Josi szerelmes volt egy Tang Sin nevű gyönyörű lányba, viszont volt egy gonosz ellenlábasa is Szaki személyében. Annak érdekében, nehogy egymásnak essen a két

kérő, Sin meggyőzte Josit, menjenek Amerikába a patkánnyal együtt. Végül közösen New Yorkban telepednek le. Egy nap azonban Szaki megölte Sint és Josit, az immár nindzsa mester patkány pedig a csatornarendszerben volt kénytelen meghúzni magát. Itt talált rá Szecska négy kisteknőcre egy radioaktív pocsolyában. Mint kiderül, mutánsok. Idővel felnőnek, sőt beszélni is megtanulnak. Négy olasz művésztől nevezi el őket: Leonardo, Raffaello, Donatello és Michelangelo.

Mégis miről szól ez az egész? Természetesen a tinédzserekről, különösen a New York-i tinédzserekről, akik a szüleik szemében mutánsok, ha nem is földönkívüliek, akik sajátos nyelvet beszélnek. Létezik azonban számos egyéb magyarázat is, nevezetesen a hasonulás kontra ellenállás.⁴⁸ A teknősök bevándorlók, akik változtatnak meglévő hagyományaikon, hogy beilleszkedjenek az amerikai közegbe. A patkány és a teknősök ugyanúgy összefognak, mint ahogy a Szabadság-szobor „szegény és kisemmizett” alakjainak kéne. Imádják a pizzát, amelyet fegyvereikkel szeletelnek fel. Beceneveket és szlenget használnak, ismerik az utcák világát, és harsányak, mégis összekovácsolja őket a Demokratikus Testvériség szabályzata. A lányok iránti vonzalmuk az anyáskodó April O’Neillel való kapcsolatukban mutatkozik meg. (Isten ments, hogy a teknősök egymást kedveljék!) Folyton harcban állnak az álnok Szakival, ezzel a fekete kimonóba öltözött gazemberrel, aki kiszolgáltatott iskolakerülőkre vadászik. Röviden összefoglalva, archetípusokról van szó, és ilyen értelemben az egész nagy hasonlóságot mutat a négy muskétással, Robin Hooddal és Pán Péterrel. Mindez mégis hordoz Amerika számára egy igencsak megnyugtató, a többségünk számára azonban talán inkább zavaró üzenetet: a különállók sosem fognak teljesen beolvadni, nem tudnak szaporodni, és nem fenyegetik a fehér kultúra dominanciáját.

A teknősök közti egységet, illetve a többségi társadalomtól való különállásukat kifejező fegyverzetet és ruházatot leszámítva azonban a nindzsákhoz semmi köze.

Úgy tűnik, napjainkban elengedhetetlen valamiféle kitalált valóság a nindzsák túléléséhez. Különösen igaz ez arra az emberre, aki mindeközben a Fülöp-szigeteki esőerdőben próbált meg életben

maradni; az ő esetében azonban egy egészen másfajta kitalált valóságról beszélhetünk.

TIZENHATODIK FEJEZET

Az utolsó nindzsa

A tájékozódáshoz és utad megtervezéséhez elengedhetetlen a hegyek, folyók és az ellenségtől való távolságod ismerete.

Nindzsáknak szóló útmutatás

Onode túlélésének története önmagában rendkívüli. [Bárki, aki képes harminc évig egyedül élni, közel a civilizációhoz, mégis magányosan, csodálatra méltó. Az elkövetkezőkben azonban talán a leginkább rendkívüli – nem is csodálatra méltó, sokkal inkább elképesztő – Onoda odaadása és gondolkozása volt; a küldetéséhez való ragaszkodás, egyfajta kötelességtudat, mely abból a rendíthetetlen meggyőződésből fakadt, hogy a háború nem ért véget.

E meggyőződés nemcsak az árnyékharccossá történő képzéséből származott, hanem abból a japán társadalom egészét meghatározó mentalitásból is, melynek évszázadokig a hűség volt az alapja – a földesúrhoz és a félistenként tisztelt császárhoz való hűség. Olyasfajta lojalitásról beszélünk, melyre akár különböző biológiai és számítástechnikai szófordulatok is illenek: „veleszületett”, „ösztönös”, „a vérükben van”, sőt talán a „programozott” a legtalálóbbr. Onoda esetében hadosztályi parancsnokához fűződő hűségéről beszélhetünk. Amint „betáplálták” a küldetésre vonatkozó utasításokat, csakis ő írhatta felül azokat. Harminc évig egyetlen új parancs sem érkezett, így aztán bármi is történt, a régiak maradtak érvényben. Harminc évig tehát Onoda úgy viszonyult mindenhez, ami látszólag ellentmondott az általa ismert valóságnak, mint a vírus. Ritkán tekintjük józannak azokat, akik hasonlóan viselkednek. Onoda azonban igenis épelméjű volt, és nem teljesen mereven lett beprogramozva. Felismerte ugyanis a valóságot, amint világosan látott maga körül. A megfelelő „input” hatására addigi világlátása

összeomlott, mely lehetővé tette számára egy új, normálisnak tekinthető látásmód elfogadását.

Felmerül azonban a kérdés, miből táplálkozott Onoda hűsége? Mivel magyarázható ez a hihetetlenül merev felfogás, miszerint a felettestől származó utasításokat minden körülmények között végre kell hajtani? Természetesen szerte a világban arra képezik ki a katonákat, hogy késlekedés és kifogás nélkül engedelmességedjenek az adott parancsnak. Onoda azonban olyan képzésben részesült, melynek során többször is elhangzott, hogy igenis kétségbe lehet vonni az utasítások helyességét és rugalmasnak kell maradni.

Onoda két lábon járó önellentmondás volt. Kreativitásra és kezdeményezőkézségre nevelték, mindkettőt azonban annak szolgálatába állította, hogy bizonyítsa, a körülötte levő világ nem olyan, mint amilyennek látszik, hanem amilyennek látni szeretné. Hasonlóan végletes gondolkozás általában zárt rendszerekre jellemző: egyházak, egyeduralkodók, kultuszok, elmeegógyintézetek. Onoda azonban egyedülálló jelenség: természetesen kemény és eltökélt, mégis katonaemberhez mérten emberséges és erkölcsös. Még kilencvenévesen is tette kész, és a gyermekei jótékonyági szervezetének dolgozik.

Onoda egy hajórakományyi robbanóanyaggal érkezett Lubang szigetére egy vitorlás fedélzetén, melynek kapitánya általában marhákat szállítva tette meg a veszélyes utat, hogy abból tartsa el magát. Az újonnan főhadnaggyá kinevezett Onoda egy kétszáz fős, szárazföldi, radaros, hírszerző és tengerészegységekre osztott csapat irányítását kapta feladatul. Sajnos azonban ehhez nem volt kellő tekintélye. Csak akkor válhatott volna vezetővé, ha a többiek készek őt követni, erre azonban nem voltak hajlandók. Abban bíztak ugyanis, hogy hamarosan elhagyhatják Lubangot, és ellenezték a reptér elleni támadást, mert utóbbira csak akkor – nem pedig azért – lett volna szükség, amikor Japán megfordítja a háború menetét. A gerillaharcmodort is elutasították, mivel igazi japánoknak tartották magukat. Vagy képesek visszaverni az ellenséget, vagy elesnek a harcban. Némi segítséggel sikerült Onodának egy hegy tövében felállított táborba juttatni a robbanóanyagot, majd kimerültségében mély álomba zuhant.

Két nappal később, 1945. január 3-án a hegy csúcsa felől hallatszó kiáltásra lett figyelmes. Felérve a távcsövén keresztül szörnyű látvánnyal szembesült: az észak felé tartó amerikai haditengerészettel – csatahajók, repülőgép-hordozók, cirkálók, könnyű cirkálók, rombolók, mintegy százötven csapatszállító és további megszámlálhatatlan partraszálló jármű. Kezdetét vette Luzon inváziója. Bár mind a mai napig senki sem tudja pontosan, mégis talán Onoda rejtjeles rövidhullámú rádiós üzenete volt az, ami – minden támaszpontra eljutva – kiváltotta a japán válaszlépést: többhullámnyi kamikazetámadást, melynek összesen 25 amerikai hajó esett áldozatul. Hosszú, véres küzdelem kezdődött, a japánok ugyanis már visszavonultak Luzon belsejébe, ahol mindvégig kitartottak, mígnem szinte az utolsó emberig elhullottak.

Lubang szigetén Onoda kudarcot vallott küldetése első felének teljesítésével. Bár a móló több pontján is elhelyezett robbanótölteteket, azok mégis besültek. Az embereit nem bírta rávenni, hogy segítsenek neki megsemmisíteni a repteret. Rájött továbbá, hogy a kifutóba robbantott kráterek mindössze egy-két nappal hátráltatnák a leszállásokat. Azonban minden tőle telhetőt megtett. Felidézte a nagyszerű Kuszunoki Maszasige történetét (I. ötödik fejezet), aki 1333-ban Csihaja várának ostrománál szalmabábuk segítségével terelte el az ellenséges tüzet. Ne feledjük, hogy Kuszunoki szobra állt a Nakanói központ előtt!

Elhatároztam, hogy leutánzom Maszasigét. Szuehiro főhadnagy segítségével összeszedtem a korábban lelőtt gépek roncsait, melyeket aztán úgy rendeztem el, mintha újak lennének, és körültekintően még fűvel is beborítottuk azokat. Visszaemlékezve az egész terv gyermekien egyszerűnek tűnik, mégis hatásosnak bizonyult. Ezután az ellenséges gépek mindig a reptéren elhelyezett csalikat bombázták. Abban az időben minden másnap jöttek, így aztán egy-egy támadás között maradt időnk a roncsokból műgépeket összetákolni. Meggyőződésem, hogy hatásos gerillataktika rábírní az ellenséget a lőszer pazarlására.

Ezután egy hetvenfős, öngyilkos merénylőkből álló társaság is megjelent többhajónyi robbanóanyaggal. Éhesek voltak, csakhogy az élelmet biztosító helyiek nem akartak segíteni. A japánok erre úgy válaszoltak, mint oly gyakran: fosztogatni kezdtek, és még jobban magukra haragították a helybelieket. „Kezdttem csüggedni”, írta Onoda. „Mégis mihez kezdjek egy csapat idiótával?”

Február végén megérkeztek az amerikaiak – a partraszállást tengeri és légi bombázás készítette elő. Onoda nem tehetett mást, mint visszavonult a hegyek közé, miközben a többiekkel betegség végzett, vagy „az ügyért vállalt nemes halálról fecseggve” inkább lelövelték magukat. Egyszer maga is segített huszonkét beteg társának előkészíteni egy robbanótöltetet, mellyel magukat és a közelgő amerikaiakat tervezték a túlvilágra küldeni. „Amikor később visszatértem, nem találtam semmi nyomát se a sábornak, se a huszonkét holttestnek. Csupán egy hatalmas gödör tátongott előttem. Csak álltam, és bámultam a szörnyű mélyedésbe. Még sírni sem voltam képes.” Három hónap elteltével mindössze háromtucatnyian maradtak, ráadásul Onoda volt az egyetlen tiszt. Úgy döntöttek, kisebb csoportokra oszlanak. Onoda két társával együtt hat hónapig élelmiszer-fejadagokon élt, és csak elvétve sikerült lelőniük egy-egy tehenet, miközben igyekeztek tartani a kapcsolatot a többi kis csapattal.

Október közepén találtak egy röplapot, melyen ez állt japánul: „A háború augusztus 15-én véget ért! Jöjjenek le a hegyekből!” Egyikük sem hitte el, néhány nappal korábban ugyanis rálöttek az egyik társaságra. Mégis hogyan lehetséges ez, ha a háborúnak valóban vége? Nyilván tévedésről lehet szó, melyről Onoda nem is kívánt tudomást venni. Elhatározta, hogy folytatja egyszemélyes küldetését, és távol tartja magát a „felelőtlen és megbízhatatlan elemektől”. Feltett szándéka volt „felmérni a terepet, hogy hasznára legyenek a japán seregnek, amikor megindítja majd az ellentámadást”.

1945 végén egy újabb, megadásra felszólító nyomtatványt találtak, melyet ezúttal egy B-17-es bombázóról dobtak le. A röplapon olvasható utasítást Jamasita Tomojuki vezérezredes, a „maláj tigris”, Szingapúr meghódítója és a 14. sereg egykori parancsnoka írta alá. A parancsot aligha adhatta volna ki magasabb rangú tiszt. Onoda azonban megszállottan hitt a maga igazában.

Álláspontját egy zavaros értelmű mondatra alapozta, mely szerint akik megadják magukat, „egészségügyi segítségben” részesülnek, és Japánba „szállítják” őket, bármit is jelentsen mindez. A röplapon továbbá az szerepelt, hogy Jamasita egy „közvetlen császári rendelet” alapján adta ki az utasítást, előbbiről azonban se Onoda, se a többiek nem értesültek. „Arra a következtetésre jutottam, hogy a röplap hamis, és ebben a többiek is egyetértettek velem. Kétségünk sem volt afelől, hogy ellenséges fondorlat áll mögötte.”

1946-ban sok japán katona megadta magát, miközben a többiek tovább éheztek, és egyre csak Onodát kérelték, ossza meg velük gondosan beosztott tartalékait. Ő azonban kemény szavakkal válaszolt nekik: „Maguk disznók módjára viselkedtek, amikor volt rizsük, így aztán most nincs semmijük. Ne tölünk kunyeráljanak! Engem azért küldtek, hogy felrobbantsam a repteret, és továbbra is ez a feltett szándékom. Olyan kevés rizst eszünk, amilyen keveset csak lehet. Ha megosztanánk magukkal, mindannyian bajba kerülnénk.”

Később újabb megadásról szóló röplapokat találtak, sőt Onoda japán kiabálást is hallott. Akik megadták magukat, ceruzával írt üzeneteket hagytak hátra. Onoda és három társa azonban nem akarták elhinni, hogy a háború valóban befejeződött. „Úgy véltük, az ellenség akar újabb foglyokat ejteni az ügyeskedéssel.”

Immár maréknyi elszánt egyén maradt csak Lubang védői közül: Simada tizedes, aki a maga 31 évével a legidősebb volt, amúgy magas, életerős és jókedvű férfi; Kozuka közlegény, 25 éves, nagyon hallgató, aki csak akkor beszélt, ha kérdezték; Akacu közlegény, 23 éves, egy cipész fia, fizikailag és érzelmileg egyaránt gyenge, röviden fogalmazva kockázati tényező; végül a 24 éves Onoda, aki nem parancsok osztogatásával tartotta egyben a társaságot, hanem a meggyőzés erejével, ráadásul mindig ügyelt arra, hogy mindenkire annyi feladat háruljon, amennyivel képes megbirkózni. Mindegyiküknek volt kése, puskája pár száz tölténnyel, szuronya, két kézigránátja és két pisztolya.

Megszabott rend szerint végezték a tevékenységüket: a hegyeket járták, mindig ügyelve arra, hogy ne érintkezzenek a helyiekkel, akik a síkság és a tengerpart felől jöttek dolgozni. Rizs után kutatva behatoltak a táborokba, ahol gondosan megvizsgálták a különböző

nyomokat – hamu, levelek, fatörzs, lábnyomok –, hogy megállapítsák, meddig tartózkodtak ott a munkások, és vajon visszatérnek-e még később. Ha vittek magukkal rizst, mindig odébbálltak. Csupán néhány napig időztek egy környéken, és nagyjából körkörösén haladtak.

Mindebben Onoda képzése nemigen volt hasznára. Szinte lehetetlen volt gerillaharcot folytatni. Minden idejét és erejét felemésztette a puszta túlélés. Úgy kellett tüzet gyújtani, hogy ne legyen füstje, hálót kellett készíteni, élelmet szerezni, banánt lopni az ültetvényekről, tehenet ölni és darabolni (a későbbiekben még lesz szó erről).

Így telt el három év. Végül Akacu, a leggyengébb láncszem és a társaság legkevésbé megbízható tagja nem bírta tovább. „Ellentétben velem, neki nem volt feladata, se célkitűzése, a hegyek közti túlélés pedig idővel értelmetlenné vált számára.” Így aztán egyszer csak eltűnt, feltehetőleg hogy megadja magát. Történetesen úgy alakult, hogy további hat hónapig teljesen egyedül volt, mielőtt ellenséges kézre került – nem mintha Onoda erről akkor tudott volna. Egy évvel később mégis talált egy üzenetet, melyben Akacu azt írta, hogy a Fülöp-szigetiek barátként fogadták.

Nem sokkal Akacu eltűnése után a három túlélőt hangosbemondókon keresztül értesítették japánul, hogy „hetvenkét órájuk van megadni magukat”, azután különleges alakulat indul a keresésükre. Onoda ezúttal is kétkedve fogadta a hallottakat. A japánok ugyanis nem úgy utaltak három napra, hogy hetvenkét óra – „újabb bizonyíték arra, hogy a háború még nem ért véget”. Mindenesetre egy másik ok miatt sem gondolhatott a megadásra:

A hadosztályparancsnok közvetlen parancsára érkeztem a szigetre. Ha a háborúnak valóban vége lenne, újabb utasításnak kellene érkeznie a hadosztályparancsnoktól, mely felment a feladatom teljesítése alól. Egy hadosztályparancsnok aligha feledkezik meg az embereinek adott parancsokról. Tegyük fel, hogy mégis így történt. A főhadiszálláson nyilván rögzítettek minden utasítást, és valaki minden biztonnal gondoskodott arról, hogy a parancsnok különösen fontos utasításait hatálytalanítsák.

Ezután Onoda igyekezett még gyorsabban megtenni a szokásos körutat. Valahányszor helyieket láttak, tüzet nyitottak rájuk, ugyanis „úgy véltük, hogy a szigetlakónak öltözött egyének álruhás katonák vagy ellenséges kémek”. A kis csapat egyre nagyobb önbizalommal járt-kelt, mivel jól ismerték a környéket. Legalább egy-két zászlóaljnyi emberre lett volna szükség a felkutatásukra. Az 50-100 fős járőr csapatok nem jelentettek veszélyt. Sőt Onoda kifejezetten örült a kihívásnak. Bár ők csupán hárman maradtak, egészségesek, erősek és elszántak voltak. „Akár ötven emberből is képesek voltunk bolondot üzni. Ezt a harcmodort oktatták Futamatában.”

Idővel meg is szokták az életvitelüket, sőt előfordult, hogy elégedetten üldögéltek rejtekhelyükön, miközben az erdős hegyek ismerős zajait hallgatták, és felelevenítették a régi szép időket. Simada a lányáról beszélt („mostanra talán már van olyan idős, hogy érdekeljék őt a fiúk”), azon töprengett, vajon a gyermek, akivel a felesége várandós volt, fiú vagy lány lett-e, valamint egy régi táncos mulatságra emlékezett vissza.

1952 februárjában megjelent felettük egy kis repülőgép, melyről hangszórón keresztül szólongatták őket. Emellett a három férfi családtagjai által írt leveleket és rokonokat ábrázoló fényképeket is ledobtak nekik. Az egyik levél Onoda bátyjától, Tosiótól származott. Szó volt benne arról, aki elvitte a levelet a Fülöp-szigetekre, arról, hogy a háború véget ért, és Onoda szüleiről is, akik jó egészségnek örvendenek – bizonyítékul szolgálva, hogy a háborúnak valóban vége, a kis csoport pedig végre nyugodtan megadhatja magát, nem esik bántódásuk.

Onoda hallani sem akart erről. „Az első gondolatom az volt, hogy a jenki ezúttal túltettek önmagukon. Mégis hogyan jutottak hozzá a felvételekhez? Kétségkívül az egész felettébb gyanús volt, mégsem jöttem rá, hogyan sikerült nekik.”

Így aztán Onoda inkább megpróbálta igazolni saját kitalált valóságát, még hozzá úgy, hogy nemcsak a Nakanói Iskola által képviselt háborús időkbeli világrendhez ragaszkodott, hanem azáltal is, hogy egyre talpraesettebb árnyékharccossá vált – sőt talán a legtalpraesettebbé. Ő lett a legelhivatottabb nindzsa – egy küldetéssel megbízott illető, aki bármit megtesz a túlélésért és az ügy érdekében.

Egy hónappal később újabb hangszórót hallottak. Ezúttal (állítólag) az *Aszahi Simbun* újságírója szeretett volna velük riportot készíteni. Egyre csak azt ismételte, hogy Japán, az üzenetet pedig azzal zárta, hogy elénekelt egy japán háborús dalt.

„Újra próbálkoznak”, jegyezte meg Onoda, és folytatták a rejtőzködést.

Később felkeresték a helyet, ahol a hangszórós férfi lehetett, és egy újságot találtak. Az egyik pirossal bekeretezett cikk egy alezredestől szólt, aki azért érkezett a Fülöp-szigetekre, hogy rábírja a kormányt, függesszék fel a lubangi japán katonák előcsalogatására irányuló „büntetőakciókat”. A három férfi elolvasta az újságot. Eredetinek tűnt, de legalább ugyanolyan egyértelmű volt, hogy kelepce. Az ellenség nyilván sokat bajlódott azzal, hogy egy *álhírt* illesszen egy *eredeti* újságba. Mégsem sikerült elég jól. „Büntetőakció” – valóban! Ha tényleg büntetésről volt szó, a háború még nyilván zajlik. Ráadásul a rádióadás is felettébb gyanús volt. Túl sok szórakoztató műsor! Mérgezett cukorka, vélekedett Onoda. „Megnyerő külső, mégis halálos.”

1953 júniusában a helyi halászokkal folytatott tűzpárbajban Simadát találat érte a jobb lábán. Onoda elcipelte az erdőig, ahol aztán marhazsiradékkal lekezelte a sebeit. Négy hónapig tartott, mire felépült, de csak bicegve tudott járni, és már nem volt olyan, mint azelőtt. Az egész amolyan előjelként hatott, mely majd egy évvel később be is teljesedett, amikor egy harmincöt fős járőrcsapatot pillantottak meg a parton. Miután visszahúzódtak, azon tanakodtak, maradjanak-e vagy vonuljanak-e inkább a sziget túloldalára. Úgy döntöttek, maradnak. Felszeleteltek némi gyümölcsöt, melyet fellógatva aszaltak. Nem sokkal később Onoda mozgásra lett figyelmes. Betolakodó! Onoda tüzet nyitott, mire az illető lehasalt. Simada mozdulatlanul állva célra tartotta a fegyverét. Ekkor lövés dördült, Simada pedig arccal előrebukott. A lövedék a szeme között fúródott a fejébe. Onoda és Kozuka azonnal elmenekült.

Tíz nappal később nem messze attól a helytől, ahol Simada meghalt, repülőgépről röplapokat szórtak széjjel, miközben hangszóróból ez hallatszott: „Onoda, Kozuka – a háborúnak vége!” A két férfit ez csak még jobban felbőszítette, ekkorra már ugyanis teljesen a maguk által elképzelt valóságban léteztek. „Szívesen az

amerikaiak képébe üvöltöttük volna, hogy ne fenyegetsenek és csábítgassanak minket tovább. Meg akartuk nekik mondani, ha továbbra is úgy ijesztgetnek minket, mintha félénk nyuszik lennénk, egy nap, így vagy úgy, de bosszút állunk rajtuk.”

Később ugyanazon a helyen Onoda felidézte Simadához fűződő barátságát, mely majd tíz évig tartott. „Megfogadtam, hogy valahogy megbosszuljuk Simada halálát... Kézfejemmel megtöröltem az arcomat. Azóta, hogy Lubangra érkeztem, először sírtam.” Onoda immár erős érzelmekkel áthatott különös hűségét ismerve mégis mivel is lehetett volna meggyőzni, hogy a világ nem olyan, mint amilyennek hiszi?

Úgy tűnik még egy zászlóval sem, melyen családtagok nevei szerepeltek. Vajon mi magyarázza az *apró* helyesírási hibákat? Addig tűnődött, míg rá nem jött: a felettesei nyilván kapcsolatba akartak vele lépni, hogy segítsen a reptér elfoglalásában; azt akarták, hogy erről az amerikaiak is értesüljenek, hogy csapatokat csoportosítsanak át más területekről; ezért hagyták, hogy a zászló ellenséges kézre kerüljön; az ellenség pedig ezzel akarta előcsalogatni Onodát; tudva, hogy így tesznek majd, a japánok szándékosan elírtak néhány nevet, ezzel figyelmeztetve Onodát, nehogy komolyan vegye az üzenetet. „Ma már mindez nevetségesnek hangzik, Futamatában azonban arra tanítottak, hogy mindig számítani kell hamis levelekre.” Mi több, Onoda hatására Kozuka is hasonlóan gyanakvóvá vált, így aztán kölcsönösen erősítették egymás paranoiáját.

Az egymást követő újabb és újabb röplapokat mind hamis üzenetként értelmezték. Az egyik Onoda-szan családját ábrázolta. De vajon miért szerepelt a képen egy idegen? Mi magyarázza a megtisztelő *szan* utótag használatát, ha kizárólag neki szánták a képet? Egy másikon Kozuka családja látszott egy *új ház előtt*. „Mégis hogy képzelik, hogy ezt elhiszem?” – gúnyolódott, mivel fogalma sem volt a szövetséges bombatámadásokról és földig rombolt városokról. Ráadásul a röplapokat silány minőségű papírra nyomtatták, ami azt jelentette, tömegesen állítják elő, vagyis, hogy szerte a Fülöp-szigeteken ledobják azokat; ebből meg az következik, hogy akár több száz, ha nem több ezer gerillaharcos van még rajtuk kívül, ez pedig megmagyarázza a *szan* megszólítást, ami

tökéletesen alkalmas, ha nem családtag kezébe kerülne a kép – vagyis a háború még közel sem ért véget. És ki lehet a felvételen látható idegen? Nyilván figyelmeztetés, hogy ne vegye komolyan a röplapokat.

„Ha mindkét fél ilyesmi üzeneteket küldözget – vélekedett Onoda –, bármikor sor kerülhet a japán ellentámadásra.”

Az általuk kézzelfoghatónak vélt információ hiányában bármi és minden alkalmas volt arra, hogy alátámassza az elképzelésüket, miszerint a japánok igenis harcban állnak, hogy visszaszerezzenek mindent, amit korábban elveszítettek. A Fülöp-szigeteki Légierő által ledobott bombák minden bizonnyal arra szolgáltak, hogy megakadályozzák a japán gerillaegységek érkezését. Az egyik hangszórós üzenet közlője azt állította magáról, hogy a Tengerészeti Légierő egykori vezérkari főnöke. Hogy egy *tengerész* keresné egy *szárazföldi* alakulat embereit? Nevetségesen átlátszó! Abbéli meggyőződésükben, hogy Lubang déli partjain bármikor bekövetkezhet a japán partraszállás, Onoda és Kozuka elijesztette a környéken élőket. Valamennyi kapcsolatteremtésre irányuló próbálkozást – melyből igencsak sok volt – ellenséges ügynökök tevékenykedéseként értelmezték, nehogy kapcsolatba léphessenek japán ügynökökkel. Valahányszor hangosbemondót hallottak, azonnal odébbálltak.

Igazság szerint a tizenöt év alatt Onoda és Kozuka elképzelései olyan mértékben felülírtak mindent, hogy képtelenek voltak felfogni bármit is, ami nem illeszkedett eszmerendszerükbe. Közismert jelenségről van szó, melyet úgy hívnak, rögeszme. Amint kialakul, úgy működik, mint egy lencse, mely vagy eltorzít mindent, ami eléje kerül, vagy pedig visszaveri mindazt, ami sehogy sem illik a képbe. Az ilyesfajta fixa ideák gyakran szörnyen valóságos következményekkel járnak. Elég csak felidéznünk a késő középkori boszorkányüldözéseket, melyek során több száz ártatlan nő lelte a halálát. Az önámítás gyakori jellemzője színházi komédiáknak, filmeknek és regényeknek egyaránt. Malvolio azt hiszi, Olivia szereti őt, nevetséges öltözetben jelenik meg a nő előtt, és ezért bolondnak nézik. Ian McEwan *Őrült szerelem* című regényében Jed Parry megszállottsága tárgyának, Joe-nak minden elutasító gesztusát biztatásként értelmezi. Ugyanez volt jellemző Onodára is. „Ha valami

nem illeszkedett az elképzeléseinkhez, úgy értelmeztük, hogy azt jelentse, amit mi szerettünk volna.”

*

1959-ben a valóság majdnem érvényre jutott, amikor is egy hangszórón keresztül a következő hallatszott: „Itt a testvéred, Tosio beszél. Kozuka öccse is itt van velem. Ma vagyunk itt utoljára. Kérlek, gyertek elő, hogy lássunk titeket!” Onoda először azt hitte, felvételtől szól az üzenet, ezért közelebb kúszott. Maga is meglepődött, mennyire hasonlít az illető, aki beszél a testvére. „Testalkatra is ugyanolyan volt, sőt a hangja is azonosnak tűnt.”

Ekkor azonban kételkedni kezdett. „Ez nem semmi – találtak egy rabot, aki távolról úgy néz ki, mint a fivérem, ráadásul a hangját is megtanulta utánozni.”

A férfi elkezdett egy dalt énekelni, melyet még iskolásként tanultak – ez majdnem meggyőzte Onodát, csak hogy a nóta egy ponton hamis volt. Onoda elnevette magát. A színész alakítása mégsem sikeredett tökéletesre, és leleplezte magát. Onoda és Kozuka továbbra is rejtve maradt, végignézték, ahogy a kis csoport búsan távozik, azután ők is eltűntek az esőerdőben. (Nem sokkal később, 1959 decemberében Onodát hivatalosan is halottá nyilvánították, Kozukával együtt. Állítólag öt évvel korábban lelték halálukat egy Fülöp-szigetiekkel vívott összecsapásban.)

A felkutatásukra érkezett csapat hátrahagyott egy kupac újságot és folyóiratot is, melyekben számtalan, a háború utáni Japánról szóló cikk szerepelt. Hamisítványok! Amikor Onoda maga mögött hagyta Japánt, a dolgok rosszul álltak, a nemzet azonban megesküdött, hogy az utolsó emberig (sőt asszonyig és gyermekig) is kész harcolni. „Százmillió lélek a becsületért” volt akkoriban a jelszó. Ha Japán tényleg elveszítette a háborút, senki sem élne! Mindenki halott lenne! Ha mégsem, Japán nem veszítette el a háborút. Valóban, mintha nyeresre állt volna, hiszen láthatóan virágzott az ország. Természetesen tizennégy évvel a háború után nem említették a porig rombolt városokat, az atombombákat, a megadást, a megszállást, az újjáépítést – mindazt, ami elősegítette volna a beszámoló helyes értelmezését.

A két férfiban lassan egy új és teljes egészében téves képzet alakult ki a körülöttük levő világról. Japán tehát demokratikus

berendezkedésű ország lett. Viszont nyilván továbbra is van birodalma – a Nagy-kelet-ázsiai Közös Felvirágzási Övezet –, tudniillik jó kapcsolatokat ápolt egykori vetélytársaival. Ha Kína valóban kommunista állam, nyilván japán fennhatóság alatt áll. Csakis ezzel magyarázható az amerikaiak és angolok távozása az országból. Feltételezhetően a hollandokat is kiszorították Jáváról és Szumátra szigetéről. Talán Szibéria is a birodalomhoz tartozott. Kétségkívül a háború még tartott a peremterületeken, elvégre Onodát még arra tanították, hogy akár száz évig is eltarthat a birodalom kiépítése.

Az egyik újságcikk felettébb érdekes volt, ugyanis róla és az iskolájáról szól. „Lubangi titkos küldetés – Mire utasították Onoda főhadnagyot?” Miután a szerző röviden bemutatta a Nakanói Iskola múltját, megállapította, hogy senki sem tudja egészen pontosan, kitől is kapta Onoda az utasításait. Mint valami elszánt teológus, aki megpróbál összeegyeztetni egy állítólagos bizonyítékot a szent iratokkal, jó időbe telt, mire Onoda rájött, hogy újfent hamisítvánnyal van dolga. Az iskolában *igenis* tudják, kitől származott az utasítás, elvégre minden parancsot iktattak. A felettesei így kívántak neki üzeni: Tarts ki, Onoda! Nem feledkeztünk el rólad.

Az életben maradáshoz azonban nagyfokú találékonyságra volt szükség. Az Onoda és Kozuka által a felmerülő kihívásokra adott válaszokból remek túlélő-kézikönyvet lehetne összeállítani. Megtanulták, hogyan kell bánni a patkányokkal, méhrajokkal, különböző hangyákkal (köztük öt olyan fajjal, melyek csípése a darazsakéval vetekedett), mérgező százlábúakkal és skorpiókkal. Nagyszerűen kiismerték a természetet, és rájöttek, hogyan lehet patkányokat és egyéb vadállatokat elejteni. Kitapasztalták, hogyan lehet boldogulni a párás, közel 40 fokos májusi hőségben, a júliusi esőzések idején, amikor olyan hevesen zuhog, hogy alig látni tíz méterre, továbbá a szeptemberben esedékes második esős évszakban, az októbertől decemberig tartó kellemes időszakban, valamint a viszonylag hűvös januári és februári hónapokban (bár előfordult, hogy a hőmérséklet elérte a 30 fokot). Az egyik legnagyobb kihívást az jelentette, hol vészeljék át az esős évszakokat, amikor képtelenek voltak mozogni. Mivel sátruk már rég nem volt, évente új menedéket kellett építeniük. A fának, mely köré a

kis kunyhó épült, lejtőn kellett állnia az esővíz könnyebb elvezetése és a jobb védhetőség érdekében, az elviselhetőbb hőmérséklet miatt pedig keleti tájolásúnak kellett lennie. Továbbá nem telepedhettek falu közelébe, nehogy az ottaniak észrevegyék az általuk rakott tüzet, ugyanakkor megközelíthető távolságban kellett lenniük a banán- és kókuszültetvényekhez. Az alkalmas helyet ráadásul előre ki kellett választani, még az esőzés kezdete előtt. Nem sok ilyen volt, ráadásul miután találtak egyet, csak három-négy év múltán tértek vissza oda. Az első felhőszakadaskor letördelték a kiszemelt fa ágait, melyek közül az egyik keresztartó rúdként szolgált, a többit pedig indák segítségével hozzáerősítették. Pálmalevelekből elkészítették a kunyhó tetejét, lapos kövekből pedig tűzhelyet raktak. Az esős évszak végén lebontották a viskót, mindent beborítottak sárral és gallyakkal, és újfent felkerekedtek, a szabad ég alatt éjszakázva teljes felszerelésben. „A harminc év alatt egyetlenegyszer sem vettem le a nadrágomat.” Ha épp esett, eláztak.

A ruházatuk idővel elfeslett és szétmállott. Túre volt szükségük, hogy megfoltozzák. Onoda készített is egyet, méghozzá egy kihegyezett drótdarabból, cérna gyanánt pedig egy kenderszerű növényt használtak. Előfordult, hogy a szigetlakók által működtetett boltokból szereztek maguknak különböző amerikai termékeket – csajkát, sátrat, lábbelit, pokrócot. Gumicsövekből vagy edzőcipő talpából készítettek maguknak szandált. Álca gyanánt gallyakat és leveleket varrtak a kabátjukra horgászdammillal. Lehetőség szerint érett banánt ettek, de gyakran csak zöld gyümölcsöz jutottak hozzá, ezért héjastul felszeletelték, és kókusztejben megfőzték egy kis szárított hússal együtt, hogy elvegyék a keserű ízét.

Évente átlagosan három tehen elejtésével jutottak némi húshoz, melyet időnként kiegészítettek egy-egy vízi bölénnyel vagy lóval. Onoda könyvében részletesen elmeséli, hogyan kell megölni és feldolgozni egy tehenet, mely két embernek körülbelül egy-két óráig tart. Közvetlenül sötétedés előtt érdemes nekiállni, amikor a falulakók már mind hazatértek. Az állatot legfeljebb hetven méter távolságból lehet leteríteni egyetlen lövéssel, nem melleleg az eső tompítja a dörrenés hangját. A meglőtt tehennek kövel be kell zúzni a fejét és/vagy a szuronnal szíven kell döfni. Ezután oldalra kell

fordítani. Vágd le az elülső két lábát, metszd végig a hasát, fejtsd le a bőrt, fordítsd meg, majd járj el ugyanígy a hátoldalon is. Távolítsd el a szívet, májat, borjúmirigyét és egyéb belsőséget, és mindezt tedd egy zsákba. Miután végeztél a zsigereléssel, vedd a hátadra a tetemet, és vidd, amilyen messzire csak tudod a sötétben, nehogy a falubeliek valamit megsejtsenek. A nyers hús pár napig áll csak el, a főtt hús tíz napig, a nyílt tűzön megfüstölt hús pedig négy hónapig.

Sót vagy a tengerparton nyertek a tengervízből, vagy pedig a helyiek párologtatóiból. Sosem voltak víz híján, mégis tartottak a marhák okozta fertőzéstől, ezért fogyasztás előtt mindig felforralták azt. A rizstől úgy tartották távol a hangyákat, hogy 20 literes kannákban tárolták zsákokba csomagolva. A kókuszából koprát nyertek, a tejéből levest főztek, a rostokat pedig fogtisztításra használták. Egy-egy táborhelyen pöcegödrot ástak, melyet mindig betemettek, amikor odébbálltak. A tisztálkodást pálmalevelek segítségével oldották meg. Mindennap ellenőrizték a székletüket és vizeletüket, és azonnal változtattak az étrenden vagy tevékenységükön, ha valami gyanúsat észleltek. A módszer be is vált. A harminc év alatt Onoda mindössze kétszer lett lázas, Kozuka pedig kétszer lépett tuskébe, amitől bedagadt a lába. Ezt leszámítva semmilyen egészségi problémájuk nem volt.

Ráadásul mindvégig katonák maradtak, akik vigyáznak a fegyverzetükre. A lőszert gumipapucsból készült erszényekben tartották szárazon. Onoda több száz, gépfegyverbe alkalmas lőszert is átalakított, hogy a puskájával is képes legyen azokkal tüzelni. Hatvan töltényt tartott magánál, ha netán bajba kerülne, de csak ritkán használta, ha helyieket kellett elijesztenie, vagy egy-egy tehenet akart lelőni. A hibás vagy elrozsdásodott hüvelyekből kiszedték a lőport, amit aztán tűzgyújtáshoz használtak, méghozzá úgy, hogy a napfényt egy lopott szemüveglencse segítségével egy pontban gyűjtötték össze. A tartalék lőszert odúkba rejtették el, amelyeket aztán kövekkel fedtek be.

Onoda és Kozuka életkörülményei idővel javultak. Ahogy egyre tapasztaltabbak lettek, elkezdtek helyiektől rekvirálni, azaz szabadon lopkodni. Időközben a szigetlakók is egyre jobban éltek, ami Onodáékra is hatással volt. „Sosem volt könnyű az esőerdőben, de

ami az élelmet, ruházatot és használati eszközöket illeti, az utolsó években mindenképp könnyebb volt, mint az első öt-tíz évben.”

A hosszú távú túlélés nem csupán a módszereken múlik. A különböző fogásokon túl egészséges érzelmi alapokra és pszichére van szükség, mint azt megtanultam a túléléssel foglalkozó munkáim (egy tévé- és három rádiósorozat) során. Sokat foglalkoztak már a poszttraumás stressz szindrómával, nevezetesen a különböző halál közeli élmények káros hatásaival. Engem mégis inkább mindennek az ellenkezője érdekelt: vajon hogyan lehetséges, hogy némelyek jobban viselik az ilyen tapasztalatokat, mint mások, anélkül, hogy bármiféle módon károsodnának? Az igazság az, hogy bizonyos emberek jobb túlélők, mint mások; vagyis nemcsak magukat az eseményeket viselik jobban, hanem azok hatásait is. Érthető, hogy a tudományos érdeklődés mégis inkább azok felé fordult, akik valamilyen formában szenvednek, és kevesebbet foglalkoztak azokkal, akik nem. A beszélgetéseim alapján azonban a következő irányelveket tudnám megfogalmazni:

– *Legyen hosszú távú célod* – valami, ami túlmutat a legégetőbb szükségleteiden. Ez lehet pusztán egy elhatározás, hogy visszatérsz a feleségedhez, egy jó barátodhoz vagy szeretett gyermekeidhez. Persze munkálkodhat benned egy komplett életszemlélet vagy eszmerendszer is. Példának okáért a német koncentrációs táborokban két csoport tagjai nagyobb arányban éltek túl a szörnyűségeket, mint mások: a hetednapos adventisták és a kommunisták. Még hozzá azért, mert a velük történtek megerősítették őket saját nézeteikben. A hetednapos adventisták meg voltak róla győződve, hogy közel a világvége, és ők az üdvözülésre szánt kiválasztottak. A kommunisták, akiket arra tanítottak, hogy a kapitalizmus úgyis össze fog omlani, azt látták maguk körül, hogy Marx jóslatai mind bekövetkeznek. Röviden összefoglalva, az említett két csoport valami átfogó történelmi folyamat részeként tekintett magára. Egyáltalán nem számít az eszme igaz vagy hamis mivolta, azt ugyanis más körülmények között lehet csak megállapítani. Egy kivégző- vagy munkatábor szélsőséges viszonylatában bármilyen meggyőződés hasznos

lehet. Onoda esetében ez kétségkívül igaz. Adott cél érdekében szenvedett. Tudta, miért kell életben maradnia.

– *Óvatosan a túlzott bizakodással!* A hit nem feltétlenül segít. Azok, akik naiv módon úgy képzelik, hogy Isten velük van, és alkalmas időben segít majd rajtuk, általában csalódnak. A koncentrációs táborokban Isten nyilvánvalóan nem volt jelen, és sokan egyszerűen kétségbeestek. A reménytelenség hatására pedig furcsa dolgokra képes az ember. Vegyük például egyik riportalanyomat, Bob Tininekót. A sógorával Seattle-ből indulva épp déli irányba tartottak egy katamaránon, amikor viharba kerültek, és felborultak. A két férfi a hajó alá szorult. Rögtönzött függőágyat készítettek maguknak, mely épphogy a víz fölött lógott. Ezután elkezdtek beosztani meglévő készleteiket. Tininenko sógora hithű keresztény volt, aki nemcsak meg volt róla győződve, hogy Isten megmenti őket, hanem úgy vélte, a saját megmentésükre irányuló bármiféle próbálkozás Isten szándéka ellen való. Annak érdekében, hogy lehetővé tegye Isten számára az alkalmas időben történő közbeavatkozást, még meg is szabadult némi élelemtől – szélsőséges példáját adva annak, amikor a hit nagymértékben csökkenti a túlélés esélyét (ő ugyanis meghalt, Bob viszont életben maradt). Onodát nem hátráltatta semmiféle személyes, közbeavatkozó istenbe vetett hit. Tudta, hogy senki nem fog segíteni rajta, és kizárólag saját magában bízhat.

– *Békéld meg a halál gondolatával.* Ezzel ugyanis kizárható egy jelentős veszélyforrás – a pánik, mely az első számú felelőse a katasztrófákat követő első napokban bekövetkező haláleseteknek. Érdekes paradoxonról van szó. Ha azt mondd magadnak: „Elfogadom, hogy akár holnap meghalhatok”, könnyen kiegészíted azzal: „De nem ma – még nem itt és most.” Ez pedig lehetővé teszi, hogy tovább élj egy órával, nappal, héttel, hónappal, akár egy egész élettel. Fogadd el a halált, és megtalálod az életet – Onoda is így tett.

– *Ismerd a környezetet.* Eszembe jut két riportalanyom.⁴⁹ Az első egy fiatal német hölgy, Juliane Köpcke, aki Limából tartott az Amazonas felső folyásánál fekvő Pucallpába, amikor villám csapott a repülőgépebe. Mind a 92 utas, köztük Juliane

anyja is, meghalt, a lány azonban életben maradt. Több ezer métert zuhant az ülésébe csatolva az esőerdő sűrűjébe, amikor viszont magához tért a dzsungel kellős közepén, csupán néhány horzsolás volt rajta, valamint elrepedt a kulcscsontja. Mintegy tíz napig kóválygott, mígnem találkozott néhány indiánnal. Nagy szerencséjére ismerős volt számára a környezet. A szülei ugyanis zoológusok voltak, és tudta, mi ehető (igazság szerint semmi, a roncsok közül kimentett némi süteményt leszámítva) és mitől kell óvakodnia, illetve azzal is tisztában volt, ha követi a folyó folyását, nemcsak friss ivóvízhez jut, hanem idővel lakott területre fog érni. Amikor személyesen találkoztam vele, ugyanazon a környéken járt, és épp denevéreket tanulmányozott. A másik példám Martin Hartwell pilóta, aki három utassal együtt Kanada északnyugati területén zuhant le a végtelen rengetegben. A balesetben mindkét lába eltört, idővel pedig a társai is meghaltak. Ráadásul tél volt. Hosszú és fordulatos történet az övé, melynek lényege, hogy azzal biztosította a túlélését, hogy tüzet rakott, megsütötte és megette az egyik halott utas fagyott húsát. Amikor egy hónappal később rátaláltak (egy nagy vihart kavart expedíció végén), meglepően jó fizikai állapotban volt. Ha adtak volna neki még pár hetet, a saját erejéből megmenekült volna. Pszichésen mélyen megviselték a történetek, különösen túlélésének a módja, illetve a nem kívánt népszerűség. Az ő esetének tragikus ellenpárja az az eszkimó fiú, aki bár hozzá volt szokva a fagyos pusztához, mégis olyan rémület fogta el az erdőben, hogy egyszerűen feladta, és meghalt. Onoda semmit nem tudott a dzsungelről, amikor Lubangra érkezett, eltökéltsége révén azonban hamar megtanult mindent. Nem kellett neki sok idő, és legalább olyan gyakorlott túlélővé vált, mint Juliane Köpcke és Martin Hartwell.

– *Alakíts ki egyfajta rutint.* Tininenko rávette a sógorát, hogy adott időközönként étkezzenek, ami végül csupán pár szem borsóból állt. A napirend mégis értelmet adott az egésznek. A koncentrációs táborok túlélőinek elbeszéléseiből tudjuk, hogy akik mindenről lemondtak, nem mosakodtak, fésülködtek és gondoskodtak önmagukról, a rabtársaik által *Musselmännern*ként

(azaz muzulmánként) emlegetett emberek lettek, és rövidesen meg is haltak. Onoda szintén apró szertartásokat vezetett be Kozukával közös életébe. Például ragaszkodott ahhoz, hogy minden reggel mossanak fogat, viszonylag gyakran nyírják le egymás haját, ünnepeljék meg születésnapjukat, tartsák számon a hold változását, újév napját pedig ünnepeljék meg azzal, hogy az otthon szokásos lencse helyett rizst és zöldbabot esznek.

– *Legyen biztonságos gyermekkorod.* Ez meglehetősen semmitmondóan hangzik, mint a hosszú élet titka: legyenek hosszú életű szüleid. Mégis jelentősége van. A biztonságos gyermekkor – mely majdnem azonos a boldog gyermekkorral, mégsem ugyanaz – bizalmat szül. Az anya szeretete, vagy legalábbis a közeli emberi kapcsolatok, a folytonos törődés, a támogató háttér – mindezek hatására kialakul egy elvárás, mely szerint a világ alapvetően barátságos. Amikor rosszul alakulnak a dolgok, a biztos alapokkal bíró gyermek vagy felnőtt hiszi, hogy minden jóra fog fordulni. Amikor *igazán* rosszra fordulnak a dolgok, a szerencsétlenséget rendellenes eseményként fogja értelmezni, melynek hatására lehet, hogy a világ működése véletlenszerűnek tűnik, mégsem lesz kevésbé barátságos. Minden esélye megvan rá, hogy boldogulni fog. Ezzel ellentétben a boldogtalan, sérült és bizonytalan gyerek olyan felnőtté válik, aki bármilyen balszerencsét úgy fog fel, mint bizonyítékát annak, amit „mindig is tudott” – hogy a külvilág ártalmas és veszélyes. Mi következik ebből? Depresszió, pánik, negatív hozzáállás. Ilyen felfogással nem lehet semmilyen vészhelyzetet jól kezelni. Természetesen nincs konkrét ok-okozati összefüggés az érzelmi és pszichés fejlődésben. A biztonságos gyermekkorral bírók ugyanúgy válhatnak félős felnőttekké, a bizalmatlan és boldogtalan kicsik pedig boldog és kreatív egyénekké.

Személyes tapasztalatból tudom ugyanakkor, hogy a biztonságos gyermekkorban számos veszély is rejlik. Kisfiúként anyám megadott számomra minden törődést és figyelmet, és engedte, hogy szabadon játszhassek a vidéki környezetünkben – gyümölcsösök,

patakok, ligetek, elhagyatott utak. Imádtam. Mindez azonban kellemetlen következményekkel is járhatott volna, nyolcévesen ugyanis bentlakásos iskolába kerültem. Egyesek biztosan úgy vélekednének, hogy ez a szülői elutasítás ékes bizonyítéka, mely maradandó lelki sérülést okozhat. Egyáltalán nem így éltem meg, sőt az iskolát újabb kalandként értelmeztem. Minden remekül alakult. Azóta viszont visszatérő probléma jelentkezett az életemben, hogy mivel alapvetően barátságos környezetként viszonyulok a külvilághoz, gyakran felesleges kockázatokat vállalok, kezdve attól, hogy pirájjakkal fürdök, egészen addig, hogy percek híján lekésem a gépemet. Persze előfordult már, hogy valami balul sült el. Egyszer két hetet töltöttem egy ecuadori börtönben egy bérelt autó és egy zsarolási kísérlet körüli bonyodalmak következtében. (Végül egy ügyvéd segítségével szabadultam. Azután fogtam egy taxit, mely elvitt egészen a kolumbiai határig, ahonnan Caliba mentem, a világ drogpiacának akkori hírhedt központjába.) Ezt leszámítva nem esett komolyabb bajom, de talán az igazi túlélők eleve nem kerülnek szorult helyzetbe.

Onoda mindig a japán hadsereg visszatérésének nagy napjára készült. Ezért aztán a száraz évszak kezdetén Kozukával felkeresték a rizsföldeket, ahol a helyiek szalmaszőnyegekben gyűjtötték a termést. Amikor beesteledett, és senki nem volt a környéken, felgyűjtötták a rizst jelzőtüzek gyanánt, melyek segítségével jelezni tudták a közelgő japánoknak: az ügynökeik továbbra is tevékenyek. A szigetlakók szemében ez egyszerű bűncselekménynek minősült, csakúgy mint amikor a két katona ellopott tőlük ezt-azt, vagy feltartóztatta őket jártukban-keltükben. Egyszerűen „hegyi ördögöknek” hívták őket, akik azonban ügyeltek arra, nehogy túlságosan magukra haragítsák a helyieket. Egyszer például elfogtak egy rémült földművest, akit aztán elvezettek, kifaggattak, majd hazaküldtek.

1965-ben loptak maguknak egy rádiót. Amikor lemerült, zseblámpákból szereztek pótelemet, méghozzá úgy, hogy rálöttek a földeken dolgozókra, akik zseblámpáikat hátrahagyva ijedten eliszkoltak. Az újságokhoz hasonlóan a rádió is rá kellett volna, hogy ébressze őket: fantáziavilágban élnek. Ők azonban csupán recsegő

rövidhullámú adókat hallgattak, azokat is halkán és csak rövid ideig, hogy minél lassabban merüljön le a készülék. Bizonyos fejleményekről elhitték, hogy igazak, mint például a tokiói olimpiai játékok vagy a nagysebességű vasút. Minden másról úgy gondolták, amerikai felvételeket hallanak, melyeket a jenki a külföldön élő japánok megtévesztésére sugároznak. „Megemelem előttük a kalapom,” jegyezte meg Onoda. „Biztosan nem egyszerű.” Valóban, nem lehetett egyszerű, mint később kiderült, de nem az amerikaiak, hanem saját maguk számára, hogy úgy értelmezzék a híradásokat, ahogy nekik megfelelt.

Addigra már megszokott rend szerint éltek. Egyre csak teltek az évek, és alig történt velük valami, ami az idő múlását érzékeltette volna, néhány váratlan eseményt leszámítva. Ilyen volt például, amikor Kozuka lába bedagadt egy mérgező tüskétől, vagy amikor a folyó elsodorta Kozuka nadrágját, miközben az újévi mosásukat végezték. 1972. október 19-e azonban fordulópontnak bizonyult. Éppen lebontották az esős évszak átvészeléséhez használt kunyhójukat, és a rizsföldek elleni szokásos „fáklyahadműveleteiket” tervezgették. Miközben az egyik kiszemelt rizsföldet kémlelték, úgy tűnt, a földművesek az összes rizs elszállítására készülődnek. Úgy döntöttek, gyorsan cselekednek: néhány lövéssel elkergetik a munkásokat, és így nyernek pár percet, amíg a rendőrök a helyszínre érnek, ami elegendő idő a tűz meggyújtásához. Elsőre úgy tűnt, működik a terv. Már éppen indultak volna, amikor Kozuka észrevett néhány zsákot a fák tövében. Az egyik ágon edény lógott. Úgy ítélték, még van idő egy utolsó jelzőtűz meggyújtására. Letették a fegyvereiket. Kozuka felmarkolt némi szalmát, melyet kanóc gyanánt használt, Onoda pedig odament az edényhez, hogy megnézzé, mi van benne. Ekkor lövés dördült, melyet egész sortűz követett. A két férfi a puskájáért nyúlt. Onoda látta, hogy Kozuka nem tudja mozgatni a karját.

– A vállam! – mondta fájdalmasan Kozuka.

– Semmi gond, csak a vállad – nyugtatgatta Onoda. – Menjünk vissza a völgybe!

Onoda felkapta mindkét fegyvert, és futásnak eredt. Kozuka azonban csak állt, és nem mozdult. Karját szorosan összefonta. – A mellkasom! – szólalt meg könnyezve. Majd hozzátette: – Semmi

értelme. – Ekkor már a szájából is vér csorgott, és lassan a földre rogyott. Onoda leadott három lövést, teljesen feleslegesen. Kozukát szólongatta, és a lábát rázta. A társa azonban nem válaszolt. Onoda tehetetlen volt. Fogta a két puskát, és elindult lefelé az erdő sűrűjében, miközben továbbra is fegyverropogás hallatszott mögötte. – Ezért még megfizettek! – kiáltotta. – Mindannyian meghaltok! – Persze fogalma sem volt arról, hogy már rég halottá nyilvánították, és az összecsapás volt tizenhárom éve az első jele annak a külvilág számára, hogy mégis életben van.

Egy kókuszültetvényre ment, ahol átnézte a felszerelését. Hangokat hallott, nem sokkal később pedig feltűnt előbb egy kisebb, majd egy nagyobb társaság is. Tisztában volt azonban vele, hogy nincs értelme támadni. Megpróbált inkább lenyugodni, hiszen tudta, hogy még nem érkezett el az alkalmas idő.

Immár egyedül volt, amikor azonban végiggondolta a helyzetét – leszámítva a társa halála felett érzett döbbenetét és szomorúságát –, rájött, hogy alapvetően rendben van. Kozuka elvesztése eleinte megkeményítette a szívét. Bárkire képes lett volna lőni, csak hogy távol tartsa a szigetlakókat az „ő” területétől. A keresésére küldött csapatok és a hangszórók egyre közelebb értek hozzá. „Onodaszán, bárhol is van, jöjjön elő!” Aztán egy nap női hangot hallott, bár a nagy távolság miatt mindössze annyit értett: „Hiró, kettőt adtál nekem, nemde?” A nővére volt az, Csie, és arra a gyöngypárra utalt, melyet az esküvőjére kapott a férfitől. Azután a fivére, Tadao hangját hallotta, ahogy egy ismerős dalt énekelt. Ezúttal Onoda bizonyos értelemben elfogadta a valóságot. Ha már Tadao az, kicsit marad és hallgatja. Mindig is szépen beszélt, most pedig mást se csinált, csak beszélt. Onoda mégis kivárt, mintha két világ között kéne választania. Később visszatért Kozuka halálának helyszínére, ahol sírkövet talált, rajta a nevével és egy koszorúval. Összekulcsolta a kezét, és úgy ismételte el, amit korábban megfogadott: „Bosszút állok a halálodért.”

Újságokat is talált, melyekben Kozuka haláláról olvasott, mégis tovább kételkedett, ugyan miért nem említettek meg olyan részleteket, melyeknek igenis szerepelniük kellene a beszámolóban? A gondolkodása kezdett egyre nyakatekertebbé válni, ugyanis elfogadta, hogy akik őt keresték, valóban Japánból érkeztek, akik a

közelben állomásozó amerikai csapatok jelentette veszély dacára vállalkoztak a küldetésre.

Arra a következtetésre jutott, hogy azért jöttek, hogy felmérjék a szigetet, és elnyerjék a helyiek szimpátiáját. Mivel az amerikaiaknak igencsak meggyűlt a bajuk Vietnamban, a japán kormányzat bizonyára igyekszik a maga oldalára állítani az egész Fülöp-szigeteki térséget. Így aztán az Onodához intézett kérések a valódi szándékot voltak hivatottak leplezni. Ha előjönne, nem maradna elég idejük elvégezni az igazi feladatukat. Csakis úgy segítheti a munkájukat, ha továbbra is rejtve marad. Ha tényleg azt akarták volna, hogy előbújjon, elég lett volna hátrahagyni egy telefont, amin ő aztán felhívhatja őket. Mivel nem így történt, egyértelmű volt, hogy „a sok kérések valójában azt jelentette, ne jöjjenek elő”.

Így aztán a bizonyítékok ellenére folytatódott az Onoda és az őt kutatók közti bújócska. Az egyik csapattal – mely ráakadt a kis kunyhó maradványaira – tartott Onoda apja is, aki a következő megható haikut hagyta hátra, így üzenve a fiának:

Még csak visszhang se
Felel hívásomra a
Nyári hegyekből.

Onoda azonban úgy értelmezte az eseményeket, a családját a japán vezérkar használja arra, hogy érzékeltesse az amerikaiakkal, Lubang egyre inkább az érdeklődésük középpontjába kerül, ezért a közelgő támadás miatt kénytelenek továbbra is erőket állomásoztatni a szigeten. „Ha továbbra is meghúztam magam, annál nagyobb »kutató« csapatok érkezésére lehetett számítani, ami hosszú távon egyre költségesebb lett volna az amerikaiaknak.” Ha bármit is nem értett meg, a tudatlanságával magyarázta. Bizony, sok mindent nem értett. Vajon a Fülöp-szigetiek a japánok szövetségesei? Ha igen, hogyhogy rálöttek Kozukára, és mégis hogy állapíthatná meg Onoda, melyik oldalon is állnak?

1974 februárjában, 16 hónappal Kozuka halála után, Onoda felkereste egyik kedvenc banánültetvényét, ahol talált egy szűnyoghálót. Rendőrség, gondolta, és felkészült az összetűzésre. De mindössze egyetlen fegyvertelen emberrel találta magát

szemben. Onoda előbújt, és rászegezte a puskáját. A férfi pólót, sötétkék nadrágot és gumiszandált viselt. Ahogy Onoda eléje ért, remegve tisztelgett. Különös – a helyiek általában eliszkoltak, ha megpillantották.

– Japán vagyok – szólalt meg a férfi.

– A kormány küldte? – kérdezte Onoda.

– Nem.

– Akkor az Ifjúsági Külügyi Együttműködési Társaságtól jött?

– Nem.

– Akkor ki maga?

– Turista vagyok.

Turista? Az mégis micsoda? Onoda meg volt róla győződve, hogy az illetőt az ellenség küldte, ekkor azonban észrevette, hogy vastag gyapjúzokni van a lábán. Ha nem pillantotta volna meg, biztos lelövi. A szandál és a zokni meglehetősen furcsa összhatást eredményezett. Csak japán lehet az illető.

– Maga Onoda-szan? – szólalt meg a férfi. Ezután nekiállt kérlelni Onodát, tartson vele Japánba, mivel a háborúnak rég vége.

De nem Onoda számára.

– Hozzon utasítást! Csak van megfelelő parancs.

A férfi megkínálta cigarettával – Onoda évek óta nem jutott dohányhoz –, és azt mondta, szeretne vele elbeszélgetni. – Ez esetben menjünk innen – javasolta Onoda. Az illető fogta meglehetősen értékesnek tűnő fényképezőgépét, és követte Onodát egy rizsföldön keresztül az erdőbe. Ezután a férfi előadta, hogy Japán elveszítette a háborút. Mivel Onoda képtelen volt ezt elhinni, inkább hallgatott. Az illető szeretett volna készíteni pár felvételt, mivel azonban már sötétedett és nem bízott a vakujában, azt javasolta, másnap délután visszajön. Onoda azonnal gyanakodni kezdett, ezért inkább kérdezgetni kezdte, hátha rajtakaphatja. A férfi még a nevét is elárulta: Szuzuki Norio. Két óráig beszélgettek. Végül Szuzuki megkérdezte Onodát, mivel vehetné rá, hogy feladja a rejtőzködést.

– Tanigucsi őrnagy a közvetlen felettesem – felelte Onoda. – Addig nem tágitok, míg nem kapok tőle közvetlen utasítást. – Valójában Jokojama altábornagy volt a parancsnoka, Onoda

azonban nem akarta ezt elárulni, amíg meg nem bizonyosodik róla, hogy Szuzuki nem ellenséges ügynök.

– Vagyis ha idehozom őt, és azt mondja magának, hogy menjen ide és ide ekkor és ekkor, engedelmeskedni fog?

– Ahogy mondja – válaszolta Onoda. Ezután Szuzuki táborhelyén töltötte az éjszakát, csak hogy amolyan óvintézkedésként szemmel tudja tartani.

A táborhelyen Szuzuki kérdéseket tett fel és válaszolt meg, miközben Onoda figyelmesen hallgatta. Szuzuki nem fejezte be egyetemi tanulmányait, hanem inkább utazni kezdett. Négy év alatt ötven országban fordult meg, mely időszak alatt – mint azt Charles Terry, Onoda fordítója megemlíti a könyv előszavában – „számos japán nagykövetségnek volt a terhére”. Amikor felkerekedett Japánból, azt mondta a barátainak, megkeresi Onoda főhadnagyot, talál magának egy pandát, és meglesi a himalájai majomembert – ebben a sorrendben. Még csak négy napja volt Lubang szigetén. Onoda idővel megkedvelte Szuzukit, olyannyira, hogy elmesélte, miként veszítette el két társát, arra gondolt ugyanis, így értesülhetnek a legbiztosabban a családjaik a történekről, még akkor is, ha Szuzuki az ellenség megbízásából dolgozik.

Másnap reggel, miután sikerült jobb minőségű képeket készíteni, Szuzuki távozott, azzal az ígérettel, hogy visszajön. Egyetlen százaléknyi bizonytalankodást leszámítva, a férfi látszólagos kedvessége és őszintesége ellenére, Onoda 99%-osan meg volt róla győződve, hogy nem kell komolyan venni. Tanigucsi – aki az újságokban olvasott cikke szerint könyvkereskedőként dolgozott – biztos nem jön el. Nem kap semmiféle újabb utasítást se. Onoda továbbra is azt hitte, Japán és Amerika hadban áll egymással, a felkutatására küldött csapatok létszámából ugyanis arra következtetett, nemcsak miatta érkeztek a szigetre, hanem hogy felmérjék a terepet egy jövőbeni katonai akció előtt. Ezért kötelességének érezte kitartani. A meglévő készleteivel évi harminc tötényt engedhetett meg magának az elkövetkező húsz esztendőre. 52 éves volt, testben azonban „nem éreztem magam többnek, mint 37 vagy 38”. Újabb húsz év? Semmi gond.

Két héttel később hangokat hallott, majd egy fához erősített zsákra bukkant. Benne megtalálta Szuzuki róla készített felvételeit, egy

üzenetet, melyben az állt, hogy ígéretéhez híven visszatért, illetve két parancsot is, az egyik Jamasita vezérezredestől, a másikban pedig az állt, hogy a további utasításokat „szóban közlik majd Onoda főhadnaggyal”, feltételezhetően maga Tanigucsi.

Erre várt már mióta – közvetlen, egyenes beszédre, titkos utasításokat ugyanis kizárólag négyszemközt lehet világosan közölni. Nemigen tudta előre kitalálni, mire kap majd parancsot. Hogy folytassa a harcot Lubangon? Netán máshol számítanak rá? Egyedül annyi biztos, hogy el kell jutnia a sziget közepén kijelölt találkozási pontra, ahol két héttel korábban Szuzukival is megismerkedett – nevezetesen a Vakajama-ponthoz, mely egy folyó mentén feküdt, jó nyolcórányi gyaloglásra a hegyek túloldalán. Persze elképzelhető, hogy törbe akarják csalni, de vállalnia kellett a kockázatot.

Utólag természetesen megállapítható, hogy szó sem volt csapdáról. Miután hazatért, Szuzuki jelentette a történeteket, ezzel kirobbantva a – Terry szavaival élve – „japán sajtó és televíziózás történetének talán legnagyobb felhajtással járó közvetítéshullámát”. Felkutatták Tanigucsit, és Lubangra repítették, nem kevesebb mint száz japán híradóssal együtt. 1974. március 9-én Tanigucsi már várta Onodát a megbeszélt helyen.

Onoda elrejtőzött a bozótosban a megfelelő fényviszonyokra várva – hogy elég sötét legyen ahhoz, hogy biztonságban érezze magát, de még elég világos ahhoz, hogy felismerje Tanigucsit. Senkit sem látott a közelben. Gallyakat és leveleket aggatott magára, átkelt a folyón, majd felkaptatott egy kis emelkedőre, melyről jó kilátás nyílt a találkozási pontra. Észrevett egy sárga sátrat, mozgást azonban nem észlelt. Óvatosan közelebb merészkedett, majd körülbelül 100 méterre a sátrtól megállt, és megvárta, hogy lemenjen a nap. Akkor aztán előreszegezte a puskáját, és előlépett. Először Szuzukit pillantotta meg, ahogy a sátor és tábortűz között áll háttal neki. A férfi megfordult, és kitért karral megindult Onoda felé. – Itt van! – kiáltotta. – Tanigucsi őrnagy, itt van Onoda!

Miközben Szuzuki kezét rázott Onodával, hang hallatszott a sátorból. – Maga az, Onoda? Egy perc, és jövök, csak átveszem az ingemet. – Tanigucsi hangja volt, semmi kétség.

Nem sokkal később előjött, talpig egyenruhában, a fején tányérsapkával.

– Onoda főhadnagy eligazításra jelentkezem – köszönt Onoda.

– Nagyszerű – nyugtázta Tanigucsi, és vállon veregette Onodát. Ezután átnyújtott neki egy csomag cigarettát rajta a birodalmi címerrel, majd hátralépett. – Most pedig felolvasom az utasításait – kezdte. Onoda megtudta, hogy a háború véget ért, a Különleges Alakulatnak nincs több feladata, a tagjainak pedig, köztük Onodának, fel kell függeszteniük mindenféle harci cselekményt, és a legközelebbi felettes irányítása alá kell helyezniük magukat.

Onoda néhány másodpercig eltűnődött azon, vajon hall-e igazi parancsot is Tanigucsitól.

Semmi.

Ekkor belehasított a felismerés.

„Ezek szerint tényleg elveszítettük a háborút. Mégis hogy hagyhatták? Minden elsötétedett előttem. Majd szétvetett az indulat. Bolondnak éreztem magam, amiért ilyen feszült és elővigyázatos voltam úton odafelé. De ami még rosszabb – mégis mit műveltem ennyi év alatt?”

Az érzelmei lassan elcsitultak. Levette a hátizsákját, nekitámasztotta a fegyverét, majd követte az őrnagyot és Szuzukit a sátorba, ahol az éjszaka folyamán részletes jelentést tett a vele történekről, gyakran a sírással küszködve, miközben a kissé ittas Szuzuki a fekhelyén hortyogott. Virradt már, amikor Tanigucsi lepihent, Onoda azonban, aki harminc év után először feküdt ágyon, képtelen volt elaludni.

Reggel aztán Szuzuki jelzőtüze megérkezett a katonai kíséret többi tagja is, köztük Onoda legidősebb fivére, Tosio is. Miután a nap végére összegyűjtötték a hegyek közt elrejtett fegyvereket, Onoda találkozott Ferdinand Marcos elnökkel is, akinek nagy nyilvánosság előtt, mintegy hadifogolyként átnyújtotta a kardját. A tisztelete jeléül és a megbékélés jegyében Marcos ugyanazzal a mozdulattal vissza is adta a kardot.⁵⁰ „Egy pillanatra mintha a szamurájok büszkesége kerített volna hatalmába.”

Ezzel vette kezdetét az élénk, már-már hisztérikus médiaérdeklődés. De vajon mivel keltett ekkora felhajtást Onoda? Közel sem övezte ekkora figyelem Onoda bajtársát, Jamamotót,

amikor 1956-ban előkerült a Fülöp-szigeteki dzsungelből, mint ahogy a guami Jokoi Soicsi altisztet sem 1972-ben. Terry magyarázata szerint Onoda tökéletes ellenszer volt a háborúban elszenvedett vereségre a japánok számára: egy igazi, meg nem alkuvó háborús hős. Továbbá, Mercado szavaival élve, „szikár testalkatának, nyílt tekintetének és kis kecskeszakállának köszönhetően olyan benyomást keltett, mintha egy szamuráj érkezett volna a múltból”. Ennél azonban sokkal több minden jellemezte Onodát. Egyszerre volt értelmes, őszinte, eltökélt és higgadt.

Nem mellékesen szöges ellentéte volt annak a rendíthetetlen japán hősnek, aki lehetetlen feladatot vállal, és belehal a küldetésbe. Utóbbira példa Szaigo Takamori, az „utolsó szamuráj”, aki 1877-ben egy teljesen értelmetlen felkelést robbantott ki a Meidzsi-kormányzattal szemben. Vállalkozása csúfos kudarcba fulladt a hatalmas túlerővel szemben. Képtelen volt már *szeppukut* elkövetni, ezért igazi szamurájhoz méltó módon egyik segédje fejezte le. Felmerül azonban a kérdés, hogy a súlyos vereséget kiheverni igyekvő nemzet mely tagja akar azonosulni egy vesztes hőssel? Onoda olyasvalaki volt, aki képes volt életben maradni, nem pedig meghalni az eszméiért.

A nagy szakmai megbecsülésnek örvendő, japánból fordító Terry egészen addig szkeptikus volt, míg nem látta Onoda hazatérését a tévében. „Amikor feltűnt ez az apró, méltóságteljes emberke a repülőből, majd meghajolt, és mereven állva hallgatta az éljenzést, azonnal megkedveltem.” Az elkövetkező két hét során a nyomtatott sajtó és tévé teli volt Onodával – ahogy találkozik apjával, anyjával, barátaival, megvizsgálja az orvos, eszik, valamint hazalátogat szülővárosába. Tízezrével kapott üdvözlő leveleket. (A külföldi sajtó rosszállóan számolt be a szerintük mérhetetlen hízelgésről, mely egy olyan embert övezett, aki körülbelül harminc Fülöp-szigeteket ölt meg, és lopásból tartotta fenn magát.) Érthető, hogy a könyvkiadók egymással versengve igyekeztek megszerezni a történet kiadásának jogát. Onoda valamennyi ajánlatot elutasította, és végül egy olyan kiadót választott, melynek még ifjúkorában olvasott ifjúsági kiadványaiért lelkesedett. Íme, egy rendíthetetlen férfi, akit mégis régi kedves emlékek vezérelnek döntésében. Talán utóbbi

jellemvonása volt az, melynek hatására megnyílt a jóindulatú Szuzukinak, ez pedig lehetővé tette számára a hazatérést.

Onoda ráadásul elképesztő emlékezőtehetséggel volt megáldva. Három hónap alatt kétezer oldalnyi visszaemlékezést mondott tollba, melynek nagy része hihetetlenül részletes volt. Még rajzokat is készített a táborhelyeikről. Folyóiratok részleteket közöltek a készülő kötetből, melynek japán és angol nyelvű kiadásait már javában szerkesztették (utóbbinak fordításával és szerkesztésével Terryt bízták meg).

Onoda nem örült a népszerűségnek, ezért aztán alig egy év elteltével Brazíliában élő testvéréhez, Tadaóhoz költözött. Itt feleségül vett egy Macsie nevű japán hölgyet, csatlakozott a helyi japán közösséghez, és egy 250 állatot számláló marhacsordát kezdett gondozni egy távoli birtokon a bolíviai és a paraguayi határtól nem messze. Ebben is tehetségesnek bizonyult. Tíz év alatt a kétszeresére növelte a birtokot, a marhaállományt pedig immár több mint ezer jószág alkotta. 1980-ban döbbenetesen értesült arról, hogy egy japán kamasz meggyilkolta a szüleit. Az ifjúság erkölcsi romlásának jeleként értelmezte az esetet, ezért létrehozott a Fudzsi-hegy tövében egy „természeti iskolát”, ahol a cserkészetre is jellemző készségekre nevelte a gyerekeket, és arra tanította őket, hogyan láthatják el magukat a föld terméséből.

1996 májusában Onoda visszatért a Fülöp-szigetekre Nyugat-Mindoro tartomány kormányzójának, Josephine Ramirez Satónak a javaslatára, akinek japán származású férje egykor tagja volt az Onoda keresésére küldött csapatnak. Onoda szándéka az volt, hogy lerója tiszteletét azok előtt, akik a harminc év alatt az esőerdőben veszítették életüket. Lubang szigetén virágot helyezett el azon a helyen, ahol Kozukát lelőtték, és ahol 1981-ben békeemlékművet emeltek, többek közt Fukuda Takeo japán miniszterelnök indítványára. Később Onoda egy 10 ezer dollár összegű csekket nyújtott át a helyi polgármesternek a környéken élő gyerekek megsegítésére. Sato kormányzó és Fidel Ramos elnök szintén kifejezte tiszteletét. Amikor újságírók, valamint a korábbi gyilkosságok és lopások miatti kárpótlást követelő tüntetők vették körül, Onoda egyértelmű választ adott. Katonaként becsületesen járt el, amikor a hazája érdekeit képviselte. A kártérítés a

kormányzatokra tartozik, ő csupán a megbékélést tudja elősegíteni azzal, hogy jó szándékkal közeledik.

Úgy tűnik, az iskola és a látogatás válaszolta meg az Onoda életére vonatkozó alapvető kérdést: mi végre, kiért és milyen célból harcolt Lubang szigetén harminc évig?

A túlélésért harcolt, és azért maradt életben, hogy minden tőle telhetőt megtegyen a régi ellenségek kibékítése érdekében, a túlélési technikáit pedig megismertesse a fiatalabb nemzedékekkel. Japán és a Fülöp-szigetek ma már szoros üzleti együttműködést folytat egymással. Húsz év múlva pedig elmondhatjuk majd: mintegy 20 ezer gyermek járta ki azt az iskolát, melyet egy olyan ember alapított, akit ők csak „Dzsungel bácsiként” ismernek, mások azonban úgy, mint az *igazi* utolsó nindzsa.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Számtalan, valószínűleg több száz könyv foglalkozik a nindzsák állítólagos harcművészetével, varázserejével és ezotériában való jártasságával. Ezek között bizony akad sok vacak is. Én az alábbi kiadványokat találtam a leghasznosabbnak.

Adolphson, Mikael: *The Gates of Power – Monks, Courtiers and Warriors in Premodern Japan* [A hatalom kapui – Szerzetesek, udvaroncok és harcosok a kora újkori Japánban]. University of Hawaii Press, Honolulu, 2000.

Allen, Louis: *The Nakano School* [A nakanói iskola]. In: John Chapman és David Steeds (szerk.): *Proceedings of the British Association for Japanese Studies* [A Brit Japán Tudományok Társaságának kiadványa], 10. évf., University of Sheffield, 1985.

Black, Jeremy: *The Politics of James Bond – From Fleming's Novels to the Big Screen* [James Bond ügyletei – Fleming regényeinek filmfeldolgozásai], University of Nebraska Press, Lincoln és London, 2005.

Breen, John & Mark Teeuwen: *Shinto in History – Ways of the Kami* [A sintoizmus múltja – A kamik útja]. Curzon Press, Richmond, 2000.

Cobb, Nora Okja: *Behind the Inscrutable Half-Shell – Images of Mutant Japanese and Ninja Turtles* [Az áthatolhatatlan páncélon túl – Mutáns japánok és harcos teknősök]. MELUS, 16. évf., 4. szám

Conlan, Thomas Donald: *State of War – The Violent Order of Fourteenth Century Japan* [Hadiállapot – Erőszak a 14. századi Japánban], University of Michigan, Ann Arbor, 2003.

Cummins, Antony & Yoshie Minami: *True Path of the Ninja – the Definitive Translation of the Shoninki* [A nindzsák igaz útja – A Soninki kritikai fordítása], Tuttle, Tokió, Rutland (Vermont) és Szingapúr, 2011.

- Cummins, Antony & Yoshie Minami: *True Ninja Traditions – The Ninpiden and the Unknown Ninja Scroll* [A nindzsák hagyománya – A Ninpiden és az ismeretlen nindzsa tekercs], Wordclay, Bloomington, Indiana, 2010.
- Deal, William E.: *Handbook to Life in Medieval and Eady Modern Japan* [A középkori és kora újkori japán élet kézikönyve]. Oxford University Press, 2007.
- Draeger, Donn F. & Robert Smith: *Asian Fighting Arts* [Ázsiai harcművészetek], Berkley Publishing Corp., New York, 1974.
- Ferejohn, John A. & Frances McCall Rosenbluth: *War and State Building in Medieval Japan* [Háború és államalapítás a középkori Japánban], Stanford University Press, California, 2010.
- Fleming, Ian: *You Only Live Twice* [Csak kétszer élsz]. Hodder & Stoughton, London, 1964.
- Fleming, Ian: *Thrilling Cities 1* [Izgalmas városok]. Jonathan Cape, London, 1963.
- Friday, Karl F.: *Samurai, Warfare and the State in Early Medieval Japan* [Szamurájok, hadviselés és az állam a kora középkori Japánban], Routledge, New York és London 2004.
- Fujiwara Ivaichi: *F. Kikan – Japanese Army Intelligence Operations in Southeast Asia during World War II* [F. Kikan – Titkos japán hadműveletek Délkelet-Ázsiában a második világháború folyamán]. Heinemann Educational, London, 1983.
- Hevener, Phillip T.: *Fujita Seiko – The Last Koga Ninja* [Fudzita Szeiko – Az utolsó kogai nindzsa]. Xlibris, 2008.
- Hatsumi, Masaaki: *Illustrated Book of Warring States Ninpo* [Ninpók a hadakozó fejedelemségek korában – Képeskönyv]. American Bujinkan Dojo, Santa Cruz, 1992.
- Hitoshi, Miyaka: *The Mandala of the Mountain* [A hegyi mandala]. Tokyo, Keio University Press, 2005.
- Ishida Yoshihito: *Chūsei sonraku to Bukkyō* Kyōto-shi, Shibunkaku Shuppan, 1996.
- Lamers, Jeroen R: *Japonius Tyrannus – The Japanese Warlord Oda Nobunaga Reconsidered* [Oda Nobunaga japán hadúr újraértelmezve]. Hotei Publishing, Leiden, 2000.
- Lidin, Olof G.: *Tanegashima – The Arrival of Europe in Japan* [Európa Japánban]. Nordic Institute of Asian Studies Monograph

- Series, No. 90, Koppenhága, 2002.
- McCullough, Helen Craig (ford. és szerk.): *The Taiheiki – A Chronicle of Medieval Japan* [Taiheiki – A középkori Japán krónikája]. Charles E. Tuttle, Rutland (Vermont) és Tokió, 1979.
- Mercado, Stephen: *The Shadow Warriors of Nakano – A History of the Imperial Japanese Army's Elite Intelligence School* [Nakanói árnyékharcosok – A birodalmi hadsereg elit ügynökképző intézményének története]. Washington DC, 2002.
- Momochi Orinosuke: Kosei Iran-ki* [Koszéi Iran-ki]. 1897.
- Morris, Ivan: *The Nobility of Failure – Tragic Heroes in the History of Japan* [A kudarc méltósága – Tragikus hősök a japán történelemben]. Secker and Warburg, London, 1975.
- Onoda Hiroo: *No Surrender – My Thirty-Year War* [Nincs megadás – Harminc éves háborúm]. Transworld, London, 1976.
- Peterson, Kirtland C.: *Mind of the Ninja – Exploring the Inner Power* [A nindzsák gondolkozása – A belső erő mibenléte]. Contemporary Books, Chicago, 1986.
- Philippi, Donald (ford. és bev.): *Kojiki* [Kodzsiki]. Princeton and Tokyo, 1969.
- Rabinovitch, Judith: *Shōmonki – The Story of Masakado's Rebellion* [A Maszakado-felkelés története]. Monumenta Nipponica monograph 58, Sophia University, Tokió, 1986.
- Sadler, A. L.: *The Maker of Modern Japan – The Life of Shogun Tokugawa Ieyasu* [Az újkori Japán megteremtője – Tokugava Iejaszu sógun élete]. Tuttle, Rutland (Vermont) és Tokió, 1937.
- Segawa Masaki: *Basilisk* (manga version of Yamada Fūtarō's *The Kouga Ninja Scrolls*) [Basziliszk – Jamada Fútarō: A *kougai nindzsatekercsek* manga feldolgozása], 5. évf., Random House, New York, 2006.
- Souyri, Pierre François: *The World Turned Upside Down – Medieval Japanese Society* [Feje tetejére fordított világ – Japán középkori társadalma]. Columbia University Press, New York, 2001.
- Szun-ce: *A hadviselés törvényei* (ford.: Tőkei Ferenc). Balassi Kiadó, 1995.
- Turnbull, Stephen: *Ninja 1460-1650* [Nindzsák 1460 és 1650 között]. Osprey, Oxford, 2003.

- Turnbull, Stephen: *Japanese Warrior Monks AD 949-1603* [Japán harcos szerzetesek 949 és 1603 között]. Osprey, Oxford, 2003.
- Turnbull, Stephen: *Nagashino 1575* [Nagashino 1575]. Osprey, Oxford, 2000.
- Turnbull, Stephen: *Osaka 1615* [Oszaka 1615]. Osprey, Oxford, 2006.
- Yamada Fūtarō: *The Kōga Ninja Scrolls* [A kōgai nindzsatekercsek]. Ballantine, New York, 2006.
- Zoughari, Kacem: *The Ninja – Ancient Shadow Warriors of Japan* [Nindzsák – Japán ősi árnyékharcosai]. Tuttle, North Clarendon (VT) és Tokió, 2010.

TARTALOM

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

MEGJEGYZÉS AZ ÁTÍRÁSHOZ

BEVEZETÉS

AZ ÁRNYÉKHARCOSOK SZELLEMEI

ELSŐ FEJEZET

Eredet

A fortélyos Jamato herceg

Nindzsa – szómagyarázat

MÁSODIK FEJEZET

Hogyan legyél árnyékharcos 1. – Szellem és lélek

HARMADIK FEJEZET

Az antinindzsa – a szamuráj

NEGYEDIK FEJEZET

Hogyan legyél árnyékharcos 2. – Megtévesztés és bűbáj

ÖTÖDIK FEJEZET

Erőszak és titkos küldetések

HATODIK FEJEZET

Hogyan legyél árnyékharcos 3. – Varázslat

HETEDIK FEJEZET

A nindzsák szülőföldje

A Nindzsák Alapító Okirata: Iga Önkormányzó Szövetségének Szabályzata

NYOLCADIK FEJEZET

A hódító felemelkedése

KILENCEDIK FEJEZET

Vihar előtti csend

TIZEDIK FEJEZET

A régi nindzsák alkonya

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Nobunaga bukása, lejaszu felemelkedése

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A végső harc

TIZENHARMADIK FEJEZET

Visszavonuló árnyak

Banszensúkai – tartalom

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

A nakanói kémiskola

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Japánba szeretettel

TIZENHATODIK FEJEZET

Az utolsó nindzsa

FELHASZNÁLT IRODALOM

Megjegyzések

[←1]

Az itt szereplő idézetek Tőkei Ferenc fordításából származnak. –A ford.

[←2]

Az eredeti kumaszotakeru kifejezés két tagból áll: a kumaszo az említett vidék őslakosait jelöli, a takeru pedig bátrát jelent. - A ford.

[←3]

A *jamabusi* kifejezést gyakran „hegyi harcosnak” fordítják, mivel a busi valóban harcost jelent. Ez esetben azonban ez téves megközelítés. A jelen utótag ugyanis máshogy írandó, és azt jelenti „leborulni”, így tehát a *jamabusi* olyasvalaki, aki „leborul a hegyen”.

[←4]

The mandala of the Mountain [*A hegyi mandala*], 67-68. o.

[←5]

„Eljött, eljött, végigjött, túljött, köszöntessék a megvilágosulás.” (Terebess Gábor fordítása.) Érdemes megjegyezni, hogy szinte lehetetlenség értelmezni a szófüzért, mely, a mantrák többségéhez hasonlóan, nem tekinthető nyelvtanilag megszerkesztett mondatnak.

[←6]

Samurai - Warfare and the State in Early Medieval Japan [Szamurájok - Hadviselés és az állam a kora középkori Japánban].

[←7]

Szintén erről szól az *Ataka* című nó darab (a *Kandzsincsó* eredetije), valamint Kuroszava *A tigris farkán taposók* című, 1945-ös filmje is.

[←8]

Mindkét példa Conlan *State of War* [Háborús állapot] című művéből származik.

[←9]

Még sosem hallottam a moxáról, pedig igen népszerű gyógymód Keleten, ezért is indokolt ez a hosszás magyarázat. Maga a szó a fekete üröm latin elnevezéséből (*Artemisia moxa* vagy *vulgaris*) származik. A gyógynövény puha, pelyhes termését megőrlik, és apró kúpocskákká vagy szivarszerű rudakká préselik, amelyet a bőrön égetnek az akupunktúras kezelés kiegészítőjeként. Ezt hívják moxibuszciónak. A moxát vagy eltávolítják, mielőtt fájni kezdene, vagy a bőrön hagyják, mígnem megégeti azt. A cél a véráramlás élénkítése és a csí serkentése. Az eljárás emmenagóg hatást vált ki, vagyis elősegíti az alhas

és a méh jobb vérellátását. Ebből adódóan a farfekvéses szülések megelőzésére is használják. Az AMA (Amerikai Orvostudományi Társaság) lapjának 1998. novemberi számában megjelent cikk szerint a farfekvéses szülés elé néző édesanyák 75%-ánál a magzat a megfelelő pozícióba fordult moxibuszció után. A napi 30 perces kezelések alkalmával „az egyéni fájdalomküszöböt még épp el nem érő” mértékű behatást alkalmaztak. A legelképesztőbb az, hogy a moxát a BL67-es akupunktúrás pontra (úgyis mint *cse jin*) helyezték, mely a *kislábujj külső csücske*.

[←10]

Souyri: *The World Turned Upside Down* [Feje tetejére állított világ] 106. o. Alapvetően a szerző remek könyvéből származik a jelen fejezet nagy része. “A vallomás Sirakava császártól (1053-1129) való, aki bár 1096-ban szerzetesnek állt, élete végéig megőrizte a hatalmát mint „kolostorba vonult” uralkodó. Annak ellenére, hogy gyakran idézett forrás, Sira– kava beszámolója kétszáz évvel a halála után jelent csak meg. Elképzelhető, hogy nem eredeti dokumentumról van szó, a tudósok azonban egyetértenek abban, hogy általános vélekedést tükröz a harcok szerzetesekkel kapcsolatban, akikre – George Sansom szavaival élve – „erkölcsi tartás helyett felforgató viselkedés, züllöttség és vérontás” volt jellemző.

[←11]

Számos szentély és zarándokút is található itt, melyeket az UNESCO a világörökség részévé nyilvánított.

[←12]

A kiotói papírárus és zenész Teisicu (1610-73) költeménye. Horváth Ödön fordítása.

[←13]

A japán parasztok sokkal inkább képesek voltak tevőlegesen is kiállni saját érdekeikért, mint kínai sorstársaik. Pierre Souyri szerint mindez összefügg azzal, hogy a fejlettebb földművelési technikáknak köszönhetően egészségesebb életmódot folytattak, illetve hogy földjeik nem síkságokon feküdtek, ahol kiszámíthatatlan vízhozamú folyókból igyekeztek vizet nyerni az öntözéshez, hanem folyóvölgyekben. Utóbbihoz nem volt szükség nagyszabású öntözési rendszerek kényszermunkával és erőszakkal történő kiépítésére.

[←14]

Az Ónin-háború korát az ún. hadakozó fejedelemségek korának is nevezik a japán történelemben.

[←15]

Az eset a Muromacsi *bakufu*, vagyis katonai kormányzat idejében íródott *Nocsi Kagamiban* szerepel, amelyet Zoughari és Turnbull is idéz.

[←16]

Antony Cummins és Josie Minami fordítása alapján.

[←17]

A történetet a legrészletesebben Olof Lidin ismerteti.

[←18]

Turnbull és Zoughari egyaránt elmeséli a történeteket a japán eredetit idézve.

[←19]

Ceng Kung-liang, idézi Joseph Needham (in: *Science and Civilisation in China* [Tudomány és civilizáció Kínában], 5. kötet, 30. rész, 122. o.).

[←20]

Donn F. Draeger a *Csak kétszer élsz* című James Bond-film harcművészeti szakértőjeként is dolgozott.

[←21]

A kifejezés szó szerint kövipókot jelent, de népmesékben egy bizonyos póklábú szörnyet és a törpék egyik, föld alatt élő fajtát is nevezik így.

[←22]

Josie Minami szíves közlése nyomán.

[←23]

Anyagmennyiség-becslők szerint egy átlagos ember 1 köbméter (azaz másfél tonna) földet 2,7 óra alatt tud megmozgatni, ami 4,5 tonnát jelent nyolc óra alatt.

[←24]

A fejezetben szereplő valamennyi idézet Momocsi Orinoszuke *Kószei Jran-ki* című munkájából (Ueno, 1897) származik, melynek fordítása Turnbull *Nindzsa* című könyvében olvasható.

[←25]

Meglepő módon a Kínában és a Japánban egyaránt ugyanaz a kan- dzsi ff jelöli a kéket és a zöldet (kínaiul: *csing*, japánul *szei*, illetve *ao*). Jól példázza ezt Belső Mongólia fővárosa, Huhot (eredetileg Kökh-Khot, ami mongolul „Kék Várost” jelent), mely a kínaiak szerint valójában „Zöld Város”.

[←26]

Az idézetek Turnbull *Iran-ki*-fordításából származnak.

[←27]

Ismert a Kasivara, sőt a Kasivahara alak is. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy 15 kilométerrel nyugatabbra található egy másik Kasihara is.

[←28]

Zoughari szerint a „Szandaju” név nem szerepel a Momocsi családfákban, „ami arra enged következtetni, hogy kitalált személlyel van dolgunk”. Momocsi Mikjo elbeszélése azonban homlokegyenest mást sugall. Zoughari úgy véli, ha mégis létezett, Szandaju olyannyira elsajátította a láthatatlanság mesterségét, hogy még a létezése is megkérdőjelezhető.

[←29]

Sadler beszámol az egyik sekigaharai vesztés, Isida Micunari haláláról. Már a vesztőhely felé tartott társával, Konisi Jukinagával, amikor egy csésze teát kért az öröktől. Egyikük datolyaszilvával kínálta, ő azonban nem fogadta el, mondván, nem tenne jót az emésztésének.

– Igencsak feleslegesnek tűnik az ember emésztése miatt aggódni közvetlenül kivégzés előtt – jegyezte meg Konisi. – úgy látom, nem érted a lényegét – hangzott a válasz. – Sosem lehet tudni, hogyan alakulnak a dolgok... Amíg lélegzel, ügyelned kell a testedre. – Ez a szamurájok felfogása: nézd a halál jó oldalát.

[←30]

Az itt közölt részletek Turnbull *Nindzsák* című könyvéből származnak.

[←31]

A kötetet az azt eredetileg átnyújtó férfiról Ohara Kazuma-változatként nevezték el.

[←32]

További hét, egymástól kisebb-nagyobb mértékben eltérő teljes változat és három töredék ismert.

[←33]

A Mukogava Női Egyetem Humán Környezettudományi Tanszékének egykori vezetője, a japán történelem professor emeritusa. Számos, japán történelemről szóló könyv szerzője, és a *Traditions Unbound: Groundbreaking Painters of Eighteenth-century Kyoto* [Szabad hagyományok - Korszakalkotó festők a 18. századi Kiotóban] című, angolul is olvasható kötet társszerzője.

[←34]

Takenoucsi Kakuszai: *Ehon Taiky-ki*. Részletes leírása megtalálható Turnbull *Nindzsák* című könyvének tizenkettedik fejezetében (Lebegő világ).

[←35]

Antony Cummins nyomán, köszönettel.

[←36]

Hivatalos elnevezése Nakano Gakko, azaz Katonai Hírszerzési Iskola volt.

[←37]

Onoda itt és a következő fejezetben idézett gondolatai *Harmincéves háborúm* című könyvéből származnak.

[←38]

Fudz sivara itt és később idézett szavait *F. Kikan* című könyvéből vettem.

[←39]

Louis Allen szavai ezek, akinek *Burma: The Longest War* [Burma: A leghosszabb háború] című műve tulajdonképpen Fudz sivara *F. Kikanja* utószavának tekinthető.

[←40]

Nem összekeverendő Jamasita Tomojuki vezérezredessel, aki a Malájföld elleni hadjáratot irányította, és akit egy vitatott körülmények közt lezajlott tárgyalás után 1948-ban felakasztottak. Őt szintén Maláj Tigrisként emlegetik. A 2003-ban készült hasonló című, Hiro Kanagava (japán származású kanadai színész, dráma- és forgatókönyvíró) által írt színdarab a hadvezérről szól, nem a banditáról. Kettejüket Fudz sivara személye kapcsolta össze - egyiknek felettese, másiknak beosztottja volt.

[←41]

Tacuro: *A Minami Ügynökség*.

[←42]

A Minami jelentése „dél”. Ebben az irányban haladt a Császári Sereg.

[←43]

Ne Win („Csodálatos Nap”) csupán felvett név volt. Eredetileg Su Maungnak hívták.

[←44]

Ezt a részt Louis Allen *The Nakano School* [A Nakanói Iskola] című műve alapján írtam (1. bibliográfia). Annak ellenére, hogy Allen egyáltalán nem hivatkozik forrásokra, közléseit valószínűleg a Szuzuki Hacsiróval folytatott személyes beszélgetéseire alapozta.

[←45]

Később összesen negyven embert állítottak bíróság elé háborús bűnök vádjával. Kilenc esetben mondtak ki halálos ítéletet, melyek mindegyikét megváltoztatták a perújrafelvétel során. Tizenkét életfogytiglani börtönbüntetés

született, tizenöt embert pedig húsz és negyven év közötti szabadságvesztésre ítétek.

[←46]

Mivel mindketten nemzetközileg ismertek, a nyugati gyakorlatnak megfelelően általában a vezetéknevük szerepel másodikként.

[←47]

Nem Bondo-szan, mint a könyvben. Míg Fleming ügyelt a részletekre, a tömegek szórakoztatására törekvő filmkészítők kevésbé.

[←48]

Ezt a gondolatot tárgyalja alaposan Nora Cobb (l. bibliográfia).

[←49]

Számos újságcikk és könyv tárgyalja az itt felidézett két történetet, melyeket immár a Wikipédia is feldolgozott.

[←50]

Nem tudni, miért, Onoda mégis azt írta a könyvében, hogy a ceremónia Jose Rancudo vezérezredessel, a légierő parancsnokával zajlott le. A kötetben szereplő fényképen azonban kétségkívül Marcos látszik, amint Onoda épp átnyújtja vagy visszacapja a kardját.